

Bendrinės lietuvių kalbos žodynas

10 dalis: A (a-anapestinis)

LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS
VILNIUS, 2020

Redaktorių kolegija:

dr. Danutė Liutkevičienė (vyriausioji redaktorė), dr. Gertrūda Naktinienė, dr. Ritutė Petrokienė, Dovilė Svetikienė, dr. Klementina Voslytė, doc. dr. Jolanta Zabarskaitė

Programuotojas:

Vikis Satkevičius

Bendrinės lietuvių kalbos žodynai yra nuolat pildomas, pastebėtos korektūros klaidos taisomos. Šiame leidinyje pateikiama 10-os dalies (a-anapestinis) 2020 m. versija.
Naujausią žodyną versiją rasite internete bkz.lki.lt

ISBN 978-609-411-263-8 (10 dalis)

ISBN 978-609-411-107-5 (bendras)

© Laimutis Bilkis, Violeta Černiutė, Anželika Gaidienė, Aurelija Gritėnienė, Erika Jasionytė-Mikučionienė, Ona Kažukauskaitė, Danutė Liutkevičienė, Daiva Murmulaitytė, Gertrūda Naktinienė, Milda Norkaitienė, Ritutė Petrokienė, Lijana Puzinienė, Vilija Sakalauskienė, Dovilė Svetikienė, Zita Šimėnaitė, Klementina Voslytė, Jolanta Zabarskaitė

© 2012–2020 Lietuvių kalbos institutas

a¹

raidė, vartojama žymėti užpakalinės eilės žemutinio pakilimo atvirajam trumpajam (kirčiuotam ir nekirčiuotam) balsiui (pvz.: *rasti, galva, kas; meta, gale*) ir ilgajam (kirčiuotam) balsiui (pvz.: *lapė, matė*): „A, a“ yrà pirmoji lietuviai kalbòs abècélës raïdë. ♦ **nuô à iki zèt** nuo pradžios iki galio, viskas: *Lietuvioškų pinigų kolèkcija nuô à iki zèt. Surinkaū informaciją nuô à iki zèt. Vestuvës suplanuotos nuô à iki zèt.*

ã² jst.

1. (ir tèsiama) vartojamas reiškiant nusistebéjimą, prisiminimą, nepasitenkinimą, skausmą, išgastį ir kt.: *À, kaip šálta! À, prisìmenu, prisìmenu. Aâ, kóks tù dìdelis! Aâ, nespáusk mán rañkos, skaûda. Aâ, iř v l dvira io grandin e nuk ito. „Aa !“, – suriko j  nezm oni ku balsu.*
2. ** nek.** (tèsiama) vartojamas reiškiant gautos informacijos, atsakymo į klausimą supratimą, suvokimą: *K m  buolius lupi? – Pyr g  k psiu. – Aa ...*
3. (tèsiama, banguojančia intonacija) vartojamas supant, migdant vaiką: *À- - , ma yti. M k, dukry te,  - - ...*

 ³ jst.

1. vartojamas reiškiant nekantrumą, nepasitenkinimą ir pan.: *À, kaip tù m n nusib dai. À, ti k t , apsie sim b  citr n  (nenorint stov『ti eil je). À, b s gera  i r ta p.*
2. kartojant vartojamas reiškiant ironiją ir pan.: *À  , koki  m s g dr s. À    , k s pe  gr  zis!*

 

raid , vartojama žym ti u pkalin s eil s žemutinio pakilimo atvirajam ilgajam (kirčiuotam ir nekirčiuotam) balsiui (pvz.: *k sti,  qla, k ; rank ,  q sis*): „A, q“ yr  antr ji lietuviai kalb s ab c l s ra d . N sin  ra d  „q“ trad ci skai   mi b vus j n sin j b ls j, kuris i ried jo i s mi riojo dv garsio „an“.

a-

prie d lis, rei kiantis ko neigim  ar nebuvinim  (pvz.: *aritm ja, asimetri ja, ateizmas, apoliti kas, amoralu*). • **plg.** an-.

abaj a dkt. (2)

musulmoni  vir utinis drabu is – ppr. juodos spalvos skraist  nuo galvos iki koj : *Abaj a da nai  d v im  k rtu s  hid zb  a  nikab . Ab jos g li b ti pu  tos karoli kais a  siuvinia s.* • **plg.** burka,  iadra, d ilbabas, parand za.

Abak nas dkt. vns. (2)

Chakasi  sostin : *Abakan  yr  i v styta met lo apdirb mo pr mon . Netoli Abak no kasam  akme ns angl s i r gele i s r d .*

ab tas dkt. (2)

katalik  vienuoli  (vyru ) kai kuri  senesni j  ordin  vienuolyno vir ininkas: *Benedikt n   rdino ab tas. Ab tai yr  tiesi gaiava paval d s p pie z iui.*

ab t  dkt. (2)

katalik  vienuolyno vir inink : *S  abat  benedikt ni  vienuol ne gyv na sept nios s serys vienu l s. Ab t s da nai  b vo k lusios i s did k   eim .*

abatij a dkt. (2), **ab t ja** (1)

abato ar abat s valdomas katalik  vienuoli  senesni j  ordin  vienuolynas: *V ry [m ter ] abatij . Ab t jos gyv nimo tais kl s. Kardin las gyv no atsk yr s nu  vis uomen s toj  ciste si  abatijoje.*

abch zai dkt. dgs. (2)

tauta, gyvenanti Abchazijoje, kalbanti viena kaukaziečių kalbų: *Abchāzų tautà [kalbà]*. *Abchāzai* įtin áukština sàvo tautiškumq.

abcházas, abcházė dkt. (2)

abchazų tautos žmogus: *Abchāzų legiònas. Kàs yrà viešéjës pàs abchazùs, tàs prisìmena nepàprastq jùj vaišingùmq.*

Abcházija dkt. vns. (1), ofic. **Abcházijos Respùblika**

autonominė respublika Gruzijos šiaurės vakaruose, prie Juodosios jūros: *Abcházijos kuròrtai [provincijos]. Abcházijai de facto paskélbus nepriklausomýbę, jąq pripažino tik Rùsija, Nikaragvà, Venesuelà, dár këlios valstýbës beī tarptautinio pripažinimo netùrinčios Pietų Osètija iñ Pädniestrè.*

abécélė dkt. (2)

1. visos kurios nors kalbos raidës, išdëstyotos tam tikra tvarka; sin. raidynas, alfabetas: *Lietùviška [lotyniška, lätviška, graikiška] abécélė. Ivairių kalbų abécélës. Susipažinti sù svetimôs kalbôs abécélë.* Vardùs surašiau pagal abécélę [abécélës tvarkà].
2. kurio nors mokslo, meno, verslo, amato ir pan. pradmenys, pagrindai: *Fotogrâfijos [mùzikos, šökio] abécélė. Mókytis mandagumo abécélës.*

abécélinis, abécélinė bdv. (1)

sudarytas, surašytas pagal abécélę: *Abécélinis pavardžių [vietóvardžių, stráipsnių, prëkių, dalývių] sárašas. Abécéliné rodýklė [kartotekà]. Abécélinis žodýnas (kalbot.). • plg. abéceliškas.*

abéceliškai prv.

abécélës tvarka, pagal abécélę: *Abéceliškai surašyti [išvařdyti, išdéstysti] eksponâtų pavadinimai. Pagalbinèse rodýklëse visos rùbrikos déstomas abéceliškai. Vaikai žodžiùs délioja abéceliškai. Léidinj sudåro abéceliškai surikiúoti augalų stráipsniai.*

abéceliškas, abéceliška bdv. (1)

susijës su abécèle, jos tvarka, bùdingas abécélei: *Abéceliškas žodýno kortelių déstymas. • plg. abécélinis.*

abejaip prv.

abiem galimais bùdais, vienaip ir antraip; sin. abejopai: *Gàli bùti abejaip. Išspréskite šítq ùždavinj abejaip. Rankraštiniuose pôteriuose parašýta abejaip: Christus iñ Krìstus. Mùms patiñka abejaip blynùs válgyti: iñ sù uogienè, iñ sù grietinè. • plg. dvejaip, dvejopai.*

abeji, ābejos jv. npbr. dvisk.

vartojama, nurodant porinj daiktą arba su daugiskaitiniais daiktavardžiais: *Pàkeitème abejū dûry spynàs. Sudaužiau ābejus ākinius. Abeji bàtai (abi batų poros) spàudžia. Išsiskalbiau ābejus märškinius. Ābejas rungtynès laiméjës klùbas patëks į ketviðfinalj. Grësmìngu situacių prië abejū aikštës vařty netrúko. Abeji tévaï (nuotakos ir jaunikio) dalyvåvo vestuvëse. • plg. abu, abi.*

abejìngai prv.

→ abejìngas 2: *Abejìngai praeiti prò šälj. Abejìngai žiüréti į kultûrq. Kalbëjomës mandagiai, bët abejìngai.*

abejìngas, abejìnga bdv. (1)

1. nesidomintis, nesigilinantis, nekreipiantis dëmesio, nesirùpinantis; sin. šaltas, indiferentiškas: *Vìskam abejìngas žmogùs. Patikék, jì nérà tåu abejìnga. Atródo, kàd jám įprasta bùti abejìngam. Egzaltuota āktoriu vaidýba paliëka žiürôvq abejìngq tám, kàs výksta scènoje.*
2. išreiškiantis nesidoméjimą, šaltumą: *Pranešéja kalbëjo abejìngu, bespalviù balsù. Sutrikaū pamàtës abejìngq jò žvilgsnij.*

abejingùmas dkt. ppr. vns. (2)

→ abejingas 2: *Abejingùmas kitų skaūsmui. Abejingùmas mókslui [mēnui, politikai]. Nepáiniokite toleráncijos sù abejingumù. Balsāvimo rezultātai akivaizdžiai paródē rinkéjų abejingumq.*

abejójimas dkt. ppr. vns. (1)

→ abejoti: *Abejójimas amžinōsiomis vertybēmis. Abejójimas sàvo sugebéjimais smùkdo žmõgų. Charákterio silpnùmas pasiréška žmogaüs neryžtingumù, abejójimu, svyravimu prùmant sprendimùs.*

abejòklis, abejòklè dkt. (2)

abejoti linkęs žmogus: *Abejòklé àš – vis dvejóju, svarstaū, ilgaž neapsispréndžiu. Nebúk tóks abejòklis, rýžkis pagaliaū! Vařgas sù tókiu abejokliu [tókia abejoklè].*

abejóks, abejókia bdv. (1)

vienoks ir kitoks; sin. abejopas: *Mán patiñka abejókie mókomieji dalýkai – humanitāriniai iž tikslieji. Sodè áuga abejókios óbelys – ankstývosios iž vélývosios. Abejókia mankštös naudà: iž grākština, iž sveikatina. Reikia abejókiu dažū – iž sienoms, iž grindims. • plg. dvejopas.*

abejònè dkt. (2)

dvejonė, netikumas, svyravimas: *Manè apniiko [àpémē] abejònës. Norečiau pasidalýti manè kankinančia [gráuziančia] abejonè. Susitikimas turétu išsklaidyti abejonës. Kilo abejonių dël projekto [kandidāto] tinkamumo.*

abejópai prv.

vienaipl kitaip, abiem galimais būdais; sin. abejap: *Rañkraštyje rašýta abejópai – lietùvių iž lénkų kalbomis. Abejópai naudingi žaidimai laukè: vaikai kvépúoja grýnu óru iž grúdinasi.*

abejópas, abejópa bdv. (1)

toks ir toks, abiejų rūšių: *Abejópos šviēsos (artimosios ir tolimosios). Sástatq gāli sudarýti abejópi vagónai – prēkiniai iž keleiviniai. Valstybė pasireñgusi abejópai gynýbai – iž žéméje, iž júroje. Turéjau piniginéje abejópų pinigų: banknotų iž monétų [litų iž eurų]. Naudósime abejópus pipirùs (juodosius ir kvapiuosius). • plg. dvejopas.*

abejóti, abejója, abejójo vksm.

(kuo, dël ko) nebūti įsitikinusiam, tikram; sin. dvejoti, svyruti: *Àš abejóju tåvo pažadais. Tù abejóji savimi? Jis nuolat abejója dël sàvo sprendimų. Imù abejóti, ar kàs iš tó išeis. Neabejójome, kàd viškas bùs geraž.*

abejótinai prv.

→ abejotinas: *Šis kòdekso stráipsnis pritáikytas abejótinai. Abejótinai vértinami pasiekimai. Ganà abejótinai atródantis sprendimas.*

abejótinas, abejótina bdv. (1)

keliantis abejonių: *Abejótina Vyriausybés tāktika. Abejótinos reputācijos veikéjas. Priimti abejótini polítiniai sprendimai. Šis teiginys mán atródo truputj [kiek] abejótinas. Švarà kavinéje abejótina.*

abejótina bev.: *Abejótina, ar galésime tuō pasinaudoti. Abejótina, kàd téisinio išsilävinimo netùrintis žmogùs galéti parengti ištatymq.*

abejotinùmas dkt. ppr. vns. (2)

→ abejotinas: *Saugős priemonių abejotinùmas. Prielaidos dël dokumeñtų abejotinùmo netùri pâgrindo. Kažkàs suinteresuotas visai klimatologijai priklijúoti abejotinùmo žénklą. Stráipsnio áutorius bùvo kálitinamas surinktòs informacijos nepatikimumù iž išvadų abejotinumù.*

abejótojas, abejótoja dkt. (1)

nuolatos abejojantis žmogus: *Ámžinas abejótojas. Mokslingieji abejótojai. Abejótojai dažniau liñkė į deprešiją. Kalėdų Seneliū aš, didžioji abejótoja, tikéjau besąlygiškai.*

abejuř prv.

abiejose vietose, vienur ir kitur: *Abejuř buvaū – iř čia, iř teň. Nérà tū rēplių neĩ namiě, neĩ garažė – abejuř ieškójome. Abejuř (abiejuose šaltiniuose) minimi prūsai.*

abejutiškai prv.

1. vidutiniškai, pusétinai, pakenčiamai: *Žmonių prisiriňko abejutiškai (nemažai). Šiēmet abejutiškai gavaū medaūs. Jiē abejutiškai gyvēna.*

2. abeingai, šaltai: *Nevalià abejutiškai žiūréti į tolkius svarbius reikalus.*

abejutiškas, abejutiška bdv. (1)

1. vidutiniškas, pusétinas, pakenčiamas: *Abejutiškas šaltis. Abejutiškas pasiūlymas. Abejutiška dár mano šitā suknélė.*

2. abeingas, šaltas: *Dìrbu sáu iř esù abejutiškas kitū pagyróms ar papeikimams. Tókios abejutiškos núotaikos smùkdė beñdrqj kalbos kultūrą.*

abi K. abiejū, N. abiém, G. abi, Jn. abiém, Vt. abiejosè jv. npbr. mot. dvisk.

viena ir kita (nurodant du asmenis ar daiktus); sin. abidvi: *Mës [mùdvi] sù draugè abi ēsame kairiarañkés. Kēlias iš abiejū pùsių apsodintas gyvātvore. Abiém dukróms patiñka sportuoti. Pamečiau abi pištines. Laikyk vařq abiém rañkom. Abiejosè koridoriaus pùsese – dùrys.*

abiākis, abiākė bdv. (2)

1. med. susijęs su abiem akimis, abiejū akių: *Abiākis regéjimas [mātymas, žiūréjimas]. Naujāgimių regà dár nérà tikrai abiākė. Kai abiākis vaizdas susilieja, gālima tikétis gilumino mātymo, t. y. sugebéjimo matyti aplinkinius dáiktus trimis matmenimis.*

2. matantis abiem akimis: *Žinià, jóg abiākis žmogus orientúojasi geriaū neĩ tūrintis vienq ākj. • plg. vienaakis.*

abidvi K. abidvieju, N. abidviem, G. abidvi, Jn. abidviem jv. npbr. mot. dvisk. (pr. V., G.)

viena ir kita (nurodant du asmenis ar daiktus); sin. abi: *Abidvi ējome į tq pāčią mokýklą. Abidvieju seserū šviësūs plaukai. Abidviem akims darýta operācija. Piñksiu abidvi (siás) knygàs.*

abigaliai prv.

abiejuose galuose, į abu galus: *Abigaliai smailùs kuõlas [dùrtuvas].*

abikrýptis, abikrýptė bdv. (2)

vykstantis, nukreiptas abiem kryptimis: *Abikrýptis kabamàsis lýnu kēlias. Striukė sù abikrypčiù užtrauktukù. • plg. dvikryptis.*

abilūpis, abilūpė bdv. (2)

kalbot. abiem lūpomis tariamas: *Abilūpiai priebalsiai b iř p. Abilūpė fonemà m. Tāriant abilūpi priebalsj apatiné lúpa prisiglaudžia priē viršutinės.*

abipus prl.

(ko) vartojamas reiškiant buvimo vietą abiejose pusėse: *Abipus kēlio žaliuoja vešlùs vasarójus. Automobiliai stātomi abipus gâtves. Miëstas išsidéstęs abipus ûpës.*

abipùsis, abipùsė bdv. (2), **abipusis, abipusė** (1)

1. abiejū vienas kitam rodomas, reiškiamas, vykdomas, abiem puséms bûdingas: *Abipùsis nuoširdumas [keřtas]. Abipùsiai priekaištai [káltinimai]. Sántykiai, gr̄istì abipusè pâgarba. Šâlys*

palaiko abipusiūs prekių mainus. Demokrātija pripažýsta abipusės nûolaidas spréndžiant konfliktus. Geraî, jéi viškas výksta abipusiù susitarimù, sù abipusè náuda. • ant. vienpusis. • plg. dvipusis, tarpusavis².

2. vykstantis, nukreiptas abiem kryptimis (1 r.); sin. abikryptis: Abipùsis eîsmas. • plg. dvipusis.

abipusiškai prv.

→ abipusiškas: Abipusiškai naudingas bendradarbiavimas. Sudāromos abipusiškai vertîngos sùtartys. Visúomené iñ individuas yrà abipusiškai priklaûsomi.

abipusiškas, abipusiškas bdv. (1)

ABIPUSIS: Abipusiškos (sutuoktiniai) pâreigos. Pasitikéjimas iñ mélê bûvo abipusiški. Sutartis keičiamà abipusišku šaliû susitarimù. Valstýbiu sántykiai grindžiamì abipusiškais interèsais.

abipusiškumas dkt. ppr. vns. (2)

→ abipusiškas: Láisvių [pareigû, jausmû] abipusiškumas. Abipùsis (žmoniû) pasitikéjimas, abipusiškumas. Kontâktas, besiremiantis abipusiškumù. Šâlys abipusiškumo pâgrindu ûž vizu išdavimq tâikys konsuliniu mókesčiu lengvatâs.

abirañkis¹, abirañké¹ bdv. (2)

rodomas ar laikomas abiem rankomis, pritaikytas abiem rankoms: Abirañké piřštû abécêlê. Abirañkis kalavijas. Abirañkés žirkles. • plg. dvirankis.

abirañkis², abirañké² dkt. (2)

kas turi vienodai stiprius abi rankas: Abirañkių yrà nedaûg. Antropològai tîria abirankiùs norédamî nustatýti, kaip jû rañkų valdymas siejasi sù smegenû veiklâ. Màn, abirañkiui, puñkiai sêkësi žonglirûoti. Laikaû savè abirankè, nès rašyti, atsipjauti dûonos galiù viena arbà kitâ rankâ. • plg. dešiniarankis, kairiarankis.

abišalé dkt. (1)

rieké, atriekta per visą ar per pusę kepalo; sin. griežinys: Dúonos [pyrâgo] abišalé. Vôs suvâlgiau tókiq (dîdelę) abišalę. Abišalei atriekti reikës aštraûs (dûoninio) peîlio.

abišalis, abišalé bdv. (2)

susijës su abiem šalimis – abi šalis įpareigojantis ir pan.: Abišalis partnerystës pripažinîmas. Aptarîti [suformulûoti] abišaliùs įsipareigójimus. Valstýbiu sántykiai grîsti abišalé sutartimi. Pirkimo–pardavimo sutartis yrà dvišalé, t. y. abišalës téises iñ pâreigas jgýja tiek pardavéjas, tiek pirkéjas. • plg. dvišalis.

âbitas dkt. (1)

ilgas, palaidas vienuoliu (moteru ir vyrû) drabužis, juosiamas diržu ar juosta: Báltas [pîlkas, rûdas] âbitas. Âbitai siuvamî sù gobtûvais. Pranciškônai nešiôja juodôs spalvôs âbitus.

abitûrâ dkt. vns. (2)

1. vidurinës mokyklos, gimnazijos baigiamieji egzaminai: Abitûros râšinio témøs.

2. mokyklos, gimnazijos baigimas: Laikyti privâlomq lietûvių kalbôs abitûros egzaminq. Kq tîk abitûrq baigë moksleîviai. Iškařt pô abitûros stójau į universitêtq. Abitûros próga visà klâsë nusifotografâvome.

abiturieñtas, abiturieñté dkt. (2)

asmuo, kuris baigia ar neseniai yra baigës vidurinë mokyklą, gimnaziją: Praêjusių mêtų abiturieñtai. Ruôšti abiturientùs egzamináms. Išleistûvių vakarë fotografavaû puošniâs abiturientës. Bûdamas abiturientù tvirtai apsispréndžiau pasiriñkti kùnigo keliq.

Ablingà dkt. vns. (3^b)

kaimas Klaipėdos rajone: *Ablingōs stogāstulpiai. Važiuosiu į Ąblingą. Tiės Ąblinga yra unikalių reljefo formų draustiniis.*

abonemeñtas dkt. (2)

1. teisė tam tikrą laiką naudotis tam tikromis paslaugomis (telefonu, vieta teatro, koncertu ar pan. salėje, sporto klube, grožio salone ir kt.): *Patogū naudotis abonementu. Kodėl taur nepalēpinus savęs abonementu į baseiną? | dokumentas, suteikiantis tokią teisę: Mėtinis [nuolatinis] abonemeñtas. Sporto klubo vidūdienio [ryto] abonemeñtas. Abonemeñtu káinos. Turéti [piškti, įsigýti] abonementus. Fútbolo klùbas jaū pařdavé keliólika tükstančių abonemeñtu.*
2. bibliotekos skyrius, leidžiantis naudotis jos fondais: *Abonemeñto fòndai. Abonemeñto darbúotojai. Naudójimosi abonementu tvarka. Abonemeñtas laikinai nedirba. | jo patalpos: Abonemeñto remontas. Skaitytojai aptarnáujami abonemente iř skaitykloje.*

abonemeñtinis, abonemeñtiné bdv. (1)

susijęs su abonementu (1 r.): *Abonemeñtinis bilietai. Abonemeñtiniai mókesčiai. Įsigýkite abonemeñtines slidinéjimo kortelés. Abonemeñtinių renginių ciklas. Prenumerúojame spaūdq į paštę núomojamas abonemeñtines déžutės.*

aboneñtas, aboneñtè dkt. (2)

kas turi abonementą (1 r.): *Telefono [kabelinės televizijos] aboneñtas. Aboneñto bilietai. Nùtarta apklausti privaciūs abonentus. Operátorė kažba sù abonentè [sù abonentu]. Lojaliūs abonentus bendróvė skâtina įvairiomis lengvatomis.*

aboneñtinis, aboneñtiné bdv. (1)

susijęs su abonentu: *Aboneñtinis mókestis [bilietai]. Aboneñtiné televízija. Aboneñtinis klieñtų aptarnávimo skýrius.*

aborigènas, aborigènè dkt. (2)

1. senasis Australijos gyventojas; sin. australas: *Aborigènai kaip iř seniai iš esmës tebérà medžiotojai iř žvejai. Aborigènų kalbos nýksta. Austrálijos vyriausybë pripažysta aborigenùs piliëciais, tûrinëciais balsavimo téisę.*
2. senasis vienos gyventojas; sin. čiabuvis, autochtonas: *Aborigènų geñtys [paprociai, kulturà, mënas]. Stráipsnis apiē Sibiro aborigenùs [aborigenës].*
3. menk. atsilikës, primitivus žmogus; sin. tamsuolis: *Aborigènai (internèto) komentatoriai. Nësame gi netùrintys râsto aborigènai. Viešpatêliau, nègi mûsų žmónës tokië aborigènai?*

abòrtas dkt. (1)

dirbtinis nèštumo nutraukimas arba savaiminis jo nutrûkimas (persileidimas) ppr. per pirmasias 28 nèštumo savaites: *Legalùs [nelegalùs] abòrtas. Pasidarýti abòrtq. Abòrtq sùkeliančios mëdžiagos. Nèštumas, pasibaigës abòrtu.*

abrâkas dkt. (2)

etnogr. kelionës pašaras (avižos) arkliui: *Į keliönę pasiūmداvo sáu válgymo, arkliáms abrâko. Sustóję pâšeriame árklij abrakù.*

abrâkinè dkt. (1)

maišelis abrakui jdëti, kabinamas arkliui ant galvos; sin. žibikas: *Pripìlk pilnq abrâkinę avižū. Abrâkinéje pâšaro nebelikę.*

abrazývai dkt. dgs. (2)

kietos, kristalinës smulkiagrûdës arba miltelių pavidalo medžiagos, naudojamos metalams,

medienai ir kt. medžiagoms mechaniskai apdirbtii, ppr. paviršiu i dailinti: *Abrazīvai būna gamtini, arbā natūralieji, i r dirbtiniai. Gamtinius abrazivus naudōjo jaū senovēje.*

abrazīvinis, abrazīvinē bdv. (1)

pagamintas iš abrazivu: *Abrazīviniai frankiai. Abrazīvinēs mēdžiagos.*

abrikōsas dkt. (2)

1. apvalus mēsingas, saldziarūgštis kaulavaisis gelsvai oranžine dažnai pūkuota obole, primenantis persikā: *Džiovinti abrikōsai. Abrikōsų uogiēnē. Vōs nepaspringaū abrikosū.*

2. nedidelis šiltujū kraštū vaismedis, vedantis tokius vaisius (ppr. paprastasis abrikosas, *Prunus armeniaca*): *Pasisodinaū dù abrikosūs. Abrikōsai žydi anksči pavāsarj, priēš lāpams skleidžiantis.*

Abrōmiškēs dkt. dgs. (1)

kaimas Elektrēnu savivaldybēs teritorijoje: *Abrōmiškių dvāras – kultūros pamīnklas. Abrōmiškēse jkurtā vienā pirmūjū šalyjē reabilitācijos ligóniniū.*

abscēsas dkt. (2)

ribotas pūlinis audini uždegimas; sin. pūlinys: *Poodinīs abscēsas. Smegenū abscēsas. Abscēsas pō injēkcijos. Se ūgantieji cukriniū diabetū yrā liñkē si īgti plaūčiū abscesū. Labaī svarbū pašālinti giluminiū abscesūs, kuriē yrā ýpač pavojīngas infekcijos šaltīnis.*

abscisē dkt. (2)

matematikoje – viena iš dviejū koordinačiū, nurodančiū taško padēti plokšumoje: *Abscīsių ašis. Užduotyjē prāšoma rāsti grāfikū susikirtīmo abscisēs.* • ant. ordinatē. • plg. aplikatē.

abseñtas dkt. (2)

karčiujū kiečiū – pelynu – trauktinē: *Kokteiļis sù absentū. Abseñtas – žaliōs spalvōs alkohòlinis gérimas. Abseñto mēgējai [gérējai] jī gēria grēnq.*

absoliučiai prv.

→ absolūtus: *Jis yrā absolūciai geriāsias žaidējas. Taī absolūciai negālimas dalīkas. Pūsē mētu absolūciai nedīrbau.*

absoliūtas dkt. (2)

filosofijoje – ko nesaisto jokios salygos ir ribos, kas yra besalygiška, neribota: *Metafīzinis absolūtas. Absoliūto pripažinīmas [neigīmas]. Diēvas yrā suprañtamās kaip absolūtas. Ivaiciaiš laikaīs absolūtū vadīnta begalybē, visuotinē dvasiā, Diēvas.*

absoliuti klausā

gebējimas tiksliai nustatyti muzikinio garso aukštū iš klausos: *Tūrintys absolūčių klaūsq gēba atskirti kiekviēnq nātq iš klausōs.*

absoliūtinimas dkt. ppr. vns. (1)

→ absolūtinti: *Grōžio [gabūmū, konkureñcijos] absolūtinimas. Manipuliācijos žmogaūs tēsiū i r láisviu absolūtinimu. Vieno kuriō metōdo absolūtinimas yrā pavojīngas. Kilo giñčas dēl vienōs tiesōs absolūtinimo. Sunkóka atsisakytī sāvo egoizmo absolūtinimo.*

absoliūtinis, absolūtinē bdv. (1)

besalygis, nevaržomas, neribotas: *Absoliūtinē monārchija (neribojama įstatymū). Absoliūtinij monārchijū ēsama i r mūsū laikaiš.*

absoliūtinti, absolūtina, absolūtino vksm.

(kā) traktuoti kaip absolūtū: *Nustókime áukštinti i r absolūtinti žmogaūs prōtq bei jō galiās. Dažnā*

móteris šeimą absoliūtina. Dešinięji absoliūtina saviniñkų téises. | neig. (ko): Niēko nereikéty absoliūtinti. Narystés NATO struktūroje nevertéty absoliūtinti.

absoliutizmas dkt. ppr. vns. (2)

valstybés valdymo forma, kai aukščiausioji valdžia priklauso vienam asmeniui; sin. autokratija, monarchija: *Absoliutizmo klestéjimo laikotarpis. Vidùramžiai sù absoliutizmu iñ tákstytaisi, iñ kovóta. Kovà taþp absoliutizmo iñ liberalizmo.*

absoliutumas dkt. ppr. vns. (2)

→ absoliutus 1: *Bütiës [valdžiôs] absoliutumas. Gêrio [grôžio, blôgio] absoliutumas.*

absoliutùs, absoliuti bdv. (4)

visa apimantis; sin. visiškas: *Absoliuti daugumà (daugiau kaip pusè). Absoliuti tylà. Absoliuti pasáulio čiuožimo čempionë. Jië manè laiko absoliuciù nuliù.* | iyr.: *Kraštovaizdis, kuriamè visái nérà augalijos (pâvyzdžiui, poliäriné dykumà, susidâriusi dël sniêgo iñ diadelio šalčio, trùkdančio výstytis augaláms), vadînamas absoliuciája dýkuma.*

absoliutasis nùlis

teoriškai pati žemiausia temperatûra –273,16 C: *Temperatûrà, vadînama absoliuciúoju nuliù, atitiñka bûsenq, kuriojè molekulës iñ atòmai tûri mažiausią jmänomą šiluminę enerģiją. Žemiáusia temperatûrà, kuriq pavýko pasiekti laboratòrijose, yrà labai arti absoliuciojo nùlio.*

absolveñtas, absolveñtë dkt. (2)

asmuo, baigës aukštają ar aukštesniąjį mokyklą: *Dailës akadèmijos absolveñtas. Absolveñtei įteiktas chémijos mókytojo diplomas. Asmuõ laikomas absolventù, kaī yrà jvýkdës visùs pasirinktòs stûdių progrâmos reikalavimus. Specialistai absolventùs konsultúoja dël tolesnių stûdių ař karjeros galimýbių.*

absorbâvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ absorbuoti: *Sáulës spinduliâvimo absorbâvimas išoriniame stiklè. Smûgio energetijos absorbâvimas. Drëgmës absorbâvimo dinâmika.*

absorbúoti, absorbúoja, absorbâvô vksm.

(ka) sugerti, susiurbti: *Augalaï absorbúoja šviesôs spiñdulius. Žalíeji sodiniai puikiai absorbúoja dûlkes. Dûrpës, panašiai kaip kempiné, gâli absorbúoti labai daûg vandeñs.* | sngr.: *Váistai absorbúojasi į kraûjâ.*

abstineñcija dkt. vns. (1)

1. BLAIVYBË: *Alkohòlikų kepenų ligas gýdo abstineñcija.*
2. ABSTINENCIJOS SINDROMAS: *Abstineñcijos bûsena [pôzymiai, priepuoliai]. Ryški abstineñcijos bûklë. Bendrâvimas sù abstineñciją išgyvënančiu žmogumi. Jám sunki abstineñcija.*
3. lytinis susilaikymas: *Motyvûota [priverstiné, ilgalaike] abstineñcija.*

abstineñcijos sindròmas

alkoholikų ir narkomanų sveikatos sutrikimas nustojudi vartoti svaigalus ar narkotikus, pasireiskiantis nerimu, baime, dirglumu, nemiga, drebiliu, pykinimu, prakaitavimu, nepastoviu kraujospûdžiu, širdies veiklos sutrikimais ir kt.: *Abstineñcijos sindròmo gýdymas. Vienà blaivybës dienà kai kuriems alkohòlikams sukélë abstineñcijos sindromą. Kai organizmas negáuna mëdžiagų, nuô kurių yrà susiformâvusi priklausomybë, fiziològiné bûsena pasiréiskia abstineñcijos sindromu.*

abstineñtas, abstineñtë dkt. (2)

1. BLAIVININKAS 1: *Jis tvirtai pasiryžo tapti abstinentu. Jië abù sù žmóna yrà visiški abstineñtai.*
2. šnek. nuo lytinų sântykių susilaikantis žmogus: *Lytinių sântykių abstineñtas. Kai kurië aseksuâlai iñ (sëkso) abstineñtai lytinų sântykių atsisâko iš idéjos.*

abstrahāvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → abstrahuoti 1: *Lòginis [mēninis] abstrahāvimas. Māstymo abstrahāvimas pàdeda atskirti ēsmę nuõ konkrečiū daiktū iñ reiškiniū savýbių. Ligóniams blogéja māstymo abstrahāvimas, silpsta atmintis.*

2. sngr. → abstrahuoti 2 (sngr.): *Abstrahāvimas menè atitólina nuõ tiësmuko realaūs pasáulio fòrmu vaizdāvimo.*

abstrahúoti, abstrahúoja, abstrahávo vksm.

1. (ka) mintimis išskirti ir apibendrinti esmines objektų savybes ir santykius, sudarinéti abstrakcijas, atsietines savyokas: *Gebéjimas [pólinkis] abstrahúoti. Mokiniai mókomis apibeñdranti, abstrahúoti.*

2. sngr. (nuo ko) mintimis atitrükti, atsyti nuo daiktų kai kurių savybių ir santykių norint išskirti esmines: *Tyrinétojas abstrahúojasi nuõ asmeniniu ryšiu. Ménininkas abstrahúojasi nuõ gniùždančios tikróvés.*

abstrákcijs dkt. (1)

1. bendroji savyoka, dësnis, modelis; sin. atsaja, atsietybè: *Tù kalbi abstrákcijomis. Prašytume šiàs abstrákcijs išskleisti [nuskaïdranti, paáiškinti]. Mókslas operúoja sávokomis, abstrákcijomis, bendrybémis.*

2. vns. kurių nors dalyko ypatybių atsiejimas mintyse nuo paties dalyko: *Abstrákcijs lýgmenys. Grynoji [filosófiné, méniné, fizikiné] abstrákcijs. Móksliné abstrákcijs pàdeda geriaū pažinti tikrovę. Konkretybè siejamà sù abstrákcijs. Sántykis taip abstrákcijs iñ konkretnumo.*

3. dailés kûrinys, sukurtas pagal abstrakcionizmo principus: *Tapýbos [fotogrâfijos] abstrákcijs. Dañlininkas tâpē iñ peizažus, iñ portretus, iñ abstrákcijs. Parodojè spalvû abstrákcijs turi labai konkrediùs pavadinimus.*

abstrakcionistas, abstrakcionistè dkt. (2)

abstrakcionizmo atstovas: *Dañlininkas nelaiké savës abstrakcionistu. Ménininké laikoma nuoseklià abstrakcionistè. Vieni megstame natüralistus, kitì – abstrakcionistus.*

abstrakcionizmas dkt. ppr. vns. (2)

modernistiné meno kryptis, kuriai bûdingas formos elementų suabsoliutinimas, ryšio su tikrovës formomis vengimas: *Romántinis [geomètrinis, asociatyvùsis] abstrakcionizmas. Susidoméjau šiuolaikiniu [ankstyvúoju] abstrakcionizmu.*

abstrakciai prv.

1. → abstraktus 1: *Tù kalbi pernelýg abstrakciai. Visq situacijs jis apibûdino abstrakciai. Sù vaikaís juk abstrakciai nèkalbame. • ant. konkrečiai.*

2. → abstraktus 2: *Gebéjimas abstrakciai mästyti. Gâlime myléti nè abstrakciai, o tîk tuõs žmônes, kuriuõs pažistame.*

abstráktas dkt. (2)

abstrakcijos reikšmës daiktavardis (pvz.: baimë, patogumai, éjimas, naujumas ir pan.): *Daiktavardžių [veiksmâžodžių] abstráktai. Abstráktu, réiskiančiu jausmùs, pavyzdžiai: méilë, aistrà, keřtas, sielvartas.*

abstraktókai prv.

→ abstraktokas: *Jis kañba abstraktókai. Abstraktókai áiškinate, pailiustrúokite pavyzdžiai. Tuomèt abstraktókai jsivaizdavaū, kã veiñsiu baigës mokýklą.*

abstraktókas, abstraktóka bdv. (1)

gana abstraktus (1 r.): *Abstraktókos miñtys. Ižangoje pàteikta abstraktóku svařstymu morálës temà.*

abstraktóka *bev.*: *Visa, kàs bùvo pasakýta, yrà abstraktóka. Abstraktóka svarstýti, netùrint tiksliū fàktū.*

abstraktùmas *dkt. ppr. vns.* (2)

1. → abstraktus 1: *Filosòfinių kategorijų abstraktùmas.* • *ant.* konkretumas.
2. → abstraktus 2: *Kûrėjo pólinskis į abstraktùmą.*
3. → abstraktus 3: *Abstraktumù išsiskiriantys piešiniai.*

abstraktùs, abstraktì *bdv.* (4)

1. egzistuojantis tik kaip idéja, neapčiuopiamas, nekonkretus: *Abstraktì iñ konkretì reikšmè.* *Grôžis – abstraktì* sývoka. *Daugumà síekiamo nè kažkò abstraktaūs, ož žëmiškai konkretaūs tìkslo.* **abstraktù** *bev.*: *Taî labaî abstraktù.* *Kàs tolima, nepasíekama, nesuvókiama, taî iñ abstraktù.* • *ant.* konkretus.
2. pagristas bendromis idéjomis ar bendrais principais, o ne tam tikrais pavyzdžiais, nesusijęs su tikrove, nesiremiantis patyrimu: *Abstraktùs mästymas [žinójimas].*
3. susijęs su abstrakcionizmu: *Abstraktùs piešinys.* *Pasikabinaū kelis abstrakciūs pavéikslus.* | *ivr.*: *Abstraktùsis ekspresionizmas.*

abstraktýbè *dkt.* (1)

labai abstraktus dalykas: *Neijkandamà abstraktýbè.* *Gëris, blôgis bë konkretaūs tûrinio téra abstraktýbës.* *Matemátika – abstraktýbių iñ lòginio mästymo sferà.* • *ant.* konkretybè.

absùrdas *dkt.* (1)

1. prieštaringes ar visai prasmës neturintis teiginys, reiškinys; *sin.* beprasmybè, nesamonè, kvailystè, niekai: *Gyvénimo absùrdas.* *Reformų [téisiniai] absùrdai.* *Taî visiškas absùrdas!* *Ařgi taiî nè absùrdas, kàd ùž dovanôs supakâvimq reikia mokéti brangiaū negù ùž pâčiø dóvanq!?*
2. beprasmybës išgyvenimas: *Neteisingas sprendìmas prièda priè absùrdo.*

absùrdiškai *prv.*

→ absurdiškas: *Absùrdiškai skañbanti frâzé.* *Absùrdiškai žëmas ùžmokestis.* *Taî atrôdo absùrdiškai:* *tókj gâbû mókslininkq pašâlino iš kâtedros.*

absùrdiškas, absùrdiška *bdv.* (1)

prieštaraujantis logikai, neturintis prasmës; *sin.* beprasmiškas, kvailas: *Absùrdiškas pôelgis.* *Absùrdiška išvada [mintis].* **absùrdiška** *bev.*: *Bûtu absùrdiška taip manýti [elgtis].* Atrôdytû, absùrdiška dykumoje statýti miêstq. | *aukšc.*: *Vienas iš absurdiškiáusių istâtymu pasáulyje galiója Didžiöjoje Britânijoje – parlamentè miñti draûdziam.*

absurdiškùmas *dkt. ppr. vns.* (2)

→ absurdiškas: *Egzisteñcijos absurdiškùmas.* *Amžini gyvénimo laikinùmo, absurdiškumo kláusimai.* *Nusikalûteliai apstulbino pareigûnùs sàvo motývų absurdiškumù.*

absùrdo teâtras

XX a. antrojoje pusëje atsiradusi dramaturgijos ir teatro kryptis – tikrovëje neegzistuojantys veikëjų paveikslai, nerîslus dialogas, beprasmiškos replikos: *Absùrdo teâtro kûréjai dažnaî rêmési vidûramzių mistèrijomis.* *Absùrdo teatrè mechâniški jüdesiaî, beprâsmis dialògas iñ stâtiška kompozicija rôdo pôziûrj į žmögû kaip į bejëgë marionêtë racionaliaî nesuvókiamų bûtiës dësnių kontekstè.* *Pagrindinës absùrdo teâtro témoms:* *bejaûsmë, beprâsmë egzisteñcija, tikslû, ideâlû, iliùzijû praradîmas, iškylanti metafiziné gélâ.* *Absùrdo teâtro pjèsës paprastaî netùri aiškaûs iñ išplétoto siužeto.*

abù *K.* *abiejû,* *N.* *abiëm,* *G.* *abù,* *In.* *abiëm,* *Vt.* *abiejuosè* *iv.* *npbr.* *vyr.* *dvisk.*

vienas ir kitas (nurodant du asmenis ar daiktus); *sin.* abudu: *Abù bâtaî prakiùro.* *Láuksiu ateînant*

jūsų abiejū. Abiem vaikams tėko pō kriaušę. Abiem ātvejais elgiausi panašiai. Miestas įsikūręs abiejuose išpės krantuose.

Abù Dābis dkt. vns. (2)

Jungtinių Arabų Emiratų sostinė: Daugybė įvairių tautų atvirkelių yrą įsikūrę Abù Dābyje. Abù Dābio žavesys – gamtōs iš modernių architektūros dermė. Naktį ypač grožėjomės Abù Dabiù – moderniū žerinčių dangoraižių miestu.

abùdu K. abùdviejų, N. abùdviem, G. abùdu, In. abùdviem iv. npbr. vyr. dvisk. (ppr. V., G.)

vienas ir kitas (nurodant du asmenis ar daiktus); sin. abu: Mūdu abùdu (sù bróliu) ēsame muzikántai. Gál abùdu nusprédéte, kàd jaū laikas kùrti šeimq? Reikia kviesti abùdu į vestuvės (vyrą ir žmoną). Kaip jì añt mūsų abùdviejų šaüké! Sveikatos jūdviem abùdviem!

Abudžà dkt. vns. (2)

Nigerijos sostinė: Abùdžos mečetė. Komandiruotė į Abùdžą. Abùdžoje įvýko Āfrikos viršūnių susitikimas.

abúojas, abúoja bdv. (1) ryt.

1. piktas, blogas: Abúojas jáutis. Abù jōs šūnys abúoji. Neprizūrimi vaikař dārosi abúoji. | prk.: Depresija provincijoje abúoja, neretai – smužtinė. **abúoja** bev.: Abúoja, kai pamatai žmögų girtą. 2. įkyrus, grasus, ižūlus: Kóks abúojas vaikas. Tókj jì iš pažinójau – atkāklų iš abúoją.

abuojūmas dkt. ppr. vns. (2) ryt.

1. → abuojas 1: Dél jō žiaurūmo, abuojūmo aš iš išejaū.
2. → abuojas 2: Abuojumù čià niēko nelaimési.

acetātas dkt. vns. (2)

acto rūgšties druska arba esteris: Nātrio [amònio] acetātas. Celiuliòzès acetāto plúoštas [siúlai].

acetātinis, acetātiné bdv. (1)

pagamintas iš acetato: Acetātinis plúoštas. Acetātiniai audiniai.

acetilènas dkt. vns. (2)

nesotusis angliavandenilis – iš metano gaunamos bespalvės sprogios, nuodingos dujos: Acetilèno žibiñtai [lémpos]. Boliònai sù acetilenù turi bûti laikomi atskirañ nuo boliònų sù deguõnimi.

acetònas dkt. vns. (2)

bespalvis lakus, degus, savito kvapo skystis, naudojamas lakams, dažams, plastikams ir kt. gaminti: Acetonù nuvâlomi riebalai iš nešvarūmai. Acetono garañ sù óru sudāro sprôgų mišinj.

achājai dkt. dgs. (2)

1. viena žymiausių senovės graikų genčių: Achājų gyvénvietės. Vienu žymiáusių achājų kultūros ceñtru tāpo Mikénai.
2. Homero kūriniuose – visos graikų gentys: Achājų heròjai. Achājai dēsimtj mêtų kariavę Tròjos kārq. • plg. danajai.

achājas, achājé dkt. (2)

1. achajų genties žmogus: Mānoma achajus bùvus karìngus, reñgusius užjūrio kāro žygiùs.
2. Homero kūriniuose – graikas: Táu nei sù výrais kitañ į kōvq stóti šarvúotam, nei kuř į pàsalq eiti draugè sù rinktiniais achājas niékad nebùvo drq̄sos (poez.).

Achilas dkt. vns. (2)

Trojos karos graikų karžygys, turėjęs tik vieną sužeidžiamą vietą – kulną: Didvyris, sukaūpęs drq̄sq,

stójo į kōvq sù Achilù.

◊ **Achilo kułnas** žr. kulnas.

Achilo saūsgyslė

sausgyslė, jungianti blauzdos raumenj su kulnakauliu: *Peř rungtynės spòrtininkui trúko Achilo saūsgyslę. Tēko susiūti Achilo saūsgyslę. Achilo saūsgyslés patempimas – dažnà bégikų tráuma.*

achromātinis, achromātinė bdv. (1)

1. bespalvis, nesusiskaidęs į spektro spalvas: *Achromātinės spałvos.* | neskiriantis spektro spalvą: *Achromātinis regéjimas.* • ant. chromatinis.
2. neskaidantis į spektro spalvas: *Achromātinis objektývas [mikroskòpas]. Achromātiniai lēšiai.*

āctas dkt. vns. (2)

iš vyno ir vaisių gaunamas aštoriai rūgštus skystis, naudojamas kaip prieskonis, maistui konservuoti ir marinuoti: *Obuoliū āctas. Ācto rūgštis [eseñcija]. Actù pagárdintos salōtos. Actè marinúoti svogūnai.*

actékai dkt. dgs. (2)

indėnų tauta, gyvenusi Meksikoje, XIII–XV a. sukūrusi galingą imperiją: *Actékų rāštas. Atvýkéliai ispānai nukariāvo áukštą civilizācijos līgj pasíekusius actekūs, nès šie nebuvø mātę šáunamojo giñklo.*

actekas, actekė dkt. (2)

actekų tautos žmogus: *Paēmēs į nelāisvę priéšq actekas tāpdavo visaverčiù kariù. Actekés dažýdavosi véidus gelsvà iř raudóna spalvà.*

āctinė dkt. (1)

indas actui laikyti ir tiekti: *Buteliùko [qsołēlio] fòrmos stikliné āctinė. Añt stálo padéta indēlis aliējui iř āctinė. Supìlk āctq į āctinę. Parduołuvéje pirkaū dvi dailiàs āctines – sáu iř tētai.*

āciū jst.

(už ką) sakoma dékojant: *Āciū už pagálbq. Āciū táu. Labai jums āciū. Širdìngai [nuoširdžiai] āciū. Āciū, brangieji, už palaiķymq. Āciū, kàd apsilañkête pàs mùs. Āciū už viškq iř sudiē.* ◊ **āciū Diēvui** sakoma reiškiant pasitenkinimą kuo nors, gerai sekantis: *Āciū Diēvui, ēsame visi sveiki.* | sakoma, reiškiant dékingumą išvengus ko nors neigiamo: *Nà, iř āciū Diēvui! Āciū Diēvui, kàd išvénégiau mašinu spūscīq iř į spektāklj nepavélavau.*

Adakāvas dkt. vns. (2)

kaimas Tauragės rajone: *Adakāvo káimas neišáugo į didësnę gyvénvietę. Tiēs Adakavù nérà pagrindinių kelių. Neseniai buvaū Adakavè.*

adaptācija dkt. ppr. vns. (1)

1. organizmo, jo organų ar individu prisitaikymas prie naujos aplinkos, pakitusių sąlygų: *Biològiné [fiziologiné, evoliūciné] adaptācija. Augalų [gyvūnų] adaptācija priē pakitusių sąlygų. Akių adaptācija priē šviesōs. Klausōs adaptācija. Káulų [raumenų] adaptācija priē fízinių krūvių.*
2. asmens prisitaikymas prie naujos ar pasikeitusios socialinės aplinkos, naujų reikalavimų: *Sociāliné [psichològiné] adaptācija. Naujų darbúotojų adaptācija organizācijoje. Mokinių adaptācija naujojè mokýkloje. Vaikai darzélyje vieni ilgiau, kiti trumpiau išgyvēna adaptācijos periódq.*
3. literatūros kūrinio supaprastinimas, pritaikymas mokyti: *Šekspýro kūrinių adaptācija pràdedantiems mókytis ánglu kalbos. Senųjų rāstų adaptācija studeñtams.*
4. literatūros kūrinio pritaikymas vaidinti: *Romāno [novèlës] adaptācija scènai [kìnui]. Scèniné literatūros kūrinio adaptācija.*
5. kitų kalbų, vartojančių to paties pagrindo abécéle, tikrinių žodžių pritaikymas prie savos kalbos rašybos pagal apytikrį tarimą: *Užsieniečių tikrinių vardų adaptācija soviëtinëse lietùvių*

enciklopēdijose. Kulinārijos teāminu vertīmo iī adaptācijos problēmos.

6. techniniū īrenginiū arba sistēmu prisaikymas prie kintančiū sālygū: *Adaptācija pasižīmi kai kuriōs automātinio valdymo sistēmos.*

adaptācinis, adaptācinē **bdv.** (1)

- 1.** susijęs su adaptacijā (1 r.): *Žarnýno sāndaros adaptāciniai ypatūmai. Fiziniai pratīmai diidina organizmo adaptācines galiās.*
- 2.** susijęs su adaptacijā (2 r.): *Adaptācinis laikotarpis. Adaptāciniai īgūdžiai. Adaptāciniū sunkūmū pātiria bevēik visi daržēlio naujokai.*

adaptāvimas **dkt. ppr. vns.** (1)

- 1.** → adaptuoti 1: *Ūgdymo dalīķu adaptāvimas mokymosi problēmu tūrinčiam vaīkui.*
- 2.** → adaptuoti 2: *Grōzinēs literatūros adaptāvimas kīnui.*
- 3.** → adaptuoti 3: *Migrāntu adaptāvimas.* | **sng.**: *Naujū darbūotojų adaptāvimosi procēsas.*
- 4.** → adaptuoti 4: *Jūdamojo aparāto adaptāvimas priē fizinēs veiklōs.* | **sng.**: *Adaptāvimasis priē aūkščio.*
- 5.** → adaptuoti 5: *Kitū kalbū tikrīniū žōdžiū adaptāvimas.*

adāpteris **dkt.** (1)

- 1.** techninis ītaisas siejamū ītaisū signalū parametram suderinti, kad jie galētu dirbtī kartu; **sin.** siejiklis: *Vaīzdo adāpteris. Magnētinis vaīzdo adāpteris. Universalūs maitinimo adāpteris sū šviesōs indikātoriumi. Automobilinis maitinimo adāpteris. Skaitmenīniams fotoaparātams skīrtas adāpteris. Vienojē plōkštēje gāli būti sumontuotas vienas arbā keli adāpterai.*
- 2.** ītaisas mechaniniams virpesiems keisti elektriniai, atgaminant garso mechaninj īrašā.
- 3.** ītaisas nesujungtoms detalēms, prietaisams ar mechanizmams sujungti: *Hermētiškas prisijungīmo adāpteris.*

adaptūoti, adaptūoja, adaptāvo **vksm.**

- 1.** **(kā, kam)** padaryti lengviau suprantamā, pritaikyti mokyti ar pan.: *Adaptūotos knīgos ūzsienio kalbā. Jaunesniems moksleīviams klāsikū kūrinius aī sudētingus veikalus adaptūoja. Senījū rāstū tekstūs teāka adaptūoti. Kai kadā adaptūojama ideolōginiais [dorōviniais] sumetīmais.*
- 2.** **(kā, kam)** pritaikyti literatūros kūrinj vaidinti: *Novēlē adaptūota teātrui. Adaptūojant apysakq pāsakotojo tēkstas viīto pagrindinio veikējo monologais.*
- 3.** **(kā, prie ko)** pritaikyti prie naujos socialinēs aplinkos, pakitusiū sālygū: *Adaptūoti emigrāntus priē naujū gyvēnimo sālygū.* | **sng.** **(kame):** *Išvīkē gyvēnī ī ūzsienī vaikaī adaptūojasi gerokai lengviaū neī suāugusieji. Naujojē mokīkloje teāka adaptūotis.*
- 4.** **(kā, prie ko)** pritaikyti prie naujos aplinkos, pakitusiū sālygū (apie organizmā, jo organus ar individuā): *Stēngiamasi apsāugoti ligóni nuō komplikācijū iī nuosekliai adaptūoti organizmā priē fizinio krūvio.* | **sng.** **(prie ko, nuo ko):** *Prarādē regējimq zmónēs adaptūojasi priē tamsōs. Rytē atsikēlus ākys tūri adaptūotis nuō tamsōs priē šviesōs. Sudētingēsnē iī īvairēsnē biosistemā adaptūojasi daūg labiaū negū skurdi.*
- 5.** **(kame)** pritaikyti kitū kalbū, vartojančiū to paties pagrindo abēcēlē, tikriniū vardū rašybā prie savos kalbos pagal apytikrī tarimā: *Kitū kalbū tikrīniai vardai adaptūojami populariuosē, vaikāms iī jaunīnui skirtuosē leidiniuosē. Vaikū literatūroje užsieniēčiū pāvardēs rāšomos adaptūotos.*

ādata **dkt.** (1)

- 1.** smailus metalinis virbalēlis su ausele siūlui īverti, siuvimo īrankis: *Plonā [storā, drūtā, didžiūlē] ādata. Ādatos skylūtē [ausis]. Ādatos smaigalīs. Ādatų pagalvēlē. Atšipo ādata. Īvēk siūlq ī ādatq.*
 - 2.** bet kuris īrankis, virbalēlis, panašus ī šī siuvimo īrankj: *Ādymo [mezgīmo] ādata. Šviīkšto [chirūrginē] ādata. Patefōno ādata. Ēžio ādatos (spygliai).*
 - 3.** **šnek.** **INJEKCIJA:** *Ligóniui ādatas lēidžia. Bijaū ādatu!*
- ◊ **īš ādatos vežīmā priskaldyti** **žr.** priskaldyti. **kaīp ādata šiēno kūpetoje** pražuvo,

prapuolė: *Rāktas diñgo kùprinėje kaip ādata šiено kùpetoje **kaip ādatos šieno vežimè** apie veltui ko ieškantį: Gáudo tą vagišių pô vîsq rajoną, iéško kaip ādatos šiено vežimè. **kaip añt ādatu** neramiai (sédi, stovi): Visq laikq nerimsta, sédi kaip añt ādatu. Darbúotojai sédi kaip añt ādatu, nežino, kuriuōs atleis. Stóviu priē lángo kaip añt ādatu, o vaikq kaip nérà, taip nérà.*

adatēlē dkt. (2)

1. dem. adata 1: *Pàmečiau adatēlę karoliukams vérti.*

2. dem. adata 2: *Čià jidùrsime akupunktūros adatēlès. Girgždēna patefónas – adatēlē niēkaip neiššóka iš paskutiniø griovëlio, sugëdo. | prk.: Kárštos vandeñs adatēlés grqzino sustìngusiam kúnui jautrùmq. Jî  m e badýti šimta  adatēli , paskui   p em  baisùs niežul s.*

adatìn  dkt. (2)

adat  d zel , kamuoliukas ar pan.: *Pasidar k adat n , k d tur tum ku   datastas laik ti. Pad k [isme k]  dataq atgal   adat n . M n atit ko tet s siuv jos palik mas –  irk s s u adatin .*

adatinis, adatin  bdv. (2)

1. susij s su adatomis (1 r.): *Adat n  pagalv l  (adatoms susmeigti). Adat n s kamuoliukas.*

2. susij s su adatomis (2 r.), adat l mis (2 r.): *Adat n s spa dint vas (komp.). Adat n  bi psija (med.).*

 datkotis dkt. (1)

kotelis chirurginei adatai  statyti: *Ti s s  datko iai padengti gr dintu plien .  ai zd q sutva k  s u  data,  statyta  datkotye.*

adekva ia  prv.

→ adekvatus: *Adekva ia  elgtis. Re kia adekva ia  reag oti   poky cius. Kaip adekva ia  i sr ik sti p ykt ? | auk t.: T rime ku  adekva ia  j v rtinti susid riusiq p d et . | auk c : Adekva i usiai s avo galim bes suv ok  p tys abiturie ntai. Slaug toja adekva i usiai apib udino lig nio p reikius.*

adekvat umas dkt. ppr. vns. (2)

→ adekvatus: *T rimo tu to i  gaunam  pajam  adekvat umas. Seminar  kalb ta api  m nинio adekvat umo sieki s ve  iant gr zin  literat r . R y ciausi abej ti pateikt sios anal gijos adekvatum .*

adekvat s, adekvati bdv. (4)

visi kai atitinkantis; sin. tapatus, tolygus: *Atpa inti jvairi s vad bines situ cijas i  prii nti adekva i us sprendim s. T aikyti s ankcijas, adekva i as pa eid mo r imt mu . G aunu adekv t   tlygi  z naakt n  d rb q. B tina pasir p ti adekva i u m okslo i  st dij  biud zet .*

 delaid  dkt. vns. (1)

miestas Australijos pietuose: * delaid s liet vi  bendr omen . Sp rtininkai sav it  aklimatizu sis  delaid je. Lenkt nininkai atsisiv kino s u  delade.*

aden oidai dkt. dgs. (1)

nosies polipai – nedidel s i ve  eusio limfinio audinio i saugos nosiarykl je, kurios u kem  nos j ir trukdo per j  kv puoti: *Va kui pa  lino aden oidus. Aden oidu  oper cija yr a nesunki .*

ad klis dkt. (2)

didel  adata riestu galu kojin ems, mai sams ir kt. adyt : *Vilnon s k j nes patogi usia ad ti (s u) adikli . Nul  zo ad klis i  k j ni  nebeu sisi si.*

 dymas dkt. ppr. vns. (1)

1. → adyt  1: *Siu mo,  dymo  g ud ziai. K j ni  a  kit  mezgini   dymas j i mieli usia veik .*

adinéjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ adinéti: Nuobodūs tās kójinių adinéjimas vakaraīs.

adinéti, adinéja, adinéjo vksm.

(kā) pamažu ne kartā adyti: Adinéti piřstines [kójines]. Mamà nuolatōs kā nòrs adinédavo.

adinýs dkt. (3^b)

koks nors adomas, suadytas daiktas, drabužis: *Dvì dienàs vargaū priē sàvo ādinio. Pabégo siūlēs māno ādinio, reikēs naujaī adýti. Kažkuř pàmečiau sàvo ādinj. Negaliù laiko švaistýti, nès turiù daūg adiniū.*

adinukè dkt. (2)

vienspalvis siuvinéjimo būdas, kai siuvinéjama baltu siūlu ant balto audinio mašininiais arba rankiniais dygsniais: *Siuvinéjimas baltája adinukè. Adinukè siuvinétos rankovés.*

Adis Abeba dkt. vns. (2)

Etiopijos sostinė: *Adis Abèbq sùpa nedìdelēs kaļvos. Adis Abèboje veikia Āfrikos vienybēs organizācija.*

adjutántas, adjutántē dkt. (1)

karininkas, atliekantis tarnybinius vado pavedimus: *Puļko [bataliōno] adjutántas. | šabo karininkas, tvarkantis raštvedybą ir atliekantis kitus tarnybinius pavedimus: Adjutántas stenografāvo pókalbi.*

administrācija dkt. (1)

1. valstybės valdymo institucijų sistema: *Programà viētinei iř regiōnīei administrācijai stiprinti.*
2. įstaigos, įmonės skyrius, tvarkantis (administruojantis) jos reikalus: *Apskrītis viřšininko administrācija. Kreǐptis [atvýkti] į savivaldýbēs administrācijq. Administrācijos dirētorius [skýrius].*
3. organizacijos, įmonės, įstaigos vadovaujantysis personalas: *Viēšbučio [īmonės, mokýklos] administrācija. Kreǐptis į administrācijq. Sumāžinti administrācijos iř úkio darbúotojų išlaidas. Administrācijos kreipimasis į darbúotojus. Darbúotojas sudāro sùtartj sù administrācija. Jis pasistātē bùtq administrācijos pàdedamas.*
4. atsakingieji rengējai, tvarkytojai: *Reñginio [koncepto] administrācija.*

administrācinis, administrācinē bdv. (1)

1. susijęs su vykdomaja valdžia, administracija ar administravimu: *Administrācinis vienetas [teritorijos suskìrstymas, teišmas]. Administrācinē reforma [atsakomýbē]. Administrācinē mókesčių inspèkcijos struktūrā. Administrāciniai téisēs pažeidimai. Administrācinēs kaléjimo pàtalpos. Dìrbu administrācinj dárba.*

2. pagristas nurodymais, potvarkiais: *Šiōs veiklōs sritiēs nejmānoma veiksmìngai valdýti administrāciniais metodais.*

administrātoriškas, administrātoriška bdv. (1)

būdingas administratoriui: *Administrātoriškas pasipùtimas.*

administrātorius, administrātorē dkt. (1)

atsakingas reikalų, dokumentų tvarkytojas: *Savivaldýbēs [firmos, viēšbučio, nāmo] administrātorius. Turizmo [veřslo, finánsu, mókesčių] administrātorius. Slaugōs administrātorē. Bendlàvimas sù mókesčių administrātoriumi. Bendróvei reikia gēro administrātoriaus. Paskirtas laikinàsis bánko administrātorius. Ímonių bankròto administrātorių veiklōs kontrolē.*

administrāvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ administruoti: *Turīzmo iī viēšbučiū administrāvimas. Daugiabūčiū namū administrāvimas. Veřlo [mēno] administrāvimas. Viēšojo administrāvimo stūdijū programā.*

administrúoti, *administrúoja, administrāvo* vksm.

(kā) tvarkyti, prižūrēti kā, vadovauti kam: *Specialītas kāro pīevolei administrúoti. Mókesčius administrúoja mókesčiū inspēkcija. Dīdžiąjā dālī daugiabūčiū namū administrúoja savivaldýbiū paskirti administrātoriai. Valstýbinis stūdijū fōndas administrúoja fināsinę pāramā studeñtams.*

admiralitētas dkt. (2)

kai kurių valstybių aukščiausias karinių jūrų pajēgū štabas: *Admiralitēto vadovybē [tarnáutojai]. Tarnauti [dirbtī] admiralitētē. | jo patalpos: Senasis admiralitētas. Iš toli šviēcia admiralitēto stogai.*

admirōlas dkt. (2)

1. karinio jūrų laivyno aukščiausiuju vadu karinis laipsnis: *Admirōlas atitiñka sausumōs pajēgū generōlq.*
2. tā laipsnī turintis karininkas: *Admirōlo añtpečiai. Admirōlo pāreigos. Flotīlēs vādas svajōja tāpti admirolū.*
3. didelis drugys juodais sparnais su oranžiniais ir baltais dryžiais (*Vanessa atalanta, Pyrameis atalanta*): *Spalvinguosius admirolūs prādedame pastebēti vāsaros pradžiojē. Ī Lietuvą admirōlai atskrenda iš pietū Europos, šiaurēs Āfrikos.*

Adōmas dkt. vns. (2)

Biblioje – pirmasis žmogus, Ievos vyras ir žmonijos pradininkas: *Patī pirmoji Diēvo sāndora būvo sudarýta sù pirmais žmonēmis Adomū iī Ievā. Islāmo tradīcija Adōmā laiko pirmūoju prānašu.*

◊ **Adōmo kostiumū** žr. kostiumas. **nuō Adōmo iī Ievōs** nuo pat pradžiū, iš tolo: *Tik nepradék pāsakoti nuō Adōmo iī Ievōs.*

Adomŷnē dkt. vns. (2)

kaimas Kupiškio rajone: *Adomŷnēs laisvālaikio ceñtro renginiai. Kāimo bendrūomenē žino, kaip galētū turistūs sudōminti Adomynē. Viešejau pās pažīstamus Adomŷnēje.*

Adōmo obuolŷs

kaklo priekyje išsikišusi gerklū kremzlē, kuri kalbant ir ryjant juda: *Nè visi vyriškiai tūri ryškiūs Adōmo óbuoliū. Móterys paprastaī netūri Adōmo óbuolio.*

adōnis dkt. (2)

vaistinis, dažinis nuodingas pievū, darželiu augalas plunksniškais lapais, dideliais geltonais žiedais (ppr. pavasarinis adonis, *Adonis vernalis*): *Apsinuōdijus adoniū [adōnio preparātais] sutriñka širdiēs veiklā. Adōniai vienojē viētoje gāli áugti daugybē mēty.*

adorācija dkt. (1)

1. Dievo ar religinio kulto objektu garbinimas, ppr. tam tikra forma: *Švenčiáusiojo Sakrameñto adorācija. Naktinė adorācija. Tyliójī (tyloje vykstanti) adorācija.*
2. garbinimas, dievinimas: *Jaunystēs adorācija. Kodēl būtent Indija iī iš kuř tokiā jōs adorācija? Tiēsā sākant, tokiōs pagarbōs senātvei iī jōs adorācijos kaip Rytuosē pās mūs niekadā nebūvo. Āktorius sākēsi nesās lēpinamas gerbējū adorācijomis.*

adorātorius, adorātorē dkt. (1)

1. adoruojantis, adoracijoje (1 r.) dalyvaujantis žmogus; sin. adoruotojas: *Krýžiū nēšē ilgamētis kātedros adorātorius. Adorātorēs keiçiasi kās vālandq. Gražū, kaī bažnýčioje yrā speciālūs adorātoriai – baltais ař tautiniais drabūžiais pasipuôšę vaikai, jaunimas, suáugę výrai sù kámžomis. Anót kūnigo, nereikia iš ateitiniñķ darýti vien paklusniū adorātoriū.*

2. garbintojas, dievintojas, adoruotojas: *Esù grōžio adorātorius. Sekiaū rašytojos kūrybq, bēt nebuvaū jōs adorātorius. Kaip nusiviltu poètēs adorātoriai, susidūrē sù jà buityjē! Būrējā nuõlat sùpo tūntas susižavéjusių adorātorių.*

adorāvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → adoruoti 1: *Eucharistijos adorāvimo tradīcija. Ivařū Švenčiáusiojo Sakrameñto adorāvimo būdai. Vaikai įtrauktì į bažnýčios bei jōs aplinkōs tvařkymq, grāžinimq, adorāvimq, patarnāvimq, procèsijas.*

2. garbinimas, dievinimas: *Tautinių vertýbių [káimo kultūros, gamtōs] adorāvimas. Neriboty žmogaūs gālių adorāvimas. Peř didelis praeitiēs adorāvimas viřsta beprasmýbe. Gālas besaikiam šiō politiko adorāvimui iř ydū dañgstmui. Nesízaviu úzsienio bánkų adorāvimu.*

adorúoti, adorúoja, adorāvo vksm.

1. (ka) garbinti Dievą ar religinio kulto objektą: *Kunigai kartù kalbējo rōzinj, adorāvo Švenčiáusiqj Sakrameñtq iř aukójo šv. Mišiās. Pō Mišiū pùsvalandj adorúojamas Švenčiáusiasis Sakrameñtas.*

2. (ka) garbinti, dievinti: *Eîlēs bûdavo skìriamos rîterio adorúojamai dāmai. Vakaruosè ši teòrija gál iř peř daūg adorúojama. Taï adorúojamasis kreipinys į sáulę, ámžiną šviesos šaltinj.*

adorúotojas, adorúotoja dkt. (1)

1. adoruojantis, adoracioje (1 r.) dalyvaujantis žmogus; sin. adoratorius: *Adorúotojų grùpēs.*

Vyskupijs adorúotojų iř procèsijų dalvvių susirinkimas. Tuometiniai patarnáutojai mišiōms iř adorúotojos jaū augina sâvo vaikus. Jōs siùvo adorúotojų iř patarnáutojų drabužiūs.

2. garbintojas, dievintojas, adoratorius: *Atsiradęs adorúotojas léidžia jái pasiūsti rîterio gárbinama prakilnià damà.*

adrenalinas dkt. vns. (2)

1. antinksčių hormonas arba dirbtinis jo pakaitalas, stimuliujantis medžiagų apykaitą, širdies darbą, didinantis kraujospūdį, cukraus kiekj kraujyje ir kt.: *Nuô išgqscio padidéja adrenalino kiēkis kraujyjē. Kraujospūdis stabilizúojamas adrenalinù.*

2. šnek. stiprus pojūtis, išgyvenimas: *Adrenalino mègøjai. Jéi negali bê adrenalino (dòzës), kópk iř atrakciònų bókštq. Ekstremali veikla manës netráukia, adrenalino pakañka iř darbè.*

adresántas, adresántė dkt. (1)

1. kas siunčia ką paštu, telegrafu ar pan.; sin. siuntéjas: *Šiū laiškū adresántę iř adresātę sieja šilti, nuošiřdūs sântykiai, todēl kreipiamasi vardù iř vartójami neoficiálūs kreipiniai. Bendrāvimas internetù výksta tařp fiziškai atskirtų adresántų iř adresātų.* • ant. adresatas.

2. kas krepiiasi į ką, skiria kam ką (literatūros, meno kūrinj ar pan.): *Knýgų pavadinimai akivaizdžiai rôdo adresánto iř adresāto sântykj. Adresánto tikslai – kreiptis į klausýtojų orùmq, gařbę, sâzinę, dôrq. Adresántas (asmuõ, kuris râšo prâšymq) râšomas lâpo viduryjē. Pasiúlymo dîrbti už Lietuvôs ribų adresántas paprasta bûna draugas, pažystamas ař gimináitis.* • plg. adresatas.

ādresas dkt. (3^b)

1. namo numeris, gatvés, miesto ir t. t. pavadinimai, nurodantys, kur kas gyvena ar yra, ppr. rašomi ant voko ir pan.: *Atgalinjs [korespondeñcijos] ādresas. Juridinio asmeñs buveinës ādresas. Dúok mán sâvo ādresq. Išsiūsk láiškq mâno namų ādresu. Adresai turi bûti râšomi bê klaidq.*

2. rašmenų seka, nurodanti duomenų ar adresato vietą elektroninéje erdvéje (kompiuteryje, kompiuterių tinkluose): *Internèto (svetañnes) ādresas. Elektroninio pâsto ādresas.*

adresātas, adresātė dkt. (2)

1. kam adresuojama pašto siunta, telegraama ir kt.; sin. gavéjas: *Motyvâciniamē laiškè nuródoma įstaiga adresātē. Skundè nuródytinas adresātas – Seîmo kontroliérių įstaiga. Elektròniné žinutė pasiēks adresātq iškařt. Mařsto paketêlis Velykoms jaū aňt adresātēs stâlo. Pâšalpos [labdarà] adresatùs vis*

dėlto pasiekė. • ant. adresantas.

2. į ką kreipiamasi, kam kas (pvz., straipsnis, literatūros kūrinys) skiriama: *Kūréjai nepasiekia pagrindinio spektaklio adresāto – vaikų. Funkcionalumo iš adresāto póżiūriu poèzija labai neapibréžtas dalýkas. Geraî, kaî idéjos suraîda adresātq. Áutorius mąsto apiê numānomus adresatùs.* • plg. adresantas.

adresâvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → adresuoti 1: *Tikslùs [netikslùs] adresâvimas. Adresâvimo klaîdos. Pâšto siuntûj adresâvimo instrûkcija.*

2. → adresuoti 2: *Televîzijoje véngiamâ tikslînio laidû adresâvimo, nès šîtaip sumažétu žiûrôvq.*

3. → adresuoti 3: *Siekiamâ supàprastinti (elektroninj) adresâvimq.*

adresînê dkt. (2)

1. prie lagamino, krepšio ar pan. tvirtinamas dékliukas ar kišenélė, į kurią dedama savininko duomenų kortelė: *Adresînêje nuródomas bagâžo saviniñkas iš keliônës maršrûtas.*

2. elektroniné adresų knygelė: *Asmeniné adresînê. Jûsų telefonè yrâ adresînê, kuriojè gâlite jrašyti sâvo draugq iš kolègų telefono nûmerius. Patikusius pûslapius jrašykime į adresînê. Siuntejo dûomenis išsâugome adresînêje.*

adresúoti, adresúoja, adresâvo vksm.

1. (kâ, kam) ant voko ar kitos siuntos nurodyti gavèjâ ir jo adresâ: *Sténgiamës kuõ tiksliaû adresúoti láškus. Dokumeñtai adresúojami ístaigoms ar jû struktûriniams padaliniáms.*

2. (kâ, kam) pasakyti, parašyti, skirti: *Šî priekaištq nè tâu adresúoju. Jauni rašytojai sâvo râšinius adresúoja bendraamžiams. Tiktai dienóraštyje visa, kâ râšome, adresúojame sâu.*

3. (kâ, kam) kompiuterijoje – paskirti duomeniui adresâ: (Elektroninj) láškq adresúoju iš siuncìù. Mán adresúotq informâcijq gavaû elektronine žinutè.

adresýnas dkt. (1)

vartotojo parinktû tinklalapiû, bylyû ir kt. adresų sąrašas: *Adresýno jrašas. Irašyti į adresýnq. Adresýnus tûri internèto naršýklés. Iš adresýno gâlite vël jeîti į tinklälapi, kuriô âdresq išsâugojojote. Į adresýnq gâlima patèkti paspáudus asmeninës mygtukû júostos piktogrâmq „Adresýnas“ arbâ iš pagrindinio meniù pasirînkus komândų grûpę „Adresýnas“. Numatytasis adresýnas – iš añksto pârengtas iš į plâtinamq naršýklę jdétas žiniâtinklio adresû rinkinys.*

Âdrija dkt. vns. (1)

ADRIJOS JÚRA: *Vâsarq bûvome priê Âdrijos. Âdrijoje veîsiasi daugybë tîk šiojè jûroje gyvênančių žuvû rûšių.*

Âdrijos júra

Viduržemio jûros dalis tarp Apeninû ir Balkanû pusiasaliû: *Melyniéji rykliai Âdrijos jûroje nérâ retenybë.*

Adùtiškis dkt. vns. (1)

miestelis Švenčioniû rajone: *Adùtiškio heřbas. Turiù seneliùs Adùtiškyje.*

adveñtas dkt. vns. (2)

keturių savaičių laikotarpis prieš Kalèdas: *Âvento paprociai [gîesmës]. Âvento pâsninkas [žvâkë, vainikas]. Peř Âventq katalikai susilaîko nuô triukšmingu linksmýbiu. Sù adventu prasideda iš pâsninkas.*

adventîstas, adventistë dkt. (2)

krikščioniû sektos, skelbiančios antrajî Jézaus Kristaus atêjimâ, narys: *Adventistu bažnyčios. Pasaulio [Lietuvôs] adventistai. Septintosios dienos adventistai.*

advokātas, advokātē dkt. (2)

1. teisininkas, turintis teisę teikti teisinę pagalbą (teikti teisines konsultacijas, atstovauti teisme ir pan.): *Advokātų kolēģija. Advokātas reñgia téisinius raštūs, rāšo skundūs, gina teisiamūsios teismē. Negaléjau dīrbiti teiséja ař prokurorē, iř tēko veřstis advokātēs prāktika.* • plg. gynéjas.
2. šnek. užtarėjas, gynéjas: *Pàts žinaū, kq̄ darýti, mán advokātū nereikia.*

advokatáuti, advokatáuja, advokatāvo vksm.

1. (kam, kame) būti advokatu ar dirbtu advokato darbą: *Jì mán advokatāvo skyrýbų bylojè. Miësto teismè jìs advokatáuja jaū dvidešimt mëtų.*
2. (kam) šnek. viešai remti, imtis padéti tvarkyti kieno reikalus; sin. užtarti, ginti: *Kõ kišiësi į pókalbj iř advokatáuji? Jéi nežinai, geriaū neadvokatáuk. Áutorius téisina režisiërių, advokatáuja jám. Mókytojai bärant berniukùs, mergáitës ēmë advokatáuti juōs gindamos.*

advokatāvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → advokatauti 1: *Advokatāvimas jõ netráuké, màt reikalāvo kompromìsù sù sázine.*
2. šnek. → advokatauti 2: *Nesikišk, tåvo advokatāvimas nereikalìngas.*

advokatūrà dkt. (2)

1. advokato profesija, veikla: *Advokatūros įstātymas. Bùvę teiséjai išeïna į advokatūrq.*
2. advokatų organizaciné struktúra: *Lietuvòs advokatūrà.*

adýti, ãdo, ãdē vksm.

1. (kq, kuo, su kuo) į adatą įvertu siūlu taisyti ką prakiurusi: *Šilq adýk (sù) plonesnè ãdata.* | neig. (ko): *Merginos dabař kójinių nemégsta adýti.* | sngr. (kq): *Adaūsi kójines iř piřstines.*
2. psn. (kq) siuvinéti raštais: *Mergáitës dailiai adýdavo šilkû skepetélès. Táikomosios dailës skýriaus muziéjininkës móka iř adýti.*

adýtojas, adýtoja dkt. (1)

žmogus, kuris ką ado (1 r.): *Tétùkas tīkras adýtojas – labai dailiai ãdo. Tokià adýtoja tīk piřstines sugadìno.*

adžārai dkt. dgs. (2)

gruzinų etniné grupė, gyvenanti Adžarioje: *Adžarùs nuō kitq gruzinų skìria tikýba – daugumà jù yrà musulmònai.*

adžàras, adžàré dkt. (2)

adžarų etninés grupës žmogus: *Ùžstaleje adžàras sako tostùs, o adžàrës móterys jaūkiai sédi, vaišinasi sù svečiaiš.*

Adžàrija dkt. vns. (1), ofic. **Adžàrijos Autonòminè Respùblika**

autonominé respublika Gruzijos pietvakariuose, prie Juodosios jūros: *Kalnuotoje Adžàrijoje ispùdingi reljefai, vešlì augalijà, šniökšcia nuostabùs kriokliai iř kalnù upës.*

adžikà dkt. vns. (2)

aštrus kaukazietiškas padažas arba prieskoniu mišinys: *Dél aštrùmo – šaukštëlis adžikos. Mégstu adžikq sù baklažanais.*

aero-

pirmoji sudurtinių žodžių dalis, reiškianti sąsają su oru, dujomis, aviacija (pvz.: *aerodromas, aerostatas, aeronautika*).

aeròbika dkt. vns. (1)

gimnastikos ir šokių pratimai, atliekami skambant greitai muzikai: *Aeròbika sù kamuoliaiš. Vandeñs aeròbika. Aeròbikos pratýbos skìriamos fíziniam pajégumui, sveikatingumui ugdýti iř koordinacijsi, laikýsenai gérinti. Žingsniné aeròbika stiprina blauzdū, šlaunū, sédmenū, pilvo raūmenis.*

aerodināmika dkt. vns. (1)

mokslas apie oro (dujų) judėjimą ir jégas, veikiančias dujose judančius kietuosius kūnus: *Aerodināmikos dēsniai. Eksperimentiné [taikomoji] aerodināmika.*

aerodināminis, aerodināminė bdv. (1)

1. sukeltas dujų poveikio: *Aerodināminė jégà.*
2. susijęs su aerodinamikos tyrimais, jos dēsnii veikimu, panaudojimu: *Aerodināminis važdis.*
3. aptakios formos: *Aerodināminis kūnas.*

aerodròmas dkt. (2)

vieta, įtaisyta lėktuvams kilti, tūpti, stovëti, prižiūrëti: *Civilinis [kariniš, spòrtinis] aerodròmas. Vandeñs [sraigtasparnių] aerodròmas. Lauko aerodromè lėktuvai gali pakilti iř nusiléisti. Óro úosto lėktuvai laikomi aerodròmo angåruose.*

aerogramà dkt. (2)

pašto korespondencija, kurią sudaro oro paštu siunčiamas laiškas iš vieno popieriaus lapo, sulankstomo ir užklijuojamą kaip vokas: *Žénklinta [sulankstytá] aerogramà. Aerogramàs išlédžia pāsto īstaigos arbà privācios īmonēs.*

aeroklùbas dkt. (2)

1. sporto lakūnų, parašiutininkų, sklandytojų draugija: *Aeroklùbas kviēčia jùngtis visùs pilotùs. | jos patalpos: Aeroklubè īrengtas muzieju.*
2. aviacijos sportininkų rengimo organizacija: *Isteīgti aeroklùbq. Aeroklùbų varžybø. Dúomenys apie Lietuvos aeroklubus. Dirbu aeroklubè instrùktoriumi. Pastatytas naūjas aerodròmas aeroklùbo nariáms. | jos patalpos: Akrobatinio skraidymo varžybų dalÿviai apgyvendinti aeroklubè.*

aeronáutas, aeronáuté dkt. (1)

aerostatą ar lėktuvą valdantis, pilotuojantis žmogus: *Káimo gyventojai nepaténkinti dažnaiš aeronáutų skraidymais. Žvelgdamì prô iluminátoriu, aeronáutai gali grozéitis nuostabiaiš vaizdaîs. • plg. oreivis.*

aeronáutika dkt. vns. (1)

skraidymas aerostatais ir lėktuvaus atmosferoje: *Aeronáutika skìrstoma į oreivystę iř aviacijs.*

aeronúotrauka dkt. (1)

iš skraidymo aparato daroma nuotrauka: *Gražiáusios aeronúotraukos rinkimai. Užtikaū sénq aeronúotraukq, kažkadà darýtq peř družlinq lėktuvo lángq. Didelių plótų aeronúotraukos dáromos miškotvarkos tiksláms.*

aerorögès dkt. dgs. (2)

sraigto varomos rogës – ppr. uždaras kébulas ant trijų–keturių plačių slidžių: *Jis yrà pasigaminës aerorögès iř paraspärnij. Aerorögémis šturmúoja iř Antarktidq.*

aerostàtas dkt. (2)

skraidymo aparatas, kurj i orą kelia jo apvalkale esančios lengvesnës už orą dujos (vandenilis, helis, karštas oras): *Valdomasis aerostàtas (dirižablis). Laisvàsis aerostàtas (oro balionas). Mégstu skristi aerostatù.*

aerozòlinis, aerozòliné bdv. (1)

1. paruoštas kaip aerozolis (1 r.); sin. purškus: *Aerozòlinis dëmiū valìklis [óro gaivìklis]. Aerozòlinés mëdžiagos [priemonës]. Aerozòliniai klijai [dažai]. Aerozòlinių kvepalų buteliukas. Naudóju aerozòlinj dezodorántq.*

2. kuriuo purškiamas aerozolis (1 r.): *Aerozòlinis inhaliatorius [purkštùvas, gesintùvas].*

aerozòlis dkt. (2)

1. medžiaga, su slégium uždaryta ppr. metaliniame indelyje, naudojama purškiant; sin. purškalas, purškiklis: *Nósies [burnôs, gerklës] aerozòlis. Šaldomasis aerozòlis. Paspáuskite buteliuko sù aerozoliù purkštùvq. Bâtu aerozoliùs rekomendúojama puřkšti iš didësnio atstûmo.*

2. vns. dujos, kuriose plûduriuoja skystosios arba kietosios dalelës: *Radioaktyvùsis aerozòlis.*

afèktas dkt. (2)

stiprus, staigus, gana trumpas susijaudinimas, jausmo protrükis: *Patîrti afektq. Afèkto bûsena. Afektas pasiréiskia išgäsciu, jítüžiu, pykciu, pasibjaurejimu, džiúgavimu iř kitomis formomis. Palengvà daugiau ař mažiau išmôkstame reguliûoti afektus.*

afèktinis, afèktiné bdv. (1)

susijës su afektu: *Afektinių problémų kompleksas. Afektiniai sutrikimai. Afektiné bûsena.*

aferà, aferos dkt. (2)

didelé apgavysté, nesažiningas reikalas: *Bánku [energètinës] aferos. Ipáinioti [ikliëpti] į aferq. Žmogùs pasijûto jkliuvës į gudriôs aferos spästus. Žemës sklýpû aferoje – klastôtës, melagïngi liùdijimai, grasiñimai. Finánsines aferas tìria teisësauga iř prokuratûrâ. Aferųлагаñsinimas tûri didelë réiksmę pàkertant valdžiôs korùpciją.*

aferistas, aferistë dkt. (2)

asmuo, kuris daro aferas; sin. sukcius, apgavikas: *Atskleisti [sučiupti, prigriëbti, nubaûsti] aferistus [aferistës]. Susidéjo jì sù tolkiu aferistu. Buvaû išvadinta aferistë. Pakliuvaû į aferisciju pinkles.*

afgânai dkt. dgs. (2)

PUŠTUNAI: *Afgânų kalbâ. Afgânų savivalda [polìtinës grupuôtës]. Afganùs išvårgino ilgus metùs trùkës kâras.*

afgânas, afgâné dkt. (2)

PUŠTUNAS: *Nemažai afgânių tebedëvi bùrkas. Afgânai vértina drâsq, ištvermę, išmintj iř jêgq.*

Afganistânas dkt. vns. (2), ofic. **Afganistâno Islâmo Respùblika**

valstybë Azijos pietvakariuose: *Afganistanè peř karùs iř teroristų išpuolius bùvo sunaikinta daugybë kultûros pâveldo pamiñklų. Tarptautiné bendrijà yrà numâciusi skìrti Afganistânu finânsinę pâramaq.*

afganistaniëtis, afganistaniëtë dkt. (2)

Afganistane gyvenantis ar iš ten kilës žmogus: *Afganistaniëciai paprastaî tûri pô dû vardùs, ô afganistaniëtës tìk pô vienq. Pietû Afganistane talibû sukileliai pagróbë dû vókiečius iř penkis afganistanieciûs.*

afganistaniëškas, afganistaniëška bdv. (1)

1. bûdingas afganistaniečiams, jų kultûrai ar Afganistanui: *Afganistaniëški patiekalaî.*

Afganistaniëškos daînos.

2. Afganistane pagamintas: *Afganistaniëški rañkdarbiai [kilimai].*

afgānū kūrtas

aukštas medžioklinis šuo smailėjančiu snukiu ir ilgais švelniais plaukais: *Afgānū kūrtai yrà grāžūs iř jaūtrūs. Afgānū kūrtus mégsta dēl jū īspūdīngos išvaizdos iř draugiškumo.* • **plg.** kurtas.

afiksas dkt. (2)

kiekviena reikšminė žodžio dalis, išskyrus šaknį (pvz.: *priešdėlis, priesaga, galūnié, sangrąžos dalelytė*): *Žōdžių darýbos [kaitybos] afiksai.* • **plg.** prefiksas, sufiksas.

afišà dkt. (2)

kultūros, sporto ar pan. renginio skelbimas: *Konceřto [paskaitōs, kino filmo] afišà.* Žymì smuikininké žvelḡia iš afišos. Spektāklio afišoje daílininkas sténgiasi pérteikti pagrindinę miñtj. Tìk spék skaityti afišas iř išsiriñkti įdomiáusius reñginius.

afišāvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → afišuoti 1: *Renginių [varžybų] afišāvimas.*

2. → afišuoti 2: *Prabangōs [asmeninio gyvēnimo] afišāvimas.* | **sng.**: *Rašytojas nemégsta iškilmių, afišāvimosi.*

afišuoti, afišuojā, afišāvo vksm.

1. (ka) afišoje skelbti (renginj, paskaitą ir pan.): *Šiōs dienōs laikraštyje pamačiaū afišuojamą konceřtq. Jaū afišuoti paskutiniai sezōno spektākliai.*

2. (ka) kreipti visuomenės dèmesj: **sin.** garsinti, reklamuoti, viešinti: *Šis fāktas nérà labai gašsiai afišuojamas. Akivaizdù, kàd problèmą vengiamā afišuoti. Autoriaus gerbējū afišuotas strāipsnis suláuké oponeñtū kritikos.* | **neig. (ko):** *Sveikātos būklēs afišuoti neketinù.* | **sng. (kame):** *Esù pàprastas žmogùs, nenórintis afišuotis. Démesio stokójantys žmónës afišuojasi sociāliniuose tinkluosè.*

aforistas, aforisté dkt. (2)

aforizmų kūrėjas: *Búti gerù aforistù nérà pàprasta. Rašytoja žinoma kaip eseisté iř aforisté.*

aforistika dkt. vns. (1)

aforizmų visuma: *Lietūvių aforistika. Aforistikos rinkiniai.*

aforistinis, aforistiné bdv. (1)

panašus į aforizmą, su juo susijęs: *Aforistinis pósakis [teiginys, pamókymas]. Aforistinis māstymas. Aforistiné mintis [kalba, retòrika].*

aforistiškai prv.

→ aforistiškas: *Aforistiškai māstytí [apibeñdrinti].*

aforistiškas, aforistiška bdv. (1)

būdingas aforizmui, su juo susijęs: *Knýgoje žaismē nenustelbia áutoriaus susimāstymo iř aforistiškos išmintiēs.*

aforizmas dkt. (2)

trumpas vaizdingas, įtaigus posakis, reiškiantis apibendrintą mintj: *Glaūstas flakoniškas, paradosalùs, juokingas] aforizmas. Bibliniai aforizmai. Aforizmų rinkinys. Rašytojas sàvo kúrinj pràdeda aforizmù. Aforizmai apiē gyvēnimq [méilę, draugystę]. Sesuô reñka [mégsta] aforizmùs.*

afrazijiéčiai dkt. dgs. (2)

semitų, berberų ir libių, egiptiečių ir kt. giminiškomis kalbomis kalbančių tautų visuma: *Afrazijiéčių kalbų šeimà įdomi iř svarbi iř dēl tō, kàd bútent jojè glūdi judaizmo, islāmo iř krikšcionybës šaknys. Mānom, kàd afrazijiéčių prókalbe kalbéta Sachāroje.*

afrazijiētis, afrazijiētē dkt. (2)

afrazijiečių tautų žmogus.

Āfrika dkt. vns. (1)

žemynas į pietus nuo Europos, tarp Atlanto ir Indijos vandenynų: *Āfrikos platybės [džiūnglēs]. Āfrikoje yrā daūglio mūsų paūkščių žiemavietes. Āfriką nuō Eurōpos skiria Viduržemio jūra.*

afrikānai dkt. dgs. (2)

tauta, susidariusi iš nyderlandiečių, prancūzų ir vokiečių kolonistų, gyvenanti Pietų Afrikos Respublikoje ir kt., kalbanti iš nyderlandų kalbos kilusia kalba; sin. būrai: *Afrikānų iř ángly kalbos yrā oficiālios Pietų Āfrikos kalbos.*

afrikānas, afrikānē dkt. (2)

afrikanų tautos žmogus; sin. būras²: *Daugumà afrikānų yrā evangēlikai reformātai iř evangēlikai liuterōnai.*

afrikatā dkt. (2)

sutaptinis priebalsis, susidaręs iš sprogstamojo ir pučiamojo priebalsių (pvz., lietuvių c, č, dz, dž): *Pabraūkite visās sakinyjè ēsančias afrikatās.*

afrikiētis, afrikiētē dkt. (2)

Afrikoje gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus, ppr. juodaodis: *Afrikiēčių geñtys [tautēlēs, taūtos, bendrūomenēs]. Afrikiēčiams vaiko gimimas yrā labaï didelē šveñtē. Apiē afrikiētēs sākoma, kād jōs laiko žemýnq añt sàvo pečiū (yra labai darbščios). Afrikiētei suñkiai dīrbti yrā īprasta.*

afrikiētiškas, afrikiētiška bdv. (1)

1. susijęs su Afrika, būdingas afrikiečiams: *Afrikiētiškas mēnas. Afrikiētiška būgnų mùzika. Afrikiētiški ritmai.*

2. afrikiečių kilmės: *Daininiñkas turi afrikiētiško kraūjo.*

afroamerikiētis, afroamerikiētē dkt. (2)

juodaodis amerikietis, kurio kilmės šaknys Afrikoje: *Amèrikoje labaï daūg afroamerikiēčių. Afroamerikiētēs rašytojos surādo sàvo viëtq amerikiēčių literatūroje.*

afroamerikiētiškas, afroamerikiētiška bdv. (1)

būdingas afroamerikiečiams, susijęs su afroamerikiečiais: *Afroamerikiētiškas bliùzas.*

Afroamerikiētiški Jungtinių Amerikos Valstijų kvartālai.

Afrodītē dkt. vns. (2)

senovės graikų meilės ir grožio deivė: *Niēkas negāli apsisáugoti nuō Afrodītēs gālios, nèt dievaï. Jokià deivé negalejō grožiù lágintis sù Afrodítē.* • plg. Venera.

āgaras dkt. (3^b)

1. plūduriuojantis dumblinų ežerų augalas, vedantis juodus, dygliuotus, į riešutą panašius vaisius (ppr. plūduriuojantysis agaras, *Trapa natans*): *Agaráms vēisti rēikia pariñkti dumblinus, grētai jšylančius tveñkinius. Ař auginatē āgarus sàvo baseinè? Āgaro vañsiai plūduriúoja vandeñs paviřsiuje.*

2. jo vaisius: *Agaraĩ válgomi žalì iř virti.*

agātas dkt. vns. (2)

pusbrangis akmuo, susidedantis iš plonyčių įvairiaspalvių sluoksnelių, naudojamas juvelyriniams dirbiniams: *Agāto karõliai. Agātas būna įvairiáusių spalvų: báltas, pilkas, žýdras, rôžinis, gel̄vas, rûdas, júodas. Senovéje agatù dabindavo ginklus iř balnus.*

agavà dkt. (2)

šiltųjų kraštų augalas, kambarinė gélè, ppr. pailgais dygliuotais, sultingais lapais apačioje ir aukštu žiedynkočiu (*Agave*): *Agāvos žiedýnas. Agāvų sùlčių likeris. Agavà prazýdo iř sunýko. Agāvos prazýsta tìk vienq kařtq. Gēlininkai augina išvestinès agavàs sù jvairių spalvų lāpais.*

āgentas¹ (3^b,1), **āgenté** dkt. (1)

1. asmuo, veikiantis kieno nors pavedimu ir atliekantis tam tikras numatytas funkcijas:

Diplomātinis [draudimo, keliōnių, reklamos] āgentas. Tāriamēs sù pardavimo āgentē. | asmuo, kuris padeda rasti darbą ir susitarti dèl jo sąlygų rašytojui, aktoriui, sportininkui ar pan.; sin. atstovas, patikétinis, īgaliotinis: Krēpšininko [faktoriaus, rašytojo, daininiñko] āgentas.

2. užverbuotas arba priklausantis žvalgybos ar pan. tarnybai asmuo, renkantis ir teikiantis žvalgybos ar kt. informaciją, ppr. slapta: *Žvalgýbos [priéšiskos šaliës] āgentas. Slaptieji āgentai. Dvigubas āgentas dìrba iškařt abiejų priéšiskų pùsių specialiósioms tarnyboms. Polícija į pagálbq pasitelkia āgentus. Āgentai gāli dangstytis svetimomis pavardémis. Āgentus pristato kaip žurnalistus ar dvåsininkus.*

ageñtas² dkt. (2)

cheminj ar fizikinj procesà sukelianti medžiaga: *Chèminiai ageñtai. Chlòrinimo ageñtas orgāninéje chémijoje. Į gumòs mišinj dëdama vulkanizácijos ageñto. Medienu apdorójama specialiù agentù.* • plg. reagentas.

agentūrà dkt. (2)

1. įstaiga, teikianti tam tikras paslaugas juridiniams ir fiziniams asmenims ar atliekanti tam tikrus jų pavedimus: *Draudimo [nekilnójamojo tuřto, bústo konsultácių, reklamos, jdárbinimo] agentūrà. Keliōnių agentūrų tiñklas. Autorių téisių gynimo asociácijos agentūrà. Idárbitas peř agentūrq [agentūros jdárbitas]. Į mòdelių agentūrás ateïna žmónés, nórintys tapti mòdeliais. Dìrbu jaunìmo tarptautinio bendradarbiavimo agentūroje.* | jos patalpos: *Susitiksime turizmo agentūroje.*

2. įstaiga, renkanti žinias, teikianti informaciją žiniasklaidai ar kt.: *Sociològinių tyrimų agentūrà. Spaudòs [telegràmu, žinių] agentūrà. Kreipìmasis į naujienų agentūrq.* | jos patalpos: *Neišvaizdziai atródo reklamos agentūrā.*

3. įstaigos, įmonës ar organizacijos (pvz., užsienio firmos) atstovybë, skyrius, filialas: *Mûsų agentūros atstovybë yrà Vilniuje.* | jos patalpos: *Uzeïkite į agentūrq.*

4. agentų tinklas, organizuojamas slaptoms žinioms rinkti ir (ar) apdoroti, ardomajam darbui dirbtii ir pan.: *Žvalgýbos agentūrà. Agentūros verbávimas iř infiltrávimas. Šiám dárbui bùvo pasitelkiamas platùs agentūros tiñklas, kurj sudäré agentai, patikétiniai, konspiraciinių bütų laikytojai, rezideñtai.*

agitacijs dkt. (1)

1. aktyvus politinių, socialinių idéjų skleidimas, aiškinimas: *Rinkimų [vaizdiné, žôdiné] agitacijsa. Komisija nežvelgë agitacijs laidòs vedéjo žôdžiuose. Priëš šiuos rinkimùs politikù agitacijs dárdaugiaù populizmo. Ispéjo neužsiiñti agitacijomis iř dìrbtii.*

2. siekimas įtikinti, patraukti į savo pusę; sin. agitavimas: *Pasìdaviau žmonòs agitacijsai važiuoti atostogáuti į ûžsienj.*

agitacinis, agitaciné bdv. (1)

susijęs su agitacija: *Agitacinis dárbas [renginys, plakàtas, steñdas]. Agitacijs mëdžiaga [literatúrà]. Priëš rinkimùs televizijs transliúoja agitacijs laidàs. Jám pasiûlé dalyváuti agitacijs kampànijoje.*

agitatorius, agitatoré dkt. (1)

1. asmuo, dirbantis agitacijos darbą: *Priëš rinkimùs agitatoriams dárbo nestiñga.*

2. žmogus, kuris siekia įtikinti, palenkти, varo agitaciją: *Apsieñsim bë agitatorių. Vejù šaliñ visókias agitátore.*

agitāvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ agituoti: *Agitāvimas balsuoti. Negatyvaūs agitāvimo būdai.*

agitūoti, *agitūoja, agitāvo* vksm.

(kā, už kā) siekti palenkti, patraukti į kieno pusę, įtikinēti, raginti, skatinti kā daryti: *Pártijų lyderiai agitūoja balsuoti už sāvo kandidatūs. Mokūkloje agitūoja tapti dònorais. Manė agitāvo kalbēti kitaip, bét àš vis tiek parēškiau sāvo nūomonę.*

Agluonà dkt. vns. (3)

miestelis Latvijos rytuose, Latgaloje: *Keliōnė [išvyka] į Aglūonąq. Tiēs Aglūona pasùkome į kairę. Iki XIX a. pradžiōs Agluonōs apýlinkėse buvo lietuviiškai kalbančių kaimų. Dù tūkstančiai penkioliktais mētais Agluonojè atidengtas paminielas karaliui Mindaugui iš karalienei Mōrtai.*

Agluonénai dkt. dgs. (1)

kaimas Klaipėdos rajone: *Pirmq kaštq Agluonénai paminéti XVI ámžiaus viduryjè Klaipédos valščiaus gyvėntojų mókesčių knygøje. Rytój važiuosiu į Agluonénus.*

agnosticizmas dkt. ppr. vns. (2)

filosofijoje – nuostata, kad neįmanoma pažinti objektyvios tikrovės: *Griéžtas [silpnas] agnosticizmas. Susidoméjimas agnosticizmù išliéka. Amžinà kovà tařp agnosticizmo iš gnosticizmo.* • plg. gnosticizmas, skepticizmas.

agnòstikas, agnòstikè dkt. (1)

agnosticizmo šalininkas: *Jis laiko savè agnòstiku.*

agnòstinis, agnòstiné bdv. (1)

susijęs su agnosticizmu: *Agnòstinis póžiūris [dualizmas, skepticizmas].*

agònija dkt. (1)

priešmirtinė būsena: *Agònijos konvùlsijos. Saváites [ménésius] truñkanti agònija. Agònijq gāli sukélti narkotikai iš váistai.* | prk.: *Politiné [kultūriné] agònija. Prasidéjo impérijos [režimo, sistemos] agònija.* • plg. merdėjimas.

agrārinis, agrāriné bdv. (1)

1. susijęs su žemės valdymu, jos naudojimu: *Agrāriné reforma [ekonòmika, politika]. Agrāriniai reikalai [sántykiai, papročiai]. Agrāriniai móksmai.*

2. kuriam būdingas žemės ūkio vyrai: *Agrārinis kráštas [kraštovaidis]. Agrāriné šalís [tautà].*

agrāstas dkt. (2)

1. nedidelė žalia, gelsva, raudona ar purpurinė, kartais plaukuota saldžiarūgštė uoga: *Rúgštūs [sáldūs] agrāstai. Agrāstų uogiënė. Liepq nuskýnéme agrastus.*

2. laukinis ir kultūrinis dygliuotas uogakrūmis, vedantis tokias uogas (ppr. paprastasis agrastas, *Ribes uva-crispa*): *Agrāstų krúmas. Priē tvorōs áugo šakotí, dýgūs agrāstai.*

agrastáuti, *agrastáuja, agrastāvo* vksm.

skinti agrastus: *Atvažiuojame pàs seneliùs iš agrastáujame. Agrastáudama susibadžiaū rankàs.*

agrastāvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ agrastauti: *Važiuodami į káimq galvójame iš apiē agrastāvimq.*

agrastýnas dkt. (1)

agrastų krūmai: *Agrastýno jveisiàmas. Patvoryjè pasodìntas agrastýnas.* | vieta, kur auga agrastai: *Agrastýne prižéle žoliū.*

agregātas dkt. (2)

1. mašinu, prietaisų ar aparatu junginys bendram darbui atlikti: *Melžimo [mēsōs pjáustymo] agregātai. Arīmo aggregātā sudāro trāktorius, plūgai iż akēcios. Dirvā ruoštā kombinūotu aggregatū. Tinkúojame vókišku aggregatū.*

2. tam tikrą funkciją atliekantis savarankiškas sudētingos mašinos mazgas: *Šaldymo aggregātai. Remontúojame varikliūs, pavarū dēžes iż kitūs automobilių aggregatus.*

agremānas dkt. (2)

valstybės sutikimas priimti kitos valstybės siūlomą kandidatą diplomatiniu atstovu: *Dúoti [gáutti] agremānq. Prašyti agremāno privāloma raštū. Vilkinti agremānus īprasta abejójant siūloma kandidatūrā. Agremānas arbà atsisākymas jī dūoti yrā slapti dokumentai.*

agrēsija dkt. (1)

1. tarptautinei teisei prieštaraujantis ginkluotas valstybės užpuolimas, kuriuo kēsinamasi į jos teritorinę neliečiamybę ir politinę nepriklausomybę: *Agrēsija priēš kaimýninę šāļi. Pasipriēšinimas agrēsijai. Taikinimas agrēsijai – tai dalyvavimas agrēsijoje.*

2. puolamasis žmogaus ar gyvūno elgesys, nukreiptas prieš kitą žmogų, gyvūną, objektą: *Fiziné [žōdiné] agrēsija. Pólinkis ī agrēsijq. Buitiné agrēsija dažna āiškinama psichològinémis priežastimis.*

agresyvėjimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → agresyvēti 1: *Užsienio politikos [kaimýninės šaliēs] agresyvėjimas.*

2. → agresyvēti 2: *Žiniāsklaidos agresyvėjimas veřčia rimtai susirūpinti.*

3. → agresyvēti 3: *Reklāmos agresyvėjimas.*

4. → agresyvēti 5: *Ligōs agresyvėjimas.*

agresyvėti, agresyvėja, agresyvėjo vksm.

1. darytis agresyviam (1 r.), piktam, aršiam: *Ikimokýklinio ámžiaus vaikū agresyvėja, jéi nesuláukia tévū dēmesio.*

2. darytis agresyviam (2 r.), išreiškančiam agresyvumą: *Agresyvėjanti televizija vaikū áuklējimui dāro nepaprasta blögq poveikj. Madà agresyvėjo, atsirādo vis daugiau išsiskiriančių detālių – sunkiū bātų, kniedžiū.*

3. darytis agresyviam (3 r.), pabrëžtinai aktyviam, įkyriam: *Greitūjų kreditū bendróvių veiklā vis agresyvėja.*

4. darytis agresyviam (4 r.), imti pasižymeti kovingumu: *Krēpšininko žaidimas pastarúoju metu ēmē agresyvēti.*

5. darytis agresyviam (6 r.), greitai plintančiam, augančiam, sunkiai gydomam (apie ligą ir pan.): *Pastarúoju metu virusinė infekcija vis agresyvėja, todēl nepàtariame eksperimentuoti iż gýdyti patiemis.*

agresyviai prv.

1. → agresyvus 2: *Agresyviai elgtis. Agresyviai atródanti minià. Agresyviai nusiteikęs sienos pažeidėjas buvo surakintas añtrankiai.*

2. → agresyvus 3: *Agresyviai výkstanti rinkimų kampānija. Maisto papildaí reklamúojami pernelýg agresyviai.*

3. → agresyvus 4: *Māčo pabaigojè varžovės žaïdē ýpač agresyviai. Taï kovinga, agresyviai besiginanti ekipà.*

4. → agresyvus 5: *Agresyviai skañbanti mùzika. Interjerè agresyviai dominúoja stíklas iż metālas.*

5. → agresyvus 6: *Kañtais tóks recidyvāvęs navikas īma agresyviai áugti, supiktybėja.*

6. → agresyvus 7: *Itin svarbù artrítq greitai diagnozuoti iż labai agresyviai gýdyti.*

agresyvumas dkt. ppr. vns. (2)

1. → agresyvus 2: *Fizinis [žōdinis] agresyvumas. Kaimýninės šaliēs agresyvumas. Didéjantis [mažéjantis] agresyvumas. Agresyvumo iż seksualūmo pérpildytos televizijos programos. Vaikas siéké*

dominúoti agresyvumù, jžūliu elgesiu. Móterj smařkiai apdrāskęs šuō visadà pasižyméjo agresyvumù.

2. → agresyvus 3: Draudimo įmonių agresyvumas.

3. → agresyvus 4: Krėpšininkams pritrúko agresyvumo. Mēs žaidžiame létokai, stokójame dinānikos, agresyvumo, todēl stengiamės keisti žaidimo stilių.

4. → agresyvus 5: Muzikos agresyvumas.

5. → agresyvus 6: Aūglio agresyvumas.

6. → agresyvus 7: Gýdymo agresyvumas priklaūso nuo ligos sunkumo.

7. → agresyvus 8: Vandeñs agresyvumo láipsniai. Šiós dūjos vándezui teikia agresyvumo, spařtina vamzdýnų koroziją.

agresyvus, agresyvi bdv. (4)

1. pasižymintis agresija, linkęs pulti, užpuldinéti: *Agresyvūs gyvūnai [šūnys]. Agresyvių valstýbių siékiai. Jis véngé bendráuti sù agresyviu žmogumi [kaimynu].* • plg. puolus.

2. rodantis, išreiškiantis agresiją: *Agresyvi politika. Jis pasižyméjo agresyviu elgesiu [charakteriu].*

3. pabréžtinai aktyvus, įkyrus, beatodairiškai siekiantis savo tikslų: *Agresyvi rinkódara. Agresyvūs plétrōs planai. Agresyvios váistų prāmonės reklāmos.*

4. pasižymintis kovingumu, aktyvumu, greitumu: *Komanda laikési numatýto plāno – žaisti greitq, agresyvū krepšinj. Tréneris pagyré komándą už gérq, agresyviq gynybq.*

5. stipriai veikiantis pojūčius, erzinantis, labai intensyvus, réziantis akis ar ausis ir pan.: *Neretai agresyvi muzika, tokià kaip sunkūsis metālas, siejam sù pykciu iř agrēsija. Pavéiksle dominúoja rýškios, agresyvios spałvos. Agresyvi architektūrā sùkelia žmōgi vizuālinj strèsq, neigiamai veikia jō psichikq.*

6. greitai plintantis, augantis, sunkiai gydomas (apie ligą ir pan.): *Agresyvūs navikas. Agresyvi véžio forma. Ódos véžys [reumatòidinis artritas] – agresyvi ligà.*

7. stipriai, intensyviai veikiantis, daromas ir pan. (apie gydymą, procedūras ir kt.): *Kai kurié gýdytojai teigia, kàd kažtais sunkiemis ligóniams nereikia tákysti itin agresyvaūs gýdymo. Pô labai agresyviōs chemoterāpijos lytinės lqstélės gäli búti nuslopiñtos visám laikui.* | **ivr.**: Agresyviój reabilitācija pàdeda spòrtininkui iissáugoti koordināciją, spòrtinius ígūdžius.

8. ppr. ivr. stipriai chemiškai ar mechanikiškai veikiantis, ardantis: *Agresyvūsis vanduō chèmiškai ařdo uolienas, betonq, metalq iř keñkia vandeñs augaláms bei gyvūnams. Agresyviój angliārūgštē tirpina kálcio karbonātq iř jō türinčias uolienas, ařdo státinius iš šių mēdžiagų iř cemeñto. Chèmiškai ařdanti mēdžiagas térpē vadìnama agresyviája áplinka.*

agrēsorius, agrēsoré dkt. (1)

agresijos vykdytojas; **sin.** užpuolikas: *Kariúomené galéjo káutis sù kur kàs gausesiù agrēsoriumi. Ši šalis bùvo nè agrēsijos aukà, bét agrēsore.*

agro-

pirmoji sudurtinių žodžių dalis, reiškianti sásają su dirbama žeme, žemdirbyste, žemės ūkiu (pvz.: *agrobiologija, agronomija, agrokultūra, agrotechnika*).

agrobiològija dkt. (1)

mokslas apie žemės ūkio augalų ir gyvūnų genetiką, auginimą bei derliaus ir produktyvumo didinimą: *Agrobiològijos laboratòria. Agrobiològijos pagrindaï [praktika]. Kolègioje désto agrobiològiją.*

agrobiològinis, agrobiològiné bdv. (1)

susijęs su agrobiologija: *Agrobiològinių pôzymių kompléksas. Priē agrobiològinių rodiklių priskiriamas derlingūmas. Tyrimų tiksles – jvértingi palýginti agrobiològinių veiksnių ítaką daigintų sëklų kokýbei.*

agrochémija dkt. (1)

mokslas, tiriantis cheminius ir biocheminius procesus, vykstančius dirvožemyje ir augaluose, trąšų

poveikį ir augalų cheminę apsaugą: *Agrochémijos laboratorijs. Rajonų agrochémijos įmonės. Agrochémijos mókslininkai teikia rekomendacijas žemdirbiams iš siúlo racionaliai naudoti trqšas.*

agrochémikas, agrochémiké dkt. (1)

agrochemijos specialistas: *Pasáulio agrochémikai daūgelj mētų gilinasi į minerālinę augalų mitybą.*

agrochémiminis, agrochémine bdv. (1)

susijęs su agrochemija: *Agrochéminiai tyrimai. Agrochémine dirvóžemio [kompòsto] analizé.*

agrokultūrā dkt. (2)

žemės ūkyje auginamas, kultivuojamas augalas: *Gríkiai yrà vienà iš vertingiausių agrokultūrų, tinkamų auginti Lietuvòje. Mókslininkai genètiškai modifikuoja tradicines agrokulturàs, siekdami jù atsparumą aplinkòs veiksniams iš didesnio produktyvumo. Pàprikos, kaip agrokulturà, auginamos šešis tûkstančius mētų. Biètių skaičiaus mažéjimas gali neigiamai paveikti daugybę pasáulio agrokultūrų, nès šiè vabzdžiai pàdeda augalams apsidulkinti.* • plg. kultūra.

agronòmas, agronòmè dkt. (2)

agronomijos specialistas: *Lietuvòs agronòmų sâjunga. Víenas brólis mókosi inžiniériumi, kitas – agronomù. Kalbédamos sù agronomè móterys kláusé patarimy apië géliù iš daržovių auginimąq.*

agronòmija dkt. vns. (1)

mokslai, tiriantys žemės ūkio augalų savybes bei augimo sąlygas ir bûdus joms pagerinti – augalininkystė, daržininkystė, žemdirbystė ir kt.: *Agronòmijos móksly raidà. Agronòmijos stûdijos [žinios, kùrsai]. Agronòmiją studijuoja žemės ūkio akadémijose [universitetuose, mokýklose].*

agroplévélē dkt. (2)

DARŽO PLÉVELĖ: *Agroplévélē apsáugo daržovés nuo kenkéjų iš kensmìngų óro sâlygų. Paséto salotos, ùzdengtos agroplévelè, greitai sudýgsta iš gerai áuga.*

agrotèchnika dkt. vns. (1)

žemės ūkio augalų auginimo technologija: *Žiemkenčių [vasarójaus] agrotèchnika. Beñdros žinios apië áugalų iš jò agrotèchniką. Agrotèchnika priklauso nuo auginamų augalų biològinių savýbių, žemės ūkio tèchnikos išsilvystimo lýgio, klimato, diàvos iš kitų sâlygų.*

aguonà dkt. (2)

daržu ir laukų augalas aukštu stiebu, ryškiai, ppr. skaisčiai raudonais žiedais ir mažu sèklų dézutémis (*Papaver*): *Aguõnos galvùtė. Aguõnų laùkas. Yrà pilnavidurių aguõnų panašiaiš iš rôžių žiedaiš. Aguõnų žiedlapiai, stiebai, lâpai iš šâknys yrà nuodîngi. Laukinës aguõnos skìriasi nuo kultûrinių – jòs yrà smulkësnès, tûri mažai sèklų. Sêjome aguonàs. Išraûdo kaip aguonà (labai išraudo).*

◊ **kaip aguõnos grûdas** apie kà labai mažą: *Érkë bùvo màza kaip agúonos grûdas. (nè) aguõnos grûdo* žr. grûdas. **nè peř aguõnos grûdą** žr. grûdas. • plg. aguonos.

aguonà birùlë

laukiné ir dekoratyviné aguona, paplitusi Europoje, pietvakarių Azijoje ir šiaurës Afrikoje (*Papaver rhoeas*): *Aguõnos birùlës dažnai kartù sù rugiâgélémis žýdi javû laukuosè. Aguõnų birùlių preparâtai slopinà spazmùs iš veikia ramìnamat. Šis herbicidas naikina plaçialapès piktžoles – diàvines našlaites, žliûgës, aguonàs birulës, ramunès, rugiâgëles.*

aguonaïnis dkt. (2)

pyragas su aguonomis: *Aguonaïniui reikës beñt stiklinës aguõnų. Pasivaišinome aguonainiù.*

aguonáuti, aguonáuja, aguonávo [vksm](#).

(kame, po ką) skinti ir (ar) valgyti aguonas: *Mažieems mūms patikdavo daržė [pō dažq] aguonáuti. Aguonáuji sáu, rieškùčiomis aguonàs válgai.*

aguonávimas dkt. ppr. vns. (1)

→ aguonauti: *Aguonávimas daržė.*

aguonýnè dkt. (2)

vieta, kur auga daug aguonų: *Rāpsų laukè užmâtème keliàs žýdinčias aguonynès. Žmónës nètgi fotografúojasi raudonúojančiose aguonýnëse.*

aguõninis, aguõniné bdv. (1), **aguoninis, aguoniné** (2)

1. su aguonomis ar iš aguonų pagamintas: *Aguõninis pyrágas [biskvítas, tortas, riestañis, raguõlis]. Aguõninés bandélés. Aguõniné tešlà. Kūciükai sù aguõniniu pienu. Aguõninis pyragélių įdaras. Nupiřk gláistytu aguõniniu sūrēliu.*

2. spalva, forma ar kitaip panašus į aguonas: *Lankiné [pasaginé] sègë aguõninémis galvùtémis [aguõniniais galaïs] ([istor](#)). Aguõniné (skaisčiai raudona) pašvaisté. | kuriame vaizduojamos aguonas: *Aguõninis pãplüdimio rañkšluostis.**

aguõnius, aguõnè dkt. (2)

šnek. aguonų mègėjas: *Màno vaïkas tìkras aguõnius, žébëja iř žébëja aguonàs. Turbút esì aguõnè, kàd lúpos vis aguonúotos.*

aguonójas dkt. (1)

aguonos stiebas: *Aguonójai stýpso nudžiúvę, séklos seniai išbirusios.*

aguõnos dkt. dgs. (2)

mažos, tamsios aguonos augalo séklos, vartojamos kulinarijoje ir konditerijoje: *Aguõnu vyniótinis [vyniótinis sù aguõnomis]. Varškës súris [virtinùkai] sù aguõnomis. Aguõnu piénas – Kūcių valžis. Aguõnu pienui aguonàs visadà trìna arbà māla mûsų močiùtē.*

aguõnpienis dkt. vns. (1)

trintų aguonų ir vandens skystimas, ppr. pasaldintas, valgomas per gavënią ir Kūčias: *Aguõnpienio sudétinés dàlys: aguõnos, vanduõ, cùkrus. Seniau aguõnpienj válgydavo iř peř gavëniq. Aguõnpienj válgo bùtinai sù kūciükais.*

aguonúotas, aguonúota bdv. (1)

1. aguonomis aplipęs, apibiręs: *Burnà aguonúota, áiškiai aguonàs válgei. Reikia stáltiesę išpùrtysi – visà aguonúota.* | aguonų pienu suteptas: *Nuriñkite aguonúotus dubenèliùs (nuõ Kūcių stalo).*

2. smulkiai juodai taškuotas: *Aguonúota mèdžiaga. Báltas aguonúotas šil̄kas.*

agur̄kalapis dkt. (1)

agurko lapas: *Sudýgusius agurkùs geriáusia sodinti sù trimìs penkiaiš agur̄kalapiais. Pagel̄tusius, ligótus šil̄namyje auginamų agur̄kų agur̄kalapius reikia pašálinti.*

agur̄kas dkt. (2)

1. cilindro pavidalo žalias sultingas daugiaséklis vaisius žalia odelė: *Agurkuose labaī daug vandeñs. Rengiúosi ráugti [konservúoti] agurkùs. Labaī skanù medùs sù agurkù. Esì sveikas kaip agur̄kas.*

2. besidriekiantis ir laipiojantis daržų augalas, vedantis tokius vaisius (ppr. paprastasis agurkas, *Cucumis sativus*): *Agur̄kų lýsvé. Šiemet agur̄kai nèmezgę.*

agurkáuti, agurkáuja, agurkávo [vksm.](#)

([kame, po ką](#)) skinti, rinkti agurkus: *Deřlumi negaliù skústis – agurkáujame kasdiēn. Sesuō agurkáuja šíltnamejje [pō dařzq].*

agurkávimas [dkt.](#) [ppr.](#) [vns.](#) (1)

→ agurkauti: *Kibirq (aguřkų) priskýniau iř dár nesimāto agurkávimo gālo.*

agurkělis [dkt.](#) (2)

mažas agurkas (1 r.): *Marinúoju paprastař mažesniūs agurkeliūs.*

agurkienójas [dkt.](#) (1)

agurko virkšcia: *Agurkienójai grāžūs, bět aguřkai kažkoděl nesímezga. Aguřkai nuskinti, mětas nuráuti agurkienójus.*

aguřkininkas, aguřkininké [dkt.](#) [šnek.](#) (1)

1. agurkų augintojas ar pardavinétojas: *Aguřkininkams ší vāsara bùvo prastà.*

2. agurkų mēgėjas; [sin.](#) agurkinis²: *Aguřkininkui výrui konservúoju agurkùs.*

aguřkinis², aguřkiné² [dkt.](#) (1)

[šnek.](#) agurkų mēgėjas; [sin.](#) agurkininkas: *Jis tìkras aguřkinis, vien tìk agurkùs (iš daržovíų) iř válgo. Abù sù výru ēsame aguřkiniai.*

aguřkinis¹, aguřkiné¹ [bdv.](#) (1), **agurkinis¹, agurkiné¹** (2)

1. iš agurkų ar su agurkais pagamintas: *Ateřk, pavaišinsiu aguřkine sriubà. Tokià měsyté skanù sù aguřkiniu pādažu. Tàvo věido ódai tìktu aguřkiné káukè.*

2. panašus į agurką: *Aguřkiné nosis.*

3. parazitujantis agurkuose: *Aguřkiniai amarař.*

aguřkius, aguřké [dkt.](#) (2)

[šnek.](#) agurkų mēgėjas: *Mergáité tìkrà aguřké, niekadà jū neatsiválgo. Šeimojè türime dù agurkiùs – tévq iř vařq.*

aguřklapis [dkt.](#) (2)

agurko lapas: *Nuō sausrōs ēmē výsti aguřklapiai.*

aguřklé [dkt.](#) (2)

agurku kvepiantis šiurkščiai plaukuotas daržu ar sulaukėjės prieskoninis ir vaistinis augalas melsvais žiedais (ppr. vaistinė agurklé, *Borago officinalis*): *Aguřklé – tìkrà sôdo puošmenà iř nè mažēsnis skaněstas. Agurklé tiñka paskäninti salotás, mišrainès. Agurklès gälima auginti kiekvienamè daržè.*

agurkúotas, agurkúota [bdv.](#) (1)

su agurkų (sulčių, likučių) žymémis, išteptas agurkais: *Agurkúotu peiliù atsìrieikiau dúonos, tař kvěpia aguřkais. Neiňk knýgos agurkúotomis raňkomis.*

agurkýnas [dkt.](#) (1)

vieta, kur auginami agurkai, agurkų daržas: *Šíltnamejje agurkýnui turi pakàkti šilumòs iř drègmës. Kaimýnas turi didelj agurkýnq.*

agurôtis [dkt.](#) (2)

1. didelis cilindro pavidalo mësingas vaisius gelsva kieta luobele, valgomas kaip daržové: *Salòtos [troškinys] sù aguročiù. Aguročiù minkštìmas yrà švelnaūs skõnio. Konservùotus [marinúotus] aguročiùs tiñka laikýti žiēmai.*

2. krūminė paprastojo moliūgo atmaina, vedanti tokius vaisius (ppr. paprastasis agurotis, *Cucurbita pepo*): *Aguročiūs reikia sėti saulėtoje vietoje*.

ahà¹ jst.

šnek. taip: *Gál nórí kavōs? – Ahà. Ahà, geraĩ sakai.*

ahā² jst.

vartojamas staigiam suvokimui ir pan. reikšti: *Ahā, tai jis viskq žinójo! Ahā, prisiminiau.*

ái¹, aĩ¹ dll.

vartojama sustiprinant, pabrēžiant: *Ái, kaip negražù [gaīla]. Ái và kuř tū!*

ái², aĩ² jst.

1. vartojamas skausmui, baimei, nustebimui ir pan. reikšti: *Ái, įsidúria! Ái ái, gélbekit! Ái ái, tū mán piřštq privérei! Ái, kaip čià gražù! Ái, tū manè išgąsdinai!*

2. vartojamas nepritarimui, nepasitenkinimui, paniekai ir pan. reikšti: *Ái, kq àš čià gálvq děl tokiū ničkų sùksiu. Ái, sëse, tū geriaū patylék.*

áibė dkt. (1)

1. didelis kiekis; sin. daugybė: *Į sälę susiriñko áibė garbių svečių. Áibės dulkiai pakilo, kaī émiaū šlūoti palépę. Gál turi áibes pinigų, kàd taip išlaidáuji?*

2. matematikoje – vienarūsių elementų visuma: *Sprendinių áibė. Álgebros áibė. Áibių teorijs. Áibė yrà vienà pagrindinių matemātikos sávokų.*

áičiojimas dkt. ppr. vns. (1)

→ aičioti: *Tylùs [gailùs] áičiojimas.*

áičioti, áičioja, áičiojo vksm.

dejuoti, aikčioti: *Ligónis áičioja. Vařkas émē áičioti užsigāves kēl.*

Áidahas dkt. vns. (1)

valstija Jungtiniai Amerikos Valstijų šiaurės vakaruose: *Didèsniqjā Áidaho dālì ùžima kalnagubriai. Áidahe skirtingoje valstijos vietose klímatas ȷvairúoja.*

áidas dkt. (3), aïdas (4)

1. girdimas atsikartojoantis garsas lauke ar uždarajoje patalpoje, nutilus garso šaltiniui: *Mùzikos garsq̄ aidaĩ. Girdžiù sàvo žiñgsnių áidq. Áidas atkartójo māno žodžiùs. Rékiaū visà gérkle, kàd nèt áidas miškè skambéjo. Šuñs lojimas atsiliepé áidu.*

2. atgarsis, pêdsakas, liekana, prisiminimas: *Tolimōs praeitiēs áidas.*

aidéjimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → aidéti 1: *Garsq̄ aidéjimas sùkuria erdvęs įspūdij. Perteklinio aidéjimo triukšmq statinyjè sumazina gařso izoliacijā.*

2. → aidéti 2: *Gírios aidéjimas. Tuščio kañbario aidéjimas iš pradžių glùmino.*

aidesýs dkt. (3^b)

aidéjimas (1 r.), aidas (1 r.): *Žiñgsnių aidesýs. Tolimq̄ varpų aidesiai. Jis iš apačiōs girdéjo silpnq, tolímq aïdesj, lýg atsiliëptų kàs iš gilaūs šùlinio.* | prk.: Senq̄ prisiminimų aidesiai.

aidéti, áidi (aïdi), aidéjo vksm.

1. (kame, iš ko) sklisti aidui, garsui: *Tolumojè aidéjo kažkienò juôkas. Tuščiojè gâtvejè aidéjo skùbūs žiñgsniai iř prislopinti šûksniai. Ilgaĩ dár sâleje áidi paskutinìs akòrdas. Iš grëtimo pâstato aidéjo pučiamujų mûzika.*

2. (nuo ko, kuo) skambėti nuo aido, nuo garsų: *Mokýklos koridoriai áidi nuõ skardžiuõ moksleivių balsuõ. Girià aidéjo šimtais paukščiuõ balsuõ.*

aidìngai prv.

→ aidingas 1: *Aidìngai gaûdžia vargõnai.*

aidìngas, aidìnga bdv. (1)

1. atsikartojantis aidu; sin. aidus, skardus: *Aidìngas vařpo skambesys.*

2. nuo kurio atsimuša aidas: *Aidìnga girià. Aidìngos griuvësių sienos.*

aidìngumas dkt. ppr. vns. (2)

1. → aidingas 1: *Jáudinantis vargõnų melòdijos aidìngumas.*

2. → aidingas 2: *Tarpùkalnių aidìngumas.*

aidùmas dkt. ppr. vns. (2)

1. → aidus 1: *Varpù aidùmas.*

2. → aidus 2: *Pripràtus prië gerõs akùstikos, kitókio aidùmo sâléje sunkù prisitáikyti.*

aidùs, aidì bdv. (4)

1. atsiliepiantis aidu; sin. skardus: *Aidùs keràminiai skambalèliai. Miškè skâlija šuõ aidžiù balsù.* | prk.: Sënas dvàras viliója aidžià tylà. Aidùs rytmetyš.

2. nuo kurio atsimuša aidas: *Aidùs ûrvas. Aidì prarajà. Kažkàs skùba aidžiù skeřsgatviu. Tikséjo rañkinis laikrodis, padétas añt aidaüs medìnio stâlo.*

aïdžiai prv.

→ aidus 1: *Aïdžiai sužvìingo žìrgas. Aïdžiai gaûdžia varpaî [gòngas]. Granàtos sprògsta aïdžiai iñ kuřtinamai.*

aifònás dkt. ppr. vns. (2)

pirmasis bendrovës „Apple“ sukurtas išmanusis telefonas su lietimui jautriu ekranu: *Aifonè yrà fotokamera iñ nešiòjamas mùzikos grotùvas. Aifonù gâlima prisijùngti prië internèto.*

áikčiojimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → aikčioti 1: *Žiûrõvù áikčiojimas.*

2. → aikčioti 2: *Sùzeisto výro áikčiojimai.*

áikčioti, áikčioja, áikčiojo vksm.

1. (iš ko, dèl ko, nuo ko) šükčioti nustebus, susižavéjus ir pan.: *Keliáutojai nepaliòvé áikčioti iš nûostabos. Mergáitës áikčioja dèl sàvo mègstamo áktoriaus vaidýbos. Žiûrõvai áikčiojo nuõ akrobâto triükų añt lýno.*

2. (iš ko) smarkiai dejuoti; sin. vaitoti: *Ligónë kàs žiñgsnis áikčiojo iš skaûsmo.*

aikidò dkt. vyr. nekait.

viena iš Rytų dvikovų – savigyna, paremta išsisukinéjimu, varžovo jégos panaudojimu prieš jì patj: *Aikidò filosòfija. Aikidò yrà vienas iš gražiáusių šiuolaikinių Japònijos kovõs menû. Aikidò méistrui svarbiáusia psichològinis pasirengìmas. Aikidò jvaldës žmogùs gâli bë giñklo jveïkti ginklúotq priešininkq.* • plg. dziudo, karaté.

aikséjimas dkt. ppr. vns. (1), **áikséjimas** (1)

1. → aikséti 1: *Nè téik tõ skaûsmo, kíek aikséjimo.*

2. → aikséti 2: *Už dûrų girdéjosi šuñs aikséjimas.*

aikséti, áiksi, aikséjo [vksm.](#), **áikséti**, áiksi, áikséjo

1. dejuoti, aikčioti: *Užkálbinsi – paskui aiksēs visq vālandq. Gimdīvē tūliai aikséjo.*

2. plonu balsu loti; [sin.](#) kiaukséti, viaukséti: *Kiemē ēmē aikséti šuniūkas.*

aikštē dkt. (3), **áikštē** (1)

1. mieste ar miestelyje pastatā apsupta erdvē: *Kātedros [turīgaus, stotīes] aikštē. Senovinis aikštēs grindinys. Aikščiū želdynai iř gēlynai. Áikštē sūpa mēdziai. Miestēlio aikstējē stóvi bažnýcia. Miēsto áikstēs iř gātvēs pilnos šveñtēs dalīviu.*

2. sportui, pramogoms ir kt. īrengta vieta: *Futbolo aikštē. Kietōs dangōs [žolēs] aikštē. Šveñtēs [mūgēs, prekýbos] aikštē. Kāimų bendrūomenēs īsireñgia spōrto áikstes.*

3. miške lygi, be medžių vieta; [sin.](#) laukymē: *Grybáudami išējome į áikštē. Aikstējē tebuvo kēletas medēlių iř senų kelmų.*

◊ **išeiti į áikštē** [žr.](#) išeiti. **iskelти į áikštē** [žr.](#) iškelti. **iskilti į áikštē** [žr.](#) iškilti. **isvilkти į áikštē [aikštēn]** [žr.](#) išvilksti.

aikštēlē dkt. (2)

1. nedidelē aikštē (1 r.): *Aikstēlēs gēlynai iř takēliai sutvarkyti, išpūoselēti. Sunkóka stūmti vežimēlį [dvīratij] žvyrúota aikstelē.*

2. kam nors īrengta ar pažymēta nedidelē lygi vieta: *Vařtininko [vařtu] aikstēlē ([sport.](#)). Baudōs aikstēlē ([sport.](#)). Nutūpimo aikstēlē ([av.](#)). Iškrovimō [apžvalgōs, statybōs, šōkių, filmāvimo, automobilių sāgojimo] aikstēlē. Olimpiādai īrengē visq rūsių žaidimų aikstelēs.*

3. nedidelē aikštē (3 r.): *Aikstēlēje prisēdome pailsēti iř užkästi.*

aikstēs šeiminiñkas, aikstēs šeiminiñkē [sport.](#)

komanda, kurios aikstēje vyksta rungtynēs, vietinė komanda: *Aikstēs šeiminiñkai iškovójo pérgalę. Aikstēs šeimininkus nurūngē svečiai. Põ pratēsimō sù aikstēs šeimininkē buvo pasiekotos lágiosios.*

áikstijimasis dkt. [ppr.](#) [vns.](#) [sngr.](#) (1)

→ aikstytis: *Áuklētoja priprātusi priē vaikū áikstijimosi. Tēvas nēkreipē dēmesio į dukteř áikstijimqsi.*

aikštìngai [prv.](#)

→ aikstingas: *Mergyté trèpsi kójomis aikštìngai reikaláudama lélēs.*

aikštìngas, aikštìnga [bdv.](#) (1)

pasižymintis aiksttimis; [sin.](#) īnoringes, kaprizinges: *Aikštìnga móteris. Jí visuomēt buvo aikštìngas vaikas. Neleñga sù aikštìngais klieñtais [pacieñtais].*

aikštìngumas dkt. [ppr.](#) [vns.](#) (2)

→ aikstingas: *Paaugliū aikštìngumas. Aištingumù pagarséjusi ròko žvaigždē.*

áikštis, áiksties dkt. [mot.](#) (1)

užgaida, užsispyrimas, īnoris, kaprizas: *Áikstis užējo. Àš tāu áikstis išvarýsiu! Mergáitēms atlēidžiamos àšaros iř áikstys.*

áikstytis, áikstijasi, áikstijosi [vksm.](#)

[sngr.](#) būti užsispyrusiam, īnorungam; [sin.](#) kaprizytis, ožiuotis: *Neprātusi priē svetimū žmoniū mergáitē áikstijasi, veřkia. Daininiñkas áikstijosi kaip tikrà žvaigždē.*

aikštýbē dkt. (1)

didelis, nepaprastas aikstingumas, pasipūtimas, išpuikimas: *Labiáusiai īstrīgo vieno mòdeliū agentūrās šturmúojančio pagyrūno aikštýbē.*

aikštýnas dkt. (1)

lauko aikštës, aikštelës kuno kulturos ir sporto pratyboms ir varžyboms: *Gòlfo aikštýnas.* Rekonstrúotame tèniso aikštýne pakeistà aikštelių dangà. Ùpès pakrántese numätomra jreñgti spòrto aikštýnus.

áikteléjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ aikteléti: *Tq pâčiq akimirkq jì išgiřdo sūnaūs áikteléjimq iř pamâté kraujúojančiq kójq. Skaūsmq išdavé sunkùs ligónio alsâvimas iř trumpì áikteléjimai.*

áikteléti, áiktelî (áikteléja), áikteléjo vksm.

(iš ko, nuo ko) surikti „ai“ (ppr. iš skausmo, išgâšcio, džiaugsmo): Áikteléjau iš nûostabos [iš netikétumo]. Reginys [jáurtis] priverté áikteléti iš pasigéréjimo. Kalnų didybë kaskařt iš naujo priveřcia áikteléti. Nè sýkj noréjosi áikteléti nuo atsiveriančių reginių [vaizdû]. Merginà nèt áikteléjo – taip stipriai vyriškis paspáudé jái raňkq. Nèt áikteliu – kiek pavéikslų jū namuose. Žmogùs staigà griûvo, nè neáikteléjo.

aimán jst.

deja, gaila: *Aimán, sùdegé mào namai!* Aimán, pritrúko laiko. Bèt, aimán, mûms nepavýko susitařti.

áimana dkt. (1)

1. dejoné, dejavimas, aimanavimas: *Tokiomis áimanomis niêko nesujáudinsi. Girdéjosi slopinamos [skausmingos, kraüpios] sužeistijų áimanos. Ùžsienis abejingas pavergtôs tautôs áimanoms.*
2. bendl. nuolat aimanuojantis, dejuojantis žmogus: *Ámžinas áimana. Negali apsiklausyti tō [tōs] áimanos – jám [jái] visadà viskas negeraí.*

aimanâvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → aimanuoti 1: *Visq nâktj girdéjosi senélés aimanâvimas.*
2. → aimanuoti 2: *Negaliu pakësti tōs moteriškës aimanâvimo, rypâvimo. Jìs bañdo aimanâvimu visko išprašyti.*

aimanuõklis, aimanuõklé dkt. (2)

nuolat aimanuojantis, dejuojantis, besiskundžiantis žmogus: *Niêkas nemégsta kaprizingu aimanuõklių. Sù mëtais jì dârësi vis didësné aimanuõklé [didesnë aimanuoklę]. Kaip jái kantrýbës užteñka tuos aimanuokliùs [tás aimanuoklës] gúosti?*

aimanúoti, aimanúoja, aimanâvo vksm.

1. (kuo, iš ko) leisti pratisus, skausmingus garsus (iš skausmo, sielvarto ir pan.); sin. dejuoti, aičioti, vaitoti: *Jìs kelintà dienà skrandžiù aimanúoja. Mamà váikšto susièmusi gálvq iř aimanúoja iš sielvarto. Vaïkas prô miegùs kažkô aimanâvo.*
2. (dél ko) susirüpinus, susijaudinus kalbëti, svarstyti; sin. skustis, bëdoti: *Poilsiautojai vël aimanuôs dël kainu. Žmónës nepaténkinti, aimanúoja, skündžiasi. Tévas vis aimanúodavo: iř kadà taï baïgsis?*

añis, añe dkt. (2)

PALIKUONIS: Móteris nesigiria ēsanti garsiôs giminës añé. Senôlé džiaügiasi sàvo ainè [ainiù]. Añiams galbút daûg kas atródys tiesiög juokinga. Tévû, senelių svajônë regéti laimìngus sàvo ainiùs.

aipòdas dkt. (2)

bendrovës „Apple“ sukurtas muzikos grotuvias: *Jì mán visàs ausìs išûžé sàvo naujúoju aipodù.* Tévâms neramù, kàd jū vaikai yrà jníkë j̄ aipodùs, aifonùs iř nebebendráuja gyvai.

aïriai dkt. dgs. (2)

tauta, gyvenanti Airijoje ir Šiaurës Airijoje, kalbanti viena keltų kalbų ir anglų kalba: *Aïrių kalbà.* Pašnekesiaī apiē Aïrijq iř airiùs.

Aīrija dkt. vns. (1)

1. Britų salyno sala: *Dėl vešlios žalumōs Aīrija vadinama smarāgdo salà. Aīrija yrà trečiòji salà pagal dýdį Euròpoje.*

2. ofic. valstybè Vakarų Europoje, apimanti didžiajà dalj Airijos salos ir kelias šalia esančias saleles: *Aīrijoje sù viëtiniais žmonemis gálima susikalbéti ángliškai iñ aīriškai. Aīrijos Aukštújų parlameñto rúmų pavadinimas yrà Aīrijos Senátas, Žemújų parlameñto rúmų pavadinimas – Aīrijos Atstóvų Rúmai, ò bendrasis abiejù rúmų parlameñto pavadinimas yrà Aīrijos Írachtas.* • plg. Šiaurès Airija.

Aīrijos júra

Atlanto vandenyno pakrašcio júra tarp Didžiosios Britanijos ir Airijos salų: *Viëtos žvejaž vältimis plaūkia ï Aīrijos júrq gáudyti žuvù.*

aīris, aīrè dkt. (2)

airiù tautos žmogus: *Susidraugavaū sù linksmù, labaï draugišku airiù. Lietuváité porojè sù airè iškópè ï téniso turnýro finálq. Vandenýno pakránté airiùs viliója pláukioti bañglentémis. Mūsiškés keliaiñ taškaiñ laiméjo priëš airès.*

aīriškai prv.

→ airiškas 3: *Aīriù tìk mažà dalìs bëkalba aīriškai.*

aīriškas, aīriška bdv. (1)

1. bùdingas airiams, jų kultúrai ar Airijai: *Aīriška pavardé. Tiesiog bútina užsukti ï aīriškus alaùs barùs. Aīriškai kāvai, bë pačiòs kavõs, prieïks šlakélio viškio, plaktòs grietinélès, rùdojo cùkraus.*

2. Airijoje pagamintas: *Aīriškas viškis.*

3. airiù kalbõs, airiù kalba parašytas: *Paráše kelìs aīriškus žodžiùs.*

aīriù sèteris

didelis medžioklinis šuo raudonmedžio spalvos kailiu: *Aīriù sèteris tráukia ãkj blìzgančiu rusvù kailiu iñ švelniù žvilgsniù. Aīriù sèteriai labaï energìngi, mégsta palakstýti, padûkti.*

aīriù terjèras

vidutinio dydžio šuo šiurkščiu rausvai rudu kailiu ir nedidele barzdele: *Aīriù terjèrù vadà. Aīriù terjerùs leñgva dresúoti.*

áisčiai dkt. dgs. (1)

1. vakarų baltų gentis, gyvenusi prie Vyslos: *Ántikos rašytojai yrà minéjë áisčius, reñkančius giñtarq iñ gražiai ïdirbančius žemę.*

2. BALTAI²: *Áisčių prótautés mìtai. Áisčių geñtys. Áisčių pilkapių kultúrà. Báltai bùvo vadìnami áisčiais iñ kitaip. Žinios apië áisčius iš tiesù labaï skuřdžios.*

Áismarès dkt. dgs. (1)

ílanka Baltijos júroje, Kaliningrado srities ir Lenkijos pakrantëse: *Áismarių ílanka. Dabartìnë Áismarių pratakà yrà dirbtinaï pagilinta. Áismarèmis plaūkia laivaï, gabënami kroviniai. Áismares, jų pakránčių patrauklùmą vértina turistai. Áismarèse kursúoja krovininiai iñ pramoginių laivaï. Áismares nuô júros skìria sausumòs júosta – nerijà.*

áistis, áistè dkt. (1)

1. aisčių genties žmogus: *Pasàk senovës istòriko apràšymo, kiekvienas áistis mûšyje turéjës jì globójančią šérno figûrèlę. Archeològų radiniai liùdija, jóg áistes nešiøo žalvarinių iñ geležinių kabùcių kepuréles.*

2. BALTAS².

aistrà dkt. (4, 2)

labai stiprus, ryškus, sunkiai valdomas jausmas: *Méilès [pykčio] aistrà. Kūrybos aistrà. Čiūtis [pagautas, pérsmelktas] aistrōs. Aistrū šeismas [siautulys]. Aistrà kolekcionuoti [rašyti]. Patirti kūnišką aistrą. Didelė aistrà išauga [neišauga] į didelę méilę. Kažtais sukyla [užvaldo] nenumaldomos aistros. Politines aistras dėra išmintingai numaldyti.* • plg. geismas, giedulys. | labai stiprus pomėgis: *Lošimo [medžioklés] aistrà. Turiù keliàs aistras: šunis, plaukimq, baidarès.*

aistrìngai prv.

1. → aistringas 2: *Aistrìngai myléti.*
2. → aistringas 4: *Aistrìngai žavétis. Dalýviai aistrìngai išitráukė į pókalbį. Herōjus aistrìngai ilgisi tiesős. Kolèkcininkai aistrìngai kalba apië sàvo pómègius. Aistrìngai pasinére į dárba.*

aistrìngas, aistrìnga bdv. (1)

1. greitai apimamas aistros: *Aistrìngas meilùžis.*
2. išreiškiantis aistrą, kupinas aistros: *Aistrìngas bučinys [žvilgsnis]. Aistrìngas méilė. Aistrìngas tángo. Aistrìngi méilés eiléraščiai.* • plg. giedulingas.
3. smarkus, karštas, atsidavęs kam visa širdimi: *Aistrìngas spòrto gerbējas. Aistrìngi muzikos mylétojai. Kritikai būna aistrìngi vèrtintojai, nebūtinai tik objektívus stebétojai.*
4. kupinas smarkumo, karštumo: *Aistringa polémika.*

aistringùmas dkt. ppr. vns. (2)

→ aistringas 2: *Jausmū [sántykių] aistringùmas. Romántinei méilei būdingas didelis aistringùmas. Eiléraštis pasižymiai aistringumù iš juslingumù.*

aïstrinimas dkt. ppr. vns. (1)

→ aistrinti: *Pùblika pasidúoda artìsto aïstrinimui.*

aïstrinti, aïstrina, aïstrino vksm.

(ką) kelti, kurstyti aistrą, aistras: *Eròtiškos nùotraukos aïstrina. Mùzika aïstrino šokéjus. Muzikántams pritìlus, minià skandúoja šukiùs, aïstrina.*

aistruõlis, aistruõlè dkt. (2)

1. žmogus, kuris turi kam aistrą: *Výno aistruõlis. Lietuvõs daininiñkų aistruõlis. Vairavimo aistruõlè. Arkliū lenktynių [medžioklés] aistruõliai.* • plg. entuziastas.
2. sporto mègėjas, entuziastas, palaikantis savo mègstamą sportininką ar komandą; sin. sirgalius: *Lietuvõs rinktinës aistruõlis. Policijai vél têko trámyti fùtbolo aistruoliùs.*

aiškéjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ aiškéti 1: *Problemos [kláusimo] aiškéjimas. Bylõs tyréjas tikisi aiškéjimo.*

aiškéti, aiškéja, aiškéjo vksm.

1. darytis suprantamesniams; sin. ryškéti: *Kláusimas pràdeda aiškéti. Situacijsa aiškéja. Sulig kiekviena dienà man viskas labiau aiškéjo. Aiškéja, jòg klýdome. Pamažù aiškës, arjtarimai turéjo pàgrindo.*
2. darytis aiškesniams, geriau matomam; sin. ryškéti: *Šviñta – aiškéja atskirì daiktaí.*
3. giedrëti, šviesëti: *Lietùs ißsilijo, dangùs aiškéja.*

áiškiai prv.

1. → aiškus 1: *Vìskas trumpai iš áiškiai išdéstyt. Istätymuose tai nérà áiškiai apibréžta.* | aukšt.: *Aiškiai iš nepasakýsi. Pérskaičiau àš tuōs dokumentùs, bet aiškiai nepasidäré. Juō toliaū, juō aiškiai bùvo matýti, kàd jiẽ nesileiñ iš derýbas.* | aukšt.: *Táu aiškių aiškiáusiai bùvo pasakýta pô pamoký grížti tiësiai namô!* • ant. miglotai.
2. → aiškus 3: *Áiškiai tařkite žodžių galúnes.* | aukšt.: *Aiškiai rašyk.* | aukšt.: *Sienos plónos, kaimýnų barniùs kuō aiškiáusiai giřdime.*

3. → aiškus 4: Áiškiai šviētē mēnūlis. • ant. blausiai, miglotai.

4. → aiškus 5: Àš áiškiai mataū tīk ar̄timus dāiktus.

aiškiakalbis, aiškiakalbė dkt. (2)

aiškiai kalbantis, aiškiai žodžius tarantis žmogus: *Prisimenu sàvo aiškiakalbiùs, iškalbingus mókytojus.*

aiškiarēgis, aiškiarēgė¹ bdv. (2)

gerai matantis: *Pavydētinas aiškiarēgès senùtēs mātymas.*

aiškiaregys, aiškiaregė² dkt. (3^a, 3^b)

1. žmogus, sugebantis tiksliai numatyti ateitį: *Jq visi laiko áiškiarege. Mán neteko kreǐptis į áiškiaregi.* Aiškiaregiai pranašauja āteitį. Dažnai iš nevilties žmogus kreǐpiasi į áiškiaregus. • plg. pranašas.

2. gerai matantis žmogus: *Kai kuriē aiškiaregiai nórí nešioti ākinius dēl grōžio. Aiškiaregių iš prigimties būna ganà daūg, tīk véliaū jū mātymas silpnéja. Patikrino regėjimą iř klāsēje, dejà, rādo tīk kelis aiškiaregus.*

aiškiaregystė dkt. (2)

aiškiaregystė jutimas, žinių apie buvusius, esamus ar būsimus įvykius gavimas, ateities numatymas: Jì yrà įtikéjusi sàvo aiškiaregystę. Žmogus tīkina tur̄s aiškiaregystės dóvanq [gāliq, tālentq].

aiškýn prv.

1. → aiškus 1: *Kuō tolýn, tuō aiškýn (dārosi).*

2. → aiškus 3: *Tà šviesi dēmē toluojè visi aiškýn, ryškýn. Miškas áugo, miškas kīlo, ējo žalýn, aiškýn (artinantis).*

áiškinamasis, áiškinamoji bdv. jvr.

kuriuo kas aiškinama, susijęs su ko nors aiškinimu: Áiškinamasis dárbas. Mokiniai rāše áiškinamqjj diktántq. Áiškinamasis žodýnas (kalbot.). Áiškinamieji dokumentai [fēkstai, komentārai]. Peř áiškinamqjj skaitymą gālima plēsti vaikų akiratj. Pérskaitykite áiškinamqjj rāštq apiē váisto pōveikj. Projektais pàteiktas sù bréziniaiš iř áiškinamuoju raštū.

áiškinimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → aiškinti 1: *Klaidū áiškinimas klāsei.*

2. sngr. → aiškinti 2 (sngr.): *Gāsro priežasčiū áiškinimasis peř ilgaĩ užtruko.*

3. sngr. → aiškinti 3 (sngr.): *Nenóri girdéti jókio áiškinimosi.*

4. sngr. → aiškinti 4 (sngr.): *Sántykių áiškinimasis.*

áiškinti, áiškina, áiškino vksm.

1. (kà, kam) raštu ar žodžiu dëstyti, kad būtų aišku, suprantama; sin. komentuoti: *Pāmokq áiškinti (moksleiviams). Ištātymq áiškinti (visúomenei).* | sngr. (kà): *Likusius ùždavinius áiškinkitēs pātys.*

2. sngr. (kà): stengtis atskleisti, sužinoti, padaryti žinomą: *Gāsrininkai áiškinasi gāsro priežastis. Policija áiškinasi įvykio aplinkybēs.*

3. sngr. (kam, dēl ko) teisintis, išsakyti savo elgesio motyvus: *Áiškinasi viřšininkui, kodēl pavēlāvo. Turéjo áiškintis dirēkcijai dēl nesutarimy sù tiekéjais.*

4. sngr. (kà) išsakyti vienas kitam argumentus, pretenzijas: *Pātys susipýkote, pātys iř áiškinkitēs. Jiē sántykius áiškinasi taikiai.*

áiškintojas, áiškintoja dkt. (1)

kas aiškina (1 r.): *Biblijos [Šveñtojo Rāšto] áiškintojas. Sapnū áiškintoja. Žodžių kilmēs [istorijos, filosòfijos] áiškintojai.*

aišku bdv.

bev. įterpt. modal. sakoma patvirtinant ar pabrėžiant; sin. žinoma, tikrai, be abejo: *Áišku, tū mán vël prieštarausi. Áišku, jstātymq dár reikia tóbulinti. Ař eisi į susirinkimq? – Áišku. Šunj pavedžiójai? – Áišku, kàd pavedžiójau.*

aiškumas dkt. ppr. vns. (2)

1. → aiškus 1: *Vadōvo mētiniame pranešimè pasìgesta aiškumo. Kõl nérà aiškumo, rusëna viltis. Imantrùmas keñkia stiliaus [kalbòs] aiškumui. Aiškumo dëlei primiñsiu esminiùs dalykùs.*
2. → aiškus 2: *Garbaüs ámžiaus profesoré stëbina prôto aiškumù.*
3. → aiškus 3: *Tartiës aiškumui ugdyti yrà visókių pratimy.*
4. → aiškus 4: *Kóks rýto aiškumas – dangujè nê debesélio!*
5. → aiškus 5: *Erêliai [kâtës] pasižými regéjimo aiškumù.*

aiškus, aiški bdv. (3)

1. lengvai suvokiamas, suprantamas: *Áiškus kláusimas [dalýkas]. Áiški padétis. Jõs vaidmuo šiojè istòrijoje dár nérà ikì gálo áiškus.* | aukšt.: *Vargù ař reikia aiškësnio korùpcijos (fákto) iródymo. Miñtys jdömios, tìk trüksta aiškësnio jù déstymo.* | aukšč.: *Štaï jùms aiškiáusias atsäkymas į rûpimq kláusimq. Aiškių aiškiáusias mëlas.* **áišku** bev.: *Vienna áišku – sužeistasis gyveñs. Áišku kaip dienq. Áišku kaip añt délno (labai aišku).* | aukšt.: *Dabař jaū aiškiaū, kaï kartù pasimókémé.* | žinomas, išryškéjës: *Rungtynių nugalétojai jaū áiškūs.* • ant. miglotas.
 2. lengvai suvokiantis: *Áiški galvà (samonë).* | aukšč.: *Devýniasdešimt trejù mëty senélis aiškiáusio prôto, viškuo dömisi.*
 3. lengvai ißsiskiriantis, lengvai įskaitomas, gerai girdimas; sin. ryškus: *Áiškus rãštas. Láiškas parašýtas áiškia rašýsena. Senõlé kalbéjo tyliù, bët áiškiu balsù. Diktoriaus tartis privâlo búti áiški.*
 4. gerai matomas; sin. šviesus, giedras, skaistus: *Áiški šviesà. Áiškus dangùs.* • ant. miglotas.
 5. gerai matantis: *Màno ákys dár ganà áiškios.* | aukšt.: *Ivérk mán siúlq, dukrýt, tåvo ákys aiškësnés.*
- ◊ **áiškus dáiktas** žr. daiktas. **aiškiaū negù áišku** labai aišku, savaimė suprantama: *Viškas čià aiškiaū negù áišku: draugelių kompânija susiriñko iř nuspréndé.*

aiškùt dll.

vartojama tos pačios šaknies bûdvardžio reikšmei sustiprinti: *Kõ čià nesupràsti – aiškùt aiškutélis (rinkéjų) balsū pirkimas. Aiškùt aiškiáusias reikalias. Jaū iř mán aiškùt áišku, kàd pasiklýdome. Añt dëžës aiškùt aiškutéliai [aiškiáusiai] parašýta – pagaminta Kinijoje.*

aiškutéliai prv.

1. → aiškutélis 1: *Skaityk instrùkcijq, viškas aiškutéliai parašýta. Áuklétoja aiškutéliai pasâkë. Péržiüréjës daugybës fotogrâfų dárbus, aiškutéliai suvókiau jù skirtýbes, niuánsus. Kol kàs viškas aiškutéliai áišku. Aiškùt aiškutéliai išgirdaū sàvo vařdq. Aiškutéliai žinaū, kõ iñtis.*
2. → aiškutélis 2: *Pažvelgiù prô lángq iř aiškutéliai mataū, kaip màno sësé vogčiomis spruñka iš namq, pasipuõšusi màno naujája striukè.*

aiškutélis, aiškutélë bdv. (2)

1. visiškai aiškus, puikiai suprantamas, nekeliantis abejonių: *Màno (man nustatyta) diagnòzé bùvo aiškutélë – plaūcių uždegimasis. Išeitìs aiškùt aiškutélë – keisti dárbaq. Lietuvòs perspektývos atródë aiškutélës. Áiškini mán aiškutélis dalykùs.*
2. visai aiškus, ryškus: *Tìk švýst priëš akis vaizdëlis, áiškus aiškutélis.*

aiškýbë dkt. (1)

didelis aiškumas: *Teñ viešpatáuja harmònija iř matemátikai bùdinga aiškýbë. Neliko bùvusios aiškýbës nê žénklo.*

aitrà dkt. (4)

1. kartumas, kartēlis, aitumas, aitris: *Kažkokià aitrà gráužia gérklę. Kàs tuōs šermukšniùs vágys, tokià jū aitrà! Dëga burnà nuō tokiōs aitròs* (nuo trauktinės). | prk.: *Širdy pagiéža iř aitrà. Iš kuř āšaroms ràstis, jéi saūsas gomurýs seniai aitrà brúžina gérklę? Daiktaī speñgē smarāgdo aitrà* (buvo labai ryškiai žali).

2. ypatingas noras, didelis potraukis; sin. įkarštis, užsidegimas, aistra: *Bùvo užéjusi aitrà mûštis. Berniùkai, apimti aitròs, nusiskùto (pláukus) plikaï.*

3. pasiutimas, patrakimas: *Šùniui aitrà užéjo iř pabégo iš namų.*

aitréjimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → aitréti 1: *Dëdant daugiaū apyniū juñtamas alaūs aitréjimas.*

2. → aitréti 2: *Kvāpo aitréjimas.*

aitréti, aitréja, aitréjo vksm.

1. darytis aitriam (1 r.), aitresniam; sin. kartéti: *Medùs pràdeda aitréti. Užplikýta arbatà pabùvusi aitréja.*

2. darytis aitriam (2 r.), aitresniam, aštresniam: *Prákaito kvāpas aitréjo.*

aītriai prv.

1. → aitrus 1: *Meksikičiai váglo aītriai. Aītriai saldùs vāsius [pādažas].*

2. → aitrus 2: *Aītriai kvēpiantys kvepalai. Kažkàs čia aītriai dvôkia. Miškaï aītriai tvôskè puvêisiais.*

3. → aitrus 3: *Jìs nesigiñčijo, tìk aītriai šýptelejø. Remiúosi sàvo aītriai skaudžià patirtimi. Tévas klaūsé Señmo pósédžio transliaciøos iř aītriai pùrkštavo.*

4. → aitrus

4. | aukšč.: *Jiē tróško kuō aitriáusiai grùmtis. Nacìzmq smerkiq jō žodžiai nuskambéjo aitriáusiai.*

5. šnek. → aitrus 5: *Aītriai spalvingų gélių dëlióné. Visà kompozicija nudažýta aītriai raudóna spalvà. Aītriai ryškì sáulé šýryt.*

aītrinimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → aitrinti 2: *Praeitiēs žaizdū aītrinimas. Savës aītrinimas niéko nepagélbës.*

2. → aitrinti 3: *Emòcijų aītrinimas.*

aītrinti, aītrina, aītrino vksm.

1. (ka) daryti aitru (1 r.), aitresnį: *Príeskoniai gardžiai aītrina pàtiekalus.*

2. (ka, kuo) skaudinti ar didinti jau esamą skausmą: *Nemalonùs žodžiai aītrino sielq. Kodël tù aītrini senùs ràndus? Tiē prisiminimai aītrino jō šìrdj nepàkeliamu ilgesiu.* | neig. (ko, kuo): *Neaītrink sàvo smalsumù svetimý, neužgìjusių žaizdū.*

3. (ka) daryti aitru (4 r.), didesnį, intensyvesnį, smarkesnį: *Nesinóri aītrinti praeitiēs nûoskaudù. Prisiminimai iř toliai aītrina senàs kančiàs. Holokáusto býlos aītrina iř mûsų pačių emòcijas. Tàs paslaptингùmas dár labiai aītrino žmoniū vaizduotę.*

aītris dkt. (2)

1. kartus, gaižus skonis; sin. kartumas, gaižumas, gailumas: *Výnas malõniai sušvelnino pipirìnio súrio aītrj.*

2. aštrus, édantis kvapas; sin. gaižumas: *Sénè sùtrina kažkókiq žôlę iř žkvepia jōs aītrio. Tabákas maloniù [stipriù] aitriù treñkia j̄ nösì. Arklidéje šiēno kvāpas sumišës sù šlapimo aitriù.*

aitrùmas dkt. ppr. vns. (2)

1. → aitrus 1: *Kíetas, vidutìnio aitruomo súris. Aitruomas – sutráukiantis iř saūsinantis bùrnq pójūtis. Šì arbatà išsiskiria maloniù aitrumù. Méllynojo pelësio súris sàvo aitrumù užgöžia dâžno výno skônj.*

2. → aitrus 2: *Draugūžēs pérsisunkusios kažkokiaiš aitriaiš, nuodū aitrumo kvepalaīs.*

3. → aitrus 3: *Artéjančios mirtiēs aitrumas.*

aitrùs, aitri bdv. (4)

1. gaižus, gailus, kartus ar labai rūgštus (apie skonj): *Aitrus obuolys. Aitraūs skōnio pelešinis sūris. Kiauliena sù aitriū garstyciu pādažu. Pirktiniai kriena ī nérà aitruū. Šaltēkšnio úogos aitrios.*

Pasimégavome stipriū, aitriū vynu. | aukšt.: Aitresni svogūnai išsilaiķo ilgiai. aitru bev.: Burnojè aitru nuo īm̄biero.

2. édantis, graužiantis, aštrus (apie kvapą): *Aitrios ašarīnės [pipirinės] dūjos. Geri miltai neturi aitraūs pelešiū ař kito pašaliniio kvāpo. Azoto dioksidas – aitrios [aitraūs kvāpo] dūjos. Svylantys laidai paskleidē aitriū dūmų dēbesj.*

3. nemalonus, skaudus, žeidžiantis: *Aitrus nērimas širdyjè. Vis prisimenu tuōs aitriūs jōs žodžiūs. Jiē nulýdi mūs aitriaiš padūmāvusiais žvilgsniais.*

4. didelis, karštas, smarkus: *Aitrus pavýdas [pyktis]. Aitruū nesutarimai.*

5. šnek. labai ryškus (apie spalvą), rēžiantis akj: *Aitrios iř ramīnamosios spaļvos. Aitri raudóna [geltóna].*

aitrūsis baravýkas

labai panašus į baravyką kartaus, deginančio skonio nevalgomas grybas (*Tylopilus felleus*); sin. kiškiabaravykis: *Aitriūjų baravýkų gālima rāsti spygliuočių miškuose. Aitrieji baravýkai nérà nuodìngi, tik neválgomi. Sù aitriūju baravykù išvirti kitì grýbai taip apkařsta, kād negālima vágysi.*

aitrýbē dkt. (1)

1. (ppr. didelis) aitrumas, kartumas, gaižumas: *Ö jaū pelýno (arbātos) aitrybē! Mūsų gomuriai priē tokiōs aitrybēs (aštraus maisto) nérà prātē.*

2. nemalonus, skausmingas išgyvenimas: *Kaip susigyvēnti sù praradīmo karteliu, išdavystēs aitrybe?*

aitvaras (3^a)

1. mitinė turtus nešanti ir gausinanti būtybē: *Aitvaras nēša šeimininkui vogtūs grúdus, várškē ař pìnigus. Aitvara ī galj pasiródyti īvairiaiš pavídalaīs.*

2. skraidomasis žaislas – lengvas rémas, aptrauktas kokia plona medžiaga (ppr. popieriumi), laikomas už ilgos virvelės ar siūlo: *Aitvarų gamintojai [skraidintojai]. Véjúotq diēnq pajúryje gālima išvýsti daugybę ī dañgų kylančių aitvarų. Vaikai lākstē pō píevas iř skraidino [láidē] aitvarus. Žinōvas gāli prievařsti aitvarq kovoti sù kitaī aitvaraīs. • plg. jégos aitvaras.*

3. bendl. nenuorama, padauža: *Tà mergáité – tīkras aitvaras. Pō kiēmq lýg gyvi aitvara ī lākstē vaikai.*

aitvarāvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ aitvaruoti: *Aitvarāvimo kùrsai. Aitvarāvimas añt vandeñs. Aitvarāvimas tampa vis populiarèsnis. Aitvarāvimui añt žēmēs užteñka lygaūs lauko iř gero véjo.*

aitvarúoti, aitvarúoja, aitvarāvo vksm.

leisti jégos aitvarus: *Daugiáusia aitvarúoja ī vāsarą Lietuvōs pajúryje. Aitvarúoti gālima tīk vējúotq diēnq. Savaitgalis lēkiame už miēsto aitvarúoti.*

aitvarúotojas, aitvarúotoja dkt. (1)

jégos aitvarų sportu užsiimantis žmogus: *Aitvarúotojas pásakojo, kād aitvarúoti mokēsi laukuose iř añt užšālusių ezerų. Pamaryjè savaitgalj riñkosi aitvarúotojai.*

Áizkrauklē dkt. vns. (1)

miestas Latvijos pietuose: *Istòrinis Áizkrauklēs mūšis XIII a. Prō Áizkrauklē eīna geležinkelis Rygā–Daūgpilis.*

áižejimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → aižeti 1: *Lēdo áižejimas. Negali sustabdýti síenų [mūro, tinkle] áižejimo.* | prk.: Komunistinio bloko áižejimas.

2. → aižeti 2: *Rankas [kulnus] tepù riebiù kremù – pàdeda nuo áižejimo.*

áižena dkt. (1)

1. išaižta ankštis; sin. išaiža, ižena, lukštas: *Žìrnių [pùpų] áiženos. Papugèlës narvëlis nuklótas grûdù áiženu.*

2. skeveldra, atšaiža, atskala, eižena: *Akmeñs [lêdo, káulo] áižena. Plýtu áiženos. Pažiro lángo stíklo áiženos. Stíklo áiženų apibraižytos rañkos.*

áižeti, áižėja, áižėjo vksm.

1. (nuo ko) pamažu, iš léto ižti; sin. eižeti, skeldeti, skilinéti, trúkinéti: *Pradéjo áižeti trapùs it stíklas pirmàsis lêdas. Nuo šalčio iř drégmës uôlos áižėjo. Ilgai nebûvo lietaüs – žemë áižėjo. Áižėja iř trùpa síenos tîkas.* | prk.: Senoji valstýbių sâjunga pradéjo áižeti.

2. (nuo ko) pleišeti, skirsti (apie odą); sin. eižeti: *Nuo šalčio rañkos áižėja.*

aižiai prv.

1. → aižus 4: *Aižiai džeržgë geležis, velkamà peř cemeñtq. Aižiai švìpteléjës prapùškävo prô šalij garvežys.*

2. → aižus 6: *Aižiai sáldus kvepalai.*

3. → aižus 7: *Sàvo pamfletè rašytojas aižiai pàšiepë politikus.*

aižyklà dkt. (2)

séklu aižymo, lukštenimo jmonë: *Mechanizúota kankórëzių aižyklà. Aižykloje pakaitinti kankórëzai išsiskleidžia. Didelius kiekius èglių, pušq, mañmedžių kankórëzių iř beržų žirginių į aižyklàs vëza medziaginiuose maišuose.* | aižymo vieta: *Kankórëziams, riešutáms iř gilëms aižyti geniai jsirengia aižyklàs.*

aižymas dkt. ppr. vns. (1), **áižymas** (1)

1. → aižyti 1: *Ánkšcių aižymas. Kankórëzių aižymo aparatai [irenginiai, tèchnika]. Šiluminëse aižyklose kankórëzai sparčiau džiústa iř greičiau atsiveria, todël sutrumpéja jų aižymo trukmë.*

2. → aižyti 2: *Pupelių [žìrnių] aižymas.*

aižumas dkt. ppr. vns. (2)

1. → aižus 1: *Žìrnių [pùpų] aižumas – býra, vòs laikosi ánkstyje.*

2. → aižus 2: *Kristálų [minerálų] aižumas. Stáliai bùtinai atsižvelgia į medienos aižumą.*

aižùs, aižì bdv. (4)

1. lengvai aižomas, lukštenamas; sin. gliaudus: *Žìrnai aižùs, màt geraĩ prinokę. Aižias pupelès greitai išaižysime.*

2. greitai, lengvai trúkinéjantis; sin. trapus: *Aižiù ledù apsitráukusios šaldiklio durélés. Suskilusi puodynë yrà aižì, gäli subyréti nuo staigaus krësteléjimo. Kiaušinio lukštas ganà aižùs.*

3. aštrus, skaudus, žvarbus: *Aižùs véjas [šaltis]. Aižùs šaldo lietaüs šúorai.* | prk.: *Kúnas riëtési į kâmuolì lyg nuo aižaüs skaüsmo.*

4. šaižus, spiegiantis: *Aižùs bašas. Jô juôkas aižùs, trûkcionjantis. Aižùs krañklio karkséjimas.*

5. negardžiai rûgštus; sin. gaižus: *Aižì dûona.*

6. aitrus, aštrus (apie kvapą): *Aižùs pušyño kvâpas. Aižùs pigaüs odekolono tvaikas.*

7. nemalonus, skaudus: *Šviežiôs išdavystés skönis aižùs. Komentàrai àtstumia aižiù sarkazmù [disonánsu].*

aižyti, aižo, aižé vksm., **áižyti, áižo, áižé**

1. (ka) daryti, kad ižtų (1 r.), pleišetų, skiltų, norint išimti, išgliaudyt, išlukštenti vaisius; sin.

gvildenti: *Močiūtė sėdėjo añt suoliuko iñ aízé žirnių ánkštis. Kryžiasnápis nùmeta nèbaigtq aižýti ēglës kankóréžj ir skìna kítq.*

2. (kà, kuo) daryti, kad ižtų (2 r.), imti iš lukšto; **sin.** gliaudysti, lukštenti, gvildenti: *Sédime, žirnius [pupàs] aízome. Vienì aízo svogùnùs iškařt nuémę deřlių, kiti – priës sodinimq. Pañkščių pulkëlis jníko aižýti alksnių kankóréžių séklas. Kryžiasnápis prispáudžia kankóréži prië šakutës iñ kreivù snapù aízo séklukës.* | **sng. (kà, ko):** *Imù aižytis pupelës. Aižýkis žirnių iñ valgyk.*

3. (kà) daryti, kad aižetų (1 r.); **sin.** skaldyti, trupinti: *Šaltis iñ drégmë ákmenis [múrą, plynas, asfáltą] aízo. Skùlptorius aízo lêdo luitùs (lêdo) skulpturoms. Lêdlaužis, aižýdamas lêdq, pràskiria keliq kitiemis laiváms.*

4. (kà) gelti, draskyti, raižyti: *Šìrdj lyg peñlais aízo. Skausmaiñ pilvq aízo.*

ajái jst.

vartojamas skausmu, baime, nustebimui ir pan. reikšti: *Ajái, kaip gëlia dañt! Ajái, kaip gražù! Ajái, nèt susigédau, pàmenu. Ajái, kàd treñké!* (griaustinis).

ajajái jst.

vartojamas skausmu, baime, nustebimui ir pan. reikšti: *Ajajái, viškas taip blogaï išëjo! Ajajái, negražù taip elgtis! „Ajajái! Ajajái!“ – vaitójo ligónis.*

ajatolà dkt. (2)

1. vns. labai įtakingo musulmonų šiitų dvasininko, turinčio teisę aiškinti islamo doktriną, titulas: *Žôdis „ajatolà“ sâkomas (iñ râšomas) priës šf titulq tûrinčiojo vařdq.*

2. tokį titulą turintis asmuo: *Ajatolà diktatûrà. Dvâsininkų tarýba reñka ajatolq. Didýsis ajatolà prítaria [neprítaria] šaliës prezideñto pérrinkimui.*

ajè jst.

vartojamas nusistebéjimui, žavéjimuisi, baime ir pan. reikšti; **sin.** ai, oje: *Ajè, kàs čià déjosì vâkar! Ajè, kaip užsigavaù!*

ajě jst.

vartojamas nusistebéjimui, žavéjimuisi, baime ir pan. reikšti; **sin.** ai, ojè: *Ajě, pamiršau pasiimti räktq. Ajě, kokië žmónës pasirôdë!*

ajéjé jst.

vartojamas nusistebéjimui, žavéjimuisi, baime ir pan. reikšti: *Ajéjé, kaip nepasiseké! Ajéjé, kaip tù čià apsireñgusi.*

âjeras dkt. (3^b)

kvapus paupių, pelkétų vietų augalas ilgais, kalavijiskais lapais, smulkių žiedų burbuolémis, storais kvapiais šakniastiebiais (ppr. balinis ajeras, *Acorus calamus*): *Ajeraïs užzélçs tvenkinýs. Mûsų kraštë ajerų râsi bevéik visuosè vandeñs telkiniuosè. Pakrántëje žvilga aštriabriañniai ajeraï tarýtum susmaigstyti peñlai. Ájerus (jų šakniastiebius) pavâsarj arbà rûdenj kâsa gydomosioms arbâtom, voniòms. Añt ajerų (lápų) kepamà dúona.*

ajeráuti, *ajeráuja, ajerávo* vksm.

(kame, prie ko) skinti ajerus: *Duobéjë [prië kûdros] ajeráudavome.*

ajerávimas dkt. ppr. vns. (1)

→ ajerauti: *Žölininkei ajerávimas yrá malonùs iñ prasmìngas.*

ajerýnè dkt. (2)

vieta, kur auga ajerai: *Ajerynëje ántys përisi. Žmónës vadîna píevq ajerynè, nòrs ajeraï teñ nebeáuga.*

ajerýnas dkt. (1)

tankiai suaugę ajerai: *Vìisas ēžeras ajerýnu užáugęs.* | vieta, kur auga ajerai: *Ajerýne pliùkštelejo ántis.*

ajètau jst.

vartojamas nustebimui ir pan. reikšti; *sin.* ajezau, vajetau: *Ajètau, kàs gì tavè taǐp nùskriaude?* *Ajètau, kaǐp tāq vaǐkq apkiǐpo!*

ajèzau jst.

vartojamas nustebimui ir pan. reikšti; *sin.* ajézau, ajetau, vajezau: *Ajèzau, negāli būti, kàd jìs mìrē!*

ajézau jst. vartojamas nustebimui ir pan. reikšti; *sin.* ajezau, ajetau, vajezau: *Ajézau, taǐ kāq dabař darýsim?!*

ajòlai dkt. dgs. (2)

viena žymiausių senovės graikų genčių: *Ajòlų dialèktas [farmē]. Laivū statýbos mëno iš Krètos laivadirbių mókësi achäjai, joniëciai iř ajòlai. Karinga dorénu gentis išväré ajolus į salàs.*

ajòlas, ajòlè dkt. (2)

ajolų genties žmogus: *Ajòlai poëtai [daïniai]. Taǐp negausių graikų kûréjų móterų mókslininkai nuródo dvì poetès ajolès.*

Ājova dkt. vns. (1)

valstija Jungtinių Amerikos Valstijų vidurio vakaruose: *Ājovq sùpa dvì ûpës: Misisipé iš rytq iř Misùris iš vakarq. Kadáise Ājovoje išnaikino didelius miškų masyvùs žemës ūkio naudmenóms.*

ajurvedà dkt. vns. (2)

tükstantmetė tradicinė Indijos medicina, apimanti natüralius terapijos metodus, dietologiją, jogą, masažą, vaistažolių ir prieskoniu naudojimą ir kt.: *Ajurvedà populiaréja iř Vakarq pasáulyje. Ajurvedà gýdomas nè tik žmogaūs kúnas, bét iř pròtas bei dvasià. Ajurvèdos esmë – žmogaūs kaǐp sudedamòsios gamtòs daliës supratìmas. Teikiù pirmenýbę ajurvèdai, kurià gýdomas nè tik žmogaūs kúnas, bét iř pròtas bei dvasià.*

ajurvèdinis, ajurvèdiné bdv. (1)

susijęs su ajurveda, atitinkantis ajurvedos principus: *Ajurvèdinis masâžas. Ajurvèdinis vaistâžolių muîlas. Ajurvèdiniai sveikâtos principai. Geriù ajurvèdines arbatàs. Nóriu išsamiau susipažinti sù ajurvèdine gyvénse na.*

àk, àk jst.

vartojamas įvairiems jausmams reikšti; *sin.* o, ai, oi: *Àk, kóks liûdnas žmogaūs gyvënímas! Àk, kàd tavè kuř! Àk, tù bjaurybe! Àk, kaǐp mán jô gaila! Àk, kaǐp čià gražù!*

akâcija dkt. (1)

1. šiltujų kraštų medis ar krûmas geltonų ar baltų žiedų kekëmis (*Acacia*): *Akâcijų gyvâtvoré [aléja]. Jaukù kiemelyje pô žydińčia akâcija. Iš kietos iř patvariôs akâcijų medienos gaminami laûko balðai.*

2. vns. šio augalo mediena: *Íeškantiems pigeñių medinių sôdo balðų, specialistai pàtaria riñktis baldùs, pagamintus iš akâcijos, èglës ar pušiês.*

akadèmija dkt. (1)

1. aukščiausioji mokslo ar meno įstaiga: *Lietuvôs mókslų akadèmija. Mëno akadèmija.* | jos patalpos: *Akadèmijoje výksta pósédžiai [jubiliëjai, šveñtés].*

2. specialioji aukštoji mokykla: *Dailës [mùzikos, veterinârijos, kâro] akadèmija. Žemës ūkio akadèmijoje mókësi màno mamà.* | jos patalpos: *Mùzikos iř teâtro akadèmijos rekonstrâvimas.*

Pārodos výksta Dailēs akadēmijos didžiōjoje parodū sāleje.

3. mokslo, meno draugija: *Parapsichologijos akadēmija. Baltoskāndijos akadēmija.*

Akadēmija dkt. vns. (1)

- 1.** miestelis Kauno rajone: *Netoli Akadēmijos ilgq laikq bùvo Žemės ūkio akadēmija, iš tō iř kilo gyvénietės pavadinimas.*
- 2.** miestelis Kėdainių rajone: *Akadēmijoje yrà Lietuvōs žemdirbystės institutas, veikia Žemdirbystės istorijos muziejus.*

akadēmikas, akadēmikė dkt. (1)

- 1.** kai kurių šalių tikrojo mokslų akademijos nario titulas: *Māno draugei suteiktas akadēmiko vařdas.*
- 2.** tą titulą turintis asmuo: *Lietuvōs mókslų akadēmijos akadēmikas. Akadēmiko regālijos. Rinkimai į akadēmikus. Žurnalė – pažintis sù akadēmike. Memoriālinėje lentoje jámzintas akadēmikės atminimas. Kalbiniñkai, istoriikai, mèdikai, fízikai iř kiti gařbūs akadēmikai kviečiamì dirbtis mókslinj dárba iř svetuř.*

akadēminės atostogos

atostogos, suteikiamos studentams išskirtiniai, pvz., ligos, něštumo, atvejais: *Pateikus atitiñkamus dokumentus, studeñtams suteikiamos akadēminės atostogos. Teñka išeiti akadēminių atostogų dēl asmeninių priežasčių.*

akadēminė valandà

nustatyta laikas seminarui, paskaitai – keturiasdešimt penkios minutės: *Prelegeñtas (pranešimui) apsiribójo viena akadēmine valanda. Paskaità trùko dvi akadēmines valandas.*

akadēminė vältis

labai greita, ilga, siaura, lengva sportinė vältis judamomis sédynémis: *Irkłavimq akadēminémis vältimis populiärino universitètai, todēl jōs vadınamos akadēminémis. Akadēminės vältys būna vienviêtés, dviviêtés, keturviêtés iř aštuonviêtés. Irklavimo klùbas núomoja akadēmines vältis.*

akadēminiai mētai

metų dalis, kurią vyksta mokymas aukštojoje mokykloje: *Akadēminiai mētai Lietuvojè prasideda rugsejo pirmq dienq. Universitetai šveñtiškai pràdeda iř užbaigia akadēminius metus.*

akadēminis, akadēminė bdv. (1)

- 1.** susijęs su aukščiausia mokslinio tyrimo įstaiga, joje atliktas ar pan.: *Akadēminiai titulai. Akadēminé gramatika. Akadēminis leidinys.*
- 2.** susijęs su studijomis aukštojoje mokykloje: *Akadēminis jaunimas. Akadēminé bendrúomenė. Akadēminis chòras.*
- 3.** besiremiantis nustatytomis taisyklémis, tradicijomis: *Akadēminis stilius. Akadēminé mûzika [tapýba].*
- 4.** grynai teorinis, neturintis praktinės reikšmës: *Akadēminis giñčas. Šis kláusimas yrà grynař akadēminis.*
- 5.** vartojanamas kai kurių šalių aukščiausios kvalifikacijos meno kolektyvų pavadinimuose: *Grùzijos nacionālinis akadēminis dainq iř šokių ansámblis. Akadēminis Rùsijos kariúomenes dainq iř šokių ansámblis.*

akadēminis irklavimas

sporto šaka – lenktynės akademinémis valtimis: *Akadēminio irklavimo klùbas.*

akadēmiškai prv.

- 1.** → akademiškas 1: *Perdēm akadēmiškai riñtas dainavimas. Akadēmiškai tīkslios klasikinio*

balėto taisyklės.

2. → akademiškas 2: *Akademiškai solidūs tēkstas. Jis kalba ganą akademiškai. Recenzeñtas nenori iñ nemóka rašyti akademiškai.*

akademiškas, akademiška bdv. (1)

1. griežtas, tikslus, paissantis kanonų: *Akademiškas piešinys. akademiška* bev.: *Norėjosi, kàd bùtu grazù iñ ganą akademiška.*

2. išskirtinai moksliškas, teorinis: *Jö samprotāvimi peñ daug akademiški. Mokyklose mókymo turinys neturéty bùti pernelýg akademiškas iñ atitrükës nuod gyvenimo. Žurnalo skaitýtojai pageidáuja nè tokiu akademišku tēkstu.* | aukšt.: *Pasigesta akademiškesnių vertynimo kriterijų.*

akademiškėjimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → akademiškéti 1: *Specialistai pàstebi šiuolaikinio šökio akademiškėjimą.*

2. → akademiškéti 2: *Mókslo leidinių [draugijų] akademiškėjimas.*

akademiškéti, akademiškéja, akademiškéjo vksm.

1. darytis akademiškam (1 r.): *Estètiné kûrýba, kylanti iš akademinés sferos, vis labiau akademiškéja.*

2. darytis akademiškam (2 r.), akademiškesniams: *Leidinys akademiškéja. Teoriya tampa profesionalësné, akademiškéja.*

akademiškumas dkt. ppr. vns. (2)

→ akademiškas 2: *Profesoriaus paskaitoms svëtimas saūsas akademiškumas. Universitetë sikiama ùgdymo tûrinio akademiškumo iñ praktinës veiklôs dermës.*

akademizmas dkt. vns. (2)

1. mokslinës ir pedagoginës veiklos atitrükimas nuo praktikos, aktualių gyvenimo problemų: *Saūsas akademizmas. Grynamè akademizmè užsiskleñdusi filosòfija. Poëtas pasibodéjo universitetø akademizmu iñ stûdijų nèbaigé.*

2. XVI–XIX a. meno kryptis, kuriai bûdinga antikos ir klasicizmo meno principų laikymasis, tikrovës idealizavimas: *Akademizmo estèтика [tradicijos]. Jö kûrýbai nebûdingas akademizmas.*

àkatau jst., **ákatau**

vartojamas nustebimui ir pan. reikšti: *Àkatau, užmiršaū namië išjungti lygintuvq!*

akcelerācija dkt. vns. (1)

naujos kartos augimo ir brendimo pagreitëjimas: *Akcelerācijos priežastys [šuõlis, bañgos]. Fiziné (kuno) akcelerācija. Psichikos akcelerācija.*

akcelerántas, akcelerántė dkt. (1)

akceleracijos veikiamas vaikas ar paauglys: *Pastebéta, jég akceleránčių mergaičių yrà daugiau negù akcelerántų berniukų. Akcelerántus mókyti, ugdyti teñka kitaip nei praëjusio ámžiaus vaikus.*

akcelerátorius dkt. (1)

1. transporto priemonių greičio keitimo įtaisas: *Akceleratoriaus pedàlas. Nuspáusti [atléisti] akceleratoriaus pàminq. Vairuotoja nuspáudé akcelerátorių iki gâlo iñ áplenké automobili.*

2. ekonomikoje – koeficientas, išreiškiantis investicijų pasikeitimo santykį su tą pokytį sukélusių pajamų, vartojimo paklausos arba produkto pokyčiu: *Akceleratoriaus principas.*

akceñtas dkt. (2)

1. tarimo ypatumai, bûdingi kalbančiam tarmiškai ar ne gimtaja kalba: *Lietuviškai jì kalbéjo sù stipriù ánglišku akcentu. Atsiliepë sekretörë, kalbanti rùsišku akcentu.*

2. KIRTIS 2: *Lietuvių kalbojè akceñtas yrà nepastovùs. Poëzijoje akceñtas turi svarbiq réikšmę.*

3. ko nors ryškesnis pabrëžimas, išskyrimas: *Lòginis [prasmìnis, méninis] akceñtas. Kandidatui*

svarbū tiñkamai sudéti akcentùs rinkimų kalbojè. | išsiskiriantis, paryškinantis elementas: *Svetainėje* pavéikslas gāli tapti puikiù akcentu.

akcentāvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ akcentuoti 1: *Pérdetas [várginant] reikalo akcentāvimas. Kláusimo iškélimas ar akcentāvimas jō dár neišspréndžia. Pasigeñdama ryškesnių prioritetu akcentāvimo.*

akcentologas, akcentologė dkt. (2)

akcentologijos specialistas: *Profesorius yrà akcentologas iñ kalbos kulturos specialistas. Su akcentologe dël kirčiavimo nepasiginiñcysi.*

akcentologija dkt. vns. (1)

mokslas, tiriantis kirčiavimą: *Istòriné [starminé] akcentologija. Bendrinës lietuvii kalbos akcentologija. Akcentologija yrà kalbótyros šakà.*

akcentuoti, akcentuoja, akcentavo vksm.

1. (ka) pabrëžti, ißskirti (svarbių mintį, žodį ir pan.): *Oratorius sulétila kalbéjimo teñpq siekdamas akcentuoti esminę idéjq. Seminarè akcentuota psychologinës pagálbos narkománams svarbà.*

2. (ka) pabrëžiamai tarti: *Savo pâvardę jis visadà taria akcentuodamas galúne.*

âkcija² dkt.

1. ppr. trumpalaikè organiuota veikla siekiant tam tikrų tikslų: *Diplomatiné [visuomeniné, pilietiné, politiné, úkiné] âkcija. Âkcija „Saugùs miëstas“. Mèdikų protesto âkcija. Surengti paramôs [bado] âkcijq. Dalyváuti labdarôs [medeliu sodinimo] âkcijoje. Mëno [tapýbos] âkcija. Teroristinių âkcijų grësmë.* | *šnek.* tam tikra prekiavimo forma siekant patraukti pirkéjus įvairiomis nuolaidomis, sumažintomis kainomis ir pan.: *Dienôs [žaislų, knygų] âkcija. Âkcijos metu dù kavôs pakeliùs jsigysite už vieno kainq. Peñ tás âkcijas visókio šlañsto prisiperku.*

2. XX a. antrosios pusës avangardinio meno rûsi – reginys iš veiksmu susietų vaizdinës ir garsinës raiškos priemonių: *Âkcijose naudójama įvairios mëdžiagos, rašytinis ar skaitytinis tèkstas, garsai, fotografijos, áutorių kùnai, sùkuriamas tam tìkras jù derinýs, kaità, paródomas sántykis sù erdvë, laikù. Lietuvii mëninininkų âkcijose ryškì konceptualiòsios dailës ñtaka, reikšmingas vaizdiniis pràdas.*

âkcija¹ dkt. (1)

vertybinis popierius, suteikiantis jos turétojui teisę gauti tam tikrą akcinés bendrovës pelno dalį: *Piñkti [parduot] âkcijas. Jsigýti âkcijų. (Kontròlinis) âkcijų pakètas. Âkcijų kùrsas. Âkcijų emisiø kaina. Âkcijos kyla [krinata]. Âkcijų nuvertéjimas. Väkar jis nusipiñko pùsë bendrovës âkcijų. Šiòs įmonës âkcijos priklauso penkiems vadovams.*

âkciné bendróvë

akcininkų valdoma įmonë, kurios įstatinis kapitalas padalytas į vienodos nominaliosios vertés akcijas: *Âkcinés bendróvës ïstatai [valdýba, vadovas].* | viena populariausiai verslo organizavimo formu: *Uždaröji âkciné bendróvë. Âkcinių bendróvių jstätymas.*

âkcininkas, âkcininké dkt. (1)

akcijų turétojas: *Stambíejii [smulkieji] âkcininkai. Visuotinis âkcininkų susirinkimas. Bendróvës âkcininké gāli bùti iñ valstýbë.*

âkcinis¹, âkciné¹ bdv. (1)

susijës su akcijomis²: *Âkciné įmonë. Âkciné nuosavybë. Lietuvòs âkcinis inovaciniis bankas. Âkciné komerçiné bankininkystë.*

ākcinis², ākcinē² bdv. (1)

susijęs su akcija²(1 r.): *Ākcinės kainos (galiojančios prekybos akcijos metu). Informācinis ākcinių prēkių leidinys [laikraštūkas].*

ākcinis kapitālas

ākcinės bendrovės kapitalo dalis, suformuojama pardavus akcijas: *Augantis [didējantis, didinamas] ākcinis banko kapitālas. Įmonei iškilo problemų dėl ākcinio kapitalo. Sutelkusi didelį ākcinį kapitālą bendrōvė gali efektyviai plėsti vežslą.*

akcīzas dkt. (2)

netiesioginis prekybos mokesčis, kuriuo apmokestinamos įvairios šalyje gaminamos ir realizuojamos bei importuojamos prekės ir kai kurios paslaugos: *Benzino [alaūs, degtinės, cūkraus] akcīzas. Akcīzų mokesčis. Akcīzų ištatymo pātaisos. Padidinti [sumazinti] akcīzą. Dūjų apmokestinimas akcīzū. Numatytą keisti cigarettėms tāikomą akcīzą. Prēkių gamintojai iš pardavėjai, didindami kainas, padidina akcīzą gyvėntojams.*

akēcios dkt. dgs. (1)

padargas su virbais ar lėkštėmis dirvai purenti, lyginti, piktžolėms naikinti: *Geležinės akēcios. Virbalinės [lēkštinės, leteninės, spyruoklinės, švytuoklinės] akēcios. Būta medinių akēcių sù mediniais, vėliau geležiniiais akēčvirbaliais. Arkliukas tráukdavo vienas arbà dvejas akēcias, kād užimtų didesnį plótą iškažt. Mažesniūs sklypūs [dažžą] akēja arklinėmis akēčiomis. Pasodinės būlves, sklypas išlýginamas lengvomis akēčiomis.*

akēčvirbalis dkt. (1)

akēcių virbalas arba (anksčiau) kuolas: *Akēčvirbalai atbuko. Viénas akēčvirbalis iškrīto. Mediniūs ar geležiniūs akēčvirbalius nusmažindavo, kād geriaū līstų į žemę. Akēčvirbalių būna lenktū iš tiesių. Akējant mašinomis, akēčvirbalių smigimo gylį gālima reguliuoti.*

akējimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → akēti: *Pramoniniuose laukuosè būlvių dežliui didelę įtaką turi akējimas. Akējimų iš purēnimų skaicius priklauso nuo dižvos piktžolėtumo. Dviem akējimais sunaikinama didžioji dalis piktžolių.*
2. suaketa dirva: *Jis pabādē lazdā akējimą. Akējime pasiliko pavienių piktžolių. Žiūrēk, iš atbēga mazius peč akējimą kaip pempiuķas. Nevažiūok peč akējimus.*

akēlē dkt. (2)

1. dem. akis (1 r.); sin. akutė, akytė: *Vaikū akēlēs spindėjo džiaugsmu. Jō akēlēs pritviñko āšarų. Mergaitė būvo graži kaip angelėlis, šviesiaiš garbanotais plaukūčiais iš meiliomis žydomis akēlēmis. Gaidēli, kám išmušei višteli akēlę? (flk.) | prk.: Greit pamiskės atsimerkis žibūcių akēlēs.*
2. besivystantis pumpuras augalo lapo pažastyje ar ant gumbo (bulvės, topinambo ar pan.); sin. akutė: *Nórint nusipiškti kokybiskų būlvių, reikia labai atidžiai jas apžiūrėti: pasiriñkti didesnės, kietesnės, sù seklesnėmis akēlēmis. Topinambu gumbu akēlēs nè jdūbusios, kaip būlvių, bét iškilusios, karpelių pavida. Tókios slývos dáuginamos skiepijimu: pavāsarj ūgleliu, vāsarą akelē.*
3. nedidelė tuštuma, duobutė; sin. akutė: *Avilyjè bitės žiedādulkes dēda į koriū akelēs. Šis súris yrà neakýtas, jam ē gāli pasitākyti kēletas nevienódai išsidésčiusių akēlių.*
4. nedidelė apvali įstiklinta kiaurymė, ppr. duryse, skirta kam stebeti; sin. akutė: *Berniūkas atsargiai pažiūrėjo prō dūrų akēlę.*
5. tinklo ar pan. daikto skylutė; sin. akutė: *Vielos tiñklo akēlēs.*
6. į žiedą ar kitą daiktą įtaisomas nedidelis kitos medžiagos puošybinis elementas (ppr. brangakmenis); sin. akutė: *Rubino [perlo] akēlē. Ji įispoksójo į žiedą sù tuošnià akelē.*
7. nedidelė šviečianti, blykčiojanti, mirkčiojanti ar pan. elektros prietaiso, įtaiso ir kt. detalė; sin. akutė: *Žalià rādijo akēlē.*
8. nedidelis liūno, pelkės, ežero akivaras (1 r.): *Kimsýnai sù vandeñs akēlēmis.*

akéti, akéja, akéjo [vksm](#).

(**ką, kuo**) akéčiomis purenti dirvą: *Vienas séja, kitas akéja. Žemę āré mediniais žaṁbriais iř akéjo medinémis akéčiomis. Traktorius akéja laūkq. Akéjama žemę yrà puri, joje mažiaū piktžolių. Paséliai akéjami lengvomis virbalinémis akéčiomis. Akéjant naikinamos piktžolės.*

akétvirbalis [dkt.](#) (1)

AKÉČVIRBALIS: *Lengvai spyruskliúojantys akétvirbaliai yrà išdéstytu keliomis eilémis.*

akiāvimas [dkt.](#) [ppr.](#) [vns.](#) (1)

→ akiuoti 2: *Akiāvimas yrà pàts paprasčiáusias vaismedžių skiepijimo būdas. Akiāvimu skiepijamas rôžės iř alývos bei jáunos vaismedžių šakos. Akiāvimo peilis turi bûti labař aštrùs.*

akibrokštas [dkt.](#) (1)

1. ppr. netiketas nemalonus jvykis ar poelgis; **sin.** nemalonumas, nesmagumas: *Gyvenimo [likimo] akibrokštai. Politikai pàteiké akibrokštq mèdikams. Tokiē viesieji ùžrašai – tìkras akibrokštas valstybinių lietuvių kalbai. Peř rinkimùs neapsieita bë akibrokštq.* | tam tikroje aplinkoje neiprastas, nepriimtinis, jai nebûdingas, nelauktas jvykis ar poelgis; **sin.** netikétumas, staigmena: *Žalieji iškréte akibrokštq konfereñcijoje, skirtojè genetiškai pakeistiams produktams. Lietuvij akibrokštas (skanduotę primenant daina) Eurovízijos aistruošlių jvértingas palankiai. Láukiamas naújo žvaigždës akibrokšto.*

2. gëda, nemalonus jausmas: *Jis mán tókj akibrokštq padârë. Tëko patirti akibrokštq.*

akidangčiai [dkt.](#) [dgs.](#) (1)

kamanų dalis akims iš šono pridengti, kad arklys nesibaitytų: *Akidangčiai netrukdo (árklui) žiūréti į priekj. Árkliui uždeda akidangčius, kàd niékas jõ neblaškýtų.*

akidraska [dkt.](#) [bendr.](#) (1)

jžulus žmogus; **sin.** akipléša, jžulélis, chamas: *Kóks čià akidraska áuga, net baisù. Drøsiáusius žurnalistus ji pavadino akidraskomis.*

akidumis [dkt.](#) (1)

melagingas aplinkybių supainiojimas; **sin.** apgaulé, melas, blefas: *Kainų sumâžinimas – tìk akidumis. Finánsinis akidumis pavýko. Patikéjai paprasčiáusiu akidumi, iliùzija. Suprataū, kàd viða, kàs čià výksta, téra akidumis, gudrùs žaidimas. Tókio apsimetimo, akidumio márgas pasáulis dár nérà mâtçes.*

akiduobé [dkt.](#) (1)

kaukolés jiduba, kurioje yra akis: *Gilius [tañsios] akiduobës. Akiduobës tráumos. Skaúsmas akiduobës srityjë.*

akiës báltymas

baltas akies obuolio dangalas; **sin.** odena: *Paraūdę [pagel̄tę] akių báltymai. Akiës báltymas pradéjo raudonúoti iř peršéti. Kažkàs dàrosi akių báltymáms – jiẽ kažtais pagel̄sta. Akių báltymuosè atsirâdo raudónų démelių.*

akiës dùgnas

vidiné akies dalis, išklota šviesai jautria plévele – tinklaine: *Profilaktinis akių dùgno tyrimas. Pablogéjus regéjimui jvértingami akiës dùgno pakitímai. Tiriant akiës dùgną gálima nustatýti daūgelj akių ligų iř jtařti kitàs ligàs.*

akiës obuolýs

rutulio pavidalo akies dalis, esanti akiduobëje: *Kraujósruva akiës obuolyjë. Akiës óbuolj sùpa tânkus kraujágyslių tiñklas. Skaúda akių óbuolius, regéjimas blogéja. Pagel̄tę akių obuoliai gâli bûti kepenų ligòs simptòmas.*

akijimas dkt. ppr. vns. (1)

→ akyti: Káulų akijimas. Asfálto akijimui įtakos turi ilgalaikė žemą temperatūrą.

akyléti, akyléja, akyléjo vksm.

darytis akylesniams, akylam: Seniaū jis buvo išsiblāškės, tačiau dabar jaū akyléja. Gyvendamas žmogus akyléji iř mókaisi.

akylùmas dkt. vns. (2)

→ akylas 1: Lôšiant kôrtomis reikia gudrumo iř akylumo. Stebiúosi jõ akylumù, žmonių pažinimù.

akimirka dkt. (1)

labai trumpas laikas; sin. akimirksnis, momentas, sekundė: Iškilmìnga akimirka. Dár akimirka, iř paūkštis nuskris. Dúok akimirkai knygq. Nórs akimirkai, trumpám, nórissi kuř nórissi išvažiuoti. Paláuk akimirkq. Tq pât akimirkq suskañbo skambutis. Prìreiké keliq akimirkq, kâd susigáudyčiau. Nêt iř sunkiáusiomis akimirkomis jî sùgeba kérinčiai šypsotis.

◊ viena akimirka tuo pat, akimirksniu, bemat: Vienu akimirka po žiemos sukipto vēl žolēs, píevos sužýdo.

akimirksnis dkt. (1)

AKIMIRKA: Tìk vaikař dár móka džiaūgtis kiekvienu akimirksniu. Jî pagalvójo kelis akimirksnus iř ēmési dárbo. Mókslininkai gvwiař aptarinéjo fotogràfijoje jámžintus konfereñcijos akimirksnus.

◊ vienu akimirksniu tuo pat, bemat, akimirksniu: Vienu akimirksniu pàsiunti (elektroninj) laiškq – užteñka kařtq spùsteléti mygtukq.

akimirksniu prv.

tuo pat, labai greitai; sin. bemat, kaipmat: Krépsininkas akimirksniu jvértinga situacijq. Bilietař iř koncertq išgraibstýti akimirksniu. Sniegas akimirksniu išnýko.

akimojis dkt. (1)

akimirka, momentas: Tq pât akimojj vilkë šoko šaliň nuo tako iř diňgo eglýne. Tuo akimoju nesusigáudžiau, kq sakýti.

◊ vienu akimoju tuo pat, bemat, akimirksniu: Atsirādo tiē kalvoti nelygumai nè vienu akimoju, o ilgař darbúojantis ledýnams iř jū tiřpsmo vandenims. Vienu akimoju pérskaičiau tq knygq.

akimoju prv.

tuo pat, bematant, akimirksniu: Akimoju suvókeme, kâd mûs sêka. Turéjau akimoju jvértingi aplinkybes. Akimoju nusiritaň nuo gul̄o. Liepsnà akimoju pasiglemžé namûs iř visq tuřtq.

ākinamai prv.

1. → akinamas (akinti 1): Ākinamai balti marškiniai. Priěš sáulę sniegas ākinamai žéri. Ākinamai tvýksteli automobiliu žibiñtai.

2. → akinamas (akinti 2): Ākinamai blýkstelėjės tâlentas.

ākinančiai prv.

1. → akinantis (akinti 1): Ākinančiai tviëskianti sáulę. Ākinančiai báltas sniegas. Ākinančiai mélynos ākys. Manekènē ākinančiai raudónais plaukaři.

2. → akinantis (akinti 2): Ākinančiai graži merginà.

akiniai dkt. dgs. (3^b)

optinis įtaisas regéjimui pagerinti ar akims apsaugoti, kurį sudaro rémeliai ir lëšiai: Stíprūs [silpnì] akiniai. Akiniai (žiūréti) iř tõli. Apsauginiai akiniai. Sáulës akiniai. Madìngi akiniai nuo sáulës. Motociklininko [lakuno] akiniai. Užsidéti [nusiiñti] akinius. Servetelës akiniamis valýti. Metaliniai

akinių rėmėliai. Mán jaū reikia akinių. Senėlis tīk skaito sù akiniai. Bè akinių nebematau. Pirmokėlis nešioja ākinius. Užsisakiau [sudaužiau] dvejus ākinius.

◊ **žiūréti prō jūodus ākinius** žr. žiūréti. **žiūréti prō rausvus ākinius** žr. žiūréti. **žiūréti prō rōzinius ākinius** žr. žiūréti.

ākinimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → akinti 1: *Blogai sureguliutotų žibiñtų ākinimas. Policija baūdžia vairuotojus už ākinimą (mirksėjimą šviesomis). Pavojinga berniukščių pramogà – ākinimas lāzerio spinduliu. Ākinimas ar šviesos baimę, dvējinimas vienojè akyjè – dažniáusi kataraktą pranašaujantys pözymiai.*

2. → akinti 3: *Niēkas neklaūsē ākinimo laikytis drausmēs. Nuolat gīrdime kalbiniñkų ākinimus neskubéti griebtis tarptautinių žodžių, jei tám reikalui turime savu.*

ākinis, akinė bdv. (2)

1. akies (1 r.) pavidalo: *Drugij sparna išmárginti akinémis démélémis. Kiekviénas plaštakés spañnas yrà sù ryškià spalvóta akinè démè. Véduoklè išskleistà pòvo uodegà sù žérinčiaiš akiniai rāstais patráukia patelès démesi.*

2. su akutémis (3 r.), duobutémis: *Akiné apýranké. Kapinýne rastà báltiška [prūsiška] akiné sēgē.*

akiniúotas, akiniúota bdv. (1)

dévintis akinius, su akiniais: *Akiniúotas výras. Akiniúota senuté. Akiniúotos mergaitės. Užrašq taip sunkù pérskaityt, kàd nèt akiniúotos ākys vòs jžiūri.*

akiniuôtis, akiniuôté dkt. (2)

žmogus su akiniais: *Stilìngi akiniuôčiai. Mànó sesuô nešioja ākinius, todél visi jq vadina akiniuotè. Juokáujama, kàd akiniuôtis māto daugiau, nès turi kéturias akis. Ākinius nešiojantys žmónës esq̄ aukštësnio intelèkto, tad nusistätymas priëš akiniuočiùs išnýko. Akiniuôčių problemà, kàd žiēmq akiniai rasója.*

ākinti, ākina, ākino vksm.

1. (kà) daryti laikinai aklà, nematantj; sin. spanginti, žlibinti: *Šviestuvò skleidžiamas šviesos srautas neturi ākinti. Tólimosios šviēsos gāli ākinti kitùs vairuotojus. Dañgų pérskélè ākinamas žaibas. Pajúrio smëlis tóks smùlkus iř báltas, kàd nèt ākina. Spalvų margumýnas nèt ākina. | slopinti sveikà protà, gebéjimą racionaliai mästyti: Romántikos [ambicijų, puikybës] ākinamas heròjus. Ākina godulys, geīsmas, pavýdas.*

2. (kà, kuo) labai stebinti, daryti didelj jspūdj; sin. stulbinti: *Āfrika ākina sàvo gamtà – turtìnga žäluma iř savänomis. Turistùs ākino rûmų prabangà iř didingùmas. Mergina ākino sàvo grožiù.*

3. (kà, kuo) raginti, skatinti: *Šventàsis Râstas ākina sáugotis netikrų pranašq. Nuver̄sti diktatoriuì jiē ākino spaudà, atsišaukìmais iř gyvù žodžiù. Šeimòs vertybës ākina jaunuoliùs riñktis bútent tókj sàvo gyvënimo keliq.*

akipléša dkt. bendl. (1)

įžūlus, nemandagus, šiurkštus žmogus: *Akipléša fotografas. Akipléšos vairuotojai. Àš nè kandi akipléša. Esì tìkras akipléša, jeigu šitaip elgesi. Pàts nemégstu akipléšu iř nesibráunu pìrmas. • plg. chamas.*

akipléšiškai prv.

→ akipléšiškas: *Vakarè akipléšiškai bùvo apvogtà móteris. Jis tòl akipléšiškai melåvo, sukciåvo, kòl bùvo pagáutas. Pauglýs elgesi šiurkšciai iř akipléšiškai. Tiesiog akipléšiškai kladìnamì pirkéjai. Viřsininkas akipléšiškai ziūri į akis.*

akipléšikas, akipléšiska bdv. (1)

bùdingas, iþrastas akipléšai; sin. įžūlus: *Akipléšikas žvilgsnis [elgesys, kláusimas, mēlas]. Politikas bùvo žinomas akipléšiškais pasisäkymais.*

akipléšikùmas dkt. vns. (2)

→ akipléšikas: Ař jmānomas didēsnis akipléšikùmas! Sulaikytasis išsiskýrē akipléšikumū. Móteris sutriko iř supýko děl tókio akipléšikumo.

akipločiu prv.

tiesiai, nesidairant: *Akipločiu brídome peř sniegýnus. Ištiēs į príekj rankàs, kliúdamas už kupstū jis pasiléidžia akipločiu žemyn nuō kalvōs.* | iš akies, apytikria, nesvarstant: *Keřta krúmus akipločiu. Šáudyta akipločiu, į niēkq netáikant.*

akiplotis dkt. (1)

erdvē, kurią mato žmogus nejudindamas akių ir galvos, regimasis plotas: *Kairēs [dešinēs] akiēs akiplotis. Akipločio siauréjimas. Gýdytojas akiplotij matúoja tam tikrū prietaisu. Vando srūva visu akipločiu – nuō vieno krañto iki kito. Pasáulis nesibaigia akipločiu nuō parāpijos bažnýcios bokšto.* | prk.: *Žiūrint beñt penkeriū mētu akipločiu, taï pati įsimintiniáusia knygà. Žvalgōs akipločiu filosofas pranóko sàvo ámzininkus.*

akiratis dkt. (1)

1. užmatomas plotas; sin. horizontas: *Akíratyje iř gírių bùvo matýti. Akíratyje nesimâté jokiū žmogaūs buvimo ženklū. Teñ, už akíračio, širmi žirga ī sužvingo (poez.). Sáulé ramiai vakara ī prapjáuna akíračio júostq (poez.).* | matoma, stebima sritis: *Žmogaūs téisés – vēl Euròpos Parlameñto akíratyje. Jì pasièémé vaikus iř diingo iš mûs akíračio. Jis jaū nè pírmq kañtq pateñka ī muñtinés pareigûnq akíratij. Nepilnamêtis iki šiôl į policijos akíratij pakliuvęs nebùvo.*
2. žinių, interesų, veiklos apimtis: *Plataūs akíračio mókslininkas [žurnalistas]. Dvásinis žiniâsklaidos skuðas iř akíračio siaurùmas bâdo akis. Sùkciu akíratyje – bûtu nûmos skelbîmai. Pati idéja yrà svéikintina, plêčianti jaunimo akíratij. Tokiē seminârai – gerà próga praplêsti akíratij.*

akis, akiēs dkt. mot. (4)

1. regéjimo organas: *Rûdos [mélynos, žâlios] ākys. Linksmū akiū mergâité. Akiū ligos. Akiū gýdytojas. Akiēs protézas. Blakstíena jkrítio ī kairę ākj. Kaimýnas mîrktelejo akimì. Ākys saūsos, áišku, kâd nèverké. Jô geros ākys (jis gerai mato). Ākys bijosi sáulés [šviesös]. Pamatýk (pâts) sàvo akimis. Žmoniū akys è viřš ēžero susidâré tamsùs viesulas.*
2. tinklo ar pan. daikto skylè: *Tiñklo akiū matuôklis. Kvadrâtinés tiñklo ākys. Žvejýbos tinklū akiū dýdis yrà griežta ī reglamentúojamas. Tinklinés tvorôs ākys gâli bûti jvairiū formu.*
3. mezginio, nérinio, nyčių kilpa: *Mezgîmas gerôsiomis [švirkščiôsiomis] akimis. Nuléisti [uzdéti] ākj. Kójinés akis nubégo. Sumègzkite [pridékite] dvi akis.*
4. liūno, pelkés, ežero akivaras (1 r.): *Ēžero akis pamažù nýksta, aňka. Liúno akis èsanti laba ī gili.*
5. nedidelé tuštuma, duobuté: *Šesiakamþpés kôrio ākys. Jéi spûrgu tešlojè laba ī daûg akiū (yra labai iškilusi), jì sugeřs daûg riebalû.*
6. įdubës pumpuras bulvës paviršiuje: *Gilius [sêklios] ākys. Ankstyvûjų bûlvij ākys daugiáusia yrà negilius. Skùtant reikia kruõpščiai išgrémžti (bûlvij) akis.*
7. į žiedą ar kitą daiktą įtaisomas kitos medžiagos puošybinis elementas (ppr. brangakmenis): *Žiedas sù giñtaro [deimanto, granâto] akimì. Apýrankë sù daûg akiū. Pakabùtis sù žalià emâlio akimì. Striuké [palaidiné] puoštâ metalo akimis.*
8. toks kortų lošimas: *Ākj lôšia. Akiēs žaidîmas mûsų namuosè bùvo laba ī populiarùs.*
9. žaidžiamų kaulelių taškas: *Šešiosè kauliuko sienélése bûna pažyméta nuō vienôs iki šešių akiū.* | kortų vertés ženklas: *Tûzas – vienûolika akiū. Karâlius – kêturios ākys. Kiek akiū surinkai?*
- ◊ (vienu) akiēs mîrksniu žr. mirksnis. **ākj glósttyti** žr. glostyti. **ākj mèsti** žr. mesti. **akimis apmèsti** žr. apmesti. **akimis badýti** žr. badyti. **akimis blîzginti** žr. blîzginti. **akimis gérti** žr. gerti. **akimis glósttyti** žr. glostyti. **akimis pérleisti** žr. perleisti. **akimis rýti** žr. ryti. **akimis šáudyti** žr. šaudyti. **akimis várstyti** žr. varstyti. **akimis vedžioti** žr. vedžioti. **akis apdùmti** žr. apdumti. **akis apmuilinti** žr. apmuilinti. **akis apsipilti** žr.

apipilti. **ākys aptēmo** (kam) pasidarė silpna, apėmė svaigulys: Mán ākys aptēmo – iř nugriuvaū. **akīs atkrapštýti** žr. atkrapštyti. **akīs atrišti** žr. atrišti. **akīs atsikrapštýti** žr. atkrapštyti. **ākys atsivérē** (kam) pasidarė aišku, suprantama: Iř jám ākys atsivérē, bêt jaū pō laiko. **akīs atvérти** žr. atverti. **akīs badyti** žr. badyti. **akīs bālanti** žr. balinti. **akīs draskýti** žr. draskyti. **akīs dūmti** žr. dumti. **akysè [i akīs] nesiródyti** žr. rodyti. **akysè šviesiaū** žr. šviesus. **akysè žalia** žr. žalias. **akīs gadinti** žr. gadinti. **akīs ganýti** žr. ganyti. **akīs i ākī** vienas prieš kitą, vienu du: Jiē susitiko akīs i ākī iř viskā išsiāškino. Nè sýkij ēsame susidúré akīs i ākī. **akīs ībesti** žr. ībesti. **akīs īdūrti** žr. īdurti. **akīs īreñti** žr. īremti. **akīs īsmeigti** žr. īsmeigti. **akīs īsdēgti** žr. īsdēgti. **ākys īslipo añt kaktōs** (kam) sakoma apie labai nustebusj: Jis taip nustēbo, kād jám nēt ākys īslipo añt kaktōs. **akīs īspléšyti** žr. īspléšyti. **akīs īspūsti** žr. īspūsti. **akīs īspūtēs** žr. īspūsti. **(nēt) ākys īssóko añt kaktōs 1.** (kam, iš ko) sakoma apie labai nustebusj: Iš nūostabos jám (nēt) ākys īssóko añt kaktōs. **2.** (kam) sakoma apie kā sunkiai dirbantį, kā nešantį: Nēšant tā maišq su grūdais jám (nēt) ākys īssóko añt kaktōs. **ākys īštīso** (kam) sakoma labai prailgus ko laukiant: Mán ākys īštīso bežiūrint. **akīs īsversti** žr. īsversti. **akīs īsvertēs** žr. īsversti. **ākys īsvīrto añt kaktōs** (kam) labai nustebo: Mán ākys īsvīrto añt kaktōs, kai sužinójau, kād duktē īsteka. **ākys kaīsta** (kam) darosi gēda: Sūnūs prisidīrbo, o téváms ākys kaīsta. **akīs kaitinti** žr. kaitinti. **ākys liñpa 1.** norisi miego, ima miegas: Ākys liñpa, einū miegótí. Nebegaliū daugiaū skaitýti – ākys liñpa. Buvo jaū išaūšę, ākys lipo, o mēs vis dár diskutāvome. **2.** (prie ko) traukia, vilioja, masina: Priē jōs visq výrū ākys liñpa. Širdžiai tiñka – iř ākys liñpa (flk.). **ākys liña añt kaktōs 1.** (kam, iš ko) apie didelę nuostabą: Výrai sédi lýg stābo īstiktì, iš nūostabos ākys liña jiems añt kaktq. Ākys liña añt kaktōs – kiek čià visko yrà. **2.** (kam) apie bet kokij intensyvū veiksmą: Dīrbom, kād mūms ākys liña añt kaktōs. Vaikáms ākys liña añt kaktōs – kaip nórī važinétis dvīračiais. **ākys liña īš kaktōs** (kam, nuo ko) apie smarkiai, sunkiai dirbantį: Mán jaū ākys liña īš kaktōs, o rāsto vis tiek negaliū užkélti. ūkininkams ākys liña īš kaktōs nuō pavāsario darbū. **akīs muilinti** žr. muilinti. **akīs nuléisti** žr. nuleisti. **(nēt) ākys nušvīto 1.** (kam) staiga pralinksmėjo, nudžiugo: Jám (nēt) ākys nušvīto – tóks tuřtas! **2.** geriau pasijuto: Kai suléido váistus, jám (nēt) ākys nušvīto. **akīs pabadyti** žr. pabadyti. **akīs pabālanti** žr. pabalinti. **akīs paganýti** žr. paganysti. **akīs pakelti** žr. pakelti. **akīs paródyti** žr. parodyti. **akīs pastatýti** žr. pastatyti. **akīs pléšyti** žr. pléšyti. **akīs pléšti** žr. pléšti. **akīs prapléšti** žr. prapléšti. **ākys prašvīto 1.** (kam) staiga pralinksmėjo, nudžiugo: Kai atéjaū pás jūs, tai mán iř ākys prašvīto. Ākys prašvīnita sutikus savišķi svetimamē kraštē. **2.** (kam, nuo ko) pagerėjo savijauta; sin. atsigavo: Nuō tū váistų tévui ākys prašvīto. **3.** aišku pasidarė: Jám prašvīto ākys: reikia tvarkýti iř púoseléti senùs párkus. **akīs pražiūréti** žr. pražiūréti. **akīs skvarbýti** žr. skvarbyti. **ākys slýsta** sakoma apie kā labai gražq, patrauklq, kuo gérintis, grožintis: Pastātē nāmq, kād ākys slýsta žiūrint. Ākys slýsta ī jā žiūrint. **akīs sproginti** žr. sproginti. **ākys (īš kaktōs) sprógsa 1.** (kam) sakoma labai stebintis: Mūms ākys (īš kaktōs) sprógsa žiūrint ī akrobātū šuolius. **2.** (kam) sakoma kā sunkiai dirbant: Dīrbi [suñkiai kelī], kād tāu ākys īš kaktōs sprógsa. **akīs statýti** žr. statyti. **akīs sudéti** žr. sudéti. **akīs sumérkti** žr. sumerkti¹. **ākys svýla** (kam, nuo ko) darosi gēda: Mán ākys svýla nuō jū kalbū [klaūsantis jū kalbū]. **akīs svilinti** žr. svilinti. **akīs uždūmti** žr. uždumti. **akīs užmérkti** žr. užmerkti¹. **akīs užpilti** žr. užpilti. **akīs užsipilti** žr. užpilti. **akīs užspáusti** žr. užspausti. **akīs vartýti** žr. vartysti. **akīs [akimis] žibinti** žr. žibinti. **ākīj tráukia** žr. traukti. **ākīj turéti** žr. turéti. **akiū dūmimas** žr. dūmimas. **akiū kampučiu** žr. kamputis. **akiū mojū** žr. mojis. **akiū nenuléisti** žr. nuleisti. **akiū neródyti** žr. rodyti. **akiū tiesumū** žr. tiesumas. **ākīj užmesti** žr. užmesti. **(nēt) ākīj vēria** žr. verti. **baltomis akimis** šnairomis, piktais (pažiūréti): Tīk pažiūréjo baltomis akimis iř niēko neatsākē. **blōgos ākys** (kieno) apie galinti nužiūréti: Jōs blōgos ākys – sáugokis jōs. **dēl žmoniū akiū** kad kiti matytq, norint pasirodyti, nenuoširdžiai, apsimestinai (kā daryti): Jis dīrba tīk dēl žmoniū akiū. Nueik iř tū jiems patalkéti beñt dēl žmoniū akiū. **dīdelēs ākys** (kieno) godus, besotis: Jōs dīdelēs ākys – jái vis neganā. Ākys dīdelēs – tīk dūok jám. **gerās akīs turéti** žr. turéti. **ī ākīj déti** žr. déti. **ī ākīj dúoti** žr. duoti. **ī ākīj īkristi** žr. īkristi. **ī ākīj kiřsti** žr. kiřsti. **ī ākīj [i akīs] krīsti** žr. kristi. **ī ākīj pilti** žr. pilti. **ī ākīj pūsti** žr. pūsti. **ī akīs** tiesiai, atvirai (sakyti): Aš tāu ī akīs viskā pasakýsiu. ī

akis kabintis žr. kabinti. **į akis kibti** žr. kibti. **į akis l̄isti** žr. l̄isti. **į akis pulti** žr. pulti. **į akis šokti** žr. šokti. **iš akiēs** tik pažvelgus, pasižiūrėjus, nematavus: *Kirpaū iš akiēs iř blogai padariaū.* **iš akiēs mataū,** kād bātai peř maži. **(kaip) iš akiēs [iš akiū] išluptas** žr. išlūpti. **(kaip) iš akiēs [iš akiū] išplėštas** žr. išplėsti. **(kaip) iš akiēs [iš akiū] lūptas** žr. lupti. **(kaip) iš akiēs [iš akiū] plėštas** žr. plėsti. **(kaip) iš akiēs [iš akiū] tráuktas** žr. traukti. **iš akiū išleisti** žr. išleisti. **iš akiū neišleisti** žr. išleisti. **iš akiū nepaléisti** žr. paleisti. **iš akiū paléisti** žr. paleisti. **kaip (sāvo) ākij** labai rūpe stingai, akylai (saugoti, prižiūrēti): *Māžq vaīkq taī sāugok kaip (sāvo) ākij.* **kaip (sāvo) akiēs výzdī** žr. vyzdys. **kaip ākij kaktojè 1.** rūpe stingai (saugoti, prižiūrēti): *Sāugome miškq kaip ākij kaktojè.* **2.** vieną, vienintelj (turēti): *Turiū vieniñtelq dukrēl – kaip ākij kaktojè.* Turējau sūnū kaip ākij kaktojè, bēt iř tās mīrē. **3.** tikrai (nematyti, negauti): *Tuōs pīnigus jīs matys kaip ākij kaktojè (iron.).* **kaip akis** visiškai (pilnas, sklidinas): *Āsōtis sklidinas kaip akis.* Kúdra kaip akis pilnā vandeñs. **kaip akis išdēges** žr. išdegti. **kaip akis išplikęs** žr. išplikti. **kaip akis išsvilęs** žr. išsvilti. **kaip akis iššutęs** žr. iššusti. **kaip iš akiēs [iš akiū] ištráuktas** žr. ištraukti. **kaip iš akiēs [iš akiū] plėštas** žr. plėsti. **kaip iš akiū išimtas** žr. išimti. **kaip iš akiū krītęs** žr. kristi. **kaip sū žiburiu į akis atidurti** žr. atidurti. **kiaūlēs akis turēti** žr. turēti. **kitomis akimis žiūréti** žr. žiūrēti. **kreivà akimi** [kreivomis akimis] šnairomis, pikta, nepatikliai (žiūrēti, pažiūrēti): *Jám bùvo nesmagù mātant, kād į jī visi žiūri kreivomis akimis.* Žéntas kreivà akimì pažiūrējo į manè. **kuř ākys māto** nesvarbu kur, bet kur (eiti, išeiti): *Jéi taip manè skriaūs, eīsiu, kuř ākys māto.* Sù riedūčiai galì skrieti, kuř ākys māto. **kuř ākys nēša** bet kur, nesvarbu kur (eiti, išeiti): *Kai supykstù, išeinù, kuř ākys nēša.* **kuř ākys vēda** nesvarbu kur, bet kur (eiti): *Darbdavys paréiské, kād ās jám nereikalingas iř galiù eiti, kuř ākys vēda, kuř kójos nēša.* Važiuosiu į keliōnē nesirinkdamà, kuř ākys vēda. **miřčiai į akis žiūréti** žr. žiūrēti. **miřčiai į akis žvelgti** žr. žvelgti. **nē kreivà akimi nežiūréti** žr. žiūrēti. **netikéti (sāvo) akimis** žr. tikēti. **nežinóti, kuř akis [akiū] déti** žr. žinoti. **nórs (pirštù) į ākij dūrk** žr. durti. **nuō akiū nuléisti** žr. nuleisti. **peř akis 1.** (ko) labai daug, užtektinai: *Pinigū jīs tūri peř akis.* Obuoliū peř akis – užtēks visai žiēmai. *Laiko peř akis tám reiķalui.* **2.** akiplēšiskai, įžūliai: *Jīs peř akis melūoja.* Jī peř akis grūdasi pirmutiné. **peř akis išl̄isti** žr. išl̄isti. **pérsimesti akimis** žr. permesti. **piktà akis** apie galintj pakerēti, nužiūrēti: *Sakýdavo, reikia sāugotis piktōs akiēs.* Piktōs akiēs dárbas – šuniūkai neáuga. **plāčios ākys** (kieno) apie daug norintj žmogų: *Žmoniū [vaikū] plāčios ākys – jíems vis neganā.* **plikà akimi** be akiini ar žiūronu: *Plikà akimì nemātomi ītrūkīmai.* Plikà akimì mātomas žvaigždēs. **pō akiū [pō akimis]** čia pat, matomoje vietoje; sin. akivaizdoje: *Pasidék peiļi pō akiū [pō akimis], kād nereikētu ieškotī.* **priē keturiū akiū** tik dviese: *Pasišnekéjome priē keturiū akiū.* Norēčiau pasikalbēti sù jumis priē keturiū akiū, nès tai labaī āsmeniška. **priēš akis 1.** greitu laiku; sin. netrukus, tuoju: *Eīk mókytis – jaū vākaras priēš akis.* **2.** priekyje, priešakyje: *Niēko priēš akis nematytī.* **3.** ateityje: *Niēkas nedirba – visas dárbas priēš akis.* Visà dienà dár priēš akis. **prō akis praléisti** žr. praleisti. **šuñs akis turēti** žr. turēti. **tomis pačiomis akimis** visai nemiegojēs: *Tomis pačiomis akimis reikējo į dárba eiti.* **už akiū** nematant, nesant: *Į akis nesāko, o už akiū šmeižia.* Akysē lāpē, o už akiū vilkas (flk.). **už akiū užbégerti** žr. užbégerti. **už akiū užl̄isti** žr. užl̄isti. **žvaigždēs akysē ródosi** žr. žvaigždē. **žvaigždēs iš akiū eīna** žr. žvaigždē.

akispūdis dkt. (1)

akies vidaus spaudimas, matujamas specialiu instrumentu: *Māžas akispūdis. Pasitikrinkite akispūdi.* Akispūdis didéja – regéjimas blogéja.

akistata dkt. (1)

1. dviejų anksčiau apklaustų liudytojų, įtariamujų, kaltinamujų, nukentėjusiųjų bendra apklausa, kurios tikslas – atskleisti parodymų prieštaravimus: *Prokurōras reikalauja suren̄gti akistatq.* Akistatų metu apklausiamieji atsakinėja į pareigūno kláusimus. Suvēdus į akistatq, dažniáusiai výksta konfliktas tařp abiejų įtariamujų. Akistatoje vienas iš dalīvių prisipažino padārēs nusikaltimq.

2. neišvengiamas, sunkus ar nemalonus susitikimas: *Žūtbūtinē akistata.* Vis atidélioju akistatq sù

tuō žmogumi. Nelen̄gva atlaikyti ak̄istatq sù stipriai konkureñtais. Láukia sunki ak̄istata sù priešininko komanda (sport.). | prk.: Ak̄istata sù mirtimi. Ak̄istata sù pačiu savimi nè kiekvieno jégoms.

akišveitė dkt. (1)

pievę, ganyklę augalas plaukuotu stiebu, vartojamas akims gydyti (*Euphrasia*): *Akišveitės áuga píevose, kirtimouse, miško aikštēlēse, pakelēsē, añt uolū. Ak̄isveičių žiedai pímena mažutės akutės. Liáudies medicinoje píevinę ak̄isveitę (*Euphrasia rostkoviana*) naudója akims gydyti iñ stíprinti. Gýdymas ak̄isveite negreñtas, tačiau pàtikimas.*

akytumas dkt. vns. (2)

1. → akytas 1: *Ivairiaus akytumo filtrai. Ménkes paprastaï gáudo dìdelio akytumo tinklais. Stintų žvejýbai naudójami māžo akytumo tinklai.*

2. → akytas 2: *Dúonos akytumas. Kóks pyrāgo akytumas – kaip korys!*

akiúotas, akiúota bdv. (1)

1. su akimis (2 r.); sin. akytas: *Akiúotas nérinys [audinys, veltinis]. Akiúota palaidiné.*

2. su akimis (6 r.): *Labaï akiúotos bùlvės šiemet.*

3. turintis į akj (1 r.) panašią démę: *Akiúotas ornameñtas. Akiúotos póvų plunksnos.* | ivr.: *Sujáudintas akiúotasis drugys išskečia sparnus iñ añt jū pasiródo dìdeles júodos į akis panãšios dêmës raudóname fonè. Akiúotasis ūsuôtis – vâbalas jstabiaiñ ūsais, nugareléje sù dviem juodañ taškùciais tařsi akytémis.*

akiúoti, akiúoja, akiāvo vksm.

1. (kä) daryti akis (duobutes, skylutes): *Mûsų próteviai akiúodavo kerâmikos diřbinius, pâpuošalus.*

2. (kä, i kä) skieptyti akutémis (2 r.): *Akiúoja obeláites, kriaušes, slyvàs, vyšniàs, treñnès. Peñsikus gâlima akiúoti į kaukâzinës slývos póskiepius.*

3. (kä) AKUOTI: *Bîtes jañ pradéjo akiúoti koriùs.*

akivaizda dkt. vns. (1)

buvimas prieš akis, akyse: *Pavôjaus akivaizda. Karè mirtiës [krañjo] akivaizda nè naujiena. Stókis čia, į akivaizdq. Diñk (mán) iš akivaizdos! Tañ atsitiko mâno akivaizdoje (man matant). Agrèsijos akivaizdoje tautà susivienijo. Sugebéjimas nepalúžti kančiòs akivaizdoje lêmia gyvênímo sêkmę.*

akivaizdinis, akivaizdiné bdv. (2)

atliekamas nuolat lankant paskaitas, pamokas ir kt.: *Akivaizdinës stûdijos. Informâtikos mókytojai dîrba iñ akivaizdinëse, iñ neakivaizdinëse sèsijose.* • ant. neakivaizdinis. | atliekamas tiesiogiai, asmeniškai bendraujant: *Itârus melanòmq, rekomendúojama akivaizdiné konsultâcija. Nè visi studen̄tai reñkasi akivaizdinës konsultâcijas.* • ant. neakivaizdinis.

akivaizdùmas dkt. vyr. (2)

→ akivaizdus: *Akivaizdùmo dêlei panagrinékime kelis pâvyzdžius. Menè visù akivaizdumù pasiréiskia kûréjų pasaulejauta.*

akivaizdùs, akivaizdù bdv. (4)

labai aiškus, matomas, regimas, iš karto suprantamas, suvokiamas: *Akivaizdùs pranašùmas [panašùmas]. Akivaizdùs jrodymai. Akivaizdžios, visiems mâtomas klaido. Kám jrodinéti akivaizdžiùs dalykùs?* **akivaizdù** bev.: *Akivaizdù, kàd tù melúoji. Bùvo neáisku, dabañ akivaizdù.*

akivaizdýbè dkt. ppr. vns. (1)

labai aiškus, akivaizdus dalykas, akivaizdi tiesa: *Nemalonì [apgaulìnga] akivaizdýbè. Žmogañ trapùmo akivaizdýbè. Ívykių akivaizdýbè pamažù grimzta į præitj. Patì tikriáusia tiesà, akivaizdýbè, o negali patikéti. Kañtais žmogùs véngi pasakýti nepatõgiq akivaizdýbè.*

akivaizdžiai prv.

→ akivaizdus: *Akivaizdžiai įrodytas dalýkas. Tàvo klaido [pästangos] akivaizdžiai matýti. Ji akivaizdžiai džiaugési sutikusi mokýklos drauge.*

akivaras dkt. (1)

1. neužželusi pelkés, liūno vieta, neužšalus ežero vieta: *Ántys pláukioja akivare. Akivarai iñ per žiēmą neužšqla.*
2. klampi, versmėta vieta: *Ganýkloje pilna akivarų.*
3. gili vieta ežere ar upėje; sin. duburys, sietuva: *Sáugokis (máudydamasis), ežerè yrà akivarų.*

akivarúotas, akivarúota bdv. (1)

turintis akivarų, su akivarais: *Akivarúota vietà [pélkė]. Akivarúotas ežeras.*

akivarýnas dkt. (1)

vieta, kur yra daug akivarų (2 r.): *Baugù, kàd į akivarýnq gyvuliai nenuklýsty, yrà bùvę, kàd paskeñdo kárve.*

aklāgatvis dkt. (1)

1. gatvė, kurios viename gale néra išvažiavimo; sin. akligatvis: *Aklāgatyje turi pakakti viētos apsigrézti. Gatvēlē atsiremia į aklāgatvij.*
2. padétis be išeities; sin. akligatvis, aklavietė, aklakelis: *Nepamatuotos ambicijos veda į aklāgatvij. Vagystés tyrimas – aklāgatyje. Ùžsienio investicijos išvès šalį iš aklāgatvio.*

aklāgimis, aklāgimė dkt. (1)

kas gimé aklas: *Penkerių mētų apākës vaïkas yrà kitóks negù aklāgimis. Svarbù aklāgimius išmókyti gëstų, kuriai naudójasi rëgintieji, tuomet aklāgimių bendravimas sù rëginčiaisiais pagerejā. Pradžiojè sunkù aklāgimui išaiškinti, kokië jvaîrūs yrà tië kuno kalbös ženklaï. Aklāgimiai – tai tokië žmónës, kurië niekadà òptiškai nesùvoké pasáulio. Specialistai aklāgimiais laiko ásmenis, kurië gime neregiai arbà neteko regéjimo ankstyvojè vaikysteje iñ visiškai neàtmena regéjimo jspūdžių. Nejtañtum, kàd katyté aklāgimé, jì puikiai orientúojasi jái iprastoje aplinkoje.*

aklagrûdis, aklagrûdė bdv. (2)

kurio grûdas aklinai uždarytas arba mažai matomas: *Aklagrûdés kanapès. Pasitáiko aklagrûdžių aviz̄ [várpu].*

aklaï prv.

1. → aklas 2: *Sekretoré aklaï râšo [spáusdina] tékstq. Jis aklaï lôšia šachmatais. Koridoriuje tamsù, teñka aklaï grabinéti elektros jungiklio.*
2. → aklas 4: *Aklaï mylédama išmintingų mamòs patarimų klausyti nenoréjau. Negálima aklaï riñktis stûdijų, reikia pamqstytí dár mokýkloje. Neverta kuo nòrs aklaï seksti. Jis aklaï (visiškai) pakluso tévui.*
3. → aklas 5: *Aklójì žarnà prasideda aklaï iñ yrà panaši į maišelj. Limfágyslių kapiliärai – tai ploni vingiúoti aklaï prasidedadantys vamzdëliai.*

aklákelis dkt. (1)

1. kelias, kurio viename gale néra išvažiavimo; sin. akligatvis: *Atsišakójantis gätvës aklákelis veda tìk prië vieno námo iñ kladîna vairuotojus. Keliukas baigési aklákeliu: toliau tánkus miškas. Pérsekojami plësikai jvažiavo į aklákeli. Automobilis sustójo aklákelyje.*
2. geležinkelio bégijų kelias, viename gale turintis atsparą riedmenims atsiremti: *Aklákelio (galiné) geležinkelio stotis. Vagónai nuváromi į aklákelius. Aklákelio úztvaro žénklas ródo: „Kélias užtvértas“.*
3. padétis be išeities, klaidingas veikimo bùdas, kelias; sin. aklavietė, akligatvis: *Peñsijų reformos garvežys gali nuvažiúoti į aklákeli. Dalis gyventojų māno, kàd šalís eïna aklákeliu.*

āklas, aklà bdv. (4)

1. neturintis regėjimo, neregintis: *Mergaitė gimi āklā. Āklas jaū senēlis. Āklas āklą netoli tenuvès (flk.)*.

2. atliekamas nematant: *Āklas ejimas* (tamsoje). | atliekamas nežiūrint: *Āklas rāšymas mašinēlē. Āklas teksto rinkimas*.

3. tamsus, nemokytas, nenusimanantis (apie žmogų): *Fizikos móksle esù āklas (žmogùs). Sù juō negālima apiē niéką padiskutúoti, jis visiškai āklas*.

4. į nieką neatsižvelgiantis, nepasižymintis racionalumu; sin. neapgalvotas, beatodairiškas: *Aklà mēilé. Āklas užsispyrimas [pasitikējimas]*. | atliekamas nepažistant, pakankami nesusipažinus: *Āklas pasimātymas. Ryžaūsi āklai išvykai*.

5. uždaras, aklinas: *Āklas rūsys [tvartas, angaras]. Aklamè maiše būlvès vis tiek sudýgo*.

◊ **kaip āklai vištai grúdas** žr. grūdas.

āklasis, āklqjj, aklójji, āklqjq dkt.

(kilnoj. kirč.) aklas žmogus; sin. neregys: *Aklūjų mokyklà [bibliotekà, rāštas]. Lietuvôs aklūjų iř silpnarēgių sâjunga. Aklójji yrà labai muzikalì iř jautri daininiñkè. Āklojo gyvēnimas tampa lengvësnis, jéi jis īsigýja šunj. Akliesiems yrà kuriamì garsiniai leidiniai, žemélapiai, gaubliai. Gâtvëse aklúosius paprastaî kas nôrs lýdi*.

āklātikis, aklātikè dkt. (1)

aklai kuo tikintis žmogus; sin. fanatikas: *Aklātikiai rìteriai kliovësi sàvo misijos šventumù. Politiniai [religiniai] aklātikiai puldinéja kitamaniùs. Aklātikių minià miestè sukélé riáušes*.

aklatikýstè dkt. vns. (2)

aklas tikéjimas kuo; sin. fanatzmas: *Dògminè [religinè, idéjinè] aklatikýstè. Aklatikýstè autoritètais. Sàvo religijos aklatikýstè. Aklatikystè dvelkiantis traktàtas*.

āklāvietè dkt. (1)

1. padétis be išeities; sin. akligatvis, aklakelis: *Atsidùrti aklāvietëje. Patèkti į aklāvietę. Nemataū išeitiës iš šitõs aklāvietës. Jis sugebédavo ràsti keliùs iš didžiáusių priešpriešos iř nesusikalbéjimo aklāviecių*.

2. vieta, į kurią patenkama tik vienu keliu, turinti tik vieną iéjimą: *Labirinto pósükiai iř aklāvietës. | uždara erdvë: Mieste priplanúota (mašinoms neišvažiuojamų) aklāviecių, kuř gâli tiktaî pëscìasis ar dviratininkas prasmùkti*.

āklà vištà etnol.

1. GŪŽYNÈS: *Žaīdžiame āklą vištq.*

2. gûzynių žaidimo dalyvis, užrištomis akimis, gaudantis kitus žaidimo draugus: *Žaidéjai gâli skleisti kokius nôrs garsùs, kařtais paliësti āklą vištq. Pagáutq žaidéjų aklà vištà turi atpažinti liesdamà*.

āklè² dkt. (2)

paprastai kamščio ar dangtelio pavidalo priemoné vamzdžio ar kitokios angos kiaurymei aklinai užtaisyti; sin. aklidangtis: *Metaliné [cinkuota, bronziné, keraminé] āklè. Āklè kvadratiniam vamzdžiui. Plastikiné āklé kâbelio iðvado kiaurýmei. Āklè jsukti [užsukti]. Guminés āklès baseinų purkštükams užâklini. Gâlimos āklìj spałvos: juodà, baltà, pilkà. Pripildyto dùjų baliôno ventílio añtgalis uždâromas aklè. Metalinës āklès privìrina prië vamzdžių. Remonto metù vamzdýnai, aparatûrâ iř kità iðranga atskiriamà nuo iðrenginio āklémis*.

āklè¹ dkt. (2)

medingas augalas šiurkščiu plaukuotu stiebu (*Galeopsis*): *Āklès saváime áuga laukuosè, pakelèsè, patvoriuosè, daržuosè, krûmuose. Āklių bûna geltonziêdžių iř rausvažiêdžių. Paséliuose sudýgusias āklès naikina herbicidais. Jéi pašarè pasitáiko nemažai āklių séklų, gyvuliai gâli susiřgti*.

akléjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ akléti: *Akléjimas – vienà iš didžiáusių bédū žmōgui.*

akléti, akléja, akléjo vksm.

darytis aklam; sin. akti: *Susiřgus niēkas jám nepadéjo, jis pô trupùti akléjo iř visái apāko. Daūgelis senū žmoniū imá akléti.*

ăkležeris dkt. (1)

užakęs, užaugęs ežeras: *Ăkležeris, apáugęs néndrémis, švéndrémis iř kitókių augalų sąžalýnais, jaū nè ežeras, bêt dár iř nè pélké. Ăkležero negalétum neĩ péreiti, neĩ pérplaukti. Ăkležerių viētoje formúojasi pélkés, aukštāpelkés, durpýnai.*

aklīdangtis dkt. (1)

paprastai kamščio ar dangtelio pavidalo priemonė vamzdžio ar kitokios angos kiaurymei aklinai užtaisyti; sin. aklé: *Latāko aklīdangtis. Vandéntiekio aklīdangtis. Skardà deñgto stógo āpdailai skìrtas kraigo aklīdangtis. Naūjo aklīdangčio patikrà, anót naſtōtiekiego specialistų, trùks dvì paràs.*

aklīgatvis dkt. (1)

1. gatvę, kurios viename gale néra išvažiavimo; sin. aklagatvis: *Sùkdamas į aklīgatvį patáikiau į griõvji.*

2. padétis be išeities; sin. aklagatvis, aklavietė, aklakelis: *Vilčiū aklīgatvis. Nērimas – kēlias ar aklīgatvis?*

aklimatizācija dkt. ppr. vns. (1)

1. organizmų prisiaikymas gyventi ir veistis naujomis klimato ar aplinkos sąlygomis: *Sumedéjusių augalų introdùkcija iř aklimatizācija. Idomì yrà danielių aklimatizācijos eigà iř perspektyvos Lietuvojè.*

2. žmogaus prisiaikymas prie neįprastų klimato sąlygų arba aplinkos: *Psichològiné aklimatizācija. Priẽ išsiruošdamì į ilgësnę keliōnę pagalvókite apiẽ aklimatizāciją. Aklimatizācija labai svarbi spòrtininkams, kuriẽ trenirúojasi arbà važosi aukštikalnèse ar̄ kitosè laiko júostose. Emigrántes aklimatizācija svetimamè kraštè trùko ilgaî. Músų fùtbolininkams reikës dviejū aklimatizācijų: iš pradžiū Venesuëloje, pô tô – Euròpoje.*

aklimatizāvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → aklimatizuoti 1: *Neapgalvótas naujū gyvûnų rûšių įveisîmas iř aklimatizāvimas. Retū augalų [neviêtinių rûšių] aklimatizāvimas iř auginimas. Mókslininké paskélbè stráipsnių apiẽ kanâdinès audînès iř kai kurių kitų žinduolių aklimatizâvimqsi Lietuvojè.*

2. sngr. → aklimatizuoti 2 (sngr.): *Aklimatizâvimasis trenirúotis kařstyje trùko apiẽ saváitę. Keliàs dienàs skyrème aklimatizâvimusisi priẽ aukštikalnių klimato.*

aklimatizúoti, aklimatizúoja, aklimatizâvo vksm.

1. (kà, kame) augalą ar gyvûną pritaikyti, pripratinti prie naujų, ppr. klimato, sąlygų: *Naūjos augalų veîslës aklimatizúojamos bañdymų stotysè.* | sngr. (kame): *Steřkai iš Kuřsių märių bùvo pérkelti į daūgelj vandeñis telkinių iř sékmingai juosè aklimatizâvosi.*

2. sngr. (kame) žmogui prisaikyti prie neįprastų klimato sąlygų arba aplinkos: *Atvýkome, îlsimës, aklimatizúojamës. Krêpšininkas rungtyniâvo nesitrenirâvës iř nespéjës aklimatizúotis Lietuvojè. Naujojè mokýkloje mergáité aklimatizâvosi greîtai.*

aklinaî prv.

→ aklinas: *Aklinaî uždažýti [užkalti, užmûryti] langai. Aklinaî užtráuktos užúolaidos [žaliùzës]. Aklinaî ûžsklëstos langinës. Aklinaî užpustýtas (mašinos) príekinis stíklas.* | *Kambaryje bùvo aklinaî tamsù.*

āklinas, āklinà bdv. (3^b)

be tarpū, plyšiū, angū, langū: *Aklinì mûrai [bókštai]. Āklinos kaléjimo kâmeros. Pagrindînis fasâdas beveîk āklinas. Prô lángq maiciaū tîk pîlkq āklinq sienq. Žmónes apsitvérę āklina nepérmatoma tvorâ. Siekiant viisiško privatûmo, geriau riñktis āklinus kiêmo vartùs. Dùrys gamînamos tiek āklinos, tiek sù stiklù. | visiškai neperregimas: Pabudaū aklinojè tamsojè.*

āklinéjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ aklinéti 1: *Ilgo aklinéjimo miškè išvárginti šùnys. Žaidéjai (užrištomìs akimìs) iš pradžiû vienas kîto nerañda, grabaliójasi iř juôkiasi iš sâvo aklinéjimo.*

āklinéti, aklinéja, aklinéjo vksm.

1. (po kâ) vaikščioti tamsoje ar patamsyje nematant; sin. žabalinéti: *Kurî laîkq visi kliuvinédami aklinéjo pô staigà užgriuvusių tañsq, šaukdamì vienas kîtq.*

2. (prie ko, kame) skaityti prietemoje, neprimatant; sin. žabalinéti: *Pûsę naktiès aklinéjau prië stalìnës lémpos. Diénq nepasidaraî, taī vakarè aklinéji patâmsy. Neaklinék prieblandoje, užsidèk šviësq.*

āklinimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → aklinti 3: *Stiklo blokelių āklinimas iř apšíltinimas. Dalînis langû āklinimas. Kapû āklinimas* (užklojant akmens plokšte).

2. → aklinti 4: *Vandéntiekio ývado āklinimas.*

āklinis, āklinè bdv. (2)

sandarus, be angū, tarpū, skylių ir pan.; sin. aklinas: *Aklinis vañzdis [dañgtis]. Aklinių sânkirtų krýžmos. Aklinés árkos (imituotos sienoje). Aklinis lángas (uždažytas). Aklinis (uždaras) sužalójimas. Akliné žarnà [ataugà]. Akliné sienâ (gaisrasienè).*

āklinti, āklina, āklino vksm.

1. (kâ) AKINTI 1: *Tviëskè āklinanti šviesà.*

2. šnek. (kame) eiti apgraibomis: *Atsikélçs āklinu tamsojè nedègdamas šviesôs.*

3. (kâ, kuo) aklinai uždaryti, užtaisyti, sandarinti: *Trofêjinių šautuvų vamzdžiùs āklina lýdmetaliu, kâd jië nebûtû naudójami pagal pâskirtj. Kapùs āklina – uždeñgia plôkstêmis, nebesodîna jokiû augalû.*

4. (kâ) uždaryti akle ar aklidangčiu: *Nenaudójami vamzdýnai yrà āklinami.*

āklinùmas dkt. (2)

→ aklinas: *Bastiòno aklinùmas: jokiôs galimybës pažvelgti į vidû nê prô mažiáusių plyšelj. Kâmeros aklinùmas jî vârê į nêviltj.*

akliójimas dkt. ppr. vns. (1)

→ aklioti: *Akliójimas internetè.*

aklióti, akliója, akliójo vksm.

ko nors akbai (nežinant ar tamsoje) ieškoti, daryti kaip aklam; sin. žabalioti: *Tamsojè ilgaî akliójau ieškodamas šviesôs jungiklio.*

aklýs¹, aklê³ dkt. (4)

kas nemato, neregys: *Nemataî kuñ kâs padéta, tañtum bútum aklýs. Jië žençgè viisiškoje tamsojè, niêko nematýdami, lýg akliai. Aiškiaregê patì buvo aklê nuõ gimimo.*

aklýs² dkt. (4)

žabalis¹: *Arkliai negâli apsiginti nuõ akliû. Kárves bañdo akliûs uodegomìs. Ýpač saulétq diénq žvejùs púola akliai. Āklio igélimas yrà skausmingas.*

aklýsté dkt. (2)

1. AKLUMAS 1: *Didžiáusia neláimė – aklýsté. Žmogùs susitáikè sù sàvo aklystè.*
2. AKLUMAS 2: *Dvásiné aklýsté.*

aklóji žarnà

aklinas maišelis – pradiné storosios žarnos atkarpa: *Aklōsios žarnōs angà. Apvìrškintas maštas iš plónojo žarnýno pateñka į āklajq žárñq. Nuõ aklōsios žarnōs gālo nusítësia kirmélës pavìdalo ataugà – apeñdiksas. Galvijų āklosios žárnos naudójamos gaminant skilándj.*

aklomìs, aklom prv.

aklai, nematant, nežiūrint: *Spáusdinu bevéik aklomìs. Aklomìs patáiko į tåikinj [i krëpšj]. Muzikántas grójo fortepijonù aklomìs.*

aklujų riedulys

aklujų ir silpnaregių sportinis komandinis žaidimas su barškančiu rieduliu, siekiant įridenti jį į varžovų vartus ir apginti savuosius; sin. golbolas: *Aklujų riëdulio čempionàtas. Žaidéjai aklujų riëdulj žaïdžia sù nepérmatomais akiniaiñ.*

aklùmas dkt. (2)

1. labai silpnas regéjimas arba visiškas jo nebuvinas, negaléjimas matyti; sin. aklybë, aklystë, neregystë: *Absoliutùs [daliniš] aklùmas. Vienòs akiës aklùmas. Spalvinis aklùmas (daltonizmas). Aklùmas gäli bûti sunkiòs ligôs [cukrâligës] komplikàcija. Negýdant vištakùmas (neprimatymas sutemus) gäli viðsti aklumù.*
2. neišmanymas, nesuvokimas, nemokškumas, tamsuoliškumas: *Polìtinis [kultûrinis] aklùmas. Dvásios aklùmas. Tirkràsis aklùmas réiškia nè regéjimo negâliq, ò dvásios tañsq. Apmaudù matyti žmonių aklumq.*

aklùt dll.

vartojama tos pačios šaknies bûdvardžio reikšmei sustiprinti: *Žmõgui pasitáikè nusipiřkti aklùt aklutêlij árklj.*

aklutêlis, aklutêlé bdv. (2)

visai aklas (1 r.); sin. aklutukas: *Berniùkas váikšto sù aklùt aklutêliù seneliù. Aklutêliai šuniùkai (kà tik atvesti). Aklutêlé kumêlé.*

aklutùkas, aklutùké bdv. (2)

visai aklas (1 r.); sin. aklutêlis: *Aklutùké ligónë. Mâžas kûdikëlis aklutùkas. Prìglaudëme tìk gimusius dár aklutukùs kačiukùs.*

aklýbë dkt. vns. (1)

1. AKLUMAS 1: *Aklýbës priéžastys. Aklybës ištiktas vienuõlis iř toliaù tarnâvo, skañbino varpañs.*
2. AKLUMAS 2: *Gyvénimo [dvásiné] aklýbë. Aklybës këliamas ítûžis. Kokiojè aklýbëje žmonių gyvénta!*

Akmenà dkt. (3^b)

upé Kretingos ir Klaipédos rajonuose, Danës aukštupys: *Akmenôs vagà ištiës labaï akmenúota. Sukùrtas taršòs mâžinimo projëktas Ąkmenai švârinti. Mègéjiška žuklë Akmenoje yrà ribójama. Péréjome tiltu peř Ąkmenq.*

akmenáuti, akmenáuja, akmenâvo vksm.

(kame) rinkti akmenis ar jų ieškoti: *Vaikáms liépdavo diřvoje akmenáuti, sklýpas – viénas akmenýnas bùvo.*

akménbetonis dkt. (1)

statybinė medžiaga iš betono ir jvairaus dydžio akmenų, ppr. naudojama pamatams: *Nāmo pamatai sumūryti iš akménbetonio. Akménbetoniu naudója mažus riédulius.*

akménė dkt. (2)

akmenuotų jūrų pakrančių paukštis, dažnai maisto ieškantis po akmenimis (ppr. paprastoji akmenė, *Arenaria interpres*): *Akménės rētkarčiai iš negaūsiai užklýsta į Lietuvos pajūrį. Priē jūros būriavosi akménų pulkėlis. Tilviiko nesupainiosi su akmenė: jōs āpdaras – ryškūs baltos, juodos iš rudos spalvos derinys.*

Akménė dkt. (2)

miestas Šiaulių apskrityje: *Akménės krāšto muziējus. Didžiúodamiesi Akmenė, akmeniškiai paminini móterų fútbolo komándą.*

akmenéjimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → akmenéti 1: *Nauja i sūlieto betono akmenéjimas. Mitologijoje, tautósakoje apstū žmonių, gyvulių, augalų akmenéjimo istorių.*

2. → akmenéti 2: *Širdiēs akmenéjimas [rambéjimas].*

akmenėlis dkt. (2)

1. mažas akmuo (1 r.): *Plokštì [apvälūs] akmenėliai. Māžas akmenėlis didelj vežimq nuverčia (flk.). Lükterk, tīk akmenėlius iš basutēs išsikratysis. Ař mégsti riñkti akmeneliūs pajūryje?*

2. dem. a km u o (3 r.): *Sutrikus mēdžiagų apýkaitai inkstuose iš tulžiēs pūslėjè formuojasi akmenėliai. Iki operacijos sù tuō akmeneliū (inkstuose) labai kankinausi.*

3. specialus lydinys žiebtuvėlyje kibirkščiai gauti: *Energīngai pàsuktas plieninis (ziebtuvėlio) ratukas nuplēšia smulkias akmenėlio dalelēs, kuriōs jkaista, viřsta kibirkštimis iš pàdega žiebtuvėlio dēgalus. Kai akmenėlis sudyla, jī pakeičia kitū.*

akmenéti, akmenéja, akmenéjo vksm.

1. virsti akmeniu; sin. kieteti: *Cemeñto skiedinys [jvařūs rišikliai] orè arbà vandenye akmenéja. Kèdro mediéna vandenye nepūva, bët nètgi kietéja, akmenéja. Žuvę korálai tūkstančius mētu akmenéjo iš viřto fosilijomis.*

2. darytis abejingam, nejautriam: *Véidas bë šypsenos ìma rūstéti, akmenéti. Žmõgui atitrúkus nuo gamtōs, jō širdis kietéja, akmenéja.*

akméngrąžtis dkt. (1)

grąžtas akmeniui, kietoms medžiagoms gręžti: *Akméngrąžčiu gręžia natūrālų ākmenj, mûrq, betònq, kerāmines plytelēs.*

akmenynė dkt. (2)

dirva, žemė, kurioje daug akmenų: *Niēkas tokiojè akmenynéje neaūgs. | akmenuota vieta: Čià tikrà akmenyné, kuř eisi – akmuō aňt akmeñs.*

Akmenynė dkt. (2)

kaimas Šalčininkų rajone: *Káimas pavadintas Akmenynè nuo teñ pràtekančio akmenúoto upēlio. Akmenynés apýlinkių žemé yrà labaï akmenúota.*

akmenìngas, akmenìnga bdv. (1)

kuriame yra daug akmenų; sin. akmenuotas: *Akmenìngas krañtas [dùgnas, gruñtas]. Upókšnis srùvo, putójo akmenìnga vagà. Akmenìngas kapinýnas – archeològinis láidojimo pamiñklas, kuriõ pilkapiai iš kapaï išgristi, aptverti iš apdéti akmenimis. | jvr.: Akmenìngosios dýkumos. Akmenìngieji dirvóžemai. Žygeiñviai išėjo į akmenìnguosius dykumōs pákraščius. Drąsiáusieji baidàremis šturmāvo akmenìngqsiás upēs.*

akmeninis, akmeninė bdv. (2)

1. iš akmens ar akmenų (1 r.) padarytas: *Akmeninis šulinys [židinys]. Akmeniniai iñdai [laiptai]. Akmeninių skulptūrų párkas. Pirmýkščiai žmónës naudójo akmeninius írankius [kirvukùs, galástuvas]. Akmeniniu gríndiniu kaukšéjo káustytí žirgai.* | akmens, akmeniu priklausantis: *Priemoné akmeninių paviršių démëms valýti.*

2. akmens pavidalo, panašus į akmenį: *Akmeniné druskà (stambių kristalų). Akmeninis stálviršis (išoriškai prímenantis akmens paviršių).*

3. kaip nors susijęs ar siejamas su akmeniu, akmenimis (apie gyvünus ir augalus): *Akmeninis strázdas [karvélis, ešerës] (zool.). Akmeniné kurapkà (zool.). Akmeninis qžuolas (bot.). Eleonòros sákolas, dár vadínamas akmeniniu sákalu, gyvëna daugiausia Vidùrzemio júros salosè, uolétose pakrántese iñ akmeninëse plokštumosè. Akmeniné kiáuné jsireñgia gûžtq akmenų krûvosè, uolétuose kalnų šlaítuose, senosè akmeñs laužyklose, pastatuosè.*

4. bejausmis, negailetingas, nejautrus: *Jis praëjo prô manè akmeniniù véidu. Manai, kàd àš akmeniné, mán neskauða, neliúdna? Likimas mào kíetas, akmeninis.* | sunkus, slegiantis: *Akmeniné miégo rankà jí užslégé tuo pačiù akìmoju. Kažkokia šaltà akmeniné rankà suspáudžia širdutę.*

5. labai stiprus, tvirtas, atsparus: *Akmeninis žmogùs. Tù manè stébini sàvo akmeninè kantrybe.*

◊ **akmeniné širdis** žr. širdis.

âkmeniškas, âkmeniška bdv. (1)

büdingas akmeniui: *Âkmeniško tvirtùmo keráminés plytélës. Âkmeniško kietùmo raúmenys. Pirkau tokui âkmeniškù obuoliú.*

akmeniškis, akmenišké dkt. (2)

1. Akmenés ar jos apylinkëse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: *Akmeniškis Borìsas Ízenbekas drugeliùs iš viso pasáulio riñko daugiau kaip pùsę ámžiaus.*

2. Naujosios Akmenés ar jos apylinkëse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: *Naujöjoje Akménéje výko šiuolaikinés krikšcioniškos mùzikos festivális, kuriamè pasiródé iñ viëtiniai akmeniškiai.*

akménkalis, akménkalé dkt. (1)

AKMENKALYS: *Akménkalis amatininkas [tautódailininkas, mëninininkas]. Akménkaliai antkapiniuose pamíñkluose pagal uzsäkymq iškala írašus, portretùs, ornamentùs.*

akmenkalýs, akménkalé dkt. (3^a, 3^{4b})

akmeninių daiktų kaléjas; sin. akmentaþys: *Paprasciáusi akménkalio írankiai yrà káltas, kaltùkas, kújis. Miestélio muziéjininkai kartù sù akménkaliu atídengé atminimo leñtq pökario partizânams.*

Akménkalé ritmingais smûgialis káltru skëlia pô mäzq gabaléli, kôl âkmeniui suteikia nórímq formq. Akménkalei patiñka júros akmenéliai iñ neapdoróti lauko rieduliai. Akmeninai staléliai, žibiñtai, vâzos, žvakidës yrà akmenkaliu dárbo. Šiuolaikiniams akménkaliams dárba leñgvina akmeñs pjaustýklës, pneumátinai kújai. Akménkalius kviësdavo iškálti bažnýciu láiptų, akmeninių iñdų švëstám vándeniu laikýti. • plg. skulptorius, skulptoré.

akmenkalýsté dkt. (2)

akmenkalio darbas, amatas: *Akmenkalýsté – tradicinis ámatas. Akmenkalýstës mókomasi iš akménkalio dírbant kartù sù juõ. Mëistras këletq moksleivių sudõmino akménkalystë. Raudónos, rôžinés, žalsvôs, pilkôs spalvôs uolíenos tiékiamos dekoratyvinei akménkalýstei.*

akménlige dkt. (1)

liga, kuriai büdingas akmenų susidarymas vidaus organų ertmëse ir latakuose: *Ínkstų [šlapimtakiu] akménligë. Tulžiès púslës akménlige dažniáusiai seřga vyrësnio ámžiaus žmónës.*

akménlindé dkt. (1)

labai judrus rudas šimtakojis, gyvenantis po akmenimis, ràstais ir kitur (*Lithobius forficatus*):

Akménlindės turi penkiolika porū kójų, užtaī jős tókios viškrios. Pō akmenimis, pō nuvištusių mēdžių žievè gausù akménlindžių.

akménpjovė dkt. (1)

mašina akmens luitui iš uolienos masyvo išpjauti: *Akménpjovės gařas rėžé aūsj.*

akménpjūklis dkt. (1)

įrankis ar įtaisas deimantiniu disku akmens pjauti: *Vándeziu áušinamas akménpjūklis. Nuō akménpjūklio žiežirbos sklido į visas pusès.*

akmeñs ámžius

senosios žmonijos istorijos laikotarpis, kai darbo įrankiai ir ginklai buvo gaminami iš akmens: *Akmeñs ámžiaus giñtaro iñ titnago radiniai. Akmeñs ámžiaus kapai. Svarbiáusia akmeñs ámžiaus žāliava įrankiams, giñklams ař papuošaláms gaminti bùovo akmuō, tiksliaū, titnagas. Senasis akmeñs ámžius dár vadínamas paleolitū, vidurinis akmeñs ámžius – mezolitū, o naujasis akmeñs ámžius – neolitū.* • plg. paleolitas, mezolitas, neolitas.

akmeñs aňglys

juodos spalvos metalinio blizgesio anglys, naudojamos kaip kuras: *Akmeñs anglų kasýba [gavýbos politika]. Nütarème šildytis akmeñs anglimis. Akmeñs anglis naudója degiųjų dūjų gavýbai.*

akmeñs druskà

bespalvis, skaidrus mineralas, iš kurio gaunama valgomoji druska; sin. halitas: *Akmeñs drùskos klödai [telkiniai] žeméje. Baltà tèchniné palaidà akmeñs druskà. Akmeñs drùską daug kur naudója buityjè. Šiós žvakidés pagamintos iš natúraliōs rausvōs akmeñs drùskos, kuri randamà tìk vienojè žemës vietoje – Himalájuose.*

akménorskaldė¹ dkt. (1)

akmenų skaldomoji mašina, akmenų trupintuvas: *Mobiliostis [stacionários] akménorskaldes. Kilnójamoji [savaeigë] akménorskaldé. Plaktùkiné akménorskaldé. Akménorskaldés važiuoklé. Akménorskaldés valdymas yrà kompiuterizuotas. Jis dirba akménorskaldés mašinistu [operatoriū]. Akménorskaldé pajegi per vâlandq susmùlkinti iki trijų šimtų tonų skaldös, akmeñs, láužyto asfalto ař statybino láužo. Asfáltbetonio láužas smùlkinamas žiáuninémis akménorskaldémis.*

akménorskaldis, akménorskaldé² dkt. (1)

AKMENSKALDYS: *Akménorskaldis mûrininkas.*

akmenskaldys, akmenskaldé² dkt. (3^a, 3^b)

akmenų skaldytojas: *Akmenskaldžių pâslaugos. Akménorskaldžiui reikia bûti stipriám: neleñgva mojúoti penkių kilogrâmu kúju. Akménorskaldžio áiškinimu, ákmenų reikia skelти pagal rievës. Akmenskaldžiáms užsâkymų netrûksta. Akménorskaldžius kviëcia nè vien skaldyti akmenų pamatáms, bet iñ mûryti lauko židinių, baseñų, klóti griñdinj.*

akménlydininkas, akménlydininké dkt. (1)

akmenslydžio sportu užsiimantis žmogus: *Kanâdos akménlydininkai užsitikrino viëtq pùsfinalyje. Šveicârijos akménlydininkës nugaléjo sàvo priešininkes.*

akménlydis dkt. (1)

dvięjų komandų po keturis žaidėjus sportinis žaidimas, stengiantis ledu paleistą diską nukreipti į nubréžtą taikinj, slydimo kelią greitai trinant specialiomis šluotelémis: *Akménlydis – komándinis olimpinis žiemôs spòrtas, kařtais vadínamas „šachmâtais añt lêdo“. Vyksta akménlydžio pasaulio iñ Euròpos výru iñ móterų čempionâtai. Akménlydij pradéta žaisti Škotijoje iñ Súomijoje.*

akmeňs māsē

iš molio ir lydžių uolienų mišinio gaminama kieta, neporinga, nelaidi skysčiui medžiaga, iš kurios gaminami keramikos ir pan. dirbiniai: *Akmeňs māsēs grindū [apdailōs] plytēlēs. Akmeňs māsēs voniā [prauštūvas, stálviršis]. Akmeňs masē pàdengtas paviřšius yrà neakýtas, todēl nesùgeria nešvarumy.*

akménsvaidis¹, akménsvaidé bdv. (1)

susijęs su akmenų svaidymu: *Akménsvaidis fugāsas. Akménsvaidé mašinà.*

akménsvaidis² dkt. (1)

senovinis pabūklas šaudyti akmeniniais sviediniais, akmenimis ir kt.: *Kariúomené bùvo geraī paruoštà, turéjo artilériją iř akménsvaidžius. Kryžiuočiai daūžè tarānais piliēs sienas, akménsvaidžiai mété į jā ākmenis.*

akmeňs vatà

ekologiška neorganinė pluoštinė medžiaga, gaunama lydant uolieną, naudojama namams apšiltinti, garsui izoliuoti: *Akmeňs vatōs plökštēs [lākštai, rulònai]. Nedegi akmeňs vatōs izoliācija. Akmeňs vātq dažniáusiai naudója pastatáms šiltinti.* • *plg.* stiklo vata.

akmenšiřdis², akmenšiřdē² dkt. (2)

negailestingas, žiaurus žmogus; *sin.* kietaširdis, beširdis: *Kàs akmenšiřdžiui kitū ūšaros. Jì tìk apsimeta akmenširdè. Jì vadìna akmenšiřdžiù, nès šùnj mùša.*

akmenšiřdis¹, akmenšiřdē¹ bdv. (2)

akmeninės, kietos širdies; *sin.* negailestingas: *Akmenšiřdžiam skriaudìkui, matyt, nèdreba rankà nei širdis.* • *plg.* kietaširdis, žiauriaširdis.

akméntašis, akméntašē dkt. (1)

AKMENTAŠYS 2: *Muziējų pô ātviru dangumi sàvo sodýboje pradéjo kùrti akméntašis skùlptorius Kazimieras Órvidas dár tûkstantis devyni šimtaî septýniasdešimt trečiaîs mëtais. Akméntašis pripažísta, jóg dárbas sù ākmeniu jdomùs, bët neleñgvas.*

akmentašys, akmentašē dkt. (3^a, 3^{4b})

1. akmenų taštojas: *Ākmenj nutâšé akmentašys, ô bareljèfq jamè sukûré skùlptorius. Senovës akmentašiai tâsé milžiniškus uolû masyvùs, kàd išgautû taisyklinìgos fòrmos luitùs piramidžiù, švyturiû, kâtedrû statyboms.*

2. akmeninių paminklų skulptorius; *sin.* akmenkalys: *Pâtentus gâvę akmentašiai užverstì antkapinių pamînklių uzsâkymais. Kûrýbinës dirbtuvës sùkvieté akméntašius iř audéjas. Miëstq puôšia akmentašių skulptûros.*

akméntrupé dkt. (1)

AKMENSKALDÈ¹: *Mobilî akméntrupé gâli veïkti karjerè ař statýbose, kuř reïkia diđelio kiekkio skaldôs.*

akmenùkas dkt. (2)

nedidelis akmuo (1 r.); *sin.* akmenėlis: *Poilsiautojai reñka pajúryje vandeñs nuglùdintus akmenukùs. Akmenùkų mozâika puôšia káimo bažnýčios fasâdą.*

akmenúotas, akmenúota bdv. (1)

kuriame yra daug akmenų; *sin.* akmeningas: *Akmenúotas laūkas [kêlias]. Akmenúotoje diřvoje niëkas neáuga. Atidaréjome akmenúotu žvýrkeliu. Akmenúotame paplùdimyje poilsiautojų labai nedauig.*

Akmenýnai dkt. dgs. (1)

kaimas Kalvarijos savivaldybës teritorijoje: *Akmenýnų káimas yrà seniùniòs ceñtras. Akmenýnai sàvo vařdą yrà gâvę nuô didžiùlio laukuose guléjusio akmeňs, añt kuriõ sulipdavę trisdešimt vaikû.*

akmenýnas dkt. (1)

vieta, kur yra daug akmenų: *Jō sklypas – vienas akmenýnas.* Šitamē akmenýne žolē tikrai neaūgs. Báltijos jūroje tiēs Pālanga mókslininkai aptiko didžiuliùs akmenų laukus – akmenýnus. | akmenų krūva: *Akmenýnuose žiemója driežaī iř kiti ropliai.*

Akmuõ dkt. (3^b) kaimas Varēnos rajone: *Akmeñs káimo gyvéncojai pásakoja apiē ypatīngq ākmenj, lémusj tōs vietovēs pavadinimq. Vāsaromis į Ākmenj mégsta atvýkti poilsiautojai, turistai. Akmenyjē tebestóvi nedidèle medinē vienōs nāvos bažnytelē.*

akmuõ, akmeñs dkt. vyr. (3^b)

1. kieta gamtinē medžiaga, sudaranti uolas, ar atskiras jos gabalas: *Granito [smiltañio, skalūno, kálkinis] akmuõ. Pamiñklinis [memoriālinis, mitològinis, lauko] akmuõ. Akmeñs luñtas. Pamiñklas iš tašyto [slifúoto, glùdinto] akmeñs. Akmenyjē iškáltos figūros [stātulos]. Akmenų skaldyklà. Akmenimis grjstà aikštē [gātvē]. Már muras yrà ganà minkštas iř porìngas akmuõ. Sviedžiau [lēidau] ākmenj peř tvôrą. Akmuõ prāsvilpē prō (pât) óbelj. Pô gùlinčiu ākmeniu iř paramà nèteka (iron.).* Upéje gùli vandeñs nuzùlinti ākmenys.

2. sintetinis mineralas (rubinas, ametistas, safyras) laikrodžio ratelio ašiai įstatyti: *Laikrodis sù dvylíka akmenų. Išdilo laikrodžio ākmenys, neberodo gerai.*

3. į akmenj (1 r.) panašus druskų darinys vidaus organų ertmēse ir latakuose: *Tulžiēs pūslēs ākmenys. Ākmenys īnkstuose. Akmenų gāli atsirasti šlapimo pūslējè, šlapimtakiuose, apeñdikse. Ākmenis tiřpdo vāistais, skaldo lāzeriu, jéi taī nepàdeda, operúoja.*

◊ **ākmenj laikýti** už añčio žr. laikyti. **ākmenj [ākmeniu] mèsti** žr. mesti. **ākmenj nešiotis** užantyje žr. nešioti. **ākmenis** métyti į dařžā žr. mëtyti. **ākmenis sváidytı** žr. svaidyti. **ākmenis vartýti** žr. vartyti. **ākmenj turéti** añtyje [už añčio] žr. turéti. **akmeñs añt akmeñs** visiškai nieko (nelikti, nepalikti): *Jéi kiltų gañras, čià akmeñs añt akmeñs nelikty.*

Tráukdamiesi kariškiai svetimamè kraštè sténgdavosi nepalikti akmeñs añt akmeñs. Iš senōsios tvarkòs akmeñs neliko añt akmeñs: naujasis seniūnas ēmè viskq keisti. **akmeñs gálvai prasiskélti** visiškai nieko (negausi): *Iš jō iř akmeñs gálvai prasiskélti negáusi (apie šykštuoli).* **akmeñs širdj turéti** žr. turéti. **(lýg) akmuõ nukrítu nuõ krùtinès** (kam) labai palengvējo, dingo rüpestis: *Kai pasâkè, kàd vaikai sveiki sugr̄žo iš keliônés, mán (lýg) akmuõ nukrítu nuõ krùtinès.* **(lýg) akmuõ nukrítu nuõ širdiēs** (kam) labai palengvējo, dingo rüpestis: *Kai suradaū diñgusj šunj, mán (lýg) akmuõ nukrítu nuõ širdiēs.* **(lýg) akmuõ nusirito nuõ krùtinès** (kam) labai palengvējo, dingo rüpestis: *Atsiprašiaū, iř (lýg) akmuõ nusirito mán nuõ krùtinès.* **(lýg) akmuõ nusirito nuõ širdiēs** (kam) labai palengvējo, dingo rüpestis: *Egzāminas išlaikytas – akmuõ nusirito jám nuõ širdiēs.* Lýg akmuõ nusirito nuõ širdiēs, kai sužinójome, kàd jureivì gyvýbei pavõjus nègresia. **akmuõ pô kaklù** (kam) bêda, vargas: *Senám zmõgui žemé – taī akmuõ pô kaklù.* **iř akmuõ krùta** visi dirba: Peř darbýmetj iř akmuõ krùta. **kaip akmuõ** 1. labai (kietas): *Súris [obuolys] kietas kaip akmuõ.* 2. labai (sunkus): *Tàs vaikas sunkùs kaip akmuõ.* 3. kietai (miega): *Pavañges griuvaū į lóvq iř miegójau kaip akmuõ.* 4. nejudédamas (guli): *Jis tris dienás bē žādo guléjo kaip akmuõ.* 5. visiškai (tyli): *Jis tyléjo kaip sienà, kaip akmuõ.* **kaip akmuõ į vández [vandenyjè]** apie dingusj, pražuvusj: *Jis diñgo [pražùvo] kaip akmuõ į vández [vandenyjè].* Draûgē iškeliavo į ûžsienj iř kaip akmuõ į vández. **kaip akmuõ sù kirviù** apie nesutinkančius, nesutariančius: *Sutiñka kaip akmuõ sù kirviù (iron.).* **kaip apatinis [apatinýsis] gîrnų akmuõ** 1. apie létą, tingų žmogų: *Greñtas kaip apatinis [apatinýsis] gîrnų akmuõ (iron.).* 2. labai létai, pamažu (dirba, juda): *Dirba [jùda] kaip apatinis [apatinýsis] gîrnų akmuõ.* **kaip kiřvis sù ākmeniu** žr. kirvis. **kertiniis akmuõ** sin. pagrindas, pamatas: *Mokýklos kertiniis akmuõ – kvalifikúoti pedagògai.* *Investicijos į švietimq turéty bûti kertiniù valstýbés ākmeniu.* **laumès akmuõ** belemnitas, kaukaspenis: *Brólis žvyrè rādo laumès ākmenj.* **nórs ākmenj añt galvòs tašyk** žr. tašyti.

Aknystà dkt. (3)

miestas Latvijoje, Jekabpilio rajone: *Aknystòs miestas yrà apiē dëšimtj kilomètrų nuõ Lātvijos-*

Lietuvos sienos. Aknýstai yrà sùteiktos miêsto téisés. Ivažiâvę į Lâtviâ, greitai pasiekëme Aknýstq. Kaiþ ankschiaû, taip ið dabað, Aknystojè ið jôs apýlinkëse gyvëna nemažai lietùvių.

Aknýstos dkt. dgs. (1)

kaimas Anykščių rajone: Aknýstu sociâlinës globôs namaî. Aknýstose yrà išlikë bùvusio dvâro statiniû, dalis riešùtmedžių aléjos, vertingų mëdžių.

akomodâcija dkt. (1)

akies gebéjimas aiškiai matyti nevienodai nutolusius daiktus: *Akomodâcijos sutrikimai [spâzmai]. Sutrikus akiû akomodâcijai, pablogéja mâtymas į tõlji, gâli výstyti trumparegyste.*

akomodúotis, akomodúojasi, akomodâvosi vksm.

sngr. prisiaikyti, prisiderinti: *Èsant dìdelei toliaregystei, ãkys turi akomodúotis, kàd daiktaî bûtu mâtomi iš arti.*

akompanâvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ akompanuoti: *Subtilus [profesionalùs] akompanâvimas. Akompanâvimo metòdika. Šokio ið mûzikos tarpùsavio sâryšis, pâremtas akompanâvimu.*

akompaniâtorius, akompaniâtorè dkt. (1)

akompanimento atlikéjas; sin. akompanuotojas: *Akompaniâtoriû konkùrsai. Atlikéjams gâli akompanuoti vienâs akompaniâtorius arbâ ïvairiôs sudétiës ansâmbliai, orkestrail.*

akompanimeñtas dkt. (2)

muzika, kuria pritariama solistui, chorui ar ansambliui: *Liáudies dainos, jdainuotos bë akompanimeñto. Akompanimeñto atlikéjas išraiškingai paryškino tèksto miñtj. Kûrinys gâli bûti atliêkamas sù fortepijono [vargõnû, orkèstro] akompanimentu.*

akompanúoti, akompanúoja, akompanâvo vksm.

(kam, kuo) pritarti instrumentu (ppr. fortepijonu): *Akompanúoti chòrui [solistui]. Akompanúoti fortepijonu [kañklemis, gitâromis]. Koncertmeisteriai akompanuôs ïvairiems kolektývams.*

akompanúotojas, akompanúotoja dkt. (1)

akompanimento atlikéjas; sin. akompaniatorius: *Akompanúotojo karjèrai daûg ïtakos turi mókytojai. Akompanúotoja kartu sù dainininku výksta į gastroles.*

akòrdas¹ dkt. (1)

keliu vienu metu skambančiu skirtingo aukšcio muzikos garsu saskambis: *Mazòrinis [minòrinis] akòrdas. Didìngi vargõnû akòrdai. Lengvi gitâros [kañkliû] akòrdai. Sîs akòrdas yrà šiek tiek sudétingësnis ið pràdedantiesiems nerà bûtinâs išmókti. Prijeau prië pianîno ið viena rankà paspâudžiau akòrdq. Dirigeñtas dûoda chòrui dainôs pradžiôs akòrdq.*

akòrdas² dkt. (1)

užmokestis pagal susitarimą už visâ tam tikro darbo atlikimą.

akordeòninas dkt. (2)

nešiojamas dumplinis muzikos instrumentas su klavišine klaviatûra dešinei rankai ir mygtukine – kairei: *Akordeono mûzikos šveñtë. Akordeonu gâlima atlïkti nè tîk pòlkas ið válsus, bët ið riñtajq mûzikq.*

akordeòninininkas, akordeòninininké dkt. (1)

muzikantas, grojantis akordeonu: *Džiâzo akordeòninininkas. Akordeòninininku konkùrsas. Jaunâ okordeòninininké daûg koncertûoja.*

akordeonistas, akordeonistė dkt. (2)

AKORDEONININKAS: *Akordeonistų [ansámblis] orkestras. Jaunúosius akordeonistus (iš akordeonistės) kvičia varžytis konkurse. Jaunà akordeonistė daūg koncertúoja.*

akòrdinis¹, akòrdiné¹ bdv. (1)

susijęs su akordu¹: *Akòrdinis kankliāvimas. Akòrdinis vargonāvimo stilius.*

akòrdinis², akòrdiné² bdv. (1)

1. atliekamas pagal tam tikrą sutartį, susijęs su akordu²: *Akòrdiné užduotis. Akòrdiniam dárbu samdyti žmónés.*
2. mokamas už visą pagal susitarimą padarytą darbų kompleksą: *Akòrdiné dárbo apmokéjimo sistemà. Akòrdiné vienetiné dárbo ùzmokesčio forma. Kàd darbúotojai dìrbty intensyviaū, mòkamas akòrdinis ùzmokesčis.*

Akrà dkt. (2)

Ganos sostinė: *Váikščiojome pô Ākrą. Ākroje knibždëte knibžda europièčių iš amerikièčių, dirbančių įvairiosè kompānijose, studijúojančių Āfrikos kultûrą, savanoriáujančių.*

akreditācija dkt. (1)

1. oficialus įgaliojimų suteikimas akredituojamam diplomatiniam atstovui, leidžiantis jam oficialiai reikštį atstovaujamos valstybės poziciją ir nuomonę užsienio politikos ir kitais klausimais:
Diplomatiné akreditācija. Ambasàdoriaus akreditācijos įgaliójimai.
2. oficialus žurnalisto įgaliojimas užsienio valstybėje, tarptautinéje organizacijoje ar renginyje, suteikiantis teisę dalyvauti renginiuose, gauti informaciją, dokumentus: *Vienù mëtų akreditācija. Gáuti [suteikti, nutráukti] akreditāciją. Prašyti akreditācijos. Akreditācijos pažyméjimas.*
3. pripažinimas, kad vertinamas (akredituojamas) objektas atitinka nustatytus kriterijus:
Nacionàlinis akreditācijos biùras prië Lietuvôs Respùblikos aplinkôs ministèrijos. Akreditāciją paliùdijantis dokumeñtas. Šių įstaigų akreditācija laikinai sustabdýta.

akreditāvimas dkt. ppr. vns.

1. → akredituoti 1: *Akreditāvimo räštas.*
2. → akredituoti 2: *Šiôs taisýkles reglamentúoja žurnalistų akreditāvimą prië Lietuvôs Respùblikos Vyriausybës.*
3. → akredituoti 3: *Gaminių sertifikâcijos įstaigų akreditāvimas. Siûloma laboratorijs akredituoti arbà pratësti jų akreditāvimą.*

akreditývas dkt. (2)

1. banko sąskaita, atidaroma tiekéjui užsakovo ar pirkéjo pavedimu tiekéjà aptarnaujančiam e banke: *Padengtieji [nepadengtieji] akreditývai. Atšaukiamieji [neatšaukiamieji] akreditývai. Atidarýti [uzdarýti] akreditývus.*
2. kredito įstaigos indélininkui išduodamas vardinis vertýbinis popierius, suteikiantis teisę jame nurodytą sumą gauti kitoje kredito įstaigoje: *Pirkéjas, atsiskaitydamas akreditývù, pagriñdžia sàvo mokumq.*
3. dokumentas, kuriuo patvirtinami diplomatino atstovo įgaliojimai: *Akreditivè yrà patvirtinta asmeñis tapatybë, jõ stàtusas bei diplomatiniai imunitètai iš privilegijos, táikomi tojè teritòriuje.*

akreditývinis, akreditýviné bdv. (1)

susijęs su akreditivu (1 r.): *Akreditývinis atsiskaitymas. Akreditývinës išmokos. Bánkas atliéka akreditývines operâcijas.*

akreditúoti, akreditúoja, akreditâvo vksm.

1. (kà, kame) įgalioti (diplomatą) bûti atstovu užsienio valstybėje ar tarptautinéje organizacijoje:
Diplomàtas akreditúotas Vilniuje. Lietuvôs Respùblikoje akreditúotų diplomàtų [ambasàdorių] vizitas į

Seimq.

2. (ką, kame, prie ko) įgalioti (žurnalistą) būti atstovu užsienio valstybėje, tarptautinėje organizacijoje, konferencijoje ir pan.: *Akredituotas priė UNESCO. Prāšome akredituoti anketoje nurodytą įsmenį Lietuvos Respublikos Seimė. Spaudos centrè akredituotiems žurnalistams būs parengtos kompiuterizuotos dárbo vietas.* | **sng:** Akredituotis gāli žurnalistai, televizijų operātoriai, fotografi iž techninis personālas.

3. (ką) įvertinti, atestuoti objektą, pripažistant, kad jis atitinka nustatytus kriterijus: *Ši kūrsq bei jām pasibaigus išlaikytus doktorantūros egzaminus akreditāvo universitētai. Būtina akredituoti medicinos įstaigas [bibliotekas]. Kokybės pažymėjimai išduodami rēmiantis akredituotų laboratorijų išvadomis. Akredituotas lengvōsios atlētikos treniruocčių ceñtras.*

akrīlas dkt. (2)

1. greitai džiūstantys sintetiniai vandeniniai dažai, naudojami tapyboje: *Rýškios akrīlo spaļvos.*

Akrilu gālima tapyti añ bet kókio paviršiaus – pôpieriaus, dróbës, mëdžio, metälo, stíklo, plästiko.

2. tapybos technika tokiais dažais: *Akrīlo tapyba.*

akrīlinis, akrīliné bdv. (1)

1. pagamintas iš tam tikro sintetinio polimero: *Akrīlinis kaučiùkas. Akrīlinis tìinkas. Akrīlinis (nagù) lâkas. Akrīlinis plùoštas. Akrīliniai siûlai. Akrīliniai dažai [klijai]. Akrīliné vonià.*

2. atliktas akrilu (1 r.): *Akrīlinis peizāzas.*

akrīlo rûgštis

tam tikra bespalvė aštraus kvapo organinė rûgštis: *Akrīlo rûgštis iž jôs dariniai yrà labai svařbùs prâmonei.*

akrobàtas, akrobàtë dkt. (2)

cirko artistas ar sportininkas, užsiimantis akrobatika: *Óro [cirko] akrobàtai. Lakùnas akrobàtas.*

Nejtkétini akrobàtų triükai añt léktuvo sparnù. Specialistui áišku, ar vaïkas galës bûti akrobatù.

akrobàtika dkt. (1)

gimnastikos ir cirko meno šaka, pagrîsta kûno lankstumu, vikrumu, jéga, pusiausvyros laikymu: *Spòrtiné [parašiùtininkų] akrobàtika. Akrobàtikos elemeñtai táikomi ïvairiosè spòrto šakosè iž šòkiuose.*

akrobàtinis, akrobàtiné bdv. (1)

susijęs su akrobatika: *Akrobàtiniai šòkiai. Akrobàtiniai šúoliai ï vández. Akrobàtinis slidinéjimas.*

akrobàtinis skraïdymas

aviacijos sporto rûšis – vikrus orlaivio manevravimas ore atliekant akrobatines figûras: *Akrobàtinio skraïdymo varžybos [čempionàtas]. Akrobàtinio skraïdymo bë apribójimų méistras.*

akrobàtiškai prv.

→ akrobatiškas: *Akrobàtiškai sudétingas šòkis. Bûgnininkai akrobàtiškai žonglirâvo lazdëlémis.*

Žmónës pajûryje akrobàtiškai lañkstosi, mankštinasi.

akrobàtiškas, akrobàtiška bdv. (1)

bûdingas akrobatui: *Akrobàtiški šokéjos judesiai. Vaikìnas demonstrúoja akrobàtiškus triukùs iž sálto.*

Krëpsininkas ïsiveržé ï baudòs aikštélę iž akrobàtišku metimù peñne sudétingus dù taškùs.

akronìmas dkt. (2)

santrumpos rûšis – iš pavadinimo žodžių pirmųjų raidžių (kartais jas užrašant taip, kaip jos tariamos) sudarytas naujas žodis, (pvz.: *ELTA – Lietuvos telegramų agentûra, VLIK – Vyriausiasis Lietuvos išlaisvinimo komitetas*).

akròstichas dkt. (1)

eiliuoto kūrinio ppr. eiliučių pirmosiomis raidėmis įrašytas koks nors vardas, žodis ar posakis: *Martyno Māžvydo vařdas iĩ pavardẽ akròstichu įrašyti jõ katekizmo eiliúotoje prakalbojè.* | tokiu būdu sukurtas eiliuotas kūrinys: *Studeñtai retòrikos seminaruose kûrë epigramàs, epitâfijas, akròstichus.*

aksesuāras dkt. (2)

1. nedidelis pagalbinis aprangos stiliaus reikmuo; sin. priedas: *Kaklãskaré – madingas aksesuāras. Drabùžj pagývinsite stilìngu aksesuarù: diržù, skarelè, pirštináitêmis aĩ rañkine. Daûgeliui akiniai yrà nè reikiamybë, õ stilìngas aksesuāras. Ausinès tâpo neatsiéjamu šiuolaikinio žmogaüs aksesuarù. Kiekvienà sáu gâlime kurti aksesuarùs (papuošalus).*
2. ko nors priedas, prilausinys: *Automobilių aksesuārai. Voniös aksesuāry komplèktas.*

aksiomà, aksiòmos dkt. (2)

1. pirminis, be įrodymų priimamas dedukcinės teorijos teiginys, kuriuo remiamasi įrodant kitus teiginius: *Lògikos [álgebras, geomètrijos] aksiòmos.*
2. savaime aiškus dalykas, akivaizdi tiesa, akivaizdybë: *Sveikatingumo aksiòmos. Jûs prieštaráujate fâktui, kitaip sâkant – aksiòmai. Žinoma, ekspeñtu nûomoné dár nè aksiomà. Argumeñtai nérà svařbûs, kai kalbama apië aksiomàs.*

aksómas dkt. (1)

švelnus, minkštasis audinys tankiu trumpu pûku iš šilkinių, vilnonių, medvilninių ar kt. siûly: *Šilkinis aksómas. Aksomo užúolaidos [drabùžiai]. Aksomu aptrauktâ sofûté. Didikù heñbai išsiuvinéti juodamè aksóme. Aksomai, atlasañ, šilkañ, brángus kâliai rôdë juos dêvinčiujų sociâlinę pâdétj.*

aksominis, aksominé bdv. (2)

1. pasiûtas iš aksomo: *Daininiñkëms pasiùvo aksominès suknelës. Dailininkas mégo vilkéti aksominiù švarkù.*
2. švelnus, pramenantis aksomą: *Aksominé óda. Aksominiai sereñcių žiedai. Jîs aksominiù balsù atsiprâše, kâd juokâvo peñ šiuðkšciai.*

âkstinas dkt. (3^b)

1. paraginimas, paakinimas, impulsas, stimulus: *Kûrybos akstinañ. Galimybì daûg, tiñ reikia âkstino (dirbtî, mókytis). Âpémé âkstinas šj dárba bañgti. Kultûrâ yrà pagrindinis výstymosi âkstinas. Nérà [nematañ] jókio âkstino sténgtis. Veikimo akstinañ – garbë iñ valdžios troškulës. Gál rîzika iñ bùvo vienas pagrindinių režisiëriaus akstinių statytí ši  pâs ?*
2. spyglis, dyglys: *Rôžes [agrâstai] sù akstinais. Êšerio akstinañ labañ tvirti.*
3. stagaras, ražas: *Pasidûriau kójq ï kažkokiâ âkstinaq.*

âkstinimas dkt. ppr. vns. (1)

→ akstinti: *Mûsų dienû gyvënímas pasižými neribótomis âkstinimo priémonémis, reklamà, pasirinkimo gausà vartotî.*

âkstinti, âkstina, âkstino vksm. psn.

(kâ, prie ko) duoti akstiną, impulsą; sin. akinti, raginti, skatinti: *Tévañ âkstino manè mókytis [pri  mókslo]. Týras pasitikéjimas âkstina veikti sù meile iñ tiesà. Pilietybë turéty âkstinti pilieciùs aktyviai dalyváuti visuomeninéje veiklojè. Atlîkë bañsmę nuteistieji âkstinami  sidârbinti, siekti karjeros, gêrinti sântykius sù apliñkiniais.*

akstinúotas, akstinúota bdv. (1)

su akstinais; sin. dygliuotas: *Akstinúotas ežýs. Akstinúotos piktžolës [fusnys]. Akstinúoti dagiañ. Teritorija aptverta akstinúotomis vielomis.*

akt išt.

vartojamas žioptelėjimui pavaizduoti: *Žiøjosi sakýti, akt iř nutilo.*

aktas dkt. (2)

1. asmens ar asmenų grupės veiksmas, poelgis: *Protèsto āktas. Teròro [smuřto] āktas. Diplòmu jteikimo āktas. Kūrimo āktas.*
2. oficialus dokumentas, raštas, protokolas: *Téisés [káltinamasis] āktas. Jurìdiniai āktai. Nòrminių āktų nustatýta tvarkà. Parduoùvès patìkrinimo āktas. Surašyti sándezlio pérdavimo āktq. Dokumeñtai pérduodami pagal āktq. Lietuvôs Nepriklausomybës Āktas kitaip vadînamas Vasârio 16-osios aktù.*
3. dailės kûrinys, vaizduojantis nuogo žmogaus kûną: *Výro [móters] āktas. Ākto stûdija. Aktus kûria [tâpo, piëšia] paprastaï iš natûros.*
4. psn. iškilmingas mokymo įstaigos susirinkimas, posèdis: *Āktų sâlé.*

akti, añka, āko vksm.

1. darytis aklam, nustoti matyti: *Vyresni žmónës añka nè tiék dël senéjimo, kiek dël ligû. Sumuštà akis ēmè akti.*
2. mažéti, nykti (apie vandens telkinius); sin. rakti, rauktis, rukti: *Ēžeras [tvenkinys] añka. Daūgelis šaltinių pamažù āko iř galutinaĩ užpelkéjo.*
3. kimštis, darytis nepralaidžiam: *Kraujâgyslés [vènos, artèrijos] añka. Nevâlomas kâminas [dûmtraukis] añka.*

aktinidija dkt. (1)

1. saldi, daug vitamino C turinti violetiné, žalia ar žalsvai geltona valgoma uoga: *Aktinidijų uogiënë. Vytintos aktinidijos ziëmai. Aktinidijas dár vadîna sveikatos úogomis.*
2. vijoklinis uogakrûmis, vedantis tokias uogas (ppr. margalapé aktinidija, *Actinidia kolomikta* ar smailialapé aktinidija, *Actinidia arguta*): *Aktinidijas nesunkù auginti, jõs atspârios ligóms iř kenkéjams. Kìninës aktinidijos (*Actinidia deliciosa*) vaïsius vadînamas kiviù.*

aktinis dkt. (2)

radioaktyvusis cheminis elementas – sidabriškai baltas, labai lengvas metalas (Ac): *Atmosfëros orë bûna radioaktyviojo aktinio.*

aktývas² dkt. (2)

buhalterinio balanso dalis, kurioje pinigine išraiška parodos visos juridinio asmens, įmonës, organizacijos ar įstaigos lëšos ir materialinës vertybës tam tikrą dieną: *Apyvartiniai [pastovûs, bândo] aktývai. Aktývo struktûrà. Balânso aktývè nuródoma įmonës ar įstaigos valðomo tuřto vertë. Kai jurìdinis asmuõ yrà reorganizúojamas, jám péreina iř aktývas, iř pasývas. Skôlintos írangos nematýti nei (buhaltérinio balânso) pasyvè, nei aktývè. Specialieji atidéjiniai bânkų abejótiniems [frizikingiems] aktývams deñgti. Pâskolos neveiksniems aktývams aptarnáuti. Geriáusiais dárbo mëtais bânkó aktývuose bûvo peř kêturis šimtùs milijõnų litų.* • plg. pasyvas.

aktývas¹ dkt. (2)

veikliausi kurios nors organizacijos, įstaigos nariai ar veiklos srities darbuotojai: *Profsâjungos [pârtijos, studentų, bažnyčios] aktývas. Aktývo nariai atsiskaïto bendrúomenei ùž sâvo veïklą. Prieklausiau Sâjûdzio aktývui. Výskupas susitiko sù parâpijos [miestêlio, kâimo bendrúomenës] aktývù.*

aktyvâvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ aktyvuoti 1: *Bânkó kortêles [elektroninio bilieto] aktyvâvimas.*

aktyvéjimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → aktyvëti 1: *Visùomenës [rinkéjų] aktyvéjimo ženklaî.*
2. → aktyvëti 2: *Mókslinių tyrimų aktyvéjimas. Skýdliaukës funkcijos aktyvéjimas. Ekspeñtai prognozúoja gamýbos aktyvéjimq.*

aktyvēti, aktyvēja, aktyvējo vksm.

1. darytis aktyvesniams, veiklesniams, energingesniams, rodyti daugiau aktyvumo: *Prieš rinkimus aktyvēja politikos veikėjai.*

2. darytis aktyvesniams, intensyvesniams; sin. intensyvēti: *Aktyvēja kultūrinė veiklą [bendradarbiavimas]. Nuolat aktyvējanti knygų leidýba. Aktyvēja krovinių gabėnimas jūra.*

aktyviai prv.

→ aktyvus 1: *Jis pats turi aktyviai veikti. Aktyviai dalyvauju politikoje [visuomeninėje veikloje]. Mėnininkas aktyviai reiškiasi kultūrinėje spaudojè. Mës sù juo ganà aktyviai palaikome ryšius. Ji aktyviai propaguoja sveikuolišką gyvenimo bûdq.* | aukšt.: *Pakartotiniuose prezideñto rinkimuose rinkéjai balsúoja aktyviai. Aktyviai kibkite į dárba!* | aukšč.: *Aktyviáusiai diskutúojamos témos.*

aktyvìklis dkt. (2)

įtaisas, priemoné ar medžiaga, aktyvinantys reagentą arba procesą: *Fermeñtinij reakcijų aktyvìklis. Komposto [diřvos] aktyvìklis. Aktyvìklis sù alavìjas – unikalì ódos priežiūros priemoné. Transporto priemonës eksploatávimas bë jókio aktyvìklis, kuris naudótinas sù transporto priemone išmetamujų teršalų kiékui sumázinti, gali bûti laikomas baudžiamòsios téisès pažeidimù.*

aktývinimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → aktyvinti 1: *Bendruomenës iñ organizacijų aktývinimas.*

2. → aktyvinti 2: *Kompiùterio programų aktývinimas.*

aktývinti, aktývina, aktývino vksm.

1. (ka) daryti aktyvų, aktyvesnį, veiklų, veiklesnį: *Žmogùs sàvo valià gali aktývinti ar slopinti veiklą. Fizinis dárbas aktývina prötini. Müzikos garsai vaikq aktývina, džiugiai nuteikia. Opozicija nuolat aktývina vyriausybę.*

2. (ka) daryti, kad pradétų veikti; sin. aktyvuoti: *Aktývinti naują liceñciją. Miesto transporto priemonëse elektroninius bilietus reikia aktývinti.*

3. (ka) veikti, žadinti medžiagą, kad lengviau, sparčiau vyktų cheminiai ir fiziniai procesai; sin. aktyvuoti: *Mikroelemeñtai aktývina fermeñtų veiklą.*

aktývintosios añglys

1. koryta medžiaga, turinti didelj sugeriantį paviršių: *Aktývintosios añglys gaminamas iš mëdžio anglų, akmeñi anglų, dûrpių, pjûvenų iñ panašių mëdžiagų, kañtinant jas bë óro – vandeñs garù srovejè ar dûjomis. Aktývintosios añglys geraï sùgeria daûgelj mëdžiagų, ýpač angliavandenilius iñ jų dârnius, silpniau – spiritą, amoniáką, vández. Aktývintqasias anglis naudója geriamájam vándezui, nûotekoms valýti, dujókaukëse.*

2. medicinoje – ši medžiaga, vartoja kaip pagalbiné priemonë virškinimo sutrikimams, apsinuodijimams gydyti: *Aktývintosios añglys gëriamos miltëliais, tabletëmis arbà kâpsulëmis.*

aktyviój rinkimų téisé

piliecių teisë dalyvauti politiniuose rinkimuose (valstybës, vietas savivaldos, taip pat referendumuose, plebiscituose): *Aktyviój rinkimų téisé reiškia tai, kàd asmuõ privalo bûti jrašytas į rinkéjų sàrašus, jám išdûodamas balsâvimo biuleténis. Mûsų šalyjè aktyviqj rinkimų téisé igýja ãsmenys, suláukę aštuoniolika mëtų.* • plg. pasyvioji rinkimų teisë.

aktyvistas, aktyvistë dkt. (2)

veiklus, aktyvui¹ prilausantis politinës, visuomeninës ar ūkinës organizacijos narys: *Mítinge jis apsistumde sù vienu akipléša aktyvistù. Gyvûnų téisių aktyvistë tâpusi ãktoré neatpažystamai pasikeitë. Iñtasi reprësiju priës demokratinio fronto [aplinkosaugos] aktyvistus. Stráipsnis ipýkdë móterų téisių gynimo aktyvistës.*

aktyvumas dkt. (2)

1. → aktyvus 1: Domėjomės rinkėjų aktyvumù trijosè (rinkimų) apýgardose. Fizinis pajegumas tiesiogiai susijęs sù fiziniu aktyvumù.
2. → aktyvus 2: Prekýbos aktyvumo statistika.
3. → aktyvus 3: Mėdžiagų aktyvumo matavimas.
4. radioaktyvių skilimų skaičius medžiagoje per vienetinį laiko tarpą: Didesniù cèzio aktyvumù dažniáusiai pasižými skylétabudiniai grýbai.
5. → aktyvus 4: Kai kàs pasáulio neramumù síeja sù ciklišku sáulès aktyvumù. Maistiné sojà biologiniu aktyvumù skiriasi nuõ maisto papilduosè ésančios sòjos.

aktyvúoti, aktyvúoja, aktyvávo vksm.

1. (ka) daryti, kad pradétu veikti; sin. aktyvinti: Aktyvúoti bánko kortélę. Aktyvúoti sutartiës stráipsnìj [finánsinés paramòs pakétą].
2. (ka) veikti, žadinti medžiagą, kad lengviau, sparčiau vyktu cheminiai ir fizikiniai procesai; sin. aktyvinti: Aktyvúoti ląstelių mèdžiagų apýkaitą. Preparàtas aktyvúoja daûgelj organizmè výkstančių metabòlinių procèsų. Séklų, riešutų, kruopų miðkymas vandenye aktyvúoja jū naudingqsias savýbes, leñgvinia jū maistinių mèdžiagų pasisävinimąq.

aktyvùs, aktyvì bdv. (4)

1. veiklus, energingas: Aktyvùs profèsinés sájungos veikéjas. Buvaû aktyvì Sjúdžio dalývè. | aukšt.: Sténgsimës suburti aktyvesniùs studentùs [aktyvesnës studentës]. • ant. pasyvus.
2. energingai vykstantis, atliekamas ar pan.; sin. smarkus, intensyvus: Aktyvì visuomenìnè [móksliné] veiklå. Aktyvì mèdžiagų apýkaita. Aktyvùs pólisis. • ant. pasyvus.
3. iyr. chemijoje – lengvai reaguojantis: Aktyvùsis deguónis [chlòras]. Aktíviosios mèdžiagos.
4. veikiantis ar galintis veikti, darantis poveikj, sukelianči tam tikrus reiškinius: Aktyvùs ugníkalnis. Pàtariama véngti sáulès, ýpač kai jì aktyvì. | iyr.: Aktyviój branduolinio reáktoiaus zonà.
5. iyr. kalbotyroje – visiems žinomas ir vartojamas: Aktyviój lèksika. Aktyvùsis žodýnas yrà kaþbančiujų (visų, atskirų arbà tam tikrų jū grùpių) vartójami žodžiai. • plg. pasyvus.

aktyvùsis balánsas

mokéjimų balansas, kai pajamos viršija išlaidas: Aktyvùsis balánsas yrà palankùs nacionálinës valiütos augimo veiksnýs. • plg. pasyvusis balansas.

aktyvùsis prekýbos balánsas

didesnis prekių išvežimas iš šalies negu įvežimas: Šaliës aktyvùsis prekýbos balánsas fiksúojamas nè kasmët. • plg. pasyvusis prekybos balansas.

aktorìnis, aktorìnè bdv. (2)

susijęs su vaidyba: Aktorìnai darbái. Aktorìnio meistriškumo mokyklà. Ąktoriams teñka susipažinti sù jvairių rezisiérių aktorinè mokyklà. Teismè jis paródé sàvo aktoriniùs sugebéjimus.

aktorýstè dkt. (2)

vaidybos menas, vaidyba: Aktorýstés stùdijos [meistriškùmas, karjerà]. Pasiriñkti [mësti] aktorýstę. Aktorýstè jám bùvo tìk hòbis. Aktorýstés žavesys tás, kàd jì suteikia galimybę išgyvénanti nè vienq gyvénimąq. Daugybë jaunų merginų dòmisi ar žávisi aktorystë.

âktorius, âktoré dkt. (1)

1. asmuo, kuris vaidina teatre, kine ir kt.; sin. artistas: Teâtro [kìno, pantomìmos] âktorius. Âktorius profesija. Âktorius profesionàlas. Interviù sù garsia âktore. Âktorių atrankà [sudétis, meistriškumo kùrsai].
2. žmogus, kuris apsimetinéja kuo nors: Tù tìkras âktorius! Žiûrékit, âktoré, vaizdúoja, kàd nesuprañta, kàs iñ kaip.

aktualējimas dkt. ppr. vns. (1)

→ aktualēti: *Išsimókslinimo kokybės aktualējimas. Atkreiptinas dėmesys į morālinės prolematikos aktualējimą politikų kalbose.*

aktualéti, aktualėja, aktualėjo vksm.

darytis aktualiam, aktualesniams; sin. svarbėti: *Aktualėja mokymasis višq gyvėnimq. Akivaizdžiai aktualėja emigracijos problemą [kláusimas].*

aktualiai prv.

→ aktualus: *Žurnalistai siekia kalbėti aktualiai iř jidomiai. Tai skarba itin aktualiai iř labai viliojančiai. Rezisiérius meistriškai aktualiai interpretavo senus istorinius īvykius. Šekspyro drāmos vaidinamos taip gyva iř aktualiai, tačiai tiki ką sukurtos.* | aukšt.: *Intelektinę nuosavybę ateityje apsaugoti būs dár aktualiai. Dabar man aktualiai koki kremuką nuo raukšlių īsigyti.*

aktuālia dkt. (1)

kuriuo nors (kalbamuoju) metu aktualus dalykas: *Šiós dienōs [savaitės] aktuālia. Politinė [ideologinė, kultūrinė] aktuālia. Aktuālijų laidōs [aptarimas] peř rādiq iř televīzijq. Valstybų vadovai aptarē Eurōpos politikos aktuālijas. Mókslinė praktinė konferencija skirta vėžio profilaktikos aktuālijoms.*

aktuālinimas dkt. ppr. vns. (1)

→ aktualinti: *Kultūros pāveldo púoselējimo iř aktuālinimo programos. Istorijs aktuālinimo idėja. Nominācija už kraštotoiros mēdziagos aktuālinimq. Etnologai rūpinasi tautosakos sklaidā iř aktuālinimu.*

aktuālanti, aktuālina, aktuālino vksm.

(ka) daryti aktualų, aktualesnį: *Filosòfai visaīs laikaīs aktuālino daugybę problemų [kláusimų]. Teātras siekia aktuālanti klasikinius kūrinius. Knýgos autorius kélé sáu uždavinj plētoti iř aktuālanti pajūrio tyrimus. Būsimieji rinkimai vēl aktuālina senas temás.*

aktualizācija dkt. ppr. vns. (1)

padarymas svarbiu, aktualiu dabarčiai; sin. aktualizavimas: *Idėjų [temų] aktualizācija. Lietuvos Didžiōs Kunigaikštystės pāveldo aktualizācija. Apiē istorijs aktualizāciją pamokosė kalbėjo Lietuvos istorijs instituto direktorius.*

aktualizāvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ aktualizuoti: *Tyrimų [kláusimo] aktualizāvimas. Väkaras vierto īspūdinga Vyduono pagerbimo iř Mazōsios Lietuvos problemų aktualizāvimo šventė.*

aktualizūoti, aktualizūja, aktualizāvo vksm.

(ka) daryti svarbū, aktualū dabarčiai; sin. aktualinti: *Bibliotekos darbūotojai, siekdamì aktualizūoti iř propaguoti istorinj-kultūrinj pāveldaq, výkdo edukacines programas moksleiviams. Báltų bendrūmo idėjq aktualizāvo lietuvii iř lātvii kultūros veikējai.*

aktualūmas dkt. (2)

→ aktualus: *Kláusimų [problemų, reikalų] aktualūmas. Naujasis filmas patrakia temos aktualum. Stráipsnis sēnas, bet iki šiōl neprarādēs aktualumo.*

aktualūs, aktuali bdv. (4)

kuriuo nors (kalbamuoju) metu svarbus, reikšmingas: *Aptařti aktuālų reikalq. Noréjome pasitařti su jumis vienu aktuāliu kláusimu. Pageidautina spausdinti aktuālius stráipsnus. Sù prezidentu nórime aptařti aktuālias naujostes išeivijos problemas.*

akultūracija dkt. (1)

kultūros mainai (kultūrų supanašėjimas, perėmimas), vykstantys tarp skirtingos kultūros grupių ar pavienių asmenų ir grupių: *Akultūracija yrà svarbi mòkant iñ mòkantis svetimòsios kalbòs.* *Akultùracijos sòvoka plačiai vartòjama tyrinéjant migrántų, pabégeliu añ kolonizúotu teritoriju gyvéntojù kultùrinę iñ psichologinę adaptacią. Kai kurië mókslininkai iñskiria kéturias mažumų akultūracijos strategijas: integracią, asimiliacią, separatizmą, marginalizacią.*

akumuliacijs dkt. (1)

1. kaupimas(is), su(si)kaupimas, telkimas(is) (ppr. energijos): *Šilumòs [drègmës] akumuliacijs.* *Sunkiujų metàlų akumuliacijs organizmè. Teršalų akumuliacijs tyrìmai.* | SANKAUPA: Mókslo žinių akumuliacijs. Literatùrà nérà tìk bendrìjų kultùros idéjų akumuliacijs.
2. birių mineralinių ar organinių medžiagų kaupimasis Žemës paviršiuje: *Vulkàniné [nuosédiné] akumuliacijs. Nustàomas nùosédij akumuliacijs ámžius.*

akumuliatorinis, akumuliatoriné bdv. (2)

veikiantis naudojant akumuliatoriaus energiją: *Akumuliatoriniai írankiai. Akumuliatoriné pavarà.* *Akumuliatoriné žoliàpjové [vejàpjové, krùmàpjové].* Prékés į virsutinius stelažus kráunamos akumuliatoriui krautuvù. Kiëmas apšviëciamas akumuliatoriui žibintù. Rañkiniu akumuliatoriui gràžtù ñsibráuta į seifq. Akumuliatoriné šluota galésite valýti grindis, kiliminès dangàs, parkètq. Akumuliatorinémis žìrklemis gálima nukiñpti vëjq palei gélýnus.

akumuliatorius dkt. (1)

ïtaisas, kaupiantis energiją, kurią véliau galima panaudoti: *Elèktros [šilumòs] akumuliatorius.* *Akumuliatoriaus krovìklis. Vël akumuliatorius iñsikróvè? Plaukù kirpimo mašinëlë [elektroninës svarstýklës] sù akumuliatoriumi.*

akumuliavimas dkt. ppr. vns. (1)

→ akumuliuo: *Resùrsų [eneñgijos, šilumòs] akumuliavimas. Informacijs akumuliavimas.* Vèsòs akumuliavimas vidinése nàmo sienose vásarq.

akumuliúoti, akumuliúoja, akumuliavo vksm.

(ka) kaupti, rinkti, telkti: *Brangíems tyrimams numàtoma akumuliúoti iñ valstybës, iñ privaçìas lëšas. Bánkai akumuliúoja visùomenës lëšas.*

akúotas dkt. (1)

1. šerio pavidalo varpos ëselis: *Rugiû [kvieciû] várpos yrà sù akúotais. Miëziû akúotai labaï šiurkštùs.* Kùliant akúotai atskiriamì nuõ grûdû.
2. žuvies kaulas; sin. ašaka: *Vàlgant žùvij gerkléjè istrìgo akúotas.*
3. kailinio žvërelio ilgesni ir šiurkštesni plaukai: *Triùsiû akúotas yrà gerókai ilgësnis ùž póplaukij.* Akmeninių kiáunių káilis tûri ilgq akúotq. Vandëns žvérëliu – audìniu, ondàtru, bëbru – káilis yrà sù ilgu, standžiù akúotu.

akúoti, akúoja, akávo vksm.

(ka) pildyti medaus (korio akis): *Bìtës àptupia remeliùs iñ akúoja koriùs. Akúoti koriai* (pilni medaus).

akuotúotas, akuotúota bdv. (1)

turintis akuotus (1 r.): *Akuotúota vasarinių kvieciû veïslë. Akuotúotu kvieciû nenikója šernai.* Avižû varpùtës yrà bë akúotu, žiedaï retai kadà akuotúoti. | ivr.: *Akuotúotieji žieminiai kvieciai.*

akupresùrà dkt. (2)

gydymo metodas – tam tikrù odos taškų spaudymas: *Akupresùrà pagërina beñdrq savìjautq, suteikia eneñgijos. Dažniáusiai atliekamà akupresùros procedûrà yrà pédù masâžas.* Véido akupresùrà – tai iñ veiksmìngia grôžio palaikymo príemonë.

akupunktūrā dkt. (2)

gydymo metodas – tam tikrų kūno taškų dirginimas specialiomis adatomis: *Akupunktūrā pradėtā tąikyti priėš keturis tūkstančius mėtų Kinijoje. Akupunktūros procedūros. Pėdų [plāštakų, ausų] akupunktūrā. Akupunktūrq tāiko ēsant nežviniam pérvargimui, strèsui. Akupunktūrā apmalšina skaūsmq, sutruñpina gýdymo laiką.*

akùstika dkt. (1)

1. garso skambėjimas patalpoje priklausomai nuo jos formos ir dydžio: *Puiki [ypatìnga, nuostabi, prastà] sàlés akùstika. Nè visi teàtrai gàli pasidziaugti idealia akùstika. Gaùbtos bažnýcių lùbos gérina akùstiką.*
2. garso mokslas: *Akùstikos laboratorijs [specialistai]. Muzikiné [architektüriné] akùstika. Atmosfèros akùstika. Banginé akùstika.*

akùstinis, akùstiné bdv. (1)

1. susijęs su garsu, su tuo, kaip jis girdimas: *Akùstinis dàžnis. Akùstinis greitîs. Akùstiné bangà. Akùstiné nàmo kokybë. Akùstiniai signálai. Akùstinių tyrimų ceñtras.*

2. skambantis natûraliai, nesustiprintas elektroninémis priemonémis: *Akùstинé mùzika. Akùstiniu instrumentu [fortepijonù, saksofonù, gitara] gaùsas išgáunamas vien kòrpusu, nepasitelkiant įgaùsinimo įrangos. Bañso iñ akùstinių instrumeñtu gaùsas yrà natûralùs.*

akušèrija dkt. vns. (1)

mokslas apie pagalbą nêšciosioms ir gimdyvémbs: *Akušèrija yrà medicinòs šakà. Akušèrijos iñ ginekològijos kàtedra. Akušèrijos iñ ginekològijos klinika [skýrius]. Šiuolaikiné akušèrija nejisivaizduojama bë elektròninës iñ ultragarsinës aparatuòros.*

akušèrinis, akušèriné bdv. (1)

susijęs su gimdymo pagalba: *Ligóninës akušèrinis skýrius. Akušèriné operacià. Akušèrinës procedûros.*

akùšeris, akùšeré dkt. (1)

1. gydytojas, akušerijos specialistas: *Ginekològas akùšeris.*

2. medicinos darbuotojas, turintis vidurinj ar aukštajì isshimokslinimà teikti pagalbą nêšciosioms ir gimdyvémbs: *Felceris akùšeris. Akùšerių mokyklà [kùrsai]. Akùšeris [akùšeré] neštumo, gimdymo metu iñ pô gimdymo prižiuri móteris iñ jù kûdikius.*

akútas dkt. (1) kalbot.

1. TVIRTAPRADÉ PRIEGAIDÈ: *Žôdžiai dûmas, láimë, lýti, várna kirchiúotame skiemenyje turi akútq. Akútq gàli turéti tiktaï ilgíjeji kirchiúoti skiemens.*

2. DEŠININIS KIRČIO ŽENKLAS: *Mikalõjus Daukšà vartójo dù kiřcio žénklus - akútq iñ cirkumflèksq. Akútu žymimà tvirtapràdè priegaide.*

akùtē dkt. (2)

1. dem. akis 1: *Liñksmos vañko akùtës. Klastìngai sublìzgo marçioù akùtës.*

2. besivystantis pumpuras augalo lapo pažastyje ar ant gumbo (bulvës, topinambo ar pan.); sin. akelë: *Akutës išpjáukite dviem atsargiaiñ judesiaiñ: pradžiojè negilùs pjûvis iñ lâpkočio apačiòs, pô tô - iñ viršaùs. Jéigu akùtë prigýja, iñ jôs išaùgs üglélis. Medeliùs skiepija akùtémis. Ilgai laikant bùlves spintéléje iñ akùcių pràdeda dýgti ügliai. Topinámby gumbù forma ganà jvairì, akùtës iškiliros.*

3. nedidelé tuštuma, duobutë; sin. akelë: *Sûris sù akùtémis. Kempinës akùtës. Bičių koriñ akùtës yrà šešiakañpës. Žiedàdulkes bitës sulipdo sélémis iñ nektarù, nêša j ãvilius iñ dëda j koriñ akutës.*

Júostinéje apýrankéje ñmuštos šešios akùtës.

4. nedidelé apvali įstiklinta kiaurymë ppr. duryse, skirta kam stebëti; sin. akelë: *Dûrys sù akutë. Dûrų viduryje ñtaisyta akùtë. Elektròninës [nepéršaunamos] akùtës. Pažiuriù prô akùtë.*

5. tinklo ar pan. daikto skylutė; **sin.** akelė: *Tiñklo [grõtų, tinklinio maišelio] akùtės. Laboratorinių sietų akùtės gãli bûti jvairiáusių dýdžių.*
6. į žiedą ar kitą daiktą įtaisomas nedidelis kitos medžiagos puošybinis elementas (ppr. brangakmenis); **sin.** akelė: *Žíedas sù deimantinè akutè.*
7. žaidžiamų kauliukų taškas: *Paridenaū kauliùkq – šešios akùtės!*
8. nedidelė šviečianti, blykčiojanti, mirkčiojanti ar pan. elektros prietaiso, įtaiso ir kt. detalė; **sin.** akelė: *Viñš dûrų žybčiojo raudóna akutè. Aparàtas blýksi žaliomìs akùtémis iñ buñzgia.*

akvakultûrâ dkt. (2)

gyvûnų ar augalų auginimas gélame ar jûros vandenye, sudarant jiems dirbtines mitybos ir gyvenimo sąlygas: *Akvakultûros prâmoné [ímonës, produkta]. Akvakultûrâ garantúoja greitq iñ pelningq žuvû, moliuskû iñ krevèciu auginimq. Akvakultûros sèktorius úkininkai augina vis jvairesniq gélujų vandenû iñ jûros gyvûnų bei dumbliaj.*

akvalángas dkt. (1)

kvépuojamas nardytojų aparatas: *Akvalângos káukè. Nárdymas sù akvalângu [akvalângais]. Šis akvalángas turi dù sùslégto óro balionùs, kiti – vienq. Pagêrintas nérimo bë akvalângos rekòrdas. Akvalângus naudója povandeninéje medžiôkléje.*

akvalângininkas, akvalângininké dkt. (1)

nardytojas su akvalangu: *Gumînis akvalângininko kostiùmas. Akvalângininkai nárdo iñ pláukioja nedideliamè gýlyje. Akvalângininkas priplauké prië turistu pîlno povandeninio laivêlio.*

akvamarînas dkt. (2)

skaidrus žalsvai melsvas ar žydras brangakmenis: *Akvamarînas – vandeñs gelmiû spalvôs minerâlas. Žíedas [auskarai] sù akvamarinù. Kuô tamsesnë melsvà akvamarîno spalvà, tuô jîs brangësnis. Bûna tóks akvamarîno spalvôs dangùs.*

akvanáutas, akvanáutè dkt. (1)

specialistas, tiriantis jûrû, vandenynu gelmes, dirbantis giliai po vandeniu povandeniniame aparatе ar kitokiamē statinyje; **sin.** hidronautas: *Akvanáutus siuñcia gyvénti iñ povandeninę laboratorijs Atlânte šalià korâlinių rífų. Akvanáutai stebi jûrų gyvûnijq, taršos pôveikij korâlams iñ ilgalaikio gyvénimo pô vândeniou pôveikij žmonéms.*

akvanáutika dkt. (1)

tiriamieji ir pramoniniai darbai po vandeniu.

akvarèlê dkt. (2)

1. skaidrûs vandeniniai dažai: *Mokýkloje mûs mókë líeti [tapýti] akvarele.*
2. tapybos technika tokiais dažais: *Akvarèlê Euròpoje émè plîsti nuô XV ámžiaus. Akvarèl išpopuliârino impresionizmo iñ postimpresionizmo dañlininkai.*
3. akvarele (1 r.) nutapytas kûrinys: *Akvarèlių kolèkcija. Laikaü atminimui sàvo pìrmajj dárba – susiliejusiq akvarèlê. Dañlininké tâpo švelniàs, gaiviàs, kùpinas harmònijos akvarelès. Svetainéje kâbo akvarelès, naturmòrtai.*

akvarèlininkas, akvarèlininké dkt. (1)

dailininkas, tapantis akvarele: *Akvarèlininkams peñ karšciùs teñka dažniau drékinti pôpierių. Akvarèlininké spalvomis emocingai pérteikia sàvo minciû palète.*

akvarèlinis, akvarèliné bdv. (1)

1. skirtas tapyti akvarele: *Bálta [šiurkštùs] akvarèlinis pôpierius. Akvarèliniai dažai.*
2. atliktas akvarele (1 r.): *Akvarèliné tapýba. Akvarèlinés miniatiûros. Plâtus akvarèliniai pótépiai.*

akvaristika dkt. (1)

gyvūnų ir augalų auginimo akvariume mokslas: *Jūrų muziūjaus darbūotojai konsultuoja akvaristikos mėgėjus. Akvaristikos specialistai patařs, kokių pižkti akvāriumių, kokius sodinti augalus iš kita.*

akvāriumas dkt. (1)

tam tikras indas ar įrenginys žuvims, vandens gyvūnams ir augalamams laikyti, tirti ir rodyti:
Gélavandēnai akvāriumai. Akvāriume pláukiojančios žuvytés daūgelui žmonių suteikia ramybę pô streso ař sunkiōs dárbo dienōs. Bāro interjērā puošia dù akvāriumai: jūrinis iř gélavandēnis.

akvāriumininkas, akvāriumininkė dkt. (1)

akvariumų vandens pasaulio specialistas: *Tikras akvāriumininkas vandeñs kokýbei gérinti nenaudója chèminių priédų. Mâno bičiùlé kaip tirkà akvāriumininké prižiūri žuvytés.*

akvatinta dkt. (1)

1. grafikos technika – specialias milteliais pabarstyta metalo plokšteliė kaitinama ant ugnies: *Oforas dažnař děrinamas sù akvatintos, sausosios ádatos tèchnikomis. Gráfikoje labai paplítęs akvatintos iř ofòrto derinýs.*
2. tokiu būdu sukurtas atspaudas: *Akvatintų cíklas [frinkinýs]. Gráfiké žávi subtiliomis spalvótomis akvatintomis.*

akvatorija dkt. (1)

tam tikros paskirties atviro natūralaus ar dirbtinio vandens plotas: *Vandenýno fjúros, ežero, jéankos] akvatorija. Iš laïvo iž úosto akvatoriją patéko teršalų. Úosto akvatorijoje išdéstomi laivýbos ženklař. Báltijos júros iř Kuřšių mārių dalis, jeñanti iž Klaipédos úosto teritoriją, vadínama Klaipédos úosto akvatorija.*

akýlai prv.

jdémiai, budriai: *Ji akýlai iž manè žiüréjo. Ménininkai akýlai sáugo sàvo kurybinę eřdvę. Jis sugebéjo prasiveržti prô akýlai sáugomą sieną. Plešrūnas apúokas, nutűpęs aukštař aňt mědžio šakos, akýlai žvalgosi.*

akýlas, akýla bdv. (1)

1. greitai ir daug pastebintis; sin. pastabus, budrus: *Akýlas gyvénimo stebétojas. Akýli parduotuvés apsaugininkai. Akýly futbolo teiséjų prigáuti nepavýko. Laukinës žqsys yrà labai akýli iř baükštus paükščiai, jàs sunkù sumedžiöti. | aukšt.: Akylësnis gýdytojas pàstebi ankstyvösis städijos vêži.*
2. jdémus (apie žvilgsni): *Niékas neišvénquia jô akýlo žvilgsnio. Fotogràfas pasižými akýlu žvilgsniù.*

akýtas, akýta bdv. (1)

1. su akimis (2 r.), skylutémis, kiaurymémis: *Smùlkiai [stañbiai] akýtas sietélis žuvimis gáudyti. Rýžiai [gríkiai] supakúoti akýtuose maišeliuose.*
2. su akimis (5 r.); sin. korytas, poringas: *Akýtas akmuõ. Stañbiai akýtas tìnkas. Akýtas súris. Akýta kempiné. Akýtos plýtos. Akýtame moliniame qsótyje prasisuñkia vanduõ. Mégstu júodqjj akýtq šokoladq. Mieliné tešlå yrà akýta. Iškepiau trapiq akýtq vafliukų. | iavr.: Akýtasis kaulinis audinýs. Akýtasis betónas. Akýtoji gumà. Akýtojo porceliāno dirbiniai [vazélés, žvakidés].*

akýtbetonis dkt. vns. (1)

lengva, gerai šilumą ir garsą izoliuojanti poringa statybiné medžiaga iš duju betono ir putbetonio: *Akýtbetonio plökštés. Namas iš akýtbetonio. Sienos mûrytos iš akýtbetonio blokelių.*

akýté dkt. (1)

dem. akis (1 r.); sin. akelé, akuté: *Kôl kačiùkai, šuniùkai bûna maži, jû akýtés dažnai traískanója. Jis tóks gražùs: akýtés mélynos, veidùkai raudóni. Mažýlio akýtés žvairúoja. Krítø iž akis, kàd berniùko akýcių rainélés nevienódos. Sùneliui bùvo smarkùs akýcių uždegimás, jos labai püliavo.*

akýti, akýja, akýjo vksm. (nuo ko) darytis akytam (2 r.), skylétam, korytam; **sin.** koryti: *Sniēgas tiņpsta, lēdas akýja nuō sáulēs. Tešlā kildamā akýja.*

Alabama dkt. (2)

valstij Jungtiniai Amerikos Valstijų pietuose: *Tornādai iř staīgūs pótvyniai siaūbia Alabāmos valstijq. Būna, kād Alabāmoje labaī daūg prisniñga.*

Alāchas dkt. vns. (2)

musulmonų Dievas – vienintelis, visagalio pasaulio ir žmonių kūrėjas, aukščiausias teisėjas ir valdovas, neturjus konkretaus atvaizdo ir negaljus būti vaizduojamas: *Ô Alâche [Alâchai]! Gárbiinti Alâchq. Mełstis Alâchui. Devýniasdešimt devyni Alâcho vardai [brúožai]. Alachù pasitikék, ô kupranugārj pririšk, sāko arābų patarlē.*

Alājus dkt. (2)

kalnynas Vidurio Azijos pietryčiuose: *Aukštēsnés neĩ penki kilomètrai Alâjaus viršūnés yrà susitelkusiø arti vienà kitòs. Alâjų nuolatòs šturmúoja alpinistai.*

Alantà dkt. (3^b)

miestelis Molétų rajone: *Alantòs bažnýčioje yrà sakrālinio mëno iř inventòriaus muzièjus. Alantojè výksta daūg kultûros renginių.*

Âlantès dkt. dgs. (3^b)

kaimas Panevėžio rajone: *Seniai bebuvaū Alantèsè. Yrà išlikę Alančiū dvāro griuvêisiai.*

alaüs bâras

maitinimo įmonė, kurioje ppr. patiekiamas alus; **sin.** aludé, aliné, alubaris: *Netoli mano namų atidarë naujq alaus barq. | jos patalpos: Kas sugalvojo tq alaus barq tokia baisia spalva nudažyti?*

âlavas dkt. (3^b)

cheminis elementas – baltas arba pilkas, minkštas, kalus metalas, vartojamas litavimui, lydiniam, geležiai, plienui ar variui aptraukti (Sn): *Âlavo kasýklos. Baltasis [pilkasis] âlavas. Lýdytas [skýstas] âlavas. Âlavo lýdmetalís. Âlavo vielà [strýpai, júostos, fólija]. Âlavu deñgiamos geležinés skardinés maistui konservûoti. Didžiöji âlavo dalis sunaudójama alavâvimiui (dengimui alavo sluoksneliu). Kai kurië vargonų vañzdžiai gaminami iš âlavo. Kalbama, kād jâlavq veřta investuoti, nès jô paklausà áuga, ô išgaunamq atsargq mažéja.*

alavâvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ alavuoti 1: *Kárštas [teřminis] alavâvimas. Alavâvimo pastà. Alavâvimas jeñna iš šaltkalvių mókymo programq. Metalinių paviřsių [kébulo] alavâvimas.*

alavîjas dkt. (2)

vaistinis augalas mësingais lapais dygliuotais kraštais (ppr. tikrasis alavijas, *Aloe vera*); **sin.** alijošius: *Alavîjas sukrôvë puíkų žiedýnq. Alavîjus naudója ódos iř plaukų priéziûrai. Alavîjai áuga Âfrikos, Arâbijos pusiâsalio, Madagaskâro stêpëse. Lietuvojè alavîjai auginami namuosè ař šiltnamiuose.*

alavînis, alavînè bdv. (2)

padarytas iš alavo ar alavuoto metalo: *Alavînè kulkâ [taurê, žvakidé]. Alavînis plaktûkas. Kareñviški alavîniai dubenéliai. Tévelis sàvo turétus alaviniùs kareivéliùs atidavé muzièjui.*

alavúotas, alavúota bdv. (1)

alavu padengtas, aptrauktas: *Alavúotas kâbelis. Alavúoti varinai laidai. Alavúoti dirbiniai [fiñdai].*

Archeologų rastis žiedai padarýti iš vário lydinio, áukso, kařtais alavúoti. Alavúotą geležinę skařdą seniai naudójo tapýbai. | [ivr.: Alavúotoji skardà \[vielà\]](#).

alavúoti, alavúoja, alavávo [vksm](#).

1. (kā) padengti alavo sluoksniu: *Roménai alavúodavo geležinių arbà bronzinių šarvų žvynus.*

2. (kā) liuoti alavu: *Prakiùrusius kibirus, púodus, díubenis alavúodavo.*

álba dkt. (1)

baltas, platus, ilgas (iki kulnų) katalikų dvasininko ar patarnautojo apeiginis drabužis, sujuosiamas juosta: *Ábos siuvamos tik iš baltos lygiós mēdziagos. Ála velkamasi aít sutānos arbà įprastinių drabužių.*

albānai dkt. dgs. (2)

tauta, gyvenanti Albanijoje, Kosove ir kt., kalbanti indoeuropiečių kilmės kalba: *Albānų kalbà pati vienà sudāro atskirą grùpę tařp kitų indoeuropiēcių kalbų.*

albānas, albānè dkt. (2)

albanų tautos žmogus: *Jáunos albānès, kôl nérà ištekéjusios, pagal tradiciją privalo gyvénti sù tévaïs. Retai be pamatýsi albanès, dëvinčias čadrás.*

Albānija dkt. (1), [ofic.](#) **Albānijos Respùblika**

valstybė Balkanų pusiasalio pietvakariuose, prie Adrijos jūros: *Albānijos Respùblikos Parlameñtas. Albānijos vēliavoje pavaizdúotas erēlis, nès šaliës pavadinimas Albānija réiškia „erēlių žemė“.* *Albānijoje yrà išlikę antikos architektūros statinių.*

albāniškai [prv.](#)

→ albāniškas 3: *Albāniškai parašyti tèkstai. Pópiežius į maldininkus kreipési Vidurio Euròpos kalbomis – slovéniškai, slovakiškai, veñgriškai, albāniškai.*

albāniškas, albāniška bdv. (1)

1. bûdingas albanams, jų kultūrai ar Albanui: *Albāniškas mésos āpkepas. Albāniška mùzika. Albāniškos vestuvés.*

2. Albane pagamintas: *Albāniškas výnas.*

3. albanų kalbós, albanų kalba parašytas, leidžiamas ir pan.: *Albāniški úzrašai [vietovardžiai].*

albatròsas dkt. (2)

didžiulis ppr. baltas Ramiojo vandenyno ir pietų jūrų paukštis ilgais sparnais: *Dažniáusias yrà paprastàsis albatròsas (Diomedea exulans). Juodakojis albatròsas vaikštinéjo júros krantinè. Galìngieji albatròsai gëba skrydžio metù tausótį enerġiją iř sklësti tûkstančius kilomètrų nemosúodami sparnais. Gañtininkai rágina sáugoti nýkstančius albatrosus.*

albinòzmas dkt. (2)

augalų, gyvûnų, žmonių pigmentų stoka, baltumas: *Albinòzmas nepriklauso nei nuo râsés, nei nuo klimato. Albinòzmas pasitáiko iř tamsiaõdžių râsių žmonéms. Dél albinòzmo augalų lâpai bûna ištisaí arbà atskiraís lopais balti.*

albinòsas, albinòsé dkt. (2)

organizmas, kuriam trûksta pigmentų: *Abinòsas – juodàsis strâzdas. Albinòsé ántis [várna, voveré]. Albinòs (žmonių iř gyvûnų) óda, plaukai, plunksnos bûna balti, o akiës rainélè rausvâ. Didžiáusias albinòsų priéšas yrà sáulé. Áfrikoje bendruomenës labai įtaraižiūri i albinosus ar net laiko juos raganiáis. Albinosè gimusí afrikiêté užáugusi tâpo išskirtinës išvaizdos mòdeliu.*

albùmas dkt. (2)

1. knyga tuščiais lapais nuotraukoms, atvirukams, pašto ženklams dėti: *Paprastaž albùmai būna (sù) kietais viršeliais. Sudék nútutraukas į albùmq. Kařtais pavartaū šeimòs albumùs.*
2. knygos pavidalo paveikslų, fotografijų ir pan. reprodukcijų rinkinys: *Dóvanai – Čiurliónio pavéikslų albùmas. Grožekis puikiù mëno albumù.*
3. knyga ar sąsiuvinis eiléraščiams, atminimams, autografams ir kt. rašyti: *Mokýkliniù atminimù albùmas. Kai kàs sáugo atminimù albumùs. Senamè albumè randù sàvo pačios minčiū, piešiniū, draūgių linkéjimù.*
4. kompaktinė plokštélė, patefona plokštélė ar pan., kurioje išrašyta vieno muzikos atlikéjo ar vienos grupés atliekami kūriniai: *Debiùtinis albùmas. Dviejù kompaktiniù plokštelių albùmas. Atlikéjai naujù albumù siékia paródyti, jóg kùria visiškai kitokią mùziką.*

alchémija dkt. (1)

viduramžių chemijos kryptis, ieškojusi būdų paprastuosius metalus paversti tauriaisiais (auksu, sidabru): *Alchémija yrà ankstyvòsios gamtòs filosòfijos šakà. Mókslo istòrijoje alchémijos reikšmë atitiktų gamtòs tyrinéjimq.*

alchémikas, alchémikè dkt. (1)

žmogus, kuris užsiiminėjo alchemija: *Žmoniòs istòrijoje bùvo tòks laikotarpis, kaž alchémikai iš anglies bañdè sukùrti áuksq. Filosòfijos akmuõ, jaunystès eliksýras – alchémikų paieškų tikslai. Senovës alchémikai daug eksperimentavo sù matèrija, net bañdè jkvépti matèrijai gyvýbę. Alchémikų kalbà yrà simboliška, kupinà misliù iř paradòksų.*

aleatòrika dkt. (1)

muzikos kúrimo ir atlikimo bùdas, pagristas atsitiktinumo principu: *Rìtmo aleatòrika. Kùrinys sù aleatòrikos elemeñtais. Kompozitoriai kàs dažniau, kàs rečiau táiko aleatòriką.*

aleatòrinis, aleatòriné bdv. (1)

pagristas aleatorika: *Aleatòriné mùzika. Aleatòriniai sáskambiai. Aleatòrinis kùrybos metòdas.*

alebárda dkt. (1)

senovinis kertamasis ir duriamasis ginklas plačiai ašmenimis su ietigaliu ant ilgo medinio koto: *Alebárdos bùvo pagrindinìs ankstyvýjų šveicàrų ármijų XIV–XV a. giñklas. Káunantis alebárda galimi dù kovòs bùdai – kirtis kirvùku ašmenimis iř dûris ietigallo smaigaliu. Šiaiñ laikañs pòpiežiaus šveicàrų gvardièciai rañkose laiko alebárdas.*

alebâstras dkt. (2)

1. smulkiagrûdè gipso atmaina: *Alebâstro rañdama atvirosè kasýklose arbà pô žemè. Alebâstras yrà báltais arbà raúsvas, ganà mìnktas. Iš alebâstro gamìna nedidelius dirbinius – vazàs, skulpturélès, ùrnas. Altòrius dekorúotas bálta alebastrù. Jós kaktà [frankà] alebâstro baltùmo.*
2. smulkiai sumaltas, greitai kietéjantis (statybinis) gipsas: *Architektai naudója alebâstrą daugiáusia interjèriu.*

alegòrija dkt. (1)

meninis reikšmës perkélimas, be tiesioginës, turintis ir netiesioginę, pasléptą reikšmę: *Platòno olòs alegòrija. Lápē – gudrùmo alegòrija, kíškis jvaždina bailùmo alegòriją. Vaikai ijuñda supràsti pàsakų alegòrijas. Alegòrija bùvo paplitusi vidùramžių literatûroje. Teisingùmo alegòrija – móteris užrištomis akimis sù svarstýklémis rañkose. Pergameñto ritinélis – mókymo alegòrija.*

alegòrinimas dkt. ppr. vns. (1)

→ alegorinti: *Mítų alegòrinimas.*

alegorinis, alegorinė bdv. (1)

turintis netiesioginę, paslėptą reikšmę, sudarantis alegoriją: *Alegorinė reikšmė [sakmė]. Alegorinis kalbėjimas [pāsakojimas]. Alegorinis Biblijos aiškinimas.*

alegorinti, alegorina, alegorino vksm.

(kā) suteikti kam alegorijos bruožų, traktuoti kaip alegoriją: *Alegorinti mitus [veikėjus].*

alegoriškai prv.

→ alegoriškas: *Vaizdūoti alegoriškai. Pasakėčiose žvėrysi iš jų sántykiai vaizdūojami alegoriškai – pāsakojama apiē juōs, o tūrima galvojė žmonių gyvēnimas. Godūmas alegoriškai vaizdūojamas vilko pavéikslu.*

alegoriškas, alegoriška bdv. (1)

būdingas alegorijai: *Alegoriški siužetai [pāsakojimai]. Alegoriška kalbà. Alegoriškas gyvēnimo vaizdāvimas literatūroje iš menè.*

alegoriškumas dkt. (2)

→ alegoriškas: *Kūrino [siužeto] alegoriškumas. Drāmos charakterių alegoriškumas. Apsakymas alegoriškumui išsiškiria iš kitų áutoriaus kūrinių.*

alegorizāvimas dkt. ppr. vns. (1)

ALEGORINIMAS: *Baròko epòchos mēnui ýpač būdingas alegorizāvimas. Siužetas várgina besaikiù alegorizāvimu.*

alegorizúoti, alegorizúoja, alegorizāvo vksm.

(kā, kame) ALEGORINTI: *Kūrinyje alegorizúojami mētų laikai.*

aléja dkt. (1)

1. iš abiejų pusiu medžiais apsodintas kelias ar takas: *Líepu [akacijų, klevų] aléja. Tópolių aléja veda į sodybą. Pagrindinė parko aléja apsodinta kaštōnais.*

2. plati, iš abiejų pusiu medžiais apsodinta gatvė, ppr. skirta pėstiesiems: *Láisvės aléja – pagrindinė Kauno miesto gatvė, ēsanti Naujamiestyje. Žmónės mégsta pasiváikščioti aléja [aléjoje], prisésti añt suolëlio.*

Aléjai dkt. dgs. (3)

kaimas Raseinių rajone: *Rytój važiuosiu į Aléjus. Aléjų káimo bendrúomenė púoseléja tradiciją šventes švēsti kartu.*

Aleksandravélė dkt. (2)

kaimas Rokiškio rajone: *Negalì atsigéréti Aleksandravélė: kalvótais peizāžais abipus kēlio, vēdančio į káimą, ežerais ezereliiais jōs apýlinkëse.*

Aleksándrija¹ dkt. (1)

kaimas Skuodo rajone: *Aleksándrijos pagrindinė mokyklà. Aleksándrijoje įsteigtas Žémdirbio muziéjus.*

Aleksandrijà² dkt. (2)

kaimas Šiaulių rajone: *Aleksandrijos dvāro liékanos.*

aleksandrítas dkt. (2)

žalias dienos šviesoje, raudonai violetinis dirbtinėje šviesoje brangakmenis: *Aleksandrítų rañdama labař retař, tai brangùs mineràlas. Besidabinančiam aleksandrítui, esq̄, sustipréja gebéjimas patirti džiaugsmą, vidinj atgimimą.*

Aleksótas dkt. (1)

Kauno miesto dalis: Aleksóte veikia seniáusias Lietuvojè aerodròmas. Tiès Aleksótou peñ Nëmuną nùtiestas tiltas.

alergènas dkt. (2)

medžiaga, sukelianti alergiją: *Namū aplinkōs alergènai. Alergènų yrà labai žvairių: dulkés, augalai, jū žiedādulkés. Anksčiau takiytas āstmininkų gýdymas namū dulkui alergenù nebùvo sèkmìngas. Žmónes į alergenùs reagúoja skirtìngai.*

aleřgija dkt. (1), **alèrgija** (1)

1. organizmo bùklė, kai padidéjës jautumas tam tikroms medžiagoms (alergenams): *Aleřgija vástams [maistui, produktams]. Aleřgija nuõ šalčio [aleřgija šalčiui, šalčio aleřgija]. Aleřgija pasiréškia bérimù, niëziliu, slogà, dùsiliu. Jéi žmogùs pàtiria aleřgiją katéms, paraüsta, ašarója, niëzti akys. Mandarinai [citrusiniai vaïsiai] gâli sukélti aleřgiją.*
2. nepakantumas, dirglumas, priešiškumas: *Jis jaúčia aleřgiją politikai. Mán tà daininiñké aleřgiją këlia.*

aleřginis, aleřginé bdv. (1), **alèrginis, alèrginé** (1)

susijës su alergija: *Aleřginé reákcia. Aleřgines lìgos. Aleřginiai bérímai [uždegimai, spázmai]. Orè sklañdançios augalų žiedādulkés kai kuriems žmonéms sùkelia aleřgines reákcijas.*

aleřgiškai prv., **alèrgiškai**

1. → alergiškas 1: *Aleřgiškai veikiantys vástai. Óda neretai aleřgiškai reagúoja į kosmètikos priemones.*
2. → alergiškas 2: *Kai kurië žmónes aleřgiškai reagúoja į pìgù politikàvimq.*

aleřgiškas, aleřgiška bdv. (1), **alèrgiškas, alèrgiška** (1)

1. jautrus alergenams: *Vaïkas aleřgiškas kárves pienui [šokoladui]. Organizmas aleřgiškas bičių jkandimui.*
2. ko nors labai suerzinamas; sin. nepakantus, priešiškas: *Jaunìmas yrà aleřgiškas kai kuriems vyresniujų žodžiams iř pamókymams. Ař nèsate aleřgiški pérmainoms?*

alergològas, alergològè dkt. (2)

alergologijos specialistas: *Gýdytojas alergològas. Alergologùs jáudina tař, kàd astmà pràdedama siřgti ankstyvojè vaikystéje. Dël vásaromis várginançio čiáudulio vertétu pasitařti sù alergologù [alergologè].*

alergològia dkt. vns. (1)

mokslas, tiriantis alergines reakcijas ir ligas: *Alergològijos ceñtras. Klinikiné [pràktiné] alergològija. Vaikų alergològija. Alergològija yrà medicinos šakà, imunològijos dalis.*

aleùtai dkt. dgs. (2)

tauta, gyvenanti Aliaskoje bei Aleutų ir Komandoro salose, kalbanti viena eskimų-aleutų kalbų: *Aleutų kalbà. Aleutų pàsakos. Aleutai dažnai vadìnami júrine tautà.*

aleùtas, aleùté dkt. (2)

aleutų tautos žmogus: *Praëjusiai ámžiai svetimtañčiai samdýdavo aleutùs medžioti rúonių, júrinių údry iř apdoróti jū káiliu. Peñ truñpq vásarq aleùtai íeško šaknų iř žalumýnų iř juôs válgo sù taukaïs. Aleùtës, kaip iř eskimës, galédavusios turéti pô këletq výry, jū gentysè bùvo tolerúojama daugvyrýstè.*

Aleùtų sàlos

salynas Ramiajame vandenye, į pietvakarius nuo Aliaskos: *Aleùtų salų kilmë vulkàniné. Aleùtų salose yrà nemažai veikiançiu ugnikalnių.*

álfia dkt. (1)

pirmosios graikų abécélės raidės vardas (Aa): *Graikišką raīdę álfą mātome logotipuose, prēkių ženkluose. Pō álfos tolēsné raīdē yrà betà.*

◊ **álfia iř omegà 1.** pradžia ir pabaiga: *Diēvas – visa kō álfa iř omegà. Kaīp sākoma Apreiškimè Jōnui, Kristus yrà álfa iř omegà, pradžia ir pabaigà.* **2.** esminis, svarbiausias dalykas: *Rinkódara yrà veřslo álfa iř omegà. Dēmesys žmōgui gýdytojo darbè turi būti álfa iř omegà.*

alfabètas dkt. (2)

1. ABÉCÉLÉ: *Rùsiškas [rùsų kalbōs] alfabètas. Arābiškas [arābų kalbōs] alfabètas. Alfabèto pavadinimas sudarytas iš pirmūjų graikų abécélės raīdžių pavadinimų: álfos iř bētos. Mēs rāsome lotynišku [lotynų] alfabetu. Ivařrios taūtos naudójas lotyniškais rašmenimis, tačiau sàvo alfabètuose turi raīdžių sù skirtingais diakritiniais ženklaîs.*

2. tam tikroje sistemoje vartojamų ženklų rinkinys – raidės, skaitmenys ir kt.

álfia dalēlē

helio atomo branduolys: *Dēl labař didelēs jonizacijs gebōs álfa dalēlēs dár vadìnamos karštòsiomis dalēlémis. Álfa dalēlių aptiñkama kòsminéje spinduliuôtéje, gáunama peř branduolinès reákcijs. Álfa dalēlių eneřgijos matávimas.*

algà dkt. (4)

darbuotojui mokamas fiksuotas piniginis atlyginimas už per tam tikrą laiką, ppr. ménesj, atliktą darbą: *Minimali [vidutiné] ménesio algà. Dìdinama báziné algà. Jiē gáuna gérq algq. Siuvéjoms jaū pùsметis nemóka algq. Valdžia žäda dìdinti [kélti] algàs. Gyvenù iš algòs.* • **plg.** atlyginimas.

algälapis dkt. (1)

psn. apskaičiavimų lapas, pagal kurį mokamos algos: *Algälapius pìldo [pasirâšo] igaliótas asmuō. Darbúotojas, atsiimdamas átlygj, pasirâšo algälapyje.*

álgebra dkt. (1)

matematikos šaka, tirianti veiksmų su dydžiais (išreikštais raidémis) bendràsias savybes nepriklausomai nuo tų dydžių skaitinés kilmës: *Álgebras uždaviniai [lygtys, fòrmulës]. Tièsine álgebra. Véktorių álgebra.*

algebrìnis, algebrìné bdv. (2)

susijës su algebra, algebrai priklausantis: *Algebrìnis reiškinys. Algebrìné funkcijsa [lygtis, geomètrijs]. Algebrìnai skaïciai. Paprasčiáusias algebrinès lygtis sù vienu nežinomúju spréndžiamе jaū pradìnëse klásëse.*

algélë dkt. (2)

dem. alga: *Tokià teñ jōs iř algélë (menk.). Sù viéna algelè sunkù išsiveřsti šeimai.*

alginíñkas dkt. (2)

seniau – samdytas profesionalus karys, dažnai svetimšalis: *Samdiniû alginíñkų kúopa. Lietuvôs Didžiöjoje Kunigaikštystéje algininkùs samdýdavo didýsis kunigáikštis, turtingiáusi didikai.*

Algirdénai dkt. dgs. (1)

kaimas Švenčionių rajone: *Netoli Algirdénų telkšo Algirdénų pélkë.*

algonkìnai dkt. dgs. (2)

didelé Šiaurės Amerikos indénų genčių grupė, kalbanti giminiškomis kalbomis, kuriai priklauso kri, mohikanai, šajenai ir kt.: *Algonkìnų nacionàlinis párkas Kanàdoje. Algonkìnų tìkima paslaptinga antgamtiška jégà Didžiája Dvasià, pérsmelkiančia visq pasáulj. Šamanizmo, totemizmo tikéjimų*

tradīcijas algonkinai sáugo iki šiôl. Misionierių algonkinus iš kitus indénu agitúoja išpažinti krikščioniu religiją.

algonkinas, algonkinė dkt. (2)

algonkinų genčių grupės žmogus: *Algonkinas* šamānas gražiai kreipiniasi, šokiù, rituālais gárbinas visi apimančią dievybę. Sù algonkinu kalba, bendrauja žemė, óras, lietùs, ākmenys, mēdžiai, gyvūnai – visi, kàs jám yrà tařsi giminaičiai. Gentiës výrai labai gerbia algonkinës.

algoritm̄as dkt. (2)

griežta operacijų (skaičiavimų) seka, kurios laikantis sprendžiami uždaviniai: *Algoritm̄ų teorijs*.

Algoritm̄ų analizé iš sudārymas. Algoritm̄mai reikalangi kompiuterinéms programoms sudarýti.

Duomenų rikiavimo [paeškōs, archyvavimo] algoritm̄as (komp.). Algoritm̄us rašysime tam tikrā siimbolių sistemā, tai yrà algoritm̄mine kalbā.

algoritm̄inis, algoritm̄inė bdv. (1)

susijęs su algoritmais: *Algoritm̄inė kalbā. Algoritm̄inis māstymas. Algoritm̄iniai uždaviniai.*

Algoritm̄inis problēmos sprendīmo [káinos nustātymo] būdas.

Āliai dkt. dgs. (2)

pelké, durpynas Švenčionių rajone: *Tiēs Ālių pélke eīna Lietuvōs–Baltarūsijos síenos rúožas. Senieji žmónés pásakojo apiē Aliūs, kàd tojè viētoje bùvęs ēzeras. Užrašyta istòrijy, jóg Āliuose ràsdavę medinių luōty.*

aliai dll., **aliái, āliai**

vartojama reiškiant visumos išsémimą: *Jì tokià, išreikalaūs iš tavęs aliai ceñtq. Aliai plaukēlis aliējumi sùteptas. Gimtinéje pažystamas aliai medēlis, aliai kampēlis.*

aliái vienas, aliái vienà iv. npbr. (3), **aliai vienas, aliai vienà, āliai vienas, āliai vienà** visiškai visi: *Aliái vienas išvažiāvo iš káimo. Susirinkome visi aliái vieno. Jis čià pažysta aliái vieną Vilniaus senāmiesčio kampēlj. Žiēmą iššalo visos róžes aliái vienós.*

aliárm̄as dkt. (1)

1. garsinis signalas, įspéjantis apie kilusį ar gresiantį pavojų: *Kovinis [mókomasis] aliárm̄as. Aliárm̄o signālai [sirénos]. Mokýkloje bùvo paskélbtas gāsro aliárm̄as. Lakūnus nè kařtq kélé aliárm̄as. Isijungé aliárm̄o sistemā. Kapitonas īsaké trimitúoti aliárm̄aq. Dēl nuolatinių aliárm̄ų iš óro pavojų žmonių neřvai visái ištampýti.*

2. dēl pavojaus kilęs samyšis, triukšmas, įtempta padétis: *Aliárm̄as traukinių stotyjè: skubiai evakúojami žmónés. Óro úoste àtšauktas aliárm̄as, kuris buvo paskélbtas, registrācijos skrýdžiams zonoje rādus ītařtinq kuprinę. Keleivis sukélē aliárm̄aq léktuvè. Paminklósaugininkai netrùks pakelti aliárm̄aq dēl griūvančio senāmiesčio.*

aliarm̄avimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → aliarm̄uoti 1: *Aliarm̄avimo iš operācijų koordināvimo skýrius.*

2. → aliarm̄uoti 2: Visúomenė, atródo, negiřdi aliarm̄avimo, kàd jì pati sénsta, o gimimų skaicius mažéja.

aliarm̄uoti, aliarm̄uoja, aliarm̄avo vksm.

1. (apie kà) skelbti, kelti aliarm̄aq: *Gāsriņių sirénos aliarm̄avo apiē miško gāsra.*

2. (apie kà) skleisti nerimą keliančias žinias, kelti samyši: *Mókslininkai aliarm̄uoja apiē búsimus klimato kaitos pàdarinius. Visadà rañdasi réksnių, kuriē aliarm̄uoja, kaip viškas pasikeitē į blöga.*

Aliaskà dkt. (2)

1. Jungtinii Amerikos Valstijų valstija Šiaurės Amerikos šiaurės vakaruose: *Aliaskà yrà didžiáusia*

iš rečiausiai gyvėnama JAV valstiją.

2. ALIASKOS PUSIASALIS: Aliaskos kalnagūbris [ílanka]. Ekspedicija į Aliaską. Žvejýba [medžiokle] Aliaskoje. Yra duomenys, kad Árkties regionas tiës Aliaskà šyla dvigubai greičiau nei likusi JAV dalis.

Aliaskos pùsiasalis

pùsiasalis Šiaurės Amerikos šiaurės vakaruose, tarp Beringo jūros ir Ramiojo vandenyno: Aliaskos pùsiasalis sudaro JAV valstijos Aliaskos pietvakarinę dali. Aliaskos pùsiasalio kalnuosè výrauja tündros augalijà, nedidelì ledynai, pakrantës žemumojè – subártinës píevos.

ālibi dkt. vyr. nekait.

aplinkybè, įrodanti, kad įtariamasis negaléjo padaryti nusikaltimo, nes jo metu buvo kitur: Abejótinas ālibi. Itariamasis pàteiké įtikinamq ālibi. Tačiau tokys sugalvotas ālibi merginos neišgélbejo. Buvo patikrinti visi teisiomojo ālibi.

aliéjinè dkt. (1)

aliejaus spaudykla, darykla: Aliéjinéje senoviniu šaltuoju bûdù spáudžiamas séménq aliéjus.

aliejìngas, aliejìnga bdv. (1)

turintis, gausus aliejaus: Aliejìngos séklos. Aliejìngas tēpalas. Vandeñs paviðiuje plûduriúoja aliejìngos dêmës. Grynà sierös rûgstis – bespaþvis sunkùs aliejìngas skystis. Naftà – degùs, aliejìngas, sâvito kvâpo skystis, daugiausia rudôs arbà bevéik juodôs spalvôs.

aliejingùmas dkt. ppr. vns. (2)

→ aliejingas: Râpsu séklu aliejingùmas. Vidutinio [dîdelio] aliejingùmo dygmìnq veislé.

aliéjinis, aliéjinè bdv. (1), **aliejinis, aliejinè** (2)

1. turintis, duodantis aliejaus: Aliéjinai augalai. Aliéjinës séklos. Aliéjinių kultûrų (rapsu, saulégrąžu, sojų, linų) séklos.
2. su aliejumi gaminamas, pagamintas: Aliéjinai kvepala. Aliéjiné lémpa [žvâke]. Aliéjinis lâkas naudójamës gaminių ápdailai. Peizâžas tapýtas aliéjiniais dažais.
3. aliéjiniais (2 r.) dažais atliekamas: Aliéjiné tapýba.
4. skirtas aliejui laikyti: Aliéjiné skardiné. Aliéjinis qsoñelis [buteliukas].

aliejúotas, aliejúota bdv. (1)

suteptas ar išteptas aliejumi: Aliéjûota keptuvé. Séménq ar specialiù balðiniu aliéjumi aliejúoti medienos paviðiai tampa ryškesni, atrôdo naujesni. Masažûotojo rañkos nuolatôs aliejúotos.

aliejúoti, aliejúoja, aliejâvo vksm.

(ka) tepti aliejumi: Mediniùs stalùs, láiptus aliejúoja, kàd bûtu atsparesni drégmei.

aliéjus dkt. (2)

1. vns. iš augalų gaunamas riebus klampus skystis, vartojamas maistui, kepimui ir kt.: Alyvuogių [saulégrąžu, râpsu] aliéjus. Aliéjų spáudžia iš séménq, garstýcių, kanâpių, dygmìnq iš kitų aliéjinių séklų. Salotos sù aliéjumi. Aliéjuje këpa žuvis.

2. šio skysčio rûšis: Parduotuvése dabař daûg visókio aliéjaus [visókiu aliéjų].
 3. liturginis tepalas, gaminamas iš aliejaus arba aliejaus ir balzamo ar vyno mišinio, katalikų ir stačiatikių naudojamas įvairiomis patepimo apeigomis: Krikšto aliéjus. Krikštytojas pàtepa švëntintu aliéjumi kûdikio gálvq.
- ◊ aliéjaus ipilti į ùgnj žr. ipilti. **aliéjaus pilti į ùgnj** žr. pilti.

aligàtorius dkt. (1)

didžiulis panašus į krokodilą, tik platesniu snukiu Pietryčių JAV ir Rytų Kinijos vandens roplys

(*Alligator*): *Laukiniai aligatoriai šiaip žmonių nepuôla, o tiki gindamiesi arbà gindam i savo vaikus.*
Aligatorius veisiai iř augina feñmose.

alijošius dkt. (2)

ALAVIJAS: *Alavijas liáudiškai vadinamas alijošiumi. Namuosė añt palángës gälima auginti visų rúšiu alijošiùs.*

alimeñtai dkt. dgs. (2)

lëšos, kurias pagal įstatymą turi mokëti tèvai išlaikyti vaikams arba vaikai tèvams: *Alimeñty dýdis. Minimali alimeñty sumà. Išieškoti [prisiteisti] alimentus kañtais bûna neleñgva. Alimeñtai tèvams išlaikyti mokam i priteisiam nustatytu pinigų sumà, mókama kàs ménesej.*

alimeñtininkas, alimeñtininké dkt. (1)

asmuo, mokantis ar turintis mokëti alimentus: *Nemökûs alimeñtininkai. Alimeñtininkų íeško teismas. Jéi alimeñtininkas ar alimeñtininké nevýkdo pareigôs išlaikyti sàvo vaikus, teismas gâli priteisti iš jû išlaikymq (alimentus) nepilnamëčiams vaikáms.*

aliné¹ dkt. (2)

maitinimo įmoné, kurioje ppr. patiekiamas alus; **sin.** aludé: *Taïs mëtais miestè veïké tiki vienà aliné. Ši gâtve garséja alinè. Kañtkartemis sù draugù ûžsukame į alinès. Britai labai mégsta laisvâlaikj léisti alinèse. | jos patalpos: Skliautúoti alinës rûsiai.*

âlinimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → alinti 1: *Organîzmo âlinimas.*
2. → alinti 3: *Žemës úkio âlinimas.*
3. → alinti 4: *Žemës [diřvos] âlinimas.*

âlinis, aliné² bdv. (2)

skirtas alui laikyti ar virti: *Didelis alinis kâtilas. Úkininkai turédavo alinës statinës vien tiktaî alui laikyti.*

âlinti, âlina, âlino vksm.

1. (ka) labai smarkiai silpninti: *Plaukû dažai âlina pláukus. Ar veïta laikytis diëtu iř âlanti sàvo organizmq? | sngr.: Nereikia marintis badu iř âlantis jvairiomis diëtomis.*
2. (ka) kamuoti, varginti, sekinti: *Nervûs âlinantis jaûsmas [laukimas, pavýdas]. Kañstis âlino nè tiki žmónes, bêt iř gývulius. Žmónes âlino sunkûs dárbas kasýklose. Âlinantys pósedžiai peř ilgaî uzsítęsé. Darbúotojus vis labiaû âlina popierizmas.*
3. (ka) niokoti, naikinti: *Kirsdamì bê atódairos âlina miškûs. Tokiai sprendimais valdžià âlina žemës úki. Ilgalaiķis âlinantis kâras.*
4. (ka) daryti nebenašią (žemë): *Úkininkai, nepáisantys sëjómainos, âlina dirvóžemj. | sngr.: Âlinasi netrëšiamà žemë.*

alió, aliõ jst.

sakoma ppr. atsiliepiant telefonu: *Alió, aš klausau. Alió, ař manè kàs giřdi? Alió, ař tař tû mán skañbinai? Alió, čià skañbina [kálba] júsú kaimyné.*

aliójimas dkt. ppr. vns. (1)

→ alioti: *Gañdras nuskrido neapsikeñtęs vaikû aliójimo.*

Aliónys dkt. dgs. (3)

kaimas Širvintų rajone: *Alionių káimas. Gimiai Alionyse. Rašytinës žinios apie Aliónis siékia XVIII a.*

aliótis, aliója, aliójo vksm.

(ką) šauksmu giñti, varyti: *Piemuõ aliója avis. Varõvai aliódami padéjo sumedžioti šérnq.*

aliterācija dkt. (1)

vienodų ar panašiai skambančių priebalsių pasikartojimas poezijos kūrinyje: *Daūgelis poëtų gaūsiai naudója aliterācjas. Tékstas tařsi nuáustas iš aliterāciju. Muzikinės darnos pasiekiamas gerai parinktomis aliterācijomis.*

aliterācinis, aliterācinė bdv. (1)

priskirtinas aliteracijai: *Aliterācinis eiliavimas. Aliterācinė eilédara.*

alytiškis, alytiškė dkt. (2)

Alytaus ar jo apylinkėse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: *Pasáulio alytiškių bendruomenė. Keliōnėje susipažinau sù miela alytiškė. Pàkvietė į susitikimą Vilniuje gyvēnančius alytiškius.*

Alytùs dkt. (4)

miestas Lietuvos pietuose, apskrities centras: *Alytùs – Dzükijos sóstinė. Alytaūs senāmiestis [piliäkalnis]. Alýtų gálima vadinti tiltų iř tiltelių miestù. Tiës Alytumi Némunas ledý surakintas. Alytuje, pačiamè centrè, alytiškius iř svečiùs džiugina sénas išpúoselétas miesto sôdas.*

aliuminìinis, aliuminìnė bdv. (1), **aliuminìnis, aliuminìnė** (2)

pagamintas iš aliuminio: *Aliumininių iñdai [šáukštai iř šakutés]. Aliumininė skardà [palángė]. Aliumininių langai [radiátoriai]. Núotrauka sù aliumininiu rémeliù. Ką manai apiē aliumininius (dvìračio) ràtlankius? Pirkaū aliuminines [aliuminines] išstumiamas kópéčias.*

aliuminio pudrà

smulkūs oksiduoti aliuminio arba jo lydinių milteliai: *Smùlki aukštòs kokybës aliuminio pudrà. Aliuminio pudrà naudójama gaminant akýtqj betònq.*

aliuminìis dkt. (2)

cheminis elementas – sidabriškai baltas lengvas, kalus, labai laidus elektrai ir šilumai, atsparus rûdijimui metalas (Al): *Aliuminio gaminiai [liejiniai]. Aliuminio púodas [vielà, fòlija]. Šiuolaikiniai fasàdai tvíkska aliuminiu iř stiklù. Aliuminìj dažnaí naudója statýbose: jvairiòms konstrùkcijoms, dùrimis, langáms, pértautomis.*

aliùvis dkt. (2)

upių sánašos: *Vandenìgas [plónas, storësnis] aliùvio slúoksnis. Sezòniniai pótvyntiai paliéka aliuviùs. Dél nuõlat pasipìldančio aliùvio ùpës deltà pamažù plëtesi. Palei ùpë plýti kadáise aliuviù apklotos lágumas. Mazù upių aliùvyje výrauja smélingos sánašos, dideliù rupësnés – žviřgždas, gařgždas.*

aliùzija dkt. (1)

1. davimas suprasti; sin. užuomina: *Polìtikas dàro aliùzijas į præitj. Pašnekòvas sutrìko, nesuprâtes subtiliòs aliùzijos.*

2. posakis, primenantis kokį nors žinomą faktą (literatùrinj, mitologinj herojų, įvykj) ir susiejantis kūrinyje vaizduojamą situaciją su kito laikotarpio, kito pobûdžio reiškiniais: *Tékstas sù literatùrinémis [kultùrinémis, istòrinémis] aliùzijomis. Žinomu pásakų aliùzijos. Kritikas kùrinyje ieško aliùzijų į ántikos mënq [mitològijq, pasáulio istòrijq].*

alyvà¹ dkt. (2)

dekoratyvinis krûmas ar medis didelémis smulkių kvapių violetinių ar baltų žiedų šluotelémis (ppr. paprastoji alyva, *Syringa vulgaris*): *Suolêlis põ alyvà. Gégužë žýdi iř saldžiai kvépia alývos. Alyvàs gálima formúoti kaip medžiùs ař krûmus. Prië námo pasodinau dvì alyvàs.*

alyvà² dkt. (2)

skystas, klampus tepalas: Mineràlinè [sintètinè, tepamòji, vasarìnè, žiemìnè] alyvà. Mašinù [mašininè, automobilinè, aviàcinè, hidráulinè, varìklinè] alyvà. Automobìlio variklyje visadà turi bùti pakañkamas alývos kiëkis. Alývq naudója metalinéms detáléms apsáugoti nuõ koròzijos. Bałdine alyvà ištepamì bałdai.

◊ **alývos ipilti į ugnj** žr. ipilti. **alývos pilti į ugnj** žr. pilti. **alývos šliukštelèti į ugnj** žr. šliukštelèti.

alyvàvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ alyvuoti: Bałdu [parkèto] alyvàvimas. Alyvàvimas išryškina medienos teksturq iž palièka medienos poràs åtviras.

alývinis¹, alýviné¹ bdv. (1)

šviesiai violetinis (apie spalvą), šviesiai violetinës spalvos: Alývinis megztukas. Alýviné spalvà. Alýviniai åtspalviai. Alýviniai tapètai.

alývinis³, alýviné³ bdv. (1)

vasarinių obelų, vedančių sultingus vaisius baltu puriu minkštimu, veislës: Alýviné obelis. Alýviniai obuoliai.

alývinis², alýviné² bdv. (1)

1. skirtas alyvai (tepalui) laikyti: Alývinis bütelis [kanistras].
2. su alyva veikiantis: Alývinis žibiñtas [radiatorius]. Alýviné lémpa.

alývmedis dkt. (1)

visžalis ilgaamžis šiltujų kraštų vaismedis, vedantis alyvuoges (ppr. europinis alyvmedis, *Olea europaea*): Tükstantmëtis alývmedis. Alývmedžių giráitës. Alývmedžiai natüraliai auga saulétose iž karštosè viëtose. Alývmedžio šakélë nuõ senù laikù bùvo taikòs iž gerovës siñbolis.

alývuogë dkt. (1)

mažas ovalus valgomas alyvmedžio kaulavaisis, neprinokës – žalias, prinokës – melsvai juodas: Alývuogių derlius. Alývuogių aliëjus. Súdytos [konservûotos, marinûotos] alývuogës. Alývuoges dañg kur kaip iž senovëje skìna rañkomis. Graikai dažnai užkandžiauja dûona sù alývuogëmis.

alyvúotas, alyvúota bdv. (1)

išteptas (padengtas) ar suteptas (suterštas) alyva: Paprastaï alyvúotas griñdys išdžiūsta peř pârq. Alyvúotu skùduru stíklo nenuvalýsi.

alyvúoti, alyvúoja, alyvàvo vksm.

(kä) tepti alyva: Gälima alyvúoti naudójant specialiàs mašinàs arbà rañkiniu bùdù – teptukù, voleliù, šepečiu. Alyvúoja grindis, lubàs, láiptus, duris beiñ kitùs mediniùs paviršiùs.

Alizavà dkt. (2)

miestelis Kupiškio rajone: Pëscia pasiekiau Alizavq. Alizavoje gyvëna mano močiutë. Alizavos miestelis yrà seniunijos iž parâpijos ceñtras.

aljánsas dkt. (1)

1. valstybių, organizacijų, partijų, žmonių susivienijimas, pagristas bendrais interesais ir tikslais: Aviakompânijų aljánsas. Privataüs kapitalo [prekýbos] aljánsas. Kariniai [ekonominiai, stratèginiai] aljánsai. Jaunimo aljánsas. Báltijos valstybës sudärë aljánsq. Piliëciai pasireñgë steigti [kürti, stíprinti] sàvo aljánsus.

2. šnek. (rašoma didžiaja raide) Šiaurës Atlanto Sutarties Organizacija, NATO: Lietuvòs narystë Aljánse.

Tāpusi Aljánso narē valstybē turi pātikimā āpsaugq. Ambasādoriaus pranešimā nedelīsdamas pāneigē Aljánsas. Renginys výko Aljánsui neprieklaūsančioje valstybēje.

álka dkt. (1)

už varnā didesnis šiaurēs jūrā pakrančių paukštis balta papilve, dideliu iš šonu suplotu snapu (*Alca torda*): *Álkos vienódai geraī skraido iř nárdo. Tīk perējimo metū álkas gālima pastebēti sausumojè – jōs gyvēna iř maitinasi júroje.*

alkākalnis dkt. (1)

senovēs lietuvij šventasis kalnas: *Alkākalnio viršūnēje pagónys gárbinę dievūs, aukódavę aukas, kūréndavę ámžinąj qùgnj. Alkākalniuose rañdama istòrinę veřtę tūrinčių akmenų sù ženklaĩs. Alkākalniai, pripažinti archeologijos paminklai, yrà sáugomi valstybés.* • plg. alkas.

alkanai prv.

→ alkanas 1: *Víenas netūri kuř visko déti, ō kītas alkanai išsižiójęs.* | aukšt.: Šūnys kasdiēn kaūkē vis alkaniau. • ant. sočiai.

álkanas, alkanà bdv. (3^a)

1. išalkęs, jaučiantis alkį: *Grīztū iš dárbo alkanà kaip vilkas. Sédžiu trēciq diēnq bē pinigū, álkanas kaip šuō. Studeñtai nuõlat alkani.* | prk.: *I manè susmigo kēlios pōros alkanū akýciu. Jaunikliai (ériukai) alkanais balsais reikalāvo píeno.* • ant. sotus.

2. maisto trūkstamas: *Alkanì mētai. Pō nedeñliaus mētų ateīna álkanas pavāsaris. Álkanai diēnai taupýk.* | su nepritekliai, trūkstamas: *Alkanà, skurdì realybē.* | aukšt.: *Pasirinkaū nè pelningq tarnybq, ō kur kàs alkanèsnē laisvo mēnininko būtj.*

3. ko nors geidžiantis, alkstantis, trokstantis: *Alkanà síela. Mēs bùvome alkanì láisvēs. Technològiju álkanas pasáulis graibsto iř lietuviiškas idéjas. Jaunimas – išsilāvinęs, smalsùs iř álkanas naujóviu.*

alkanáuti, alkanáuja, alkanāvo vksm.

nuolat kësti alkį, būti alkanam: *Nórs augdamà mergaitē alkanāvo, bēt bùvo guvi. Beglōbiai gyvūnai alkanáuja.* | kurj laiką būti alkanam: *Išskubéjome neválge, dabař tēks alkanáuti iki vākaro.* • plg. badauti.

alkanāvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ alkanauti: *Priverstiniis [sqmoningas, sveikatinantis] alkanāvimas. Alkanāvimo išsēkintas gyvulys. Nuō alkanāvimo išdžiūwes kūnas. Alkanāvimu gýdomi kai kuriē susirgimai. Vieníems problemā yrà alkanāvimas, kitíems pérsivalgymas. Lieknéjimas, žinoma, sítomas sù maisto ribójimu iř alkanāvimu.*

álkas dkt. (2)

senovēs lietuvij šventvietē – natūralus kalnelis, miškelis, laukelis, upē, ežeras, šaltinis, apeiginis akmuo, aukuras ir pan.: *I alkūs riñkdavosi meñstis iř aukóti dieváms. Lietuvojè žinoma daugiau negù dù tūkstančiai alkų. Ivedus krikšcionybę, alkai bùvo naikinami.*

alkimas dkt. ppr. vns. (2)

1. → alkti 1: *Nuō tókio alkimo nenumiřsi, nebijoč. Líesas, sudērintas maistis iř jokiū alkimų, añtsvorio – vién tīk šypsena.*

2. → alkti 2: *Skaistyklà yrà nuolankùs savęs pažinimas iř alkimas Diēvo.*

álklinimas dkt. ppr. vns. (1)

→ alkinti: *Avinùkų svōris priēš álkinimq. Gyvulys bùvo papjáutas neišláukus privālomu álkinimo valandū.* | sngl.: Álkinimasis, arbà pāsninkas.

álkinti, álkina, álkino vksm.

([ką](#)) daryti, kad alktų (1 r.), laikyti alkaną: *Váistai bùvo sugìrdytì dvíem grùpëms – šertiems iř álkintiemis šunìms.* | [neig.](#) ([ko](#)): *Priëš naudójant preparatq gyvùnų álkinti nebùtina.* | [sngr.](#): *Émiau álkintis iř mán pasíseké nusikratýti trijù kilogràmu.* • [ant.](#) sotinti.

álkis dkt. (2)

stiprus noras valgyti, ppr. juntamas ilgai nevalgius: *Numalšìnti [numaldýti, nuslopìnti] alķi.* *Nesítveria alkiù. Nejaučiù nei alķio, nei tróškulio. Keñtème šaltj iř alķi.* | [prk.](#): *Jaučiù pasáulio pažinimo alķi.* • [ant.](#) sotis.

alkohòlikas, alkohòlikè dkt. (1)

žmogus, liguistai linkęs į alkoholinius gérimus: *Vélyvõsiose stâdijose alkohòlikas gëria vienas, bë prógy. Gyvénimas sù alkohòliku yrà labai sunkì patirtis. Vieni į alkohòlikus žiūri sù atjauta, kitì juos smeŕkia. Šì jaunà móteris pamažù tañpa alkohòlike.* • [plg.](#) girtuoklis.

alkohòlinis, alkohòlinè bdv. (1)

1. turintis alkoholio: *Alkohòlinis gérimas [kokteīlis]. Alkohòlinis alùs.*
2. atsirandantis dèl alkoholio poveikio: *Alkohòlinis sindròmas* ([med.](#)). *Alkohòlinè deprèsija* ([med.](#)). *Alkohòliné ciròzé [kepenq ligà]* ([med.](#)). • [ant.](#) nealkoholinis. • [plg.](#) svaigus.

alkohòlio matuōklis

prietaisas alkoholio koncentracijai organizme matuoti, pvz., tikrinant blaivumą; [sin.](#) alkotesteris: *Tìkranti vairúotojus alkohòlio matuokliù.*

alkohòlis dkt. (2)

1. nuodingas, svaigus angliavandenilių darinys: *Metilo [etilo] alkohòlis.*
2. ETANOLIS: *Apsinúodyti alkoholiù.*
3. [vns.](#) etilo alkoholio turintis gérimas; [sin.](#) svaigalai: *Priklausomybë nuo alkohòlio. Alkohòlio priklausomybë. Apsvaigës nuo alkohòlio.* Žmónës palaiko ribójimus prekiáuti alkoholiù.

alkoholìzmas dkt. vns. (2)

dažno ir ilgalaičio alkoholinių gérimų vartojimo sukeliama liga: *Alkoholìzmas – ligùistas póttraukis (priklausomybë) gérти alkohòlinius gérimus. Alkoholizmù sùserga nebùtinaĩ asociālūs žmónës. Alkoholìzmas gýdomas váistais, psichoteràpija, akupunktûrà.* • [plg.](#) girtuoklystè.

alkotèsteris dkt. (1)

ALKOHOLIO MATUOKLIS: *Alkotèsterio ródmenys. Patìkrinus alkotèsteriu vairúotojui nustatýtas sunkùs girtùmas. Sulaikytasis į alkotèsterj pùsti atsisâké.*

alkovà, alkòvos (2)

paaukštinimu, baliustrada atskirta poilsio, miego vieta patalpoje, niša lovai arba mažas, be langų miegamasis: *Alkòvų jaù bùvo roménų, arâbų gyvènamuose namuose. Lietuojè alkòvos bùvo jreñgiamos klasicistiniuose dvaru rúmuose. Alkòvoje prië koridoriaus, matyt, bùvo rùbiné, o kitosè patalposè – bibliotekà, mókytojų kambarys iř mažesnës klâsës.*

Alksnénai dkt. dgs. (1)

1. kaimas Vilkaviškio rajone: *Alksnénouose stóvi liáudies architektûros fòrmu Švč. Mergélës Marijos émimo į dañgų bažnýcia.*
2. kaimas Plungës rajone: *Áutorius papásakojo apië vaikystés metùs, praléistus Alksnénouose, netoli Pluñgës.*

alksnýnas dkt. (1)

alksniai apaugusi vieta, alksnių miškelis: *Alksnýne várnos lizdùs vëja. Ùž tõ neplataūs alksnýno atsíveria pievos. Alksnýnu plótai peř pastaruosius dešiñtmečius kito nedaūg.*

alksnýnè dkt. (2)

vieta, kur auga daug alksnių: *Arkliaī suliñdo į alksnýnē.*

alksnìnis, alksnìnè bdv. (2), **ałksninis, ałksninè** (1)

padarytas, atsiradęs iš alksnio medienos: *Alksnìnés málkos. Čià kvépia beržinémis málkomis, alksninemis pjùvenomis.*

alksninùkas dkt. (2)

uz žvirblį mažesnis gelsvai žalias, tamsiai dêmétas su juodu viršugalviu paukštis giesmininkas (ppr. eurazinis alksninukas, *Carduelis spinus, Spinus spinus*): *Alksninùkai lësa alksnių, beržų, ēglių, kėnių seklas, beržų puñpurus iř vabzdžius. Alksninùkai Lietuojè gyvëna ištisus metùs. Stebétojai Veñtës ragë matúoja, apråšo iř žénklina žiedaîs varnénus, zýles, nykštukus, liepsneles, alksninukus, kikilius, kitus paukščius.*

ałksnis dkt. (2)

drégnų vietų krūmas ar medis juosvai ruda arba šviesiai pilka žieve, žydintis žirginiais, kurie ilgainiui sumedėja (*Alnus*): *Ałksniai žydi balañdžio ménesj. Ałksnių žievë naudójama rauginių mèdžiagų iř dažų gamybai. Lietuojè áuga dvì ałksnio rúšys: júodalksnis iř báltalksnis. Alksniù gímës, qžuolu neáugsi (flk.).*

álkt išt.

vartojamas šuolio į viršų įspūdžiui pavaizduoti: *Jám šuô álkt añt nùgaros.*

alktè prv.

→ alksti 2: *Šírdìs alkstè álko vienätvës. Alktè álkstu jõ méiles.*

álkti, álksta, álko vksm., **ałkti, ałksta, ałko**

1. kësti alkj, norëti valgyti: *Jis visq dienq álko. Jõs vaikai nuôlat álksta. Kenčiaû nûovargi iř skaûsmq, álkau iř tróškau.*

2. (ko) labai norëti, geisti: *Jiê álko láisvës. Jis visuomèt alkstè álko méiles.*

alkùmas dkt. ppr. vns. (2)

→ alkus: *Pietq nebegalù suláukti, užeîna tóks alkùmo jaûsmas.*

alkúnè dkt. (1)

1. sànarys rankos viduryje, jungiantis dilbį ir žastą, ypač išoriné jo dalis: *Atsirañtës rankóves iki alkúnij. Atsirémë alkùnémis į stâlq. Alkùnémis prasimušé prô žmónes. Výro rañkos buvo sùlenktos peř alkùnes. Susiláužiau rañkq peř alkùnq.*

2. rankovés dalis ties tuo sànariu, iš išorinés rankos pusës: *Alkùnè praplyšo.*

3. miško, lauko, pievos išsikišimas: *Jis nužingsniúoja iki miško alkùnës, kuř eîna këlias.*

4. vingis, užsisukimas: *Ùpë čià dâro diidelq alkùnq. Takù apleñkës griôvio alkùnq, výras išëjo į laûko keliükq.*

5. stačiu išlenkimu pasižymintis vamzdis, vamzdžių jungtis ir pan.: *Išmetamûjų dùjų vañzdžio alkùnë. Alkùnés gâli bûti aliuminines arbà pagamintos iš nerûdijançio pliêno.*

alkùninis, alkùninè bdv. (1)

1. priklausantis alkùnei (1 r.): *Alkùninis káulas [raumuõ, neřvas].*

2. besiremiantis į alkùnq (1 r.): *Alkùniniai rameñtai.*

3. turintis alkùnq (5 r.): *Tiêsüs iř alkùniniai vañzdžiai. Alkùninis velenas.*

alkūniúoti, alkūniúoja, alkūniávo vksm.

(kā) baksnoti alkūnémis: Berniükai pamokosè dažnaž vienas kítq alkūniúoja.

alkúnkaulis dkt. (1)

vienas iš dilbio kaulų, esantis mažojo rankos piršto puséje: *Nukentéjusiam výrui mèdikai diagnozāvo alkúnkaulio lūžj. Riešákauliai jùngia delnákaulius sù alkúnkauliu iř stipinkauliu.*

alkùs, alki bdv. (4)

greit išalkstantis: *Màno sùnélis alkùs – vis váglyti iř váglyti nórí.*

alkvietė dkt. (1)

alko vieta: *Alkvietëse žyniaž atlìkdavo āpeigas, vadováudavo mìrusiujų láidojimui (dēginimui), skélbdavo pranašystès. Sâkalo kalnè surastà dár vienà bùvusi alkvietë.*

almanâchas dkt. (2)

literatūros kûrinių rinkinys, sudarytas teminiu, žanriniu ar kitu principu: *Jaunujų kûrýbos almanâchas. Léisti literatûrinius almanachùs. Almanachè kûriniaž dažniáusiai skelbiamì pirmq kařtq.*

alméjimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → alméti 1: *Kraūjo alméjimas iš žaizdôs.*

2. → alméti 2: *Tylojè tařsi girdžiù šaltinio alméjimq.*

almès dkt.dgs. (4)

skystis iš lavono burnos: *Kàd nebégtu almès, ū numìrélio bùrnq bùvo pridéta vatôs.*

alméti, alma, alméjo vksm.

1. (iš ko) pamažu sunktis, varvëti: *Iš piřsto fìš žaizdôs] alméjo kraūjas.*

2. (kame, prie ko) pamažu sroventi: *Priě pât màno kóju alma upókšnis. Mažéja almančių skaidriù šaltinių miškuose.* | prk.: *Šiltas jôs bałsas alméjo lýg poèzija.*

Alnà dkt. vns. (4)

1. upé Lenkijoje ir Kaliningrado srityje, kairysis Priegliaus intakas: *Alnà prasìdeda Mozúrijos aukštumojè. Prië Alnôs jkùrtas gamtôs rezervâtas.*

2. istorinis Kaliningrado srityje esančio Družbos miesto pavadinimas: *Peř Pìrmajì pasáulinj kârq Alnà bùvo sudêginta.*

alòginis, alòginé bdv. (1)

NELOGINIS: *Gyvénime pîlna alòginių reiškinių. Racionalùs pažinìmas visadà tûri alòginių elemeñtu.*

alògiškas, alògiška bdv. (1)

NELOGIŠKAS: *Visas šiô spektâklio siužetas alògiškas. Tóks sprendìmas yrà visiškai alògiškas. Literatûros vidiné lògika dažnaž bûna alògiška. Íeškau rizikìngu iř alògiškų spalvû derinių. Áutorius sténgiasi fiksúoti alògišką veikéjo minčių sêkq, keistàs asociâcijas.* **alògiška** bev.: *Nórs taž iř atródytq alògiška, citatà yrà teisìngia.*

alogiškùmas dkt. ppr. vns. (2)

→ alogiškas: *Póelgių [m̄qstymo] alogiškùmas. Kai kurių kritikų poètas yrà kritikúojamas ùž mintiês alogiškumq. Tekstè atsirañda daug alogiškumq, neaiškių prasmių.*

Ãlové dkt. vns. (1)

1. kaimas Alytaus rajone: *Ãlovéje yrà Švč. Trejybés bažnýčia.*

2. upė Alytaus rajone, dešinysis Nemuno intakas: *Plaūkti Ąlove rekomenduojama kajākais, pripučiamomis vältimis. Ąlovė išteka iš Ąlovės ežero.*

aloviškis, aloviskė dkt. (2)

Alovės ar jos apylinkėse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: *Kovosė už valstybės nepriklausomybę nemāža aloviskių paaukójo savo gyvýbes. Aloviskių komanda užemė tręcią viétą.*

alpakà dkt. (2)

panašus į lamą, tik mažesnis naminis gyvūnas storu vilnų kailiu, auginamas vilnomis (*Lama pacos*): *Alpákų vilna. Alpákos auginamos Ekvadóro, Perù, šiaurės Bolívijos ir šiaurės Čilės Ánduose. Organizuojame ekskúrsijas į alpákų ūki Trākuose.*

álpējimas dkt. ppr. vns. (1)

→ alpēti: *Álpējimas iš láimēs.*

Álpés dkt. dgs. (1)

aukščiausia ir didžiausia Europos kalnų sistema Italijoje, Šveicarijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Austrijoje, Slovénijoje ir Lichtensteine: *Aukščiausia Alpių viršūnė – Monblānas. Álpés sudaro ribą tarp vidutinio ir subtröpinio klimato jūostų. Álpese daug poilsio, sporto ir turizmo centru, veikiančių ištisus metus.*

álpēti, álpēja, álpéjo vksm.

(nuo ko, iš ko) beveik alpti (1 r.); sin. alpuliuoti, leipēti: *Vaika į nuo kařščio tiesiog álpéjo. Profesorius álpéjo iš nūovargio. Visi kvatója iš álpéja iš juōko.*

alpīmas dkt. ppr. vns. (2)

→ alpti 1: *Alpīmas – truñpas sámonės netekimas. Alpīmo príežastys gāli būti įvařrios. Sutrikimas pasiréškia galvōs svaigimū, alpimū, negaléjimu susikaūpti.*

alpināriumās dkt. (1)

vieta, kurioje auginami įvairių rūsių (daugiausia – kalnų) augalai: *Alpināriumių įrengiamie sōdai, parkai, skverai akmeniutuose šlaifuose arbà supilami iš žemės iš akmenų. Dažnai alpināriumių šlaifuose formuojamos terāsos.*

álpinis, álpinė bdv. (1)

augantis, gyvenantis Alpēse ar kilme su Alpēmis susijęs: *Álpinė augalija* (bot.). *Álpinis maūmedis* (bot.). *Álpinis ožys* (zool.). *Álpinis reljèfas būdingas Álpems, Tātrams, Centriniam Altājui.*

alpinistas, alpinistė dkt. (2)

alpinizmu užsiimantis žmogus: *Kopdam iš aukštesnės kaip aštuonių tūkstančių mētrų viršunes alpinistai dažnai naudójasi deguonies aparātais. Alpinistų inventorius: viřvės, kabliai (uolų ar lēdo), kaiščiai, karabinai, lēdkirčiai, kópečios, plaktukai ir kitos priemonės. Prasidėjės pilietinis kāras išbaidė alpinistus.*

alpinizmas dkt. ppr. vns. (2)

sporto šaka – kopimas į kalnus, dažnai per ledynus, uolas, sniegynus: *Alpinizmo pradžia laikoma XVIII ámžiaus pabaigą, kai šveicārai mókslo tikslai užkópé į Monblānq. Skiriamas techniškai sudėtingas iš aukštuminiis alpinizmas. Stūdijų mētais jis užsiėmė alpinizmū.*

alpīnte prv.

1. → alpinti 1: *Nūovargis alpīnte alpīno.*

2. → alpinti 2: *Kalnų grōžis mūs alpīnte alpīno.*

alpīnti, alpīna, alpīno vksm.

1. (kā) daryti, kad alptu (1 r.), kelti alpuli: *Virtūvēs tvaikas jāq tiesiog alpīno. Vidūdienj sáulē alpīnanti.*

| **beasm.:** *Taip alpīna, tráukia priē žemēs.*

2. (kā) labai jaudinti: *Alpīnantis džiaūgsmas. Jūros vaīzdas manē alpīnte alpīndavo.*

alpti, alpsta, alpo vksm.

1. (nuo ko, iš ko) netekti saimonēs, svaigti; **sin.** leipti: *Jīs alpsta nuō kařščio. Āš alpaū iš báimēs. Vaikař alpo iš bādo.*

2. (ko) labai norēti, troksti: *Vaikař alpsta miēgo.*

◊ **alpti iš juōko [juokaīs, juokù]** smarkiai juoktis: *Kai jīs kāq pāsakoja, mēs iš juōko [juokaīs, juokù] alpstame.*

alpuliāvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ alpuliuoti: *Egzaltuotų dāmų alpuliāvimas.*

alpulys dkt. (3^b)

artima alpimui būklė: *Kai káršta, alpulys tīk īma. Vakaraīs jaučiū alpulj iš nūovargio. Užkándo súrio, lašiniū, kād nugaléty alpulj.*

alpuliúoti, alpuliúoja, alpuliāvo vksm.

dažnai alpti; **sin.** alpēti: *Kās jái yrā – alpuliúoja iř alpuliúoja.*

alpūmas dkt. ppr. vns. (2)

→ alpus 2: *Jāq àpēmē alpūmas. Moteriškēs līko sužavētos bevéik iki alpūmo.*

alpūs, alpi bdv. (4)

1. tvankus, troškus: *Prisīmenu alpiās atógrqžy naktīs. Líepa várgino alpiū vāsaros karščiū.*

2. keliantis alpuli, svaiginantis: *Mégstu alpū žýdinčiū alývū kvāpq. Alpūs láimēs pójūtis netrūkus viřto pāšalu pō širdimì. Alpūs virpulys ūmař bangomis užlīejo jāq nuō galvōs iki kójū.*

ałsas dkt. (4)

nuovargis, pailsimas: *Turēsi ałso, kōl išriđinsi tāq ákmenj.*

alsāvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ alsuoti 1: *Nuō sòfos sklido miēgančiojo alsāvimas – kimūs iř trűkčiojantis. Spréndžiant iš sunkauš alsāvimo jīs sù bendrakeležvias kōpē liňk atbrailōs.* | **prk.:** *Žemēs alsāvimas. Žmónēs jaūčia pavāsario alsāvimq. Vyriausybē jaūs ryžtingq opozicijos alsāvimq.*

alsēdiškis, alsēdiškē dkt. (2)

Alsēdzių ar jū apylinkēse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: *Jaunīmo grùpeje ketviřtq viētq iškovójo alsēdiškis. Alsēdiškiūs iř miestēlio svečiūs pasitiko tradicinē Alsēdzių vāsaros šveñtē.*

Alsēdžiai dkt. dgs. (1)

miestelis Plungės rajone: *Alsēdžiuose veikia vidurinē mokyklà [pāštas, bibliotekà]. Priē Alsēdzių yrā mólio telkinys.*

ałsiai prv.

1. → alsus 1: *Nè dēl apdovanójimų aš taip ałsiai dìrbu. Parbēga žirgēlis ałsiai žvēngdamas (flk.).*

2. → alsus 2: *Gātvē ałsiai tvōskia jkaūtusiu asfáltu.* | **aukšt.:** *Į vākarq dārēsi vis ałsiai.*

Alsiai dkt. dgs. (4)

kaimas Joniškio rajone: *Alsiuosè atidarýtas paukštýnas.*

alsinamai prv.

→ alsinti: *Alsìnamai káršta. Bùvo alsìnamai kaitrì vāsaros pópietē.*

alsinti, *alsìna*, *alsìno* vksm.

(**ka**) daryti, kad ilstū, netektu jégų; **sin.** ilsinti, varginti: *Alsìnanti keliõnè. Kaitrà jíj alsìno – kúnas bùvo tingùs, kójos suñkios. Rëtas óras alsìno alpinistù plaučiùs.* | **neig.** (**ko**, **kame**): *Jis išéjo, nenorejò alsinti sàvo širdiès tokiojè tvankumojè.*

alsùmas dkt. ppr. vns. (2)

1. → alsus 1: *Pabégéjus àpémé alsùmas. Buvaū prislégtas į grìpą panašaūs alsùmo.*

2. → alsus 2: *Biržélio alsumè týliai nöksta žëmuogés.*

alsúoti, *alsúoja*, *alsávo* vksm.

ijkvëpti ir iškvëpti orą; **sin.** kvëpuoti, dūsuoti: *Kai šäla, sunkù alsúoti. Miegamâjame týliai alsúoja vyresnéliai. Ùž nùgaros pajutaū kažkq alsúojant.* | **prk.**: *Žémé alsúoja.*

2. (**kuo**) bûti ko pilnam, persmelktam: *Jô kûryba alsúoja romantizmo dvasià. Miëstas jaū alsávo kalédine nûotaika. Ikaïtusios gâtves tiesiög alsúodavo karšciù. Vidùramžius mënancios gatvélès, parduojuvélès, kiekvíenas skvèras, fontânas, párkas ař skulptûrà alsúoja istòrija.*

alsùs, alsì bdv. (4)

1. alsinantis, varginantis, sunkus: *Alsùs dárbas. Alsùs brovìmasis peř krúmus.* **alsù** bev.: *Alsù viénai tvarkytis úkyje.*

2. troškus, tvankus: *Alsùs óras. Dienà [vásara] bùvo alsì. Trobà alsì.* **alsù** bev.: *Kařstyje alsù váikščioti.*

Alšénai dkt. dgs. (1)

1. kaimas Kauno rajone: *Alšénuose daugéja naujakurių.*

2. GALŠIA: *Iki XVIII ámžiaus pradžiòs Alšénų gyvëntojų daugumą sudärë lietùviai. Alšénuose stûkso Alšénų pilìs.*

altàjai dkt. dgs. (2)

tauta, gyvenanti Altajuje, kalbanti altajiečių (2 r.) kalbomis; **sin.** altajiečiai: *Altajùs iki tûkstantis devyni šimtaî kêturiasdešimt aštuntių mëtų vadino oiròtais.*

altàjus, altàjé dkt. (2)

altajų tautos žmogus; **sin.** altajietis: *Altajé pasiúlé mùms kumýso.*

altajiëčiai dkt. dgs. (2)

1. tauta, gyvenanti Altajuje, kalbanti altajiečių (2 r.) kalbomis; **sin.** altajai: *Dabař daugumà altajiëčių yrà stačiàtikiai. Altajiëčių tradiciniai valgìai – mësös patiekalai, súriai, kumýsas.*

2. tiurkų, mongolų ir kt. giminiškomis kalbomis kalbančių tautų visuma: *Altajiëčių kalbomìs šnëka api šimtq trùsdešimt milijonu žmonių. Altajiëčių prôtévyné bùvusi į šiáurę nuô Gòbio, netoli Altàjaus.*

altajiëtis, altajiëté dkt. (2)

1. altajiečių tautos žmogus; **sin.** altajus: *Į žygj mùs vëdë viëtinis altajiëtis. Altajiëté pavaïšino súrià arbatà sù avių lâjumi. Sù altajiečiù pjáuname stórus, mètro skersmeñs medžiùs.*

2. altajiečių tautų žmogus.

Altàjus dkt. (2)

1. Azijos kalnynas Rusijoje, Kazachstane, Mongolijoje ir Kinijoje: *Altàjuje výrauja palýginti neaukštì, stačiū šlaňi kalnágubriai. Altàjaus kalnuosè žmónës gyvëno jaū priës kêturiasdešimt tûkstančių mëtų.*

2. ofic. Altājaus Respùblika autonominis teritorinis vienetas Rusijoje, prie Altajaus kalnų: *Altājus ribójas sù Mongòlija, Kìnija iř Kazachstanù. Altājaus sóstiné – Gòrno Altáiskas. Altājuje yrà áukso, gývsidabrio rūdōs, mámuro, granítu iř kitų telkinių.*

3. miestas Mongolijos pietvakariuose: *Altājus įsikúręs tükstančio trijų šimtų mètru aükštyje.*

altanà dkt. (2)

PAVÉSINÉ: *Altanà skirtà póilsiu, pasislépti nuō lietaūs ař sáulés. Sédéjome altānoje iř gérème šáltq limonādq.*

altaristas dkt. vyr. (2)

kunigas, děl amžiaus ar sveikatos atleistas nuo parapijos pareigų: *Dvāsinés prieglaudos altaristas. Atėjo mētas jám tapti altaristù.*

áltas dkt. (1)

1. žemesnysis moterų arba berniukų, aukščiausias vyru krūtininis arba falcetinis balsas: *Iki XVII ámžiaus áltō pártijas daugiausia dainuodavo výrai falcetu.*

2. dainininkas, dainuojantis tokiu balsu: *Chorè nuostabiai skambéjo áltai.*

3. keturstygis muzikos instrumentas, kiek didesnis už smuiką ir žemesnio skambesio: *Griežti áltu. Simfoniniame orkestre gāli būti dvýlika iř daugiau áltų.*

altatái išt.

vartojoamas judėjimo nelygia trajektorija (ppr. bégimo šokčiojant, jojimo) įspūdžiui pavaizduoti: *Altatái, altatái iř nujójo.*

alterācija dkt. (1)

muzikos garso paaukštinimas arba pažeminimas: *Dièzas, bemòlis iř bekāras yrà alterācijos ženklaī.*

alternatyvà dkt. (2)

viена iš dviejų ar daugiau įmanomų pasirinkti galimybių: *Neramùm laikotarpiu áuksas laikomas saugià alternatyvà investicijoms. Tíkimas, kàd taï taps patogià alternatyvà keliönei saūsuma per Lénkijq iř Vokietijq. Vežéjai siúlo alternatyvàs kasős aparātams.*

alternatyviai

→ alternatyvus 1: *Alternatyviai pasirenkamì dalýkai* (studijų programose). | **aukšt.:** *Kažkaip viškas labaî vienóda, galéty trupùti alternatyviaū būti. Mán nereikia daugiau iř alternatyviaū, àš viškuo paténkinta.*

alternatyvùs, alternatyvi bdv. (4)

1. leidžiantis vieną ppr. iš dviejų galimybių, kitas galimas, siūlomas ar pakaitinis: *Alternatyvùs dárbo úžmokestis (ekon.). Atliékantys alternatyviq karinę tarnybq turi laikytis kariúomenės reglamento iř gyvénti kariúomenės padaliniuosè.* | **ivr.:** *Alternatyvùsis turizmas. Alternatyvioji energija.*

Alternatyvioji medicinà. Alternatyvùsis kùras gáunamas iš nenástinės kilmës žaliaivos. • plg. galimas, siūlomas.

2. neatitinkantis visuotinai priimtų taisyklių, normų, kitoks negu įprasta: *Užupio alternatyviojo mëno ceñtras. Alternatyvùs ròkas.*

altimètras dkt. (2)

AUKŠCIAMATIS: *Laikrodis sù altimetru. Telefonè jmontuotas altimètras. Erdvélavyje jmontuotas lazerinis altimètras. Tuřkijos léktuvàs sudùžo dël sugëdusio altimètro.*

Áltingas dkt. vns. (1)

Islandijos parlamentas: *Islándijos parlameñto pavadìnimas – Islándijos Respùblikos Áltingas. Anksčiau Áltingas veiké kaip dvejų rûmų parlameñtas.*

áltininkas, áltininkė dkt. (1)

muzikantas, griežiantis altu: *Filharmónijoje koncertuōs geriausias pasáulyje áltininkas. Itālijoje gyvēnanti iñ dirbanti áltininké trumpám sugrīžo į Lietuvą.*

áltinis, áltinė bdv. (1)

alto, žemesnio skambesio: *Áltinis saksofónas [klarnètas, obòjus].*

altitùdė dkt. (2)

taško nuotolis nuo pasirinkto paviršiaus lygio: *Kaï pasìrinktas tāškas viñš līglio paviñšiaus – altitùdē teigiamà, kai žemiaū – neigiamà. Statýboje altitudė vadìnamas pāstato taškū aukštis nuõ pìrmojo aukšto grindū.*

Altōniškiai dkt. dgs. (1)

kaimas Kauno rajone: *Altōniškių piliäkalnis iñ alkäkalnis.*

altōrius dkt. (2)

1. svarbiausioji krikšcionių bažnyčios vieta su tam tikru stalu, prie kurio kunigas per pamaldas meldžiasi ir aukoja šv. Mišių auką: *Svarbiáusias bažnýčios altōrius yrà vadìnamas didžiúoju.*

Lietuojè seniáusi išlikę katalikų bažnýčių altōriai yrà renesánsiniai.

2. paaukštinimas religinių apeigų vietoje, skirtas aukojimui; sin. aukuras: *Altōriuje bùvo aukójamas jautis.*

◊ **prië altōriaus vèsti** žr. vesti.

altruìstas, altruìstè dkt. (2)

žmogus, kuris nesavanaudiškai rūpinasi kitų gerove ar aukoja dël jų savo interesus: *Búti altruistù. Jì pasiródë èsanti tikrà altruìstè. Kasdiéné veiklå idealistùs paveñcia cìnikais, ò altruistùs - žiauriaiš egoistais. • ant. egoistas.*

altruìstinis, altruìstinè bdv. (1)

susijęs su altruizmu: *Altruìstinis elgesys. Šių piliëcių altruìstinè veiklå priklaüsé nuõ tarpasmeninìu kontäktu iñ aplinkybìu. • ant. egoistinis.*

altruìstiškai prv.

→ altruistiškas: *Myléti altruìstiškai. • ant. egoistiškai.*

altruìstiškas, altruìstiška bdv. (1)

büdingas altruistui: *Altruìstiškas elgesys tapätinamas sù nesavanaudišku elgesiu iñ laikomas egoizmo priešingybe. • ant. egoistiškas.*

altruìzmas dkt. ppr. vns. (2)

nesavanaudiškas rūpinimasis kitų gerove ar aukojimas dël jų savo interesų: *Tikéti altruizmù. Altruìzmas skàtina gailestingùmq, dékingùmq, sùkuria palañkiq, teigiamq išgyvènimq kùpinq dväsinę äplinkq. • ant. egoizmas.*

alùbaris dkt. (1)

šnek. ALAUS BARAS: *Vìsos jõ prãmogos – trìntis põ alùbarius. Susitìksime, alùbaryje pasèdésime. Kóks tõ alùbario ädresas?*

alùdaris¹, alùdare¹ dkt. (1)

alaus darytojas: *Lietuvòs alùdarių asociacijs. Smulkieji [stambieji] alùdariai. Tévas jaunèlì išmókè alùdario ämato. Mûsų alùdariai pradéjo gaminti åly skardinèse.*

alùdaris², alùdaré² bdv. (1)
skirtas alui daryti: *Alùdaris kātilas.*

aludarŷstè dkt. (2)
alaus darymas, aludario amatas: *Lietuvojè susiformāvo visojè Euròpoje unikali aludarŷstés tradīcija. Víenas iš projekto tikslū – skâtinti žmónes dométis senája aludarystè.* | alaus darymo verslas: *Naminié aludarŷsté.*

alùdè dkt. (2)
1. maitinimo įmonė, kurioje ppr. patiekiamas alus; **sin.** alinė, alaus baras, alubaris: *Alùdè bùvo sausākimša. Dažniáusiai lañkoma alùdè Vîlniuje. Šiamè miestè gausù alùdžių. Pasibaigus pamaldóms daugybè žmonių pabýra iš bažnýčių į aludès.* | jos patalpos: *Šiuo metu alùdēje atliékamas remontas.*
2. vieta alui laikyti: *Alùdēje bùvo pilna alaūs statinių.*

alùdininkas, alùdininkè dkt. (1)
psn. aludės patarnautojas, prižiūrétojas ar laikytojas: *Alùdininkas pilsté ālų strōpiai – añt žémès nē lašēlio.*

Alükstà dkt.vns. (3)
miestas Latvijoje, Daugpilio rajone: *Alükstà dár vadìnama Alükstà iř Ilükstà. Pagař tûkstantis devyni šimtai dvidešimt pirmýjų mëty Lietuvôs–Lâtvijos sùtartj Alükstà iř jös apýlinkës atitoko Lâtvijai. Alükstôs apýlinkëse lietuviškus tarmių tekstuos yrà riñkës Antânas Baranáuskas. Alükstoje iř jös apýlinkëse nuo sëno gyvënta lietuvių.*

alumnâtas dkt. (2)
feodalizmo laikais – mokymo įstaiga, kurioje mokiniai buvo mokomi ir išlaikomi nemokamai: *Vîlniuje XVI–XVIII ámžiuose veiké Pópiežiškoji kunigû seminârija, vadinta alumnatù. Jis bùvo vienas iš Vîlniaus pópiežiaus alumnato vadovų.*

alûnas dkt. (2)
viena iš kurių dvigubujų druskų (ppr. kalio ir aliuminio sulfatas) – kristalinė tirpi medžiaga, vartojama odai rauginti, pluoštui dažyti, medicinoje ir kt.: *Alûnas arbà kâlio chròmo alûnas naudójami dâžant šviesesniaiš tònais – geltónai, pilkai, rausva. Svarbiáusias iš alûnų yrà kâlio aliuminio alûnas. Natúraliáusia higiénos priemonë, normalizúojanti prakaitâvimq iř sâuganti nuo prâkaito kvâpo, – alûno akmenâlis.*

alúotas, alúota bdv. (1)
aplaistytas alum: *Alúotas alùdës stâlas.*

alúoti, alúoja, alâvo vksm.
(ka) laistyti, šlapinti alum: *Išgérę bâro klieñtai alúoja nè tîk stalùs, bêt iř grindis.* | neig. (ko): *Nealúok stâlo, gražiai pilk ālų.*

alùs dkt. vns. (4)
nestiprus alkoholinis gérimas, ppr. daromas iš miežių salyklo ir apynių: *Šviesùsis [tamsùsis] alùs. Siłpnas [stiprùs] alùs. Nusistelbës alùs. Výras pastâtë bokâlq alaùs. Tévas pavaisino naminiù alumì.*

Alvîtas dkt. vns. (2)
kaimas Vilkaviškio rajone: *Nevalstýbiniai Alvîto šv. Kazimiero vaikû globôs namaï ̄sikûrë pačiamè Alvitë.*

Alžýras dkt. vns. (2)
1. ofic. Alžýro Liáudies Demokrâtinë Respùblika valstybë Afrikos šiaurës vakaruose, prie

Viduržemio jūros: Aštuoniasdešimt procentų Alžyro gyvėnitojų kalba arabiškai. Daugiausia pramonės produkcijos Alžyrė sūkuria mašinų gamyba iš metalo apdirbimas.

2. šios valstybės sostinė: Alžyras yra didžiausias šalių prekýbos uostas.

alžyrietištas, alžyrietištė dkt. (2)

Alžyre gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: Tūkstančio penkių šimtų mètrų výrų bégimo finálq laiméjo alžyrietištas. Ši pàtiekalq gamino tikrā alžyrietištē.

alžyrietiškas prv. → alžyrietiškas 1: Alžyrietiškas įdarytas viščiukas.

alžyrietiškas, alžyrietiška bdv. (1)

1. būdingas alžyriečiams, jų kultūrai ar Alžyrui: Alžyrietiškas kuskūsas.

2. Alžyre pagamintas, kuriamas ir pan.: Alžyrietiškas mišrusis cementas su máltru kálkakmeniu. Alžyrietiškų novelių rinkinys.

āmalas¹ dkt. (3^b)

visžalis pusiau parazitinis šakotas augalas smulkiai storais lapais, gelsvais žiedais ir baltomis nuodingomis uogomis, augantis ant medžių (ppr. paprastasis amalas, *Viscum album*): Sàvo šakelès jléides į beržą, túopą, obelą šakas āmalas siuřbia sàvo maitintojų sùltis. Nòrs āmalas laikomas parazitúojančiu ágalu, mèdžiui žalos jìs nedàro. Váistams naudójamos āmalo šakelès su lāpais.

āmalas² dkt. (3^b)

žaibas be griaustinio: Tolì blykčioja āmalas. Āmalas dažniáusiai pasiréiškia káršta vāsarą.

amalgamà dkt. (2)

metalų lydinys su gyvsidabriu: Amalgamà bùna skystà iš kietà. Skýtos amalgàmos naudójamos metalùrgijoje. Amalgàmos yra atspários agresyviós térpés póveikiui, laižios šilumai.

Amāliai dkt. dgs. (2)

Kauno miesto dalis: Peñ Amaliùs eñna geležinkelis.

amalúoti, amalúoja, amalāvo vksm. beasm.

(kame) žaibuoti be griaustinio: Vakaruosè labai amalúoja.

Amānas dkt. vns. (2)

Jordanijos sostinė: Amanè išvýstyta plastikinių iš aliuminiinių dirbinių gamyba. Netoli Amāno kasamì fosforitai.

āmaras dkt. (3^b)

1. smulkus, gležnas vabzdys, čiulpanties sultis iš jvairių augalų dalių, ppr. lapų, ūglių ir šaknų: Amarū kúnas 0,5–7,5 milimètrų ilgio, kiaušinio, veðpstes, kāmuolio pavidalo, kañtais pailgas. Amarū àpniktos augalų dàlys gali prarasti chlorofilq, keisti spalvą, deformuotis. Amarū pažeistì lāpai susisuka iš mìrsta. | vns. jų kolonija: Āmaras keñkia beveik visiems dekoratyviniams augalams. Erškëciams iš kultûrinéms ròzéms keñkia didysis ròzinis āmaras (*Macrosiphum rosae*).

2. ko nors didelė daugybė, knibzdélynas: Uzeiñ āmaras kirmeliu. ♦ **kaip āmaro** (ko) labai daug: Vaikū kaip āmaro.

amarètas dkt. vns. (2)

rudas migdolų skonio likeris: Amarètas gamìnamas iš migdolų, abrikosų, výšnių ar pèrsikų kauliukų branduolių iš vaniliés bei kitų aromatinių žolélių. Amarètas gériamas dažniáusiai grýnas su ledù arbà maišomas su vaïsių sùltimi. Jìs mìs vaišino amaretù.

amarilė dkt. (2)

kambarinė svogūninė gėlė žiemą ir pavasarį augant lapams žydinti baltais, raudonais ar rausvais žiedais ant aukšto koto (*Amaryllis*): *Amarilės prazýsta įvairiomis spalvomis: raudóna, bálta, rózine, rečiau persikinė ar oránzine.* Žýdinčiai amarilėi patiñka išsklaidyta sáulės šviesà.

amarúotas, amarúota bdv. (1)

apniktas amaru: *Amarúotos bùlvės [mòrkos]. Netiñkami pāšarui iř amarúoti lāpai.*

amas dkt. (4)

galéjimas kalbèti, kalba; sin. žadas: *Netekti [nustóti] āmo. Jám ùžémé [užkándo] āmq. Búti [likti, krísti] bē āmo.*

āmatas dkt. (3^b)

mokéjimas gaminti dirbinius rankomis: *Stáliaus [kálvio, balðžiaus, puõdžiaus, siuvéjo, audéjo] āmatas. Mókytis āmato. Pasiriñkti āmatq. Amatū mokyklà. Dailieji amatai. Senūjų [tradicinių] amatū švēnté. Šiaiñ laikañ daugumà amatū yrà tìk laisvälakio leidimo bùdas. Devyni amatai, dešiñtas bādas (flk.).*

amatiniñkas, amatiniñké dkt. (2), **amātininkas, amātininké** (1)

žmogus, kuris moka kokj nors amatą ir juo verčiasi: *Mùgėje sàvo dìrbinius siúlé puõdžiai, mèdžio drožéjai, kálviai, pynéjai, audéjos iř kitì amatiniñkai. Añt stalū puikavosi darbšciū amatiniñkų darbañ. Amatū pradžià Lietuvòs sóstинéje siejamà sù didžiojo kunigáikšcio Gedimino kvietimù atvýkti į Vilniu amatiniñkams iš Vakarū Euròpos miestu.*

amatininkáuti, amatininkáuja, amatininkávo vksm.

verstis amatu: *Bajõrų valdiniai, noréjë amatininkáuti arbà prekiáuti miestè, privaléjo mokéti mókesčius. Jò senélis amatininkávo, žemës neturéjo.*

amatininkýsté dkt. (2)

vertimasis amatu: *Senovës báltų amatininkýsté. Miesto [káimo] amatininkýsté. Tradicinës amatininkýstés plétoté. Neigaliūjų amatininkýstés skatinimas. Amatininkýstés dirbiniai. Veřstis amatininkysté.*

amatiniñkiškas, amatiniñkiška bdv. (1)

1. bùdingas amatininkui: *Amatiniñkiškas dárbas.* | [jvr.](#): *Amatiniñkiškoji prãmonë.*
2. šabloniškas, primityvus, nekûrybingas: *Amatiniñkiškas póžiūris į sàvo dárba.*

amatininkiškumas dkt. ppr. vns. (2)

1. amatininko ypatybių turéjimas: *Dróždamas qžuolinès skulptüras tautódailininkas gëba sujungti amatininkiškumq, individuälų bražq iř literatürinę pótekstę.*

2. primityvumas, nekûrybiškumas darbe: *Darbè reikétu véngti amatininkiškumo.*

amatìnìs, amatìnè bdv. (2)

susijës su amatu, amatais: *Amatìnè kìlimų gamýba. Skâtinti amatiniùs verslùs. Gamìnti amatiniùs dìrbinius. Mèdžiaga dâzoma tradiciniu amatiniù bùdù. Politiné amatinių gamýklų (gildijų) įtaka.*

amazonè dkt. (2)

1. mitinës amazonių genties moteris: *Garsiáusios amazonës bùvo Antiòpë iř Pentesiléja.*
2. jojikè, raitininké: *Lietuvojè jsigaliójo raítelių skìrstymas į klasës: džentelmenùs, amazonès, mègéjus, profesionalùs. Žirgų lenktynëse rùngiasi šaunùs kavalèrijos iř raitosios artilèrijos jojikai, josè dalyváuja iř Vilniaus amazonës.*
3. atletiška, vyriška moteris: *Bùdamà žýmiai aukštësné ùž sàvo vaikìnq, atródysiu kaž amazònë šalià jò. Móterys čià vaizdúojamos tañsi naújosios amazonës – stíprios, atlètiškos, laukinës.*

4. psn. moteriškas jojimo drabužis – ilgas, platus sijonas ir švarkas: *Iš abiejų pusių stovėjo pô marmurinę skulptūrą, vaizdūojančią móterį amazònės āpdaru.*

Amazònė dkt. vns. (2)

upė Brazilijoje, Kolumbijoje ir Peru, įtekanti į Atlanto vandenyną: *Amazònė – vandeningiáusia pasáulio upė. Amazònėje iš žinduolių gyvëna Amazònės delfinai, Brazilijos lamantinai, iš roplių – juodieji kaimānai, anakondos. Bevėik visas Amazònės baseinas apaugęs drégnaisiais tropiniais miškais.*

amazònės dkt. dgs. (2)

mitinė karingų moterų gentis, gyvenusi Juodosios jūros pakrantėse ir puldinėjusi kaimynines šalis: *Amazònės beveik nuolatōs bûvo priešiškos Graikijai. Giminei pratęsti amazònės susitikdavo sù kaimyninių genčių výrais.*

ambasadà dkt. (2)

1. ambasadoriaus vadovaujama diplomatinių valstybių atstovybės kitoje valstybėje: *Lietuvos ambasadà Kanadoje. Isteigti [atidaryti] ambasadą Veñgrijoje. Gáuti vizq ambasadoje.* | jos pastatas: *Balsuoti bûs gálima atvýkus į ambasadą.*
2. neoficiali įgaliota ppr. verslo atstovybė: *Krizes paliestà bendruomenė kuria maisto ambasadų tiñklą.*

ambasadorienė dkt. (1)

šnek. ambasadoriaus žmona: *Ambasadorienės pristaté tarptautinę Kalėdu labdarōs mûge.*

ambasadorius, ambasadorė dkt. (1)

1. vyr. vns. aukščiausias diplomatinių atstovo rangas: *Ambasadorius ypatingiems pavedimams. Garbës ambasadorius.*
2. tokį rangą turintis žmogus, kuris atstovauja savo valstybei užsienio valstybėje arba tarptautinėje organizacijoje, diplomatinis atstovas: *Lietuvos ambasadorius Súomijoje. Jì dirbo Lietuvos Respublikos nepaprastája iř igaliótaja ambasadore (prië) UNESCO. Prezideñtas priémë ambasadoriaus skiriamúosius raštus.*
3. neoficialus įgaliotas kokios nors srities atstovas ar pasiuntinys: *Lietuvių kalbos [kulturos] ambasadorius.*

ambicija dkt. (1)

1. savo vertés jautimas, išdidumas: *Užgáuti kieno ambiciją. Mán ambicija neléistų taip elgtis.*
2. ppr. dgs. garbës, pripažinimo siekimas, įsitikinimas savo pranašumu, puikybë: *Daug ambicijos, mäža amunicijos. Ő kókios ambicijos mergáties, nòrs dár pienas nuõ lúpų nenudziúvo!*

ambicingai prv.

→ ambicingas 1: *Į Euròpos krepšinio čempionátą krépšininkës výksta ambicingai nusiteikusios. Ši šalís mûs móko, kaip ambicingai reikia ginti sàvo kultûrą iř kalbą.*

ambicingas, ambicinga bdv. (1)

1. kuriam bûdinga ambicija, dideli siekiai, išdidumas: *Ambicingas žmogùs. Ši ambicinga móteris nenusileidžia výram. Kolègos jî laikë pernelýg ambicingu iř šlovës trókštančiu žmogumi.*
2. svarbus, reikšmingas, sudëtingas (apie planus, veiklą): *Ambicingas projektas. Ambicingi siékiai. Jû planai retai bûna ambicingi. Naujóji bendrovë púoseleja ambicingus tikslus.*

ambicingumas dkt. ppr. vns. (2)

→ ambicingas 1: *Ambicingumas, nòras kópti karjeros láiptais – pageidáutinos žmogaùs savýbës. Iš tévo jî paveldéjo ambicingumq, iš mótinos – jautrùmq, tylùmq.*

ambivaleñcija dkt. (1)

jausmų dvejopumas, išgyvenimas prieštaringu emocinių būsenų, pvz., meilės ir neapykantos; sin. ambivalentišumas: *Ai kam nórás dár kyla kláusimas, kodéł ambivaleñcija yrà vienà iš iprasčiáusių jaūsenų šiaiš laikaïs? Pacieñto núotaikai iš jausmáms būdingas neadekvatumas, ambivaleñcija, vālios sutrikimasis.*

ambivalentiškumas dkt. (2)

→ ambivalentiškas: *Ambivalentiškumas dažniáusiai būna seřgant kai kuriomis psichikos ligomis bei psychopátinei asmenýbei, rečiau – sveikám žmögui. Ambivalentiškumas sùkelia abejónių, trùkdo apsisprésti, ai rýžtis kokiam nórás póelgiui. Sociologinė ambivalentiškumo interpretaciją pàteiké sociologas Róbertas Mértonas, teigës, kad ambivalentiškumas kyla dël skirtinų socialinių vaidmenų, vienà kitai prieštaraujančių kultúrinių vertybų orientacijų iš panašiai.*

ambivaleñtiškai prv.

→ ambivalentiškas: *Ambivaleñtiškai reagúoti. Šiē reiškiniai gali būti vértinami ambivaleñtiškai. Gyvýbës sávoka šiamè kontekstè vartojama labai ambivaleñtiškai.*

ambivaleñtiškas, ambivaleñtiška bdv. (1)

dvilypis, turintis prieštaringu elementų: *Ambivaleñtiškas reiškinys [póžiūris]. Ambivaleñtiška prigimtis [reputacija]. Jānas bùvo dvilypis, ambivaleñtiškas diëvas. Ugnis ambivaleñtiška: ji iš giñdanti, iš nêšanti miñtj. ambivaleñtiška* bev.: *Vìskas šiamè pasáulyje ambivaleñtiška.*

ambrazürà dkt. (2)

stebéjimo ar šaudymo anga gynybinio pastato sienoje, karo laivo ar tanko šarve: *Uždarýta [pridengtà, užmaskuota] ambrazürà. Ambrazūros šauliáms [kulkósvaldziams, patránkomis]. Giñklas, pritáikytas šáudyti prô šarvuoc̄ių ambrazüràs.*

añbrijimas dkt. ppr. vns. (1)

→ ambryti 1: *Iš toli girdéti káimo šunų añbrijimas.*

añbryti, añbrija, añbrijo vksm.

1. kurj laiką ïkyriai loti; sin. vambryti: *Šuō visq nãktj añbrijo.*
2. šnek. ïkyriai kalbëti; sin. bambëti: *Neañbryk bë reikalo, vis tiek kitaip nebùs.*

ambròzija dkt. (1)

senųjų graikų dievų kvapus maistas ir gérimas, teikiantis nemirtingumą ir amžiną jaunystę: *Ambròzija turéjo iš mumifikúojamos gáljos. Afrodité ambròzijos aliéjų naudójo kaip kvépalus.*

ambulatòrija dkt. (1)

gydymo įstaiga ar jos padalinys, teikiantys medicinos pagalbą galintiem vaikščioti ligoniams arba jų namuose: *Miestélio ambulatòrija. Dìrbti ambulatòrijoje. Ši klínika turi ambulatòriją iš dienõs stacionärq. | jos patalpos: Ambulatòrijoje bùvo tùšcia.*

ambulatòrinis, ambulatòriné bdv. (1)

atliekamas ambulatorijoje: *Ambulatòrinis gydymas. Ambulatòriné pagálba [sveikátos príežiúra].*

ambulatòriškai prv.

vaikščiojant į ambulatoriją: *Gýdytis ambulatòriškai. Operacijà bùvo atliktà ambulatòriškai.*

ámčioti, ámčioja, ámčiojo vksm.

tarpais, iš reto loti; sin. amséti: *Šuō ámčioja. Jis pakélé gálvq, suklùso iš ámčiodamas bei šokinédamas iš džiaūgsmo púolé prië jéjimo. Šuniùkas visq nãktj ámčiojo.*

ámčiojimas dkt. ppr. vns. (1)

→ amčioti: *Prō pravértq lángq girdéti nè tìk šunū ámčiojimas, bët iř ankstyvì paūkščių balsai.*

amebà, amèbos dkt. (2)

vienalastis gyvūnas, neturintis pastovios formos (*Amoeba*): *Amèbos gyvēna géluosè vandenysè añt augalū, pūvančių lāpų, kai kuriōs – diřvoje, rečiau júrose. Lietuvojè užterštuosè vandenysè paplitusi didžiöji amebà (Amoeba proteus). Žmogaüs žarnýne gyvēna žarniné amebà (Entamoeba coli).*

āmen dll.

1. liturginė formulė, vartojama judėjų, krikščionių ir musulmonų liturgijoje ir maldose: „Āmen“ yrà judéjų iř krikščionių maldōs, pamókslo baigimo žōdis. Baigusi małdą mótina tārè „āmen“.

2. vartojama reiškiant grësmingą pabaigą, galą: *Dabař tāu jaū āmen. Jéi nebaigsimė dárbo laikù, mùms āmen.*

amerìcis dkt. vns. (2)

radioaktyvusis cheminis elementas – sidabriškai baltas, labai nuodingas dirbtinis metalas (Am): *Amerìcis švýti tamsojè. Amerìcij tükstantj devyni šimtai kéturiasdešimt ketvirtašiais mëtais susintëtino iř identifikävo Jungtinij Amèrikos Valstijų fízikai.*

Amèrika dkt. (1)

1. pasaulio dalis Vakarų pusrutulyje tarp Atlanto ir Ramiojo vandenynų, kurią sudaro du žemynai – Šiaurės Amerika ir Pietų Amerika – bei gretimos salos: *Daugumà Amèrikos šalių, išskýrus Jungtinès Amèrikos Valstijàs, Kanàdq, Grenländijos sálq, priklaūso vadìnamajai Lotýnų Amèrikai. Europiečiai Amèrikos krantùs pasieké X ámžiaus pabaigojè. Krístupas Kolùmbas – Ispànijos laivýno júrininkas, Amèrikos attradéjas.*

2. šnek. JUNGTINÉS AMERIKOS VALSTIJOS: *Amèrika – trečioji pagal plótq iř gyvéntojų skaičių pasáulio valstybë. Amèrikoje gyvēna daūg lietùvių.*

amerikanizácia dkt. (1)

JAV gyvensenos, papročių, amerikiečio bûdo bruožų perdavimas, primetimas arba perémimas: *Šiaurės Amèrikos lietùvių amerikanizácia.* • plg. amerikonéjimas.

amerikiëtis, amerikiëtë dkt. (2)

1. Jungtinëse Amerikos Valstijose gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: *Jì yrà lietùvių kilmës amerikiëtë, Amèrikos báltų láisvés lýgos atstòvë Väšingtone. JAV gyvéntojų skaičius áugo kartù sù imigrántų bangà, stipréjo iř išdidùmo jaūsmas, kàd esì amerikiëtis. Léktuvo ígulq sudäré keturi vokiečiai, kanadiëtis iř amerikiëtis.*

2. Amerikos žemyne gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: *Pietų amerikiëčio fotografijos parodà. Pietų amerikiëtës atlìko daugiau rezultatyvių pérdavimų, taikliau mëtë dvìtaškius.*

amerikiëtiškai prv.

→ amerikietiškas 1: *Amerikiëtiškai keptì pomidòrai sù pâdažu.*

amerikiëtiškas, amerikiëtiška bdv. (1)

1. bûdingas amerikiečiams (1 r.), jų kultûrai ar Jungtinëms Amerikos Valstijoms; sin. amerikoniškas: *Amerikiëtiškas veiklumas [gyvénimo bûdas, akceñtas, kraštovàizdis, saváitgalis]. Amerikiëtiška kavà [mùzika]. Amerikiëtiški patiekalaï [kalnëliai]. Amerikiëtiškos vertýbës.*

2. Jungtinëse Amerikos Valstijose pagamintas, sukurtas; sin. amerikoniškas: *Amerikiëtiškas filmas. Amerikiëtiška mašinà [tèchnika]. Rastà amerikiëtiška auksiné monetà.*

amerikiëtiška svajònë

Jungtinëse Amerikos Valstijose paplitęs įsitikinimas, kad nepaisant socialinës klasës kiekvienas

asmuo sunkiai dirbdamas, būdamas atkalus ir drąsus galiapti turtingas: *Ji fanātiškai tīki amerikiētiška svajonē iñ nepáiso jokiū priemoniū.*

amerikiētiškasis biliárdas

žaidimas ant pailgo, medžiaga dengto stalo, kai lazda suduodama į vieną (baltąjį) rutulį taip, kad tas riedėdamas suduotų į kitą ir pastarąjį īritintų į vieną iš šešių stalo kišenių; **sin.** pulas: *Amerikiētiškasis biliárdas žaïdžiamas sù šešiōlika pùlo rutuliù – septyniaīs vienspalviais, septyniaīs dryžuotais, vienu báltu iñ vienu júodu. Yrà daūg amerikiētiškojo biliárdo rúšies atmainiū.*

amerikiētiškasis fùtbolas

regbī primenantis dviejų komandų po 11 žaidėjų sportinis žaidimas su ovaliu kamuoliu: *Amerikiētiškasis fùtbolas daugiáusia paplítęs Jungtinése Amèrikos Valstijose iñ Kanādoje. Amerikiētiškojo fùtbolo taisýklés panāšios į règbio.*

amerikinìs, amerikinè **bdv.** (2)

susijęs su Jungtinémis Amerikos Valstijomis – iš Jungtinių Amerikos Valstijų kilęs, joms priklausantis ir pan.: *Amerikinès bùlvës. Daugumà naudójas amerikinè klaviatûrâ sù papìldomai išgraviruotomis lietuviškomis iñ rùsiškomis raidémis. Labiaù vértinu europinès neñ amerikinès mašinàs. Amerikiniù filmu manęs nesudominsi. Pardúodu amerikiniùs iñ japòninius rododendrùs.*

amerikònas, amerikònè **dkt.** (2) **šnek.**

1. Jungtinése Amerikos Valstijose gyvenantis ar gyvenęs lietuvis: *Iš JAV parvažiavęs sùnùs jaū bùvo tikras amerikònas.*
2. AMERIKIETIS 1: *Sprendimùs dël NATO plétrôs priiñs amerikònai.*

amerikonéjimas **dkt. ppr. vns.** (1)

šnek. → amerikonéti: *Lietuvių amerikonéjimas. Tam tikrì amerikonéjimo brúožai jaū ìma ryškéti.* • **plg.** amerikanizacija.

amerikonéti, amerikonéja, amerikonéjo **vksm.**

šnek. darytis amerikonu (2 r.): *Amèrikoje gyvènantys lietuvių greitai amerikonéja. Jaunimas nòri kuò greičiau amerikonéti.*

amerikoniškas, amerikoniška **bdv.** (1) **šnek.**

1. AMERIKIETIŠKAS 1: *Amerikoniškas gyvénimo bùdas [akceñtas]. Amerikoniškos dañnos.*
2. AMERIKIETIŠKAS 2: *Amerikoniški drabùžiai [gérimali, automobiliai, filmai].*

Amèrikos Samòa

Jungtinių Amerikos Valstijų valda Ramiajame vandenyne, Polinezijoje: *Norečiau pamatýti Amèrikos Samòa. Amèrikos Samòa àpima Samòa salýno septýnias salàs: penkiàs vulkânines iñ dù atolùs.* • **plg.** Samoa.

ametistas **dkt.** (2)

skaidrus violetinis brangakmenis: *Žiedas sù ametistu. Ròmos pòpiežiaus žiede iñ kardinôlų žieduosè visadà yrà ametistu.*

amfetaminas **dkt.** (2)

sintetiné narkotiné medžiaga, stipriai tonizujanti nervų sistemą: *Prekiáuti amfetaminu. Pérdozavus amfetamino sutriko kvépavimas iñ širdiês veiklą. Paaugliaī apsinuôdijo amfetaminu. Šis váistas priskiriamas amfetaminu kläsei. Amfetaminus anksčiau skìrdavo nòrintiems sulieséti iñ nuô deprezijos.* • **plg.** narkotikas, dopingas.

amfibija dkt. (1)

1. VARLIAGYVIS: Daugumà amfibijų naudìngos – naikìna kenkéjus, yrà kitù gyvùnù maìstas.
2. transporto priemonë, galinti važiuoti sausuma ir plaukti vandeniu: Automobiliis [laïvas] amfibija. Aerorögių amfibijos këbulas yrà laïvo fòrmos. Léktùvas amfibija gäli kilti iñ tûpti sausumoje iñ anò vandeñs.

amfibrächinis, amfibrächinè bdv. (1)

büdingas amfibrachiui, susijës su amfibrachiui: Amfibrächinis eiliävimas. Pirmóji dainòs eilùtë – amfibrächiné, antróji – jámbiné.

amfibrächis dkt. (2)

triskieméné pëda, kurios vidurinis skiemuo kirčiuotas (toninéje eilédaroje) arba ilgas (metrinéje eilédaroje): Lietuvių poèzijoje amfibrächis pradétas vartoti XVII–XVIII ámžiuose Mažosios Lietuvòs giesmýnuose.

amfiteàtras dkt. (2)

1. senovës roménų atviras apvalus teatro statinys su kylançiomis aplink areną žiûrovų tribùnomis: Statýti amfiteatrùs. Antikiniame amfiteatré pô atviru dangumi výko spektäklis.
2. teatro salës dalis – už parterio ar viršum parterio pusračiu kylançios këdžių eilës žiûrovams: Kàs teñ sédi amfiteatré, pirmójoje eiléjè?

ámfora dkt. (1)

pailgas molinis arba metalinis senovës graikų ir roménų indas su dviem vertikaliomis åsomis ppr. vynui ar aliejui laikyti: Ámforos viduriné dalis, kañtais kaklëlis iñ apaçia, bùvo dekorúojama tapýba. Aukštosè, ilgakäklëse, smailiadùgnëse dviqësëse ámforose bùvo laïkomas iñ ž tolimiáusias kolònijas laivañ gabéntas výnas iñ alieñus. Maîsto sàndeliuose ámforas jkàsdavo iñ žémę ar statýdavo iñ specialiùs stovùs.

aminorùgštis dkt. (3)

vienas iš organinių junginių, kurių dauguma yra augalų ir gyvùnų audiniuose ir sudaro balytymus: Daûgelis mikroorganizmù iñ augalù sintëtina visàs jíems reikalingas aminorùgštis. Žmogaûs iñ gyvùnų organizmas sintëtina tik kai kuriàs, vadìnamqìsias pakeiciamqìsias aminorùgštis.

amnestàvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ amnestuoti: Nuteistýjų amnestàvimas. Amnestàvimo politika.

amnèstija dkt. ppr. vns. (1)

1. visiškas ar dalinis atleidimas nuo teismo paskirtos bausmës: Visùotiné [dalìnë, politiné] amnèstija. Paskélbtì [pritákyti] amnèstiją.
2. atleidimas, dovanojimas, malonës suteikimas: Mókesčių amnèstija.

amnestúoti, amnestúoja, amnestàvo vksm.

(ka) atleisti nuo teismo paskirtos bausmës ar jà sumažinti amnestijos aktu: Pasiûlyta amnestúoti visùs ásmenis, sulaikytus peñ protestùs. Amnestúojami nuteistieji, kurių nusikaltimai nérà pavojìngi visùomenei.

amnèzija dkt. (1)

visiškas arba dalinis atminties praradimas: Trumpalaïké [silgalaike] amnèzija. Amnèzijos príežastys – galvòs tráuma, epilepsija, kai kuriòs infekcinës lìgos, apsinuôdijimas, senàtvinių galvòs smegenù pókyčiai.

amoniàkas dkt. vns. (2)

azoto ir vandenilio junginys – bespalvës aštraus kvapo dujos: Amoniàkas laïkomas iñ gabënamas

plieniniuose baliōnuose. Lietuvojė amoniāką gamina bendrovė „Achemà“. Didelė amoniāko koncentrācija orė dīrgina centrinių nevų sistemą, atsirañda traukuliai.

amoniākinis, amoniākinė bdv. (1)

gaminamas su amoniaku, susijęs su amoniaku: *Amoniākinis azotas. Amoniākinės trāšos.*

Amoniākiniai šaldymo įrenginiai. Amoniākinis vanduo naudojamas žemės ūkyje iš buityje, jō dūodama úostytį nualpusti.

amoraliai prv.

→ amoralus: *Amoraliai elgtis. Taip apsirengusi atródai amoraliai.*

amoralumas dkt. ppr. vns. (2)

→ amoralus: *Istātymai nuo amoralumo neapsáugo. Ateitiniñkai – priëš amoralumą televizijos programose. Filmas uždraustas apkaltinus amoralum.*

amoralùs, amorali bdv. (4)

nepripažstantis moralinių principų; sin. nepadorus: *Siúlyti amorálų sández. Nesiáikstyti sù amoralia politika. Sàvo amoraliu elgesiu jì dàro žalinqà ýtaką vaikams.* | aukšt.: *Kuõ žmogùs amoralësnis, tuò labiaù geidžia, kàd sù juo pačiu bûtų elgiamasi moraliai.* | aukšč.: *Tai pati galingiáusia, pati amoraliausia iš ciniškiáusia impèrija mûsų planètos istoriøe. amoralù bev.: Pagal kokią čia moralinę sistemą amoralù?* | aukšt.: *Skriausti vaikq – kàs gali bûti amoraliau?* | aukšč.: *Amoraliausia yrà spárdati gùlinti.*

amortizācija¹ dkt. vns. (1)

1. įrengimų, pastatų ir kt. vertės mažėjimas dėl natūralaus jų dėvėjimosi; sin. nusidévėjimas: *Variklio [padangų] amortizācija. Elektros tinklų amortizācija. Amortizacijos normatyvai [apskaitos metodika]. Išlaidos amortizacijai padeñgti. Skaičiuoti amortizaciją.*

2. ilgalaikio turto pradinės vertės laipsniško perkėlimo į savikainą ar į imonės veiklos sąnaudas procesas: *Amortizaciją lémia ilgalaikio turto dalyvavimo veikloje ypatumai: tuřtas naudojamas iš pàdeda įmonei uždirbtu pajamų ilgq laikotarpj, jis láipsniškai dëvisi, perduodamas gaminamai produkcijai sàvo vertę dalimis. Amortizacijos lëšos yrà investuojamos į gamybą.*

amortizācija² dkt. vns. (1)

tech. smūgio poveikio silpninimas, švelninimas: *Važiuoklës amortizācija. Prastà priekinių ràtų amortizācija.*

amortizācinis¹, amortizāciné¹ bdv. (1)

susijęs su amortizacija¹ (2 r.): *Amortizacinių atskaitymai skirti nusidévėjusiai ilgalaikio turto dàliai atkùrti.*

amortizācinis², amortizāciné² bdv. (1)

naudojamas amortizacijai², susijęs su ja: *Amortizacines mëdžiagos.*

amortizàtorius dkt. (1)

prietaisas (ppr. mašinos) smūgio poveikiui silpninti, mechaniniams virpesiams slopinti: *Dviratis sù amortizatoriais. Priekiniai [galiniai] amortizatoriai jaū susidévējë. Šiuos amortizatorius į Lietuvą vëža këlios imonės. Alpinistinis amortizatorius skirtas sumâzinti āpkrovą (smūgio į kùnq jégq) kritimo átveju.*

amortizàvimas dkt. vns. (1)

→ amortizuoti: *Laivų kòrpusų amortizàvimo piemonës.*

amortizúoti, amortizúoja, amortizávo vksm.

(ka) sumažinti smūgio poveikį: Amortizúojamosios griñdys. Ortopèdiniai įdėklai amortizúoja pédos svyravimus einant. Bégiójantieji asfáltu ar betono takais turėtų avéti batelius, kuriẽ geraĩ amortizúoja smūgi. | prk.: Kàs amortizuõs negatyviùs laisvõsios riñkos pãdarinius žmonéms?

añpalas dkt. (3^b)

ant ledo užbégës ir sušalës vanduo: Požeminio vandeñs añpalas. Añpalo stôris – dëšimt mètru. Ątkrančiais ampalaï išsiveřtę.

ampères dkt. (2)

elektros srovës stiprio vienetas (A): Kiek ampérų ródo ampermètras? Akumuliatoriaus srovë matúojama ampèrais.

ampermètras dkt. (2)

prietaisas elektros srovës stipriui matuoti: Ampermètro skälé pažyméta ampèrais. Kokiø stíprio srovë tēka ampermetrù?

ampýras dkt. (1)

XIX a. pirmosios pusës architekturos, baldų, indų, aprangos stilius, kuriam bûdinga didingumas, antikos ir egiptietiški puošybos elementai: Ampýro kréslas [šviestuvæs, metaliniai iñdai]. Ampýro stiliaus reljefai puošia mûsų Prezidentûros rûmų interjèrq.

amplitùdë dkt. (2)

svyruojančio kûno didžiausia nuokrypa nuo pusiausvyros padëties, virpëjimo plotis: Bangos amplitùdë. Atlìkti jùdesius maksimalià amplitudë. Vaiko stûburo jadesiù amplitudë yrà didësné negù suáugusiujų.

ampluà dkt. vyr. nekait.

1. vaidmens pobûdis, labiausiai atitinkantis aktoriaus išvaizdą, balsą, charakterį: Kòmiškas [tragiškas] ampluà. Jis buvo plataùs ampluà àktorius. Vaídmenj rezisiëre netikétai paskýré visái kito ampluà àktoriu.

2. užsiémimas, gebéjimų sritis: Apië sàvo ampluà dirigeñtas kalba sù hùmoru. Dalyvâvimas kulinâriniaime projekte léido išbandýti nauj  ampluà.

ámpulè dkt. (1)

1. nedidelis aklinai užtaisytais stiklinis indelis su švirkšciamais vaistais: Ši  váistai gamìnami tablètémis iñ ámpulémis. Ámpules laikykite šaldytuvè.

2. tokiamo indelyje telpantis kiekis: Šuniui suléido ámpul  váistų. I  raûmenis suléido dvi ámpules.

amputâcija dkt. (1)

nesveikos kûno dalies, ppr. galûnës, pašalinimo operacija: Ligónio gyvýb  išgélbes tîk kójos amputâcija. Galûné gangrenúoja, tèks atlìkti amputâcij . Pô amputâcijos láuk  ilg  reabilitâcija.

amputâvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ amputuoti: Amputâvimas – pati nemégstamiáusia chirurg  procedûr .

amputúoti, amputúoja, amputâvo vksm.

(ka) šalinti k  (organ  ar jo dal ) nesveik , daryti amputacij : Amputúoti k q [rañk , piršt s]. Amputúojant organ  p rpjaunami visi audini  slúoksniai iñ k ulas.

ams jimas dkt. vns. (1) **áms jimas** (1)

→ ams ti: Sprùkome v s išgi d  šu s ams jim . B gu tol n nu  miest lio, nu  pikto šum  ams jimo. Kitam  kambary  gi disi be a id ian i  šuni k  ams jim .

amséti, ámsi, amséjo [vksm.](#), **ámséti**, ámsi, ámséjo

iš lėto loti; [sin.](#) vampséti: Šuō ámsi, pamātēs svētimq žmōgū. Šūnys amséjo storaīs, plonaīs iř užkīmusiai balsaīs.

Ámsterdamas dkt. [vns.](#) (1)

oficiali Nyderlandų sostinė: Ámsterdamas – antrasis pagal dydį Nýerlandų úostas. Ámsterdamame daūgelis namų stóvi aňt pôlių. Ámsterdamo dailēs muziējuje sáugoma ītin vertīnga oländų dailēs kolēkcija. • plg. Haga.

ámt išt.

vartojamas trumpam sulojimui pamēgdžioti: *Girdi*, šuō ámt sulójo. Kalē kelis kartùs ámt ámt – iř nurimo. Šuniukai nē ámt.

ámtelējimas dkt. [ppr.](#) [vns.](#) (1)

→ amteléti: *Rētkarčiai pasigiřsdavo apsnūdusio šuñs ámtelējimas. Praējo kēlios minùtēs, kôl išgirdau šuñs ámtelējimq.*

ámteléti, ámteli (ámtelēja), ámtelējo [vksm.](#)

suamséti, suloti: Šuō ámtelējo iř vēl jliñdo į būdq. Šuniukai rētkarčiai nepiktaí ámteli. Šuō iškišo iš būdōs gálvq iř ámtelējo.

Amudarjà dkt. [vns.](#) (3)

upé Vidurinéje Azijoje, įtekanti į Aralo jūrą: *Amudarjà plükdo labaī daūg duñblo, todēl ûpēs vagōs gŷlis iř tékmē labaī nepastōvūs. Daūg Amudárjos vandeñs sunaudójama drékinimui.*

amulētas dkt. (2)

nedidelis daiktas, tariamai turintis magiškos galios, saugantis nuo nelaimių: *Amuletù gāli tapti bet kuris dāikta. Tikéjimas amulētais išlìkes iř didžiōsiose religijose. Amuletùs dažniáusiai nešiōja aňt káklo.* • plg. talismanas.

amunīcija dkt. [ppr.](#) [vns.](#) (1)

kario reikmenys (diržai, krepšiai, déklai ir pan.) ginklams, šaudmenims ir kt. nešioti: *Kariaī aprúpinami specialià āpranga iř amunīcija.* | kario apranga, reikmenys ir ginkluotė: *Kiekvienas karýs gáuna pilnq amunīcijq: āprangq, ginklùs iř kitùs reikmenis.* • plg. ekipuotė.

Amūras¹ dkt. (2)

1. [vns.](#) roménų meilēs dievas, vaizduojamas berniuku su lanku ir strélémis, atitinkantis senovēs graikų Erotą; [sin.](#) Kupidonas: *Amūras – Venēros sūnùs. Amūro strēlēs gāli sužeisti bet kurj iř bet kadā.*

2. ([rašoma mažaja raide](#)) dailēs kūriniuose panašiai vaizduojamas berniukas, meilēs simbolis: *Aňt stālo stovējo porceliāniné rašaliné sù amūro skulptūrelē. Užrašyk jám atvirukq sù amūrù.*

Amūras² dkt. (2)

1. [vns.](#) upé Rytų Azijoje: *Smagù plaūkti Amūrù. Amūrè veišiasi apiē šiñtas rúšių žuvuq.*

2. ([rašoma mažaja raide](#)) didelė ppr. augalėdė Amūro baseino gélavandené žuvis, Lietuvoje įveista, bet reta (ppr. baltasis amūras, *Stenopharyngodon idella*): *Amūras – stipri žuvis: užkibęs aňt kabliukko, įnirtīngai priešinasi. Amūrai Euròpos tvenkiniuosè veisiamì dirbtiniù būdù. Amūrùs dažnaï įlēidžia į apžélusius tveñkinius, kàd prarētintų augalijq.*

ámžiai prv.

1. visą laiką; [sin.](#) visada, amžinai: *Ámžiai atmiñsi. Stovékit ámžiaiš čià tvirti, kaip sáulē stóvi (poez.).*

2. labai dažnai, be paliovos; [sin.](#) nuolat, amžinai: *Tù ámžiaiš voniojè palieki įjungtq šviësq. Ámžiai*

turiù kuōpti visókj šlamštq iš biuro kompiuterių. Ámžiais negaliù jám jtikt [prisiskaimbinti].
3. niekada, niekuomet: Amžiais aš teñ kójos nekélsiu. Jõ teisingumas ámžiais nežústa. Amžiais žmónës, klýdë iř klajóję, dangaūs pagálbos šaūktis nenustója (poez.).

amžinaĩ prv.

- visą laiką: Aš tavè mylésiu amžinaĩ. Tai negali amžinaĩ trùkti.
 - labai dažnai, be paliovos; sin. nuolat, amžiais: Jis amžinaĩ dejúoja. Amžinaĩ álkanas šuō. Amžinaĩ užmiršti nupiňkti degtukų.
- ◊ amžinaĩ užmigtì žr. užmigtì.

ámžinas, amžinà bdv. (3^a)

- filosofijoje – begalinis laiko atžvilgiu: Ámžinas judéjimas [kitimas]. Matèrija yrà amžinà.
 - egzistuojantis visą laiką, neprarandantis reikšmës, labai ilgą laiką trunkantis: Amžinà láisvës idéja. Amžinà kovà tařp gërio iř blögio. Prisiekти ámžiną mélę. Ámžinos vertýbës – mélë, tévyné, sáziné. Amžini dalýkai niekadà nesénsta. Amžini Lietuvôs priešai. | iyr.: Amžinasis įšalas. Amžinasis varíklis. Amžinóji ugnis niekadà neužgës. Amžinóji šviesà jám tešviëčia (relig.). **ámžina** bev.: Niëko nérà ámžina. Ieškókite nè naūja (naūjo), bët ámžina (ámžino).
 - šnek. nuolat esantis; sin. nuolatinis: Ámžinas studeñtas. Amžini nesusipratimai [bařniai]. Tù taī ámžinas ligónis – sergi ir sergi. Mán jgriso ámžinos jū rietenos.
- ◊ **ámžiną átilsj** žr. atilsis. **amžinà istòrija** žr. istorija. **ámžinas átilsis** žr. atilsis. **ámžinas póilsis** žr. poilsis. **ámžinu miegù miegoti** žr. miegoti. **ámžinu miegù užmigtì** žr. užmigtì. **atgultí ámžino átilsio** žr. atgulti. **atgultí ámžino póilsio** žr. atgulti. **išeiti ámžino átilsio** žr. išeiti. **išeiti ámžino póilsio** žr. išeiti.

amžinātilsj jst.

šnek. vartojama paminint mirusiji; sin. amžiną atilsj: Tař heřcogas, vadînasi, jaū amžinātilsj? Tókio mästo asmenýbių kaip amžinātilsj póniežius jaū niekadà nebûs. • plg. amžinatilsis.

amžinātilsis dkt. (1)

šnek. velionis, mirusysis: Ař jis nè amžinātilsis, tás áutorius? Gál amžinātilsis kažkám nejtiko peř daūg sáziningai eídamas sàvo pâreigas? Visadà prisimenu amžinātilsio téčio žodžiùs. Amžinātilsiui dirèktoriui šiojè srityjè niëkas negali prilýgti. • plg. amžinatilsj.

amžinātvè dkt. (2)

nesibaigianti laiko trukmë; sin. amžinybë: Visíems mûms mirtiš iř amžinātvé yrà sunki mjslë. Lýrinj subjëktq kankìna amžinātvës ilgesys.

◊ **í amžinātvę išeiti** žr. išeiti. **í amžinātvę iškeliáuti** žr. iškeliauti. **í amžinātvę nukeliáuti** žr. nukeliauti.

amžindiē prv.

jokiu bûdu, niekada: Daugiaū amžindiē teñ neñsiu! Tás šuō amžindiē manës neprisileidžia.

amžinýbë dkt. (1)

- pasaulio, bûties, laiko beribiškumas: Amžinýbë netùri neř pradžiós, neř pabaigós. Kapü tylojè atsiveria amžinýbës paslaptis. Kàs pérprato žmogiškos bûtiës laikinumq, tás pažiñs iř amžinýbë.
 - šnek. labai ilgas laikas: Mûms reikéjo láukti visq amžinýbë. Atródo, kàd taip išsintis paějo amžinýbë. Ař iř stypsósim čià visq amžinýbë?!
 - praeitis kaip negrijtantis laikas: Í amžinýbë nusliňko tiē laikai.
- ◊ **išeiti í amžinýbë** žr. išeiti. **iškeliáuti í amžinýbë** žr. iškeliauti. **išlydëti í amžinýbë** žr. išlydëti. **palydëti í amžinýbë** žr. palydëti. **pasitráukti í amžinýbë** žr. pasitraukti. **važiuoti í amžinýbë** žr. važiuoti.

ámžininkas, ámžininkė dkt. (1)

to paties amžiaus, tuo pačiu laikotarpiu gyvenantis žmogus: *Ámžininkai pāsakoja kompozitorų būvus labai liñksmq. Sāvo visuotinumù jis pranoko ámžininkus.* Ąktore žavėjosi iš bendraamžiai, iš jaunesni až vyresni ámžininkai. | kas priklauso tam pačiam laikotarpiui: Merkinės bažnýčios ámžininkės – Vilniaus šv. Mikalojaus, Kauno Výtauto bažnýčios iš dár vienà kita. Asirija-Babilónija – senovės Egipto ámžininkė iš varžovė.

amžinumas dkt. ppr. vns. (2)

1. → amžinas 1: *Sielos amžinumas.*
2. → amžinas 2: *Rašytojai tiki kūrýbos amžinumù.*

ámžius dkt. (1)

1. vns. laikas nuo gimimo iki mirties, gyvenimo metai: *Jis jaū nemažai ámžiaus turi. Kókio ámžiaus júsų vaika?* Visam ámžiui užtēks. *Einant ámžiui ateina iš patirtis. Mamà suláukė garbingo ámžiaus.* Pagal sāvo ámžių jí dár ganà žvàli. *Sāvo ámžiaus grùpēje jis tāpo laureatū [nugalétoju, čempionu].* Peñsinio ámžiaus suláukusius keleiviùs vežame sù nulaida. Sù ámžiumi ateina patirtis. Junas ámžiumi, bét sēnas protù (flk.). Dviejų ámžių negyvënsi (flk.).

2. šimto metų laikas; sin. šimtmetis: *Daugiau kaip dū ámžius jiē vienì kovójo sù užpuolikais. Prasidéjo dvidešimt pirmasis ámžius. Kinas gímé devynioliktojo ámžiaus pabaigojè.*

3. laikotarpis, epocha: *Geležiés ámžius. Naujieji [vidurinių] ámžiai.*

◊ **áukso ámžius** klestéjimo laikotarpis: *Meno [mókslo] áukso ámžius. Dabar vairavimo mokýklų áukso ámžius. Sākoma, kàd kunigáikšcio Gedimino laikai Lietuvai bùvo áukso ámžius.* **Kristaus ámžius** trisdešimt treji metai: *Vedžiau tiki suláukęs Kristaus ámžiaus. Kristaus ámžiaus sùkaktj àtšvenčiau sù draugaïs.* **nuõ ámžių (amžinųjų)** nuo senų laikų, nuo seno: *Nuõ ámžių vándezenys iš miškaï bùvo žmonių. Lietuvis nuõ ámžių amžinųjų nebùvo abejingas sāvo bùstui.* *Lietuvà nuõ ámžių bùvo, yrà iš bùs. Nemačiau jõ nuõ ámžių.* **peř (ámžių) ámžius** visada: *Peř ámžius taip bùvo. Peř ámžius tavè minésim. Atródè, jmoné klestës peř ámžius. Garbē Jám peř ámžių ámžius!* **Saulès ámžius** ilgas gyvenimas: *Visi tarési Saulès ámžių gyvënsią, kàd tokiuosè laikuosè gyvi išliko.*

an- priešdélis, reiškiantis ko neigimą ar nebuvinį, vartojamas prieš balsi (pvz., *analfabetas*). • plg. a-.

anà dll.

sakoma rodant; sin. antai, aure, štai: *Anà añt kálno pilis. Anà kuř nubégo vagis, gáudykit! Anà kaip dailiai išdrožinéti vařtai.*

anabòlikai dkt. dgs. (1)

vaistinės medžiagos, skatinančios baltymų sintezę organizme, sulaikančios jame kalcij, fosforą, sierą: *Maisto papildaï sù anabòlikais. Daugumà anabòlikų sportúojant draudžiamì vartoti. Kañtais anabòlikus vartója iš profesionálūs spòrtininkai.*

anachronizmas dkt. (2)

1. pasenusi, prie dabarties nederanti pažiūra, pasenęs paprotys, dalykas ar pan.; sin. atgyvena: *Anachronizmu pasitáiko iš móksliniuose veikaluosè. Abòrtų istätmus jiē apibùdina kaip XIX ámžiaus anachronizmùs. Minétoji programiné franga jaū tāpo anachronizmù.* *Didelè elektriné taptų savotisku anachronizmù, nès visamè pasaulyje stengiamasi statytí mažas iš taupiàs elektrinès.*

2. vienos epochos įvykių, faktų priskyrimas kitai, jų laiko sumaišymas: *Anachronizmù laikytinas áutorių teiginys, kàd tükstantis dū šimtaž trisdešimt šeštais mëtais Saulès mûšyje kovësi karalius Mindaugas – jùk šis kunigáikštis karaliumi tāpo tiki tükstantis dū šimtaž peñkiasdešimt trečiaisiais!*

anādien prv.

anā dieną: *Anādien láiptinéje sutiktà močiuté gúodësi negalúojanti. Pirkaū anādien knygàs internetù.*

Anādyris dkt. vns. (1)

miestas, Čiučių autonominės apygardos centras: *Priē Anādyrio kāsamas áuksas iř akmeñs añglys. Anādyryje yrà óro úostas.*

anaīp prv.

anokiu būdu; sin. kitaip: *Iř taīp, iř anaīp žiūriù, nà nórs pasiùsk – nepatiñka jiē mán. Stātom lentýnq atgał, anaīp geriaū bùvo. Ganà nurodinéti: darýk taīp, darýk anaīp! Nei šitaip, nei anaīp, ō trečiaip.*

anaiptōl prv. visai ne; sin. jokiu būdu, niekaip: *Maneñ, pérsigalvosiu? Anaiptōl! Tóks taupùmas anaiptōl nérà naudìngas sveikātai. Taī anaiptōl nerēiškia, kâd mës léisimës apkáltinami.*

anakárdis dkt. (1)

1. nedidelis baltas inksto pavidalo riešutas: *Anakárdžiaiš pagárdintos salōtos. Labaī mégstu anakárdžius.*

2. Pietų Amerikos, Australijos ir kt. kraštų medis, vedantis tokius riešutus (ppr. vakarinis anakardis, *Anacardium occidentale*): *Anakárdžiai kîlę iš Amazònës džiunglių. Anakárdžius augina dël vaïsių iř medienos.*

anākart prv.

anā kartą; sin. anāsyk: *Anākart nespéjome baīgti pókalbio. Vískas čià kaīp anākart. Nupirkaū dükrai anākart nebrañgū žiedēlį.*

anakònda dkt. (1)

į smaugli panaši žalsvai ruda didelė gyvatė, paplitusi Pietų Amerikoje: *Anakònda atsiveda iki kêturiastdešimties jauniklių. Anakòndos – sunkiáusios pasáulyje gyvâtés. Anakòndas medžioja dël ódos iř mësôs.*

anakreòntinis, anakreòntiné bdv. (1)

apdainuojantis žaismingą meilę, jaunystę, nerūpesti gatyvenimo džiaugsmą: *Anakreòntinis eiléraštis. Anakreòntiné poèzija.*

analfabètas, analfabètē dkt. (2)

1. neraštingas žmogus: *Nemanaū, kâd Lietuvojè yrà analfabètū.*

2. visiškai kurios nors srities neišmanantis žmogus; sin. nemokša: *Esù višiška analfabètē mùzikos srityjè.*

analfabetìzmas dkt. vns. (2)

1. NERAŠTINGUMAS: *Tókius tèsto rezultatùs apskritaī vèrtinčiau kaīp analfabetìzmq.*

2. NEMOKŠKUMAS: *Ař gálima atléisti téisinj analfabetìzmq? Kuř tìk pasisùksi – istòrinis analfabetìzmas.*

analgètikas dkt. (1)

bet kuris skausmą malšinantis vaistas: *Analgètikas skìriamas ēsant dideliám skaūsmui. Analgètikai malšina skaūsmq, mâžina padidéjusių temperatûrq, slopîna uždegimq. Narkòtinius analgètikus išrâšo stipriám skaūsmui slopinti – ištikus miokárdo infárktui, pô operâcijos, tráumos, seřgant vêžiu.*

analgiñas dkt. vns. (2)

vaistas skausmui malšinti: *Nepiktnaudžiáukite analginù. Daūgelis valstýbių atsisâké registrúoti iř naudotí analgiñq. Kai kurië mèdikai teǐgia, kâd medicinà galéty apsieiti bê analgino.*

anālinis, anāliné bdv. (1)

1. susijęs su išange: *Anālinio kanâlo gerybinis navìkas. Anālinis sèksas. Anāliné angà. Mylétis anāliniu bûdù.*

2. esantis šalia išangës: *Šâpalo anāliniai pelekaī bûna oránžiniai arbà raudóni.*

analitikas, analitikė dkt. (1)

žmogus, mokantis analizuoti, gebantis naudotis analize: *Gėras detektyvas turi būti iš gėras analitikas.* | specialistas, analizuojantis kokią nors sritį ir pateikiantis savo analizės išvadas bei rekomendacijas: *Finansų analitikė. Paklausykime rinkos analitiko nūomonės.*

analitinė kalba

kalba, kurioje gramatiniai santykiai sakinyje dažniau reiškiami tarnybiniais žodžiais, žodžių tvarka, intonacija ir pan.: *Analitinės yrą anglų, prancūzų, bulgārų, kinių iš kitos kalbos. Norvègų kalbojė, kaip iš kitose analitinėse kalbos, žodžių tvarką yrą fiksuota. Gryna į analitinių kalbų nėra: vienos daugiau, kitos mažiau turi sintetinių formų.* • ant. sintetinė kalba.

analitinis, analitinė bdv. (1)

susijęs su analize, ją naudojantis, ja besiremiantis, pagrįstas: *Analitinis straipsnis [prōtas, žvilgsnis, sprendimas]. Analitinis skaitymas [vérnimas]. Analitinių metodų kūrimas. Analitinė psichologija [filosofija]. Stáipsnio galė pateikiamai analitinai teiginiai.* • plg. sintetinis.

analitiškai prv.

analizės būdu: *Analitiškai mąstyti. Knýgoje analitiškai apžvelgiamà dramatūrgijos raidà. Dúomenys analitiškai išanalizuoti ir statistiškai apdoroti.*

analitiškas, analitiška bdv. (1)

susijęs su analizės (1 r.) metodu: *Analitiškas asmenybės tipas. Säkoma, kada výry mąstymas labiau sintetiškas, o móterų – analitiškas.*

analizatorius dkt. (1)

analizavimo prietaisais, skirtas įvairiems procesams tirti, medžiagų kokybei ar cheminei sudėčiai nustatyti: *Akūstinis analizatorius. Poliklinika įsigijo biochémio tyrimo analizatorių.*

analizāvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ analizuoti: *Duomenų [projektų] analizāvimas. Mēdžiagų apýkaitos registrāvimo iš analizāvimo aparātas.*

anālizē dkt. (1)

1. mokslinis metodas, pagrįstas visumos skaidymu į dalis: *Lòginé [empiriné] anālizē. Matemātiné anālizē yrā vienas seniāusių mókslo metodų. Bē anālizēs nērā siñtezēs. Anālizēs metodai plačiai naudojami apdorójant empiriniai tyrīmai gáutus dūomenis.* • plg. sintezē.

2. išsamus, detalus nagrinėjimas: *Knýgos [straipsnio, teksto] anālizē. Úkio ministèrija užsākē atlīkti šaliēs dárbo rinkos anālizē.*

3. medžiagos cheminės sudėties nustatymas, kokybės tyrimas: *Kraūjo anālizē. Chèminé anālizē. Kokýbiné maistoto produkto anālizē.*

analizinis, analizinė bdv. (1)

susijęs su analize (1 r.): *Analizinė chèmija [geomètrija]. Analizinė lygtis [funkcija]. Rēmiantis analizine skaicių teoriija tyrinéjami pirminių skaicių pasiskirstymo dēsninëmai.*

analizuoti, analizúoja, analizāvo vksm.

(kā) skaidyti į dalis, daryti anālizē: sin. tyrinēti, nagrinēti: *Konferencijoje analizúojami sveikatos rizikos veiksniai dárbo aplinkojè. Pasitarimè analizūosime priemones mokymosi motyvācijai didinti. Lietuvos statistikos departamente reñka, apdorója iš analizúoja statistinius dūomenis.*

analògas dkt. (2)

panašus daiktas, dalykas, reiškinys; sin. atitikmuo: *Taī visiškai naujas, netùrintis analògo mókslinis*

padalinys. Lietuvos konservatorių analogu Lātvijoje gālima laikyti Lātvijos nacionālinę konservatīviq pārtījq. Šis teleskōpas brangēsnis už kitu konstrūkciju analogus. Bānkas sukūrē analoga netūrinčiq mokējimo kortēlē studeñtams.

analògija dkt. (1)

daiktū, reišķiniu ar sāvoku panašumas kuriuo nors atžvilgiu: *Reñtis [gr̄sti] analògijomis. Analògija dažnai būna vaisīngos hipotēzes sukūrimo prielaida. Māstymas pagal analògiju yrā beñdras žmogaūs māstymo ypatūmas. Mintys pabandžiau analògiju paieškoti Lietuvos dailēje. Pagalvōjē gālime rāsti iñ daugiau analògiju.*

analòginis, analòginē bdv. (1)

1. atitinkantis kā, paremtas analogija, panašumu: *Analòginis teiginys [būdas]. Analòginē išvada. Analòginiai organai yrā skirtīgos kilmēs, bēt atliēka tā pāciq funkciju, todēl išoriškai panāšūs.*
2. tolydinio kitimo: *Analòginiai signālai (ryš.). | charakterizuojanas ar organizuojanas analoginiai signalais: Analòginis tranzistorius. Analòginis ryšys.*

analògiškai prv.

→ analogiškas: *Analògiškai išnagrinētas iñ kitas kūrinys. Añtro aukšto konstrūkcijos sumontuotos analògiškai.*

analògiškas, analògiška bdv. (1)

panašus, tapatus, toks pat, atitinkantis kā: *Analògiška ākcija planúojama põ mēnesio. Rādome iñ kitu pavyzdžiu, analògišku turimiems. Tyrējas rēmiasi analògiškais argumeñtais.*

analogiškumas dkt. ppr. vns. (2)

→ analogiškas: *Vaizdúojamų elemeñtu analogiškumas. Priežasčių analogiškumo pāsekmēs.*

anāmet prv.

anais metais: *Añ jì dár tokia pàt daili, kaip anāmet? Anāmet visañ obuoliañ nederejo. Anāmet mán bùvo blogiau.*

ananāsas dkt. (2)

1. didelis sultingas kankorēžio pavidalo vaisius gelšvu saldžiu, kvapiu minkštimu ir odiška luoba: *Prisiþpēs ananāsas. Ananāsų sūltys. Pyragáitis sù konservuotais ananāsais.*
2. žemas atogražu augalas, vedantis tokius vaisius (*Ananas*): *Ananāsas peñ metūs užaugina daug vañsiu. Ananāsai saváime áuga Pietu Amèrikoje. Ananāsų lāpai mēsingi, aštriai dantýti. Európoje ananasus augina oranžērijose.*

ananāsinis, ananāsinē bdv. (1)

1. rudeniniu obelu, vedančiu geltonus ananasu prieskonio vaisius, veislēs: *Ananāsinē obelis. Ananāsiniai obuoliai.*
2. pagamintas iš ananasu, su ananasais: *Ananāsinis deseñtas. Ananāsiniai ledai. Krikštynoms siúlome brāškinius iñ ananāsinius keksiukus. | turintis ananasu skonj: Sukūrtos kēlios nañjos rúsys ananāsinu saldañniu.*

anapēstas dkt. ppr. vns. (2)

literatūrologijoje – triskiemēne pēda, kurios paskutinis skiemuo kirčiuotas (toninēje eilēdarōje) arba ilgas (metrinēje eilēdarōje): *Sueiliuota anapēsto metrù. Lietuvių poèzijoje anapēstas plačiai vartojamas nuõ devyniolicto ámžiaus pabaigōs, kadā jsigaléjo silabotònинé eilēdara. Mókytoja pasiúlé vaikáms sukurti eiléraštj, naudójant anapēstq.*

anapèstinis, anapèstinė **bdv.** (1)

būdingas anapestui, susijęs su anapestu: *Anapèstinis mètras. Anapèstiniai eiléraščiai. Poèto eiléraščiuose dominúoja anapèstine eilùtē.*

- - -